

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
 І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ (м.Київ)
 Факультет аграрного менеджменту
 (кафедра виробничого та інвестиційного менеджменту)
 Гуманітарно - педагогічний факультет
 (кафедри соціальної роботи та реабілітації)
 УНІВЕРСИТЕТ ПЕРДЬЮ (США)
 ÜSKÜDAR UNIVERSITY (ТУРЦІЯ)
 UNIVERSITY OF HARIPUR (ПАКИСТАН)**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
 ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, АСПІРАНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
 «РОЛЬ МОЛОДІ У РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ»**

**16-17 травня 2024 р.
 Київ, онлайн, Zoom**

Роль молоді у розвитку АПК України [Електронний ресурс]: зб. матеріалів VIII міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 травня 2024 р.). Київ: НУБіП України, 2024. 279 с. PDF-формат; мережеве видання; інституційний репозитарій.

**КОНФЕРЕНЦІЯ ПРОВЕДЕНА В РАМКАХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРОЄКТУ
МОДУЛЬ ЖАНА МОНЕ «ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ
ІНКЛЮЗІЇ В ЄС» ЗА ПІДТРИМКИ ЕРАЗМУС+,
101127466 – EPSEI – ERASMUS-ЖМО-2023-HEI-TCH-RSCH**

*Рекомендовано до друку Вченою Радою факультету аграрного менеджменту
(протокол № 12 від 17 червня 2024 року)*

Збірник укладено за матеріалами VIII міжнародної науково-практичної конференції «Роль молоді у розвитку АПК України». Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції.

Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

The collection is based on the materials of the V International Scientific and Practical Conference "The Role of Youth in the Development of AIC of Ukraine", conducted by the Faculty of Agrarian Management and the Faculty of Humanities and Education of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. The content of the sections is synchronized with the main directions of the conference.

The publication is designed for scientists, teachers, graduate students, students.

Редакційна колегія:

Шинкарук Л.В., д. екон. наук, проф., член-кореспондент НАН України (голова); Сопівник І.В., в.о. завідувача кафедри соціальної роботи та реабілітації; Демченко І.І., професор кафедри соціальної роботи та реабілітації; Тверезовська Н.Т., професор кафедри соціальної роботи та реабілітації; Деліні М.М., д. екон. наук, професор; Прушківська Е. В., д. екон. наук, професор; Власенко Т.О., к. екон. наук, доцент; Алексеєва К.А., к.наук з держ. упр., доцент; Артюх Т.О., к. екон. наук, доцент; Гаврилюк В.П. к.екон. наук, доцент; Дергач А.В., к.наук з держ. упр., доцент; Лобунець Т.В., к. екон. наук, доцент; Свердан М.М., к. екон. наук, доцент; Юзба В.О. к. екон. наук, доцент; Голева М.С., доктор філософії; Кендус Д.І. асистент.

Тези доповідей подано в авторській редакції.

Автори відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали дозволяється тільки за згодою авторів

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АПК

<i>Balaban A., Alekseieva K.</i> , THREE IT INNOVATION TRENDS IMPACTING LEAN MANUFACTURING IN CURRENT CONDITIONS	10
<i>Vyshnivska B., Tyshchenko V.</i> THE IMPACT OF THE WAR ON THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE	13
<i>Алексеева К.А., Присяжнюк Б.М.</i> ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	14
<i>Ванджура В.В.</i> АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ МХП	16
<i>Габелко О.В.</i> КОНСАЛТИНГОВИЙ ПРОСТІР ГРОМАДИ: ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ	19
<i>Горбань В. І., Алексеева К. А.</i> , ПЕРСПЕКТИВИ РОЗРОБКИ ПРОЄКТІВ КЛІНІНГОВИХ КОМПАНІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	23
<i>Горелков В. Р.</i> , ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	25
<i>Григоренко А.</i> ПРОБЛЕМАТИКА ГАЛУЗІ БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ	29
<i>Деньга О. М.</i> , НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	32
<i>Дергач А.В., Соколов О.Є.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	34
<i>Деліні М.М., Салій І.І.</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЕЛЕКТРОМОБІЛІВ В УКРАЇНІ	36
<i>Іванов О.</i> КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ СВІТОВОГО РИНКУ ТЕХНІЧНОЇ КОНОПЛИ	38
<i>Кендус Д.І., Булка А.Б.</i> , ВПЛИВ МЕДІА НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	41
<i>Ковальчук О.М.</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	44
<i>Куксач Є.О., Кендус Д.І.</i> , ВИСВІТЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	46
<i>Кулик Р.В., Кендус Д.І.</i> ЖУРНАЛІСТСЬКІ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ	49
<i>Лобунець Т. В., Рудницький А. Є.</i> ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАТ МХП В УМОВАХ ВІЙНИ	51
<i>Німець Р. А., Лобунець Т. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	54

<i>Павловська О. Ю.</i> ВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС: КРИТЕРІЇ РИЗИКІВ ТА ФАКТОРИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ	57
<i>Погнерибко В.</i> СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	59
<i>Сидоренко А.</i> ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ І АВТОМАТИКИ В СИСТЕМІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	62
<i>Степаньков Р. С.</i> УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	63
<i>Тихоненко І.О.,</i> ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО КОНТРОЛІНГУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	66
<i>Торгонський С. М.,</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗРОБКИ ПРОЕКТІВ ІЗ СТВОРЕННЯ «БЕЗПЕЧНИХ КІМНАТ» В УКРАЇНІ	68
<i>Цикунов В.В., Алексеєва К.А.</i> ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	71
<i>Чередніченко Є.С.</i> АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ	73
<i>Черняхівський І. К., Лобунець Т.В.</i> СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ РЕСУРСНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ПІДПРИЄМСТВА	76
<i>Швець Д. А., Кендус Д.І.</i> СТРАТЕГІЇ ТА ПРИКЛАДИ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОПАГАНДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АПК ЧЕРЕЗ МЕДІА	80
<i>Шинкарук Л.В., Геращенко М. В.</i> МОДИФІКАЦІЯ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ АПК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	82
<i>Шинкарук Л.В., Кондратьєв Ю.В.</i> ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ	84
<i>Щербатий О. М., Алексеєва К. А.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕТОННОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ З МЕТОЮ ЗАЛУЧЕННЯ ДОДАТКОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ	86

СЕКЦІЯ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВІТОВОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА РОЛЬ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

<i>Vyshnivska B., Hryhorievych A.</i> GREEN CHALLENGE: SEEKING WAYS TO FIGHT GREENWASHING	89
<i>Геращенко С.О.</i> ПІДВИЩЕННЯ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	91
<i>Дергач А.В., Музиченко В.О.</i> СВІТОВА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА: ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	93
<i>Дергач А.В., Огойко І.Ю.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	95
<i>Деліні М.М., Костюк М.А.</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО	97

РИНКУ СУНИЦІ САДОВОЇ

<i>Додачко С.А.</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ НА ПРИКЛАДІ ВИРОБНИЦТВА МЕДУ	99
<i>Єгоров Є., Кендус Д.І.</i> ВПЛИВ ЖУРНАЛІСТІВ НА ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЙ У ПРОДОВОЛЬЧІЙ ІНДУСТРІЇ	101
<i>Кендус Д.І., Лазюк К.І.</i> ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ НОВИН НА СТАБІЛІЗАЦІЮ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ	102
<i>Кусакова Ю. О., Куксаков Є.В.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	106
<i>Новіков Н.М.</i> ЧИННИКИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЧЕРЕШНІ В УКРАЇНІ	109
<i>Петренко Н. А.</i> ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КАВ'ЯРЕНЬ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	111
<i>Попова О. Л.</i> ГАРМОНІЗАЦІЯ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З НОВОЮ САП ЄС НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	114
<i>Просолова Н.В.</i> ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РИНКУ МЕДУ УКРАЇНИ	117
<i>Прушківська Е.В., Бусло І. В., Сушко І. А.</i> РОЛЬ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР	120
<i>Прушківська Е.В., Кирилов М.</i> УКРАЇНА: ЖИТНИЦЯ СВІТУ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ	122
<i>Прушківська Е.В., Кошевацька А. Ю., Мудренко Д. Г.</i> ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЯПОНІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ	125
<i>Прушківська Е.В., Набока С. А., Пікуліна М. Д.</i> ОСНОВНІ ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ	127
<i>Прушківська Е.В., Чулакова А. О., Вебер В. В.</i> РОЛЬ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ У ВИРОЩУВАННІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ	129
<i>Рекротюк Д.С.</i> АНАЛІЗ ЯГІДНИЦТВА В УКРАЇНІ	131
<i>Чавдар А.О.</i> РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В СВІТОВИЙ ПРОДОВОЛЬЧИЙ ПРОСТІР	134
<i>Шевченко Д., СЕЛІЩЕВА А.В.</i> СПЕЦИФІКА ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ	136

СЕКЦІЯ 3. ПРАКТИКИ ЄС В РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗІЇ МОЛОДІ

<i>Алексєєв О.</i> ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ТА ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД: ПРАКТИКИ ЄС	139
--	-----

<i>Венгерська Н. С., Курченко М.М.</i> ПРОГРАМИ ЕРАЗМУС+ НАПРЯМУ ЖАН МОНЕ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗІЇ МОЛОДІ	142
<i>Дергач А.В., Гринчук І.О</i> СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	144
<i>Дишкант О.О., Кендус Д.І.</i> ЖУРНАЛІСТСЬКІ СТРАТЕГІЇ В БОРОТЬБИ З СОЦІАЛЬНОЮ ІЗОЛЯЦІЄЮ МОЛОДІ В ЄС	146
<i>Деліні М.М.</i> ОСНОВНІ ПОЛІТИКИ ЄС В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗІЇ МОЛОДІ	148
<i>Коржук О., Кендус Д.І.</i> РОЛЬ МЕДІА У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИКИ ЄС ЩОДО МОЛОДІЖНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ	149
<i>Пилипенко Ю. І., Магро В.А.</i> ТЕНДЕНЦІЇ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС	152
<i>Сухіх А. С.</i> ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У ВІРТУАЛЬНОМУ СВІТІ: РОЛЬ ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТВОРЕННІ РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ВСІХ	154
<i>Чергик М., Смесова В.Л.</i> СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС ЯК ОСНОВА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ У СВІТІ	156
<i>Шинкарук Л.В.,</i> ІНКЛЮЗИВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ЄС	158

СЕКЦІЯ 4. МОЛОДІ НАУКОВЦІ – СОЦІАЛЬНО – ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

<i>Пан Хсяо Лін,</i> NAVIGATING CHALLENGES AND FOSTERING RESILIENCE: THE ROLE OF GENDER IN THE SELF-EFFICACY DEVELOPMENT OF YOUNG SCIENTISTS IN SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL SCIENCES INTRODUCTION	160
<i>Арбачевська А., Тверезовська Н.Т.</i> СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО МИРНОГО ЖИТТЯ	163
<i>Березовська А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ТА ПЕРЕБІГУ ПТСР СЕРЕД ПІДЛІТКІВ	165
<i>Бєлова М.</i> НАПРЯМИ ТА МЕТОДИ ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	167
<i>Білокінь О.</i> СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА У РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	170
<i>Бондаренко Г.Г.,</i> СУСПІЛЬНА ПОТРЕБА У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНЦІЙ В ГАЛУЗІ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	171
<i>Борисовець К.</i> АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ	173

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІДЛІТКІВ ІЗ ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ	
<i>Бурдуков О. ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДЦЮ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.</i>	175
<i>Вальчевська Н. ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЖІНКАМИ-ЖЕРТВАМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ</i>	177
<i>Власенко К.О., Бурдужа Л. С. ВПЛИВ ПОЗАНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ НА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ</i>	179
<i>Волошин О., Тверезовська Н.Т., СТАНОВИЩЕ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ СІМЕЙ ІЗ ДІТЬМИ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	181
<i>Волощук К., Тверезовська Н.Т., БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ</i>	183
<i>Воробьова В. Ю. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ</i>	186
<i>Гайдаєнко Ю., Тверезовська СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВПО МОЛОДІ</i>	187
<i>Гелевич І. СУЧАСНІ НАПРЯМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ З ЧИСЛА ВПО З ДІТЬМИ</i>	189
<i>Головаш Д., Тверезовська Н.Т. ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД У ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ МОЛОДІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</i>	192
<i>Гончар С. ОЦІНКА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ТРЕНЕРАМИ-ВИКЛАДАЧАМИ У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СПОРТИВНО-ОРІЄНТОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДЛЯ ДІТЕЙ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ</i>	194
<i>Гордійчук О., Тверезовська Н.Т. ПРОФІЛАКТИКА ІГРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ</i>	199
<i>Демченко І. ДО ПИТАННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ ТА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ПРОГРАМАХ ГУМАНІТАРНОГО РЕАГУВАННЯ</i>	201
<i>Делієва Т., Кендус Д.І. МЕДІА ЯК МАЙДАНЧИК ДЛЯ ДЕБАТІВ МІЖ МОЛОДИМИ СОЦІАЛЬНИМИ НАУКОВЦЯМИ</i>	204
<i>Дергач А.В., Бабенко В. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ</i>	206
<i>Дергач А.В., Музиченко В.О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ОСНОВ МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ЗМІН</i>	208
<i>Дергач А.В., Третяк О. ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ СТВОРЕННЯ МЕРЕЖІ ЕЛЕКТРОЗАРЯДНИХ СТАНЦІЙ ДЛЯ ЕЛЕКТРОМОБІЛІВ</i>	210
<i>Дергач А.В., Щоголев М.О. МОЖЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ БІЗНЕСУ</i>	212

У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ	
<i>Дергач А.В., Юр'єв А.С.</i> КРИЗОВІ ЯВИЩА ЯК ІНДИКАТОР ДИСПРОПОРЦІЙ І НЕДОСКОНАЛОСТІ СИСТЕМИ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ	214
<i>Дедюріна В.</i> ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ ПЕРШОГО РОКУ ФУНКЦІОНУВАННЯ	216
<i>Драчук О.В.</i> , ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ	219
<i>Дубас Я.</i> ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ.	218
<i>Єфремова А.</i> ТЕХНОЛОГІЇ ТА НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	225
<i>Касьяненко Д.А., Тверезовська Н.Т.</i> ПРОФІЛАКТИКА ТОРГІВЛІ ДІТЬМИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ	228
<i>Кендус Д.І., Касенюк Є.Ю.</i> ЖУРНАЛІСТИКА У ВИСВІТЛЕННІ СОЦІАЛЬНИХ І ПСИХОЛОГІЧНИХ ВПЛИВІВ НА МОЛОДЬ	230
<i>Кендус Д.І., Ожерельєва О.</i> РОЛЬ ЖУРНАЛІСТИКИ У ВИСВІТЛЕННІ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН	232
<i>Корж Д.</i> ПРОФІЛАКТИКА ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД МОЛОДІ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ	234
<i>Лі Цзюньтан</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ СТВОРЕННЯ ДУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОФЕСІЙНИХ ПОЛІТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖАХ КИТАЮ	237
<i>Лівіцька А.</i> СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДІВ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ	239
<i>Марусяк В.М.</i> , ДО ПИТАННЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ БІОЕТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ У СТУДЕНТІВ МАЙБУТНІХ ВЕТЕРИНАРІВ	243
<i>Махонюк Є.С., Кендус Д.І</i> МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	244
<i>Михайлюк В. В.</i> , ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ АРТ-ТЕРАПІЇ В УКРАЇНІ	247
<i>Нестерук А.</i> ДО ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЮ МОЛОДДЮ	248
<i>Оржеховська І.</i> ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ЗОНІ ВЕДЕННЯ АКТИВНИХ БОЙОВИХ ДІЙ	251
<i>Павліковська Л.</i> ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ	254
<i>Петрук Т., Кендус Д.І.</i> РОЛЬ ЖУРНАЛІСТИКИ В ПРОСУВАННІ	256

НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУКАХ	
<i>Резнік О.</i> ФОРМИ ТА МЕТОДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	258
<i>Самосійний І.</i> СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ	261
<i>Ушарук О.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА	263
<i>Хільченко Т., Тверезовська Н.Т.</i> ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТІВ СЕРЕД МОЛОДІ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ	265
<i>Чала О.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА АВТОРСЬКОЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ «ВЕСЕЛКА» ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	268
<i>Чернова М.</i> ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ СІМЕЙ	270
<i>Шевчук О., Тверезовська Н.Т.</i> МОЛОДА УКРАЇНСЬКА СІМ'Я: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	272
<i>Шматко А.М., Кендус Д.І.</i> ВПЛИВ МЕДІА НА СОЦІАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ: ІДЕНТИФІКАЦІЯ І АНАЛІЗ ТРЕНДІВ	275
<i>Яценко О.Ю.</i> ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	277

СЕКЦІЯ 1. ОСОБЛИВОСТІ І РИЗИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

UDC: 330.3

*Balaban Anastasiia,
Bachelor Student National University of Life
And Environmental Sciences of Ukraine
Alekseieva Kateryna
As. Professor at Production and Investment
Management Department
National University of Life
And Environmental Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)*

THREE IT INNOVATION TRENDS IMPACTING LEAN MANUFACTURING IN CURRENT CONDITIONS

An organization's ability to adapt and thrive in ever-changing market conditions depends on its success in the innovation process. Modern environments require businesses to compete on various fronts. Globalization has a significant impact on corporations and has been crucial to the growth of international finance. Globalization fuels intense competition, while businesses invest in knowledge and technology development to gain a competitive edge. Lean manufacturing serves in the production stages which are inefficient and expensive. For such a situation, lean manufacturing combines methods of IT, analytics and automatization that can decrease production costs and waste.

To remain competitive businesses must be constantly informed of emerging technological trends. Digitalization has become one of the most fixed trends in the business environment and the economy of the whole country. As Reznik, N. et al. (2023) state in their studies, in today's world, digital means of economic development are becoming increasingly important. [6]

That is why it is relevant in current conditions to make an overview of current IT trends influencing Lean Manufacturing as well as look for the way to influence production processes.

Lean manufacturing is not a new concept in the field of operational management. Currently, the Lean concept is seen as “a set of management principles and techniques aimed at eliminating waste in the production process and increasing the flow of activities that, from the point of view of customers, increase the value of the product” [2]. The goal of lean manufacturing is to be highly responsive to customer demand by reducing waste. Lean manufacturing aims at producing products and services at the lowest cost and as fast as required by the customer” [1].

Lean manufacturing is not only a system of methods but also a philosophy implemented within the business. In the dynamics of the world, it is crucial to adjust your company's activities to innovative trends in manufacturing and efficiently use

fresh inventions in the field of informational and digital technologies since they play the leading role in increasing productivity. There can be distinguished three innovation trends that impact lean manufacturing in current conditions.

“Industry 4.0” is the first and most trendy system of techniques. The other name can be “4R” or “Fourth Industrial Revolution” due to its essence in the evolution of the manufacturing sector and digitalization process. It arises as a response to artificial intelligence popularity, robotization, popularity of data analytics. This system allows for tracking production efficiency and providing optimization [7].

Industry 4.0 offers four types of technologies that change the creation of value in the value chain (Fig.1):

- Power of computation and data. It includes the Internet and blockchain.
- AI and advanced analytics. Analytics quality is improved by the possibilities of constant machine learning and a system of artificial intelligence.
- Interaction between humans and machines: The latest trends show the increasing popularity of), robotics and automation and vehicles with autonomous systems.
- Advanced engineering. The changes have been made to supporting activities in manufacturing, the concept of renewable energy, and the usage of the new generation of IT for design and assembly.

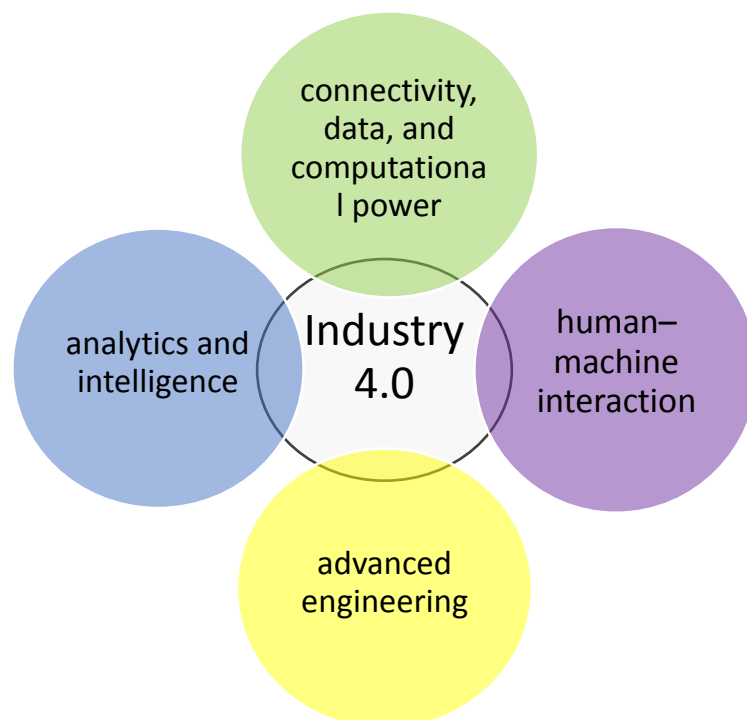

Fig. 1. The industry 4.0 components

The second one is the Augmented Reality (AR) for Training and Maintenance. The pandemic situation has created a demand for this trend, and it appeared popular on Market because operators were able to create an infrastructure that can withstand any shift in geopolitics and be open to carrying out and integrating new technologies,

including augmented reality. Through AR technology, operational information is presented as augmented in a person's view of their real environment and acts as a digital assistant [4]. It also connects experts from around the globe. It has evolved to a way that it is possible to provide assessment on Android and IOS basis. The third trend is so called "Digital twins". In his article, Marr, B. (2024) states that we are able to use stimulation of physical process or object by digital twins. It is innovative tool to try a model of functioning of new product dimension to predict potential flaws and check the model [5]. It serves in the way of predictive maintenance, cost savings and enhanced decision-making. Digital twin technology, where a virtual replica of a physical system is created and monitored in real time [3]

Thus, the ability of organization to adapt and prosper in volatile markets is critical to its long-term sustainability and success. The overall significance rests in the need for entities to be educated about getting advances in technology, especially for the digital arena, and to properly implement these innovations.

References:

1. Bhamu J., Singh Sangwan K. Lean manufacturing: literature review and research issues. *International Journal of Operations & Production Management*. 2014. Vol. 34, no. 7. P. 876–940. URL: <https://doi.org/10.1108/ijopm-08-2012-0315> (date of access: 01.03.2024).
2. Díaz-Reza, J.R., García Alcaraz, J.L Morales García, A.S. Lean Manufacturing Origins and Concepts. In: Best Practices in Lean Manufacturing. *Applied Sciences and Technology*. 2022. P. 1–4. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-97752-8_1.
3. Emerging Trends in Lean Manufacturing 2024 MFGRN. *MFGRN*. URL: <https://cutt.ly/AwMI5KhG>. (date of access: 01.03.2024).
4. How augmented reality improves maintenance and operational performance | Plant Engineering. *Plant Engineering*. URL: <https://www.plantengineering.com/articles/how-augmented-reality-improves-maintenance-and-operational-performance/> (date of access: 01.03.2024).
5. Marr B. The 10 Biggest Future Trends In Manufacturing. *Forbes*. URL: <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2022/01/25/the-10-biggest-future-trends-in-manufacturing/?sh=2f0bb3014d56> (date of access: 01.03.2024).
6. Reznik, N., Alekseieva, K., Ostapchuk, A., Lutsiak, V. & Kondratyuk, V. (2023) National Models of Digitalization of Economy of the USA, the UK, and the EU-Countries. *Lecture Notes in Networks and Systems* 495 LNNS, pp. 885–898 URL: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216253105>
7. What are Industry 4.0, the Fourth Industrial Revolution, and 4IR?. *McKinsey & Company*. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-are-industry-4-0-the-fourth-industrial-revolution-and-4ir> (date of access: 01.03.2024).

УДК 355/359-63: 338.054.23

Yaroslava Tyshchenko, student
Bogdana Vyshnivska, Associate Professor
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

THE IMPACT OF THE WAR ON THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

Disruption of Agricultural Operations

Conflict zones in eastern Ukraine, where much of the country's fertile agricultural land is located, have experienced significant disruption to farming activities. Farmers face challenges such as the destruction of infrastructure, landmines, and restricted access to fields due to military activity.

Environmental damage

Wars often result in environmental damage, including pollution from destroyed infrastructure and the use of explosives. This can damage soil fertility and water quality, further affecting agricultural productivity in the long term.

Landmine Threats

Landmines and unexploded ordnance pose significant risks to agricultural workers and limit access to fields and pastures. This danger not only endangers lives but also restricts agricultural activities in affected areas.

Economic Challenges

The war contributed to economic instability in Ukraine, leading to currency fluctuations, inflation and reduced purchasing power. These economic problems further exacerbate the difficulties faced by farmers.

Humanitarian impact

The war caused significant humanitarian suffering, including food insecurity and malnutrition among the affected population. Failures in agriculture exacerbate these problems by making it difficult for people to access nutritious food.

Trade disruptions

The war disrupted trade routes and relationships, affecting both exports and imports of agricultural goods. This can lead to a shortage of resources such as fertilizers and pesticides, as well as to limiting the access of Ukrainian agricultural products to international markets.

In general, the war in Ukraine had a profound and multifaceted impact on the agricultural sector, affecting both farmers and the general population. Efforts to rebuild infrastructure, support displaced farmers and promote peace and stability are critical to the recovery of the agricultural sector and the country as a whole.

References:

1. KSE Agrocentr (2022). “The total losses from the war in Ukraine’s agriculture reached \$4.3 billion USA”, available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalni-zbitki-vid-viyni-v-silskomu-gospodarstvi-ukrayini-syagnuli-4-3-mlrd-dol-ssha-kse-agrotsentr>.
2. KSE Agrocentr (2022). “Indirect losses in agriculture are estimated at \$ 23.3 billion USA”, available at: <https://ukranews.com/en/news/864573-indirect-agriculture-losses-from-war-estimated-at-usd-23-3-billion-agrarian-ministry>.
3. Trofimtseva O. (2022). “ The war showed the importance of the agricultural sector. How to take new heights?”, available at: <https://interfax.com.ua/news/blog/839762.htm>.
4. Nesterov O. (2022). “ War, agriculture, VAT: what's new in the field of taxation”, available at: https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/blog/oleg_nesterov/viyna_agro_pdv_scho_nov_ogo_v_sferi_opodatkuвання.

УДК: 338.24:620.9

*Алексєва К.А., к. держ. упр., доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)
Присяжнюк Б.М., аспірант,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств є ключовим фактором для розвитку аграрного сектору та забезпечення стабільності продовольчої безпеки. За останні десятиліття спостерігається зростання інтересу до вкладення капіталу в агросферу, що обумовлено необхідністю модернізації та впровадження нових технологій для підвищення виробництва та ефективності господарювання. У даному контексті дослідження управління інвестиційною діяльністю сільськогосподарських підприємств є важливим аспектом не лише для бізнесу, але й для економіки країни в цілому.

Успішне управління інвестиційною діяльністю можливе за умови створення сприятливого інвестиційного клімату, тобто середовища, в якому протікають інвестиційні процеси. Існують різноманітні фактори, що формують інвестиційний клімат. Сюди, наряду з загальновідомими факторами, як, наприклад, «стан інвестиційного ринку», «стан фінансово-кредитної системи країни», «кон’юнктура інвестиційного ринку», потрібно, на нашу думку, віднести фактор волі адміністрації певного регіону або громади та фактор

політичної та економічної активності підприємців, фактор патріотизму, соціальні фактори.

Політична воля адміністрації часто-густо на жаль може визначатися інтересами певних груп, інтереси яких лобіюються монополістами або іншими економічними суб'єктами, що може мати як позитивний (у разі зацікавленості у збільшенні інвестицій), так і негативний вплив (якщо існують перестороги серед певних учасників ринку щодо розвитку окремих напрямків в сільському господарстві або певних підприємств та залучення інвестицій в них).

Що стосується фактору політичної та економічної активності підприємців, то тут також може бути як позитивний, так і негативний вплив на інвестиційну діяльність. На відміну від підприємців за кордоном, вітчизняні аграрії доволі часто приймають рішення, базуючись на власному досвіді та інтуїції, спираючись на певну доступну їм інформацію про надійність тих чи інших партнерів та на власну обізнаність стосовно нестабільної в нашій країні політичної ситуації. Діючи в умовах воєнного стану, вітчизняні аграрії приймають рішення на власний розсуд, ризикують та при укладанні угод орієнтуються на особисті взаємини з потенційними партнерами. Особливо це проявляються у сегменті малих та середніх сільськогосподарських підприємств. До речі, на теперішній час, в умовах широкомасштабної агресії з боку РФ, фактор політичної активності доповнюється фактором патріотизму українських сільськогосподарських виробників, які всупереч наявним обставинам все ж намагаються залучати інвестиції та розвивати бізнес в Україні.

Потрібно також відмітити важливість соціальних факторів при здійсненні інвестицій у сільськогосподарські підприємства. Тут умовно можна виділити дві групи факторів – фактори, які мають матеріальну форму та ті, які не мають матеріальної форми. До першої групи відносяться різноманітні об'єкти інженерного забезпечення, побутової сфери, наявності громадського транспорту та рівня охорони порядку в тій чи іншій територіальній громаді. До другої групи відносяться фактори соціально-духовної сфери, суспільних переваг та смаків.

Загалом, інвестиційна діяльність є важливою умовою успішного функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств, збереження та накопичення капіталу їх власників. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств є сукупністю дій сільськогосподарських підприємств з передпроектної оцінки, проектування, програмування і планування інвестицій, оцінки інвестиційних проєктів і заходів, здійснення організаційних, фінансових, управлінських, контрольних, виробничих, екологічних, соціальних та інших заходів з метою отримання прибутку, соціальних та інших результатів. Ці послідовні заходи і становлять інвестиційний процес. Різноманітні фактори, які впливають на інвестиційну діяльність сільськогосподарських підприємств, характеризують інвестиційний клімат. Приймаючи рішення про інвестування вітчизняні сільськогосподарські виробники на теперішній час керуються більше інтуїцією та досвідом, оскільки змушені діяти в умовах високого ступеню невизначеності.

Список використаних джерел:

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку). М.В. Присяжнюк, М.В. Зубець, П.Т. Саблук та ін. К.: ННЦ "ІАЕ", 2011. 1008 с.
2. Алексеєва К.А. Державна підтримка розвитку аграрного бізнесу в умовах глобальних загроз. *Наукові перспективи* № 2(32). 2023. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/3868/3889>
3. Shynkaruk, L., Alekseieva, K. & Tsokol, O. (2021) Directions of activation of investment activity of small and medium enterprises of the agricultural sector. *Bioeconomics and Agrarian Business*. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Bioeconomy/article/view/15423>

УДК 330.3

Ванджура В. В., здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» спеціальності «Менеджмент»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Лобунець Т. В., к.е.н., доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ МХП

ПРАТ «МХП» веде широку інвестиційну діяльність у різних сферах аграрного сектора, що дозволяє компанії диверсифікувати свої ризики та отримувати прибутки з різних джерел. Завдяки активній інвестиційній діяльності компанія стала одним із лідерів аграрного сектору України та світу.

На таблиці 1 показано динаміку обсягів інвестицій компанії.

Таблиця 1

Динаміка обсягів інвестицій ПРАТ «МХП»

Рік	Обсяг інвестицій (млн дол. США)
2018	132
2019	156
2020	148
2021	188
2022	338
2023	410

Джерело: сформовано автором за даними на основі даних звітності ПРАТ «МХП»[1, 2]

Фактори, що вплинули на динаміку інвестицій у ПРАТ «МХП»: збільшення попиту на виробництво компанії у світі з 2018 по 2023 рік призвело до розширення та модернізації виробництва за допомогою зростання

інвестицій. Нестабільність ціни на сировину, що використовує компанія, вказує на нарощування на рівні інвестицій у проміжку 2018-2023 років. Державна підтримка у формі субсидій та податкових пільг також має позитивний вплив на інвестиційну активність компанії. Пандемія COVID-19 призвела до тимчасового спаду інвестицій МХП у 2020 році, але вже у 2021 році було відновлено їхнє зростання. Війна в Україні створює додаткові ризики та невизначеність, які можуть вплинути на рівень інвестицій та загального економічного розвитку в країні [3, с.88-94].

Прогнозується, що компанія продовжить збільшувати обсяги інвестицій у найближчі роки, враховуючи кілька ключових факторів. Очікується, що світовий попит на продукцію «МХП» буде продовжувати зростати, що стимулює компанію до подальших інвестицій. Прогнозується також стабільність або збільшення ціни на сировину, що використовує компанія, що сприятиме збільшенню інвестиційної активності. Напрямок розвитку є також інвестування в інновації, що допоможе компанії підвищити свою конкурентоспроможність і забезпечити стабільний ріст у майбутньому.

У таблиці 2 наведено порівняльний аналіз динаміки інвестиційної компанії «МХП» з динамікою інвестицій в інших українських агропромислових компаніях. Цей аналіз дозволяє оцінити інвестиційну активність компанії в контексті загальної динаміки інвестиційного процесу в галузі.

Таблиця 2

Порівняння динаміки інвестицій «МХП» з динамікою інвестицій в інших українських агропромислових компаніях

Рік	МХП (млн дол. США)	Kernel (млн дол. США)	UkrLandFarming (млн дол. США)	NIBULON (млн дол. США)
2018	132	450	200	150
2019	156	520	240	180
2020	148	480	220	160
2021	188	550	260	190
2022	338	600	280	210
2023	410	650	300	230

Джерело: сформовано автором за даними на основі даних звітності «МХП» [1, 2]

З таблиці видно, що інвестиції «МХП» протягом останніх п'яти років зростали значно швидше, ніж інвестиції інших українських агропромислових компаній, представлених у таблиці. У 2022 році інвестиції "МХП" зросли на 128% порівняно з роком 2018 року, тоді як інвестиції Kernel зросли на 33%, UkrLandFarming - на 40%, а NIBULON - на 40%. Зростання інвестицій компанії дозволило компанії збільшити обсяги виробництва та продажів, знизити собівартість продукції, покращити її якість та диверсифікувати бізнес. Це, у свою чергу, сприяло зростанню конкурентоспроможності «МХП» на світовому ринку

Для отримання детальнішого уявлення про стратегічні переваги компанії «МХП» та спрямування її інвестицій у таблиці 3 проведено розподіл інвестицій за типами протягом 2022-2023 років.

Таблиця 3

Розподіл інвестицій «МХП» за типами

Рік	Капітальні вкладення (млн дол. США)	Оборотні кошти (млн дол. США)	Інноваційні проекти (млн дол. США)
2022	212	72	54
2023	260	80	70

Джерело: сформовано автором за даними на основі даних звітності «МХП»

Компанія значно збільшила обсяг інвестицій у 2023 році порівняно з 2022 роком. У 2022 році загальні інвестиції склали 338 млн дол. США, а в 2023 році - 410 млн дол. США. Це відомо про те, що компанія активно розвивається та розширює свій бізнес. За ці два роки компанія інвестувала найбільше в капітальні вкладення. У 2022 році капітальні вкладення склали 212 млн дол. США (63% від загальних інвестицій), а в 2023 році - 260 млн дол. США (63% від загальних інвестицій). Це означає те, що компанія пріоритетно інвестує в розширення та модернізацію своїх активів. Обсяги інвестицій в оборотні кошти та інноваційні проекти також зросли в 2023 році. У 2022 році інвестиції в оборотні кошти становили 72 млн дол. США (21% від загальних інвестицій), а в 2023 році - 80 млн дол. США (19% від загальних інвестицій). Інвестиції в інноваційні проекти у 2022 році склали 54 млн дол. США (16% від загальних інвестицій), а в 2023 році - 70 млн дол. США (17% від загальних інвестицій). Компанія прагне оптимізувати свою роботу та впроваджувати нові технології [4].

Компанія продовжує активно вкладати в розвиток свого бізнесу, зосереджуючи увагу на капітальних вкладеннях. Одночасно компанія розширює обсяги інвестицій у сферу оборотних коштів та інноваційні проекти. З вірогідним вдосконаленням економічної ситуації в майбутньому компанія планує розширювати свою діяльність. Завдяки високим темпам зростання інвестицій компанія має суттєві конкурентні переваги.

ПРАТ «МХП» активно вкладається в розвиток різноманітних сфер, починаючи із земельних ресурсів. Земельний банк компанії досягає вражаючих 362 тис. гектарів у 2023 році, а також продовжує інвестувати у купівлю та оренду землі, а також у покращення її родючості. Компанія володіє мережею елеваторів по всій країні, із загальною ємністю зберігання 5,5 мільйонів тонн. Компанія постійно вкладає кошти в будівництво нових елеваторів та модернізацію існуючих.

Незмінним пріоритетом компанія є розвиток виробничих потужностей, включаючи заводи з переробки зернових культур, олійних культур, м'яса та інших продуктів харчування. У 2023 році компанія мала здатність переробити величезні обсяги сировини: 20 мільйонів тонн зерна, 10 мільйонів тонн олійних

культур та 2 мільйони тонн м'яса. «МХП» продовжує інвестувати в модернізацію та розширення своїх виробничих майданчиків.

Компанія важливо працює над вдосконаленням логістичних процесів, володіючи власним парком транспортних засобів та мережею логістичних центрів. Це дозволяє «МХП» ефективно перевозити свою продукцію та забезпечити незалежність у постачанні як на внутрішній, так і на зовнішній ринках [8].

Серед сильних сторін інвестиційної діяльності «МХП» можна виділити її широкий спектр інвестицій, довгостроковий горизонт планування, ефективність команди управління, сильні фінансові показники та підтримку з боку держави. Але є й слабкі сторони, включаючи високі ризики, тривалий період окупності інвестицій, залежність від зовнішніх факторів, недостатній досвід у деяких сферах, а також непрозорість інформації про інвестиційну діяльність.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що інвестиційна діяльність ПРАТ «МХП» є загалом ефективною. Сильні сторони інвестиційної діяльності компанії переважають над слабкими.

Список використаних джерел:

1. База даних ПАТ «Миронівський хлібопродукт». URL: <http://smida.gov.ua/db/participant/14307699> (дата звернення: 04.05.2024).
2. Річні звіти «МХП». *mhp.com.ua*. URL: <https://mhp.com.ua/en/mhp-se/for-investors> (дата звернення: 04.05.2024).
3. Колесов С. В. Оцінка ефективності інноваційних проектів з позиції їх впливу на інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2009. № 7. С. 88–94.
4. У 2023 році МХП вийшов на прибуток у розмірі \$142 млн після збиткового 2022. *Latifundist.com*. URL: <https://latifundist.com/novosti/64424-u-2023-rotsi-mhp-vijshov-na-pributok-u-rozmiri-142-mln-pislya-zbitkovogo-2022> (дата звернення: 15.04.2024).
5. Офіційний сайт "МХП". URL: <https://mhp.com.ua/uk/nashi-brendy> (дата звернення: 04.05.2024).

УДК
658.310.3:352.07:005.5

Габелко О.В., здобувач освітнього ступеню
«магістр» 1-го року навчання
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник: Власенко Т.О. к.е.н, доц.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

**КОНСАЛТИНГОВИЙ ПРОСТІР ГРОМАДИ:
ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ.**

Дослідники діяльності консалтингових компаній здебільшого розглядають її з точки зору впливу на економічні процеси в країні і в міжнародному просторі, з точки зору прогресивних технологій та економічного ефекту від провадження такої діяльності і її вплив на ВВП країни.

Хочу зазначити, що сама тема досліджується на підставі узагальнених статистичних даних країни та міжнародних видань, отримання аналітичних даних спеціалізованих видавництв. Однак, лише фрагментарно згадуються дрібні консалтингові компанії і консультанти-фрілансери. Аналітичної інформації по ним ніхто не збирає і не узагальнює, навіть не аналізується сфера надання цих послуг. А між тим, кожен з нас, як громадянин і отримувач державних послуг постійно стикається з численними труднощами у врегулюванні спірних питань, що впливає на загальне невдоволення рівнем надання послуг, бюрократизацією процесів, створенням безвихідних алгоритмів і відсутності ефективного законодавчого врегулювання процесів.

Відкриття консалтингового простору в громаді має на меті отримання значного соціального ефекту та відповідає принципам сталого розвитку. Проблема, для вирішення якої створюється простір та розробляється його бізнес-план полягає в наступному.

Останнім часом надзвичайно розповсюдженим на тлі мінливого законодавства стало таке явище, як необхідність вчасно відслідковувати актуальність окремих позицій, що потребує постійної уваги з боку зацікавлених осіб. Однак, те ж саме явище є, з іншого боку, причиною втрати експертності фахівців певних служб та органів, що в свою чергу призводить до виникнення суперечностей в питаннях застосування норм законодавства. З позиції еволюції законодавства, постало окремим проблемним питанням ще й таке явище, як необхідність актуалізації та осучаснення застарілих документів та додаткового підтвердження їх чинності.

Така проблема є досить розповсюдженою при досягненні особою пенсійного віку та звернення за призначенням пенсії. Також ця проблема є актуальною у підтвердженні майнових прав.

Зазначені питання гостро постали з прийняттям ряду нормативно правових актів, а також внесення численних змін до них. Але основна проблема постає тоді, коли на час чинності певних норм, документи були оформлені відповідно до них, достеменно відображали інформацію, а сьогодні, у зв'язку зі зміною підходів адміністрування, не відповідають поточним вимогам та викликають суперечності.

З початку військових дій в Україні вся світова спільнота об'єдналась для подолання негативних наслідків впливу на соціальні процеси в країні. До середовища громадських і благодійних організацій України долучились міжнародні благодійні місії. Серед допомоги, яку отримала спільнота досить розповсюдженою, але недооціненою, є послуга з кейс-менеджменту – комплексного супроводу осіб, які опинились в скрутних життєвих обставинах, яка доступна вразливим категоріям населення і охоплює широкий спектр

послуг. При цьому кейс-менеджмент не має на меті вирішення питань або подолання проблем, що виникли в конкретній сім'ї. Він покликаний бути путівником на шляху до розв'язання питань та залучення власних ресурсів, ефективного, планомірного і дисциплінованому шляху до покращення особистої ситуації.

Створення консалтингового простору як осередку отримання якісних консультацій соціального спрямування для мешканців громади, має стати логічним продовженням.

Ідея полягає в створенні середовища, де можливо в безпечний спосіб знайти рішення в ситуаціях, що супроводжують суспільні відносини, середовища саме для громадян, яке поєднає досвід і практичну допомогу у вирішенні питань, пов'язаних з оформленням документів, запитів, отримання цифрових послуг, складання та подання звітності, вирішити інші актуальні питання за запитом суспільства.

Таблиця 1.

Довіра інституціям у регіональному вимірі % довіряють

% у рядку	Захід		Центр		Південь		Схід	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Президент України	85	58	86	68	84	60	78	54
Верховна Рада України	34	13	40	17	34	15	25	13
Уряд України	50	22	55	29	50	27	49	26
Головнокомандувач В. Залужний	---	90	---	90	---	83	---	90
Збройні сили України	98	98	97	97	95	92	94	96
СБУ	62	56	63	63	67	52	52	58
Національна поліція	57	42	60	44	61	38	52	41
Суди	26	14	28	10	24	15	16	12
Прокурори	22	10	24	7	19	10	14	14
Церква	54	50	40	37	38	32	42	24
Українські ЗМІ	61	26	58	31	55	31	47	21
Волонтери	86	86	82	85	87	79	82	88

Джерело: сформовано автором на основі [1].

Відповідно до опитування громадської думки «Омнібус», проведеного Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) важливим є показник рівня довіри до волонтерів, тобто людей, які за покликом серця допомагають іншим людям у відновленні їх прав та справедливості, мають нульову толерантність до їх порушення та спрямовують свої зусилля на покращення життя, просвітництво, на інші позитивні зміни в нашому суспільстві (таблиця 1). Іншими словами, волонтерська діяльність має високий соціальний ефект у суспільстві, в той час, як довіра до державних інституцій значно слабша.

Пенсійний фонд України також провів власне опитування щодо рівня задоволеністю якістю обслуговування та надання консультативної допомоги

органами ПФУ в 2022 році, в якому взяло участь 1927,8 тис. респондентів щодо рівня задоволеності якістю обслуговування в органах Фонду, з них:

- задоволені – 1 905,1 тис. респондентів (98,82 % загальної кількості опитаних);
- частково задоволені – 22,0 тис. респондентів (1,14 % загальної кількості опитаних);

- не задоволені – 0,7 тис. респондентів (0,04 % загальної кількості опитаних);

та 1 518,4 тис. респондентів щодо рівня задоволеності якістю надання консультативної допомоги працівниками органів Фонду, з них:

- задоволені – 1 492,5 тис. респондентів (98,29 % загальної кількості опитаних);
- частково задоволені – 25,3 тис. респондентів (1,67 % загальної кількості опитаних);

- не задоволені – 0,6 тис. респондентів (0,04 % загальної кількості опитаних).

У середньому рівень довіри населення до органів Пенсійного фонду України становить 98,6 %. [2]

Крім того, відповідно до Звіту про звернення громадян за три місяці 2024 року до органів Пенсійного фонду України надійшло 186 575 звернень. З них:

- з питань роз'яснення пенсійного законодавства – 11 295 звернень (6,1 відсотка);

- з питань визначення права на призначення пенсії – 4 906 звернень (2,6 відсотка);

- з питань використання електронних ресурсів – 3 028 звернень (1,6 відсотка). [3]

Можемо говорити про те, що досить значна кількість громадян мають потребу в консультаційних послугах.

Слід врахувати, що залишкові знання старшого покоління слабшають з часом і далеко не всім вдається зберігати активність та допитливість у вирішенні власних питань, а оцінка грамотності українських підлітків, яка наводиться в компетентних та авторитетних міжнародних рейтингах, свідчить про слабкі навчальні позиції старої школи, потребує нових підходів та методів. [4]

Ще однією стороною зазначеної проблеми є ментальна складова працівників тих органів та служб, до функцій яких належить прийняття рішень. Часто фахівець, від якого залежить прийняття рішень через власне професійне виснаження не може ефективно вирішити поставлене питання, всебічно його розглянути в системі вхідних та вихідних факторів впливу.

Цифрові технології, які останнім часом стали невід'ємною частиною нашого життя, безумовно, допомагають у подоланні таких суспільних явищ, як черги на прийом до держаних органів і служб, упереджене ставлення до заявника та незалежність прийняття рішення, дотримання норм законодавства у сфері звернення, і, безумовно, містять антикорупційну складову. Але цифрові технології є не простими для використання через наявність повних та скорочених версій продукту, які містять різне функціональне наповнення, а також через необхідність мати доступ до спеціальної техніки (сканери, принтери, фотокамери, цифрові ключі, додатки для ідентифікації), що серед певних груп населення викликає не просто труднощі, а паніку та додаткову

зневіру у вирішенні власних питань. Необхідність попросити допомоги у близьких або знайомих може бути при цьому стримуючим фактором через власні упередження.

Саме ці проблеми можливо вирішити за допомогою надання громадянам такого кола послуг як:

- Консультації – роз’яснення норм законодавства;
- Підготовка документів для призначення пенсії та вирішення спірних питань в інших сферах суспільного життя;
- Оцінка актуальності документів;
- Навчання та допомога у застосуванні цифрових технологій.

З огляду на вищезазначене маю впевненість в тому, що населення середнього та старшого покоління потребує допомоги від кваліфікованих фахівців в розв’язанні запитів щодо своєчасної та повної підготовки документів для вирішення соціальних питань, документального супроводу та роз’яснення норм законодавства.

Список використаних джерел:

1. Грушецький А. Пресреліз. Динаміка довіри інституціям у 2021-2023 роках. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1335&page=1> (дата звернення 30.04.2024).

2. Результати опитування у 2022 році відвідувачів органів Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2155882-rezultaty-opytuvannya-u-2022-rotsi-vidviduvachiv-organiv-pensijnogo-fondu-ukrayiny/> (дата звернення 30.04.2024).

3. Звіт про звернення громадян за 3 місяці 2024 року. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2164529-zvit-pro-zvernennya-gromadyan-za-3-misyatsi-2024-roku/> (дата звернення 30.04.2024).

4. Павліченко Ю. Україна у міжнародних світових рейтингах. Рівень грамотності населення України URL: <https://nw.com.ua/kultura/ukrai%CC%88na-u-mizhnarodnyh-svitovyh-rejtyngah-riven-gramotnosti-naselennya-ukrai%CC%88ny/> (дата звернення 24.04.2024).

УДК: 330.334

*Горбань В. І., магістр другого року навчання спеціальності 073 «Менеджмент»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Алексеєва К. А., доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗРОБКИ ПРОЄКТІВ КЛІНІНГОВИХ
КОМПАНІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Вітчизняний ринок клінінгу останнім часом знаходився у стані нестабільності, оскільки спершу через пандемію коронавірусу, а потім, через початок повномасштабного вторгнення росії, відбувалося скорочення попиту на послуги з клінінгу. Надзвичайно несприятливим фактором стала значна еміграція українців за кордон. У той же час, економічна криза зробила для багатьох українців послуги клінінгу недоступними через ціни, а також через споживчі очікування подальшого погіршення ситуації. Крім того, такі послуги часто-густо продовжують сприйматися потенційними споживачами як прояв розкоші [1].

Саме тому сьогодні, в умовах загострення конкуренції на ринку послуг кожен власник клінінгової компанії має прагнути зробити її не схожою на інші, запропонувати своїм клієнтам те, що називається унікальною торговою пропозицією. На рис. 1 наведено перелік факторів, що впливають на інвестиційну привабливість клінінгової компанії.

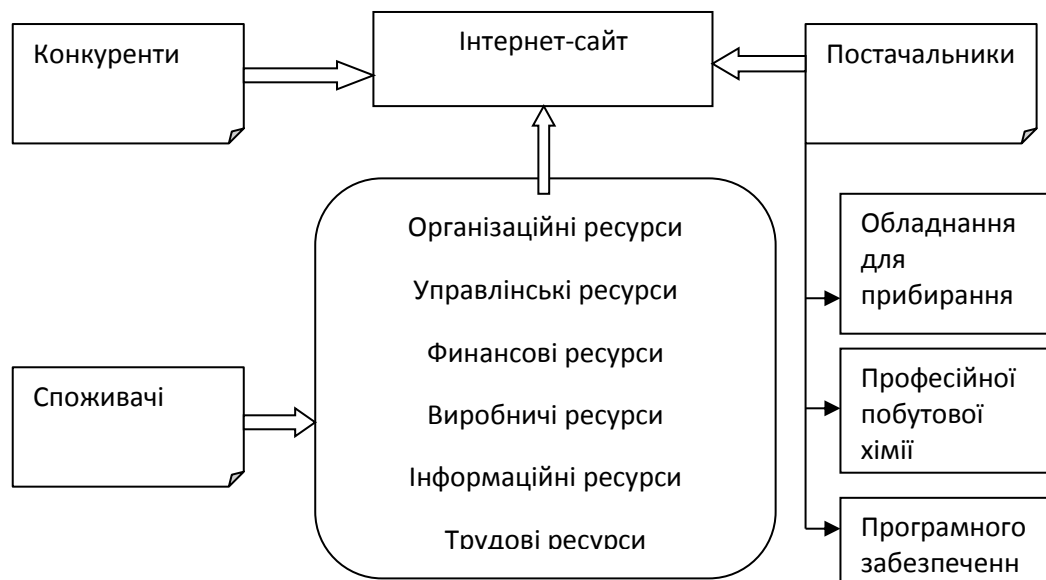

Рис. 1. Складові інвестиційної привабливості клінінгової компанії

Концепція бізнес-проєкту створення клінінгової компанії спрямована на створення компанії, яка надаватиме повний спектр клінінгових послуг, зокрема, прибирання осель та офісних приміщень, а також спеціальних послуг з прибирання (прибирання після ремонту, після пожежі, дезінфеквальне прибирання тощо) [2]. Розробляючи концепцію бізнесу з надання клінінгових послуг, варто врахувати основні тренди розвитку такого бізнесу. Це, по-перше, перехід частини замовлень у інтернет-середовище, адже дедалі більше українців користуються перевагами онлайн-сервісів. Даний факт передбачає обов'язкову наявність сайту клінінгової компанії та зумовлює доцільність розробки мобільного застосунку. По-друге, відновлення бізнес-активності змусило повернутися в Україну деякі крупні іноземні компанії, які тимчасово пішли через повномасштабне російське вторгнення – їхнє повернення надає

підстави вважати, що сегмент корпоративного клінінгу також буде відновлювати свою активність [3].

Враховуючи всі ці фактори, варто розраховувати на поживлення активності на ринку клінінгових послуг. Водночас, при розробці проекту потрібно переконатися, що проект, який розробляється, є унікальним та відрізняється з-поміж інших.

Загалом, попри те, що російсько-українська війна триває, на сьогодні спостерігається певне відновлення бізнес-активності та, відповідно, наявні нові можливості для бізнесу, особливо малого, до якого відноситься організація надання послуг з клінінгу. Проекти клінінгових компаній мають шанс стати успішними бізнес проектами в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Європейські стандарти бізнес-планування. URL: https://mmgh.kname.edu.ua/images/presentations/Bis_plan_Samoynenko.pdf
2. Методичні рекомендації з розробки бізнес-планів інвестиційних проектів: затверджені наказом Державного агентства України з інвестицій та розвитку від 31 серпня 2010 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0073537-10#Text>
3. Розробка бізнес-плану: веб-сайт. URL: <https://garantovano.com/ua/biznes-planuvannya/zamovity-biznes-plan/>

УДК 338

*Горелков В. Р., здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» спеціальності «Менеджмент»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Лобунець Т. В., к.е.н., доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Торговельна діяльність характеризується значним ризиком та рівнем невизначеності, тому стратегічне планування є ключовим інструментом для прийняття раціональних управлінських рішень. Воно дозволяє керівництву торговельних підприємств детально аналізувати конкурентне середовище, ринкові тренди та потреби споживачів, а потім на основі цього аналізу розробляти ефективні стратегії розвитку. Це сприяє підвищенню гнучкості та адаптивності торговельних підприємств, дозволяючи їм швидко реагувати на зміни та ефективно використовувати наявні ресурси.

Розглянемо в таблиці 1 деякі особливості стратегічного планування на торговельних підприємствах

Таблиця 1

Особливості стратегічного планування на торговельних підприємствах

Характеристика	Опис
Короткостроковий характер планування	Торговельні підприємства частіше оновлюють свої стратегії через мінливість ринку та вподобань споживачів
Високий рівень невизначеності	Прогнозування попиту, поведінки конкурентів та впливу зовнішніх факторів на ринку торгівлі завжди пов'язане з невизначеністю
Фокус на задоволенні потреб споживачів	Стратегія має орієнтуватися на потреби цільових груп споживачів
Важливість гнучкості та адаптивності	Торговельні підприємства повинні швидко реагувати на зміни ринку та адаптувати свої стратегії
Значення логістики та управління запасами	Ефективна логістика та управління запасами роблять торговельні підприємства конкурентоспроможними
Використання маркетингових інструментів	Маркетинг - один з ключових інструментів реалізації стратегії торговельного підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Стратегічне планування для торговельних підприємств має ряд характерних особливостей, пов'язаних із специфікою їхньої діяльності та операційного середовища. На відміну від виробничих компаній, торговельні підприємства зазвичай характеризуються більшою гнучкістю та динамічністю, що висуває особливі вимоги до їхнього стратегічного управління.

На практиці торговельним підприємствам часто треба було запропонувати потенційним покупцям продукт з інноваційними властивостями та доставити цю інформацію до них. Данні наміри потребували значних вкладень капіталу у дослідницькі розробки та для впровадження цих інноваційних рішень. Саме через це стратегічне планування є зв'язаним з інноваційною діяльністю підприємства.

Щоб добитися конкурентних переваг над підприємствами, що виробляють подібну до нашої продукцію, треба запропонувати споживачам товар з якісно новими властивостями та довести до відома клієнтів ці корисні відомості. Подібні цілі нерідко передбачали чималих капіталовкладень у науково-дослідні розробки та впровадження інноваційних технологій. Саме тому стратегічне планування у людей викликає асоціації з інноваційною діяльністю підприємств.

Важливою особливістю стратегічного планування на торговельних підприємствах є фокусування на клієнтоорієнтованості та забезпечення максимальної відповідності споживчим потребам. Оскільки успіх торгівлі

багато в чому визначається здатністю компанії задовольняти запити покупців, ретельний аналіз ринку, сегментація споживачів та формування унікальної торговельної пропозиції стають ключовими елементами стратегічного вибору.

Крім того, для торговельних підприємств особливого значення набуває управління асортиментом, мережею збуту, логістичними процесами та ціноутворенням. Стратегічне планування у цих сферах потребує врахування динамічних змін у споживчих трендах, конкурентному середовищі та кон'юктурі ринку. Гнучкість та адаптивність стратегій стають визначальними для забезпечення стійких конкурентних переваг торговельних компаній.

Ще однією характерною особливістю стратегічного планування для торговельних підприємств є важливість управління брендом та репутацією. Створення міцного бренду, формування довірчих відносин з клієнтами, підвищення впізнавання та лояльності є критично важливими стратегічними завданнями в умовах високої насиченості ринку та посилення боротьби за увагу споживачів.

Ефективне стратегічне планування на торговельних підприємствах вимагає активної та цілеспрямованої участі керівництва. Роль лідерів у цьому процесі є ключовою, адже вони визначають загальну стратегічну спрямованість компанії, формують її місію та бачення, приймають ключові рішення, забезпечують необхідні ресурси та мотивують персонал до реалізації обраних стратегічних ініціатив.

Передусім, керівники відіграють вирішальну роль у проведенні стратегічного аналізу, визначенні стратегічних пріоритетів та формуванні довгострокових цілей. Їхній глибокий галузевий та ринковий досвід, а також розуміння внутрішніх можливостей та обмежень підприємства є основою для вибору оптимальної стратегії розвитку. Лідери повинні забезпечувати належний баланс між амбітними стратегічними планами та реалістичністю їх виконання.

Крім того, керівництво відповідає за створення сприятливого організаційного середовища, яке заохочує пошук інноваційних рішень, підтримує ініціативу співробітників та забезпечує їхню залученість у стратегічні перетворення. Лідери мають ефективно управляти процесом реалізації стратегії, координуючи дії різних підрозділів, мотивуючи персонал та забезпечуючи необхідні ресурси.

Нарешті, саме керівництво відіграє ключову роль у моніторингу, контролі та своєчасному коригуванні стратегічного плану. Регулярна оцінка результатів, виявлення відхилень та ініціювання необхідних змін є запорукою успішної адаптації торговельного підприємства до динамічних умов ринкового середовища.

Для ефективної реалізації стратегічного планування на торговельних підприємствах існує низка перевірених методів та інструментів, які допомагають керівникам всебічно аналізувати середовище, приймати обґрунтовані рішення та контролювати виконання стратегії. Застосування

комплексного підходу, що поєднує різноманітні методи, дозволяє торговельним компаніям розробляти та впроваджувати оптимальні стратегії розвитку.

Таблиця 1.7

Методи та інструменти для стратегічного планування на торговельних підприємствах

Метод	Опис	Переваги для торговельних підприємств
SWOT-аналіз	Комплексний аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та загроз	Виявлення ключових факторів успіху, формулювання реалістичних цілей, розробка ефективних стратегій з урахуванням конкурентних переваг
PEST-аналіз:	аналіз політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів, які впливають на зовнішнє середовище підприємства	PEST-аналіз допомагає визначити можливості та загрози, які можуть виникнути внаслідок змін у зовнішньому середовищі.
Модель Портера	Аналіз п'яти конкурентних сил, що впливають на прибутковість галузі	Оцінка рівня конкуренції, виявлення джерел конкурентних переваг, розробка адекватних конкурентних стратегій
Матриця BCG	Аналіз стратегічних одиниць бізнесу за темпами зростання ринку та відносною часткою ринку	Оцінка перспективності напрямів діяльності, розподіл ресурсів, розробка збалансованої стратегії розвитку торговельного портфеля
Стратегічні карти	Відображення взаємозв'язку між стратегічними цілями у фінансовій, клієнтській, операційній та інноваційній перспективах	Наочне представлення стратегії, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, забезпечення ефективної реалізації стратегії на всіх рівнях

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Ефективне використання цих та інших методів стратегічного планування дозволяє торговельним підприємствам всебічно аналізувати середовище, приймати обґрунтовані стратегічні рішення, узгоджувати цілі та завдання, забезпечувати контроль та адаптацію стратегії відповідно до змін на ринку. Комплексне застосування різних методів стратегічного планування є запорукою розробки дієвих та реалістичних стратегій розвитку для торговельних компаній.

Список використаних джерел:

1. Гринько, Т. В., Єгорова, О. Проблеми впровадження системи стратегічного планування на промислових підприємствах. *Європейський журнал проблем менеджменту*. 2020. Том 28 №4. С. 127 – 172

2. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. / Бутко М.П. та ін. Центр учбової літератури, 2016. 376 с.

УДК 638.12+638.13(477)

*Григоренко А. М., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, факультет тваринництва та водних біоресурсів
Науковий керівник: Свєрдан М.М., к.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПРОБЛЕМАТИКА ГАЛУЗІ БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ

Зростання попиту на натуральні продукти. Попит на натуральний мед та інші продукти з пасіки зростає як в Україні, так і на міжнародному ринку, що створює перспективи для розвитку бджільництва як бізнесу.

Сучасне бджільництво в Україні за останнє десятиріччя зазнало суттєвого росту як бізнес. Специфіка даного бізнесу полягає в тому що майже всі виробничі потужності є приватними та сімейними пасіками. В останні 10 років спостерігались спроби інвесторів створити промислові пасіки з потужностями в декілька тисяч бджолосімей але більшість з них не досягли значного успіху. Первинна ланка виробництва в галузі бджільництва тримається навколо професіонала якому допомагає його родина чи наймані працівники що виконують зазвичай некваліфіковану роботу. По цій же причині для промислових пасік досить складно найняти таких успішних спеціалістів, так як якщо вони успішні то мають свою справу і пасіку.

Важливу роль в зростанні галузі бджільництва відіграв експорт меду за кордон, а саме в Євросоюз та США. Оптові заготівельники меду відіграли значну роль в рості галузі бджільництва, однак зрозуміло що при відкритті кордонів Євросоюзу для вільного руху товарів та послуг дані оптові заготівельники меду втратять свої ліцензійні переваги і муситимуть надавати значно більший та якісний спектр послуг щоб залишитись в бізнесі.

Галузь бджільництва відіграє важливу роль на селі. Так як це один з небагатьох бізнесів з невеликим фінансовим порогом входження для нових учасників. Бджільництво сприяє розвитку сільських територій, створює робочі місця та сприяє соціальному та економічному розвитку громад. Бджільництво є виробником первинної агропродукції, що дає подальшу роботу галузі оптової торгівлі та переробки продукції тваринництва.

Екологічна усталеність. Бджільництво як бізнес сприяє збереженню природного середовища через полінізацію рослин і підтримку біорізноманіття, що стає важливим фактором для споживачів.

Можливість диверсифікації продукції. Бджільництво як бізнес дозволяє розширювати асортимент продукції, включаючи не лише мед, але й віск,

маточне молочко, бджолиний пилок, прополіс та інші продукти, що дозволяє виробляти екологічну продукцію та збільшувати доходи.

Проблематика галузі бджільництва з точки зору пасічника.

Загроза пестицидів і пестицидної контамінації. Аграрна галузь України використовує щороку все більшу кількість пестицидів на полях, що призводить до забруднення довкілля та накопичення різних хімічних сполук в ґрунтах та в деяких випадках може викликати неочікувану синергічну дію на бджіл. Пасічники в Україні насправді слабо захищені від випадків отрав бджіл, адже система юстиції якби так сказати вивела пасічників за скобки, створивши комісії з розслідування отрав де поклала тягар збору доказової бази на потерпілого пасічника (дефакто).

Відсутність страхування в галузі бджільництва пов'язана з загальновідомою проблематикою в судочинстві та домінуючим станом агрохолдингів які мають значно більші фінансові та юридичні спроможності.

Неадекватне управління пасікою. Багато пасічників стикаються з проблемою неефективного управління своїми пасіками насамперед через брак відповідної освіти чи знань, що може призводити до втрат бджолосімей під час зимівлі, та як результат втрат виходу товарної продукції в наступному сезоні.

Недостатнє фінансування та підтримка від держави. Українське бджільництво потребує більшого фінансового та організаційного сприяння з боку держави для розвитку і захисту від проблем, що загрожують його існуванню. В першу чергу бажано прибрати побори при реєстрації пасіки в ДЕРЖПРОДСПОЖИВСЛУЖБИ, де по суті критично недостатньо кваліфікованих спеціалістів в галузі бджільництва, але в той же час кожної весни потрібно платити відчутні кошти за огляд пасіки та проведення ветеринарних досліджень. Дана ситуація тримає багато приватних пасік в тіні і позбавляє такі не зареєстровані пасіки навіть шансу на відшкодування у випадку отрав бджіл фермерами.

Проблеми з маркетингом та збутом. Недостатня реклама та маркетингова підтримка українського меду на внутрішньому та зовнішньому ринках призводять до складнощів у збуті продукції та зменшенні прибутковості для пасічників. Відсутність інформативної підтримки з боку держави.

В останні роки споживання продуктів бджільництва на внутрішньому ринку різко скоротилось. Це пов'язано з втратою територій та населення, а також з падінням доходів населення.

В 2023/2024 роках до проблем з реалізацією меду додалась блокада польськими фермерами кордону з Україною, в результаті чого оптові закупівельні компанії знизили закупівельну ціну на мед до мінімальних показників (\$1,11 за 1 кг) і значна частина пасічників не реалізувала свою продукцію по таким низьким оптовим цінам. В результаті це вплинуло на всю галузь бджільництва так як пасічники не мають достатніх обігових коштів для заказів бджоломаток, інвентарю, обладнання. Такі синусоїди з оптовою ціною трапляються регулярно з інтервалом в 3-5 років і зазвичай це було визвано

ростом валового виробництва меду як основного продукту з пасіки а в 2023/2024 роках додався ще й такий форс мажор.

На падіння оптової ціна також вплинула ситуація з прифронтовими пасічниками які тримають пасіки в прифронтовій зоні. Їх переміщення з ряду причин ускладнене і також до них не кожен оптовий заготівельник може доїхати. В цій ситуації пасічники погоджуються здавати мед оптом по дуже низьким цінам при умові що оптова компанія приїде до них і придбає мед. Це суттєво вплинуло на формування оптової ціни на мед в 23/24 роках.

Сучасні реалії повномасштабного вторгнення агресора – приватні пасіки не можуть існувати без пасічника, при мобілізації пасічника пасіка практично через рік перестає існувати.

В умовах військового стану пасічникам суттєво обмежили можливості кочувати до медоносів. В прифронтових територіях пасіки стоять на стаціонарних точках і кочівля майже неможлива через мінування, розташування військових об'єктів та інші причини. В інших регіонах пасічникам також обмежили можливість кочувати в ліси та певні райони, що зменшує можливість отримувати товарну продукцію, так як наприклад для збору липового меду потрібно кочувати в липовий ліс.

Також кочівлі пасік відбуваються здебільшого в нічний час, що наразі дуже проблематично так як діє комендантська година.

Логістика та пересилка Бджоломаток та Бджолопакетів. Логістика в бджільництві дуже ускладнена, наразі офіційно бджоломатки пересилає лише Укрпошта, але пересилка займає від 3 до 6 діб що дуже довго для пересилки бджоломатки. Даний державний перевізник вже декілька років як відмовився пересилати бджолопакети. Приватна компанія Новапошта має добру логістику і швидку доставку за добу-дві, але відмовляється офіційно пересилати бджоломатки та бджолопакети внісши їх до заборонених до пересилки. Здебільшого більшість бджоломаток надсилаються по Україні компанією нова пошта неофіційно, тобто пасічники почувають себе поза законом в таких пересилках. Доречі до війни теоретично ринок таких клієнтів сягав до 400,000 покупців бджоломаток які і є замовниками такого сервісу та оплачують його, а заборону накладають на відправника. Така ситуація відбувається вже більше 10 років і даний перевізник який по суті стає монополістом швидкої логістики ніяк не реагує на звернення громадських організацій пасічників щодо легалізації пересилки бджоломаток. Так само як і Укрпошта не реагує на звернення громадських організацій пасічників пришвидшити пересилку, хоча укрпошта в 2022 році після повної заборони пересилки бджоломаток відновила даний сервіс лише після звернень пасічників

Євроінтеграційні вимоги – галузь бджільництва України не адаптована до чинних вимог Євросоюзу. Для початку пасічникам потрібно буде перейти на корпусну систему вуликів і відкачувати мед лише з медових надставок і у сертифікованих приміщеннях. Перехід на дані стандарти потребує значних капіталовкладень в обладнання (яке в нових реаліях має все бути з нержавійки), в оснащення та сертифікацію приміщень для відкачки меду, також можливі

зміни і в технології утримання бджіл та допустимих до використання ветпрепаратів. Це все ляже фінансовим тягарем на плечі здебільшого сімейних пасік.

Список використаних джерел:

1. Цікаві факти про бджіл, Матковивідна Пасіка АМГ <https://www.paseka.in.ua/cikavi-fakty-pro-bdzhil/> 2023
2. Інструкція з профілактики та встановлення факту отруєння бджіл засобами захисту рослин. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0283-21#Text> 2024
3. Стан розвитку бджільництва в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи розвитку / Автор(и): Іванова О.В., Петренко С.М., Шевчук І.О. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2020. Вип. 2(54). С. 96-102.
4. Роль державного регулювання в розвитку бджільництва як бізнесу в Україні / Автор(и): Коваль О.П., Сергієнко Л.М. // Економіка і управління. 2019. № 4(170). С. 35-39.
5. Технологічні інновації в бджільництві та їх вплив на підвищення прибутковості бджільництва як бізнесу / Автор(и): Григорова В.І., Карпенко О.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, підприємництво. 2022. Том 350. С. 28-34.
6. Екологічна відповідальність в бджільництві як фактор сталого розвитку бізнесу / Автор(и): Литвиненко Л.М., Дем'яненко А.В. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2021. № 3. С. 42-48.
7. Маркетингові стратегії в бджільництві: від пошуку ринку до стабільного бізнесу / Автор(и): Зайченко В.П., Кузьмін О.І. // Маркетинг і менеджмент інновацій. 2023. Том 2. № 1. С. 112-120.
8. Підтримка бджільництва як бізнесу через програми розвитку та фінансові інструменти / Автор(и): Дмитрієнко І.В., Яковенко Г.С. // Фінансова система. 2022. № 5(39). С. 77-83.

УДК 65.011

*Деньга О. М., здобувач вищої освіти ступеня
«Бакалавр» спеціальності «Менеджмент»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Лобунець Т. В., к. е. н., доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

**НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ**

У наш час інформація стає ключовим ресурсом для будь-якої компанії. Використання її в ефективних цілях може значно покращити конкурентоспроможність, продуктивність та прибутковість бізнесу. Тому новітні технології в інформаційному забезпеченні управління набувають все більшого значення. Завдяки правильному аналізу та використанню інформації компанії можуть швидше реагувати на зміни на ринку, а також краще розуміти потреби своїх клієнтів. Саме тому сучасні технології в області інформаційного забезпечення управління стають все більш важливими і актуальними для успішної діяльності компаній.

Основні напрямки розвитку інформаційному забезпеченні управління підприємством:

- Хмарні технології перетворилися на важливий інструмент для підприємств, що дозволяє економити кошти, спрощувати ІТ-інфраструктуру та отримувати доступ до великої кількості ресурсів без необхідності власного обладнання. Завдяки хмарним рішенням компанії можуть швидше реагувати на зміни у вимогах ринку та масштабувати свої операції за потребою.

- Штучний інтелект та машинне навчання стали невід'ємною частиною сучасного бізнесу, допомагаючи автоматизувати процеси, аналізувати великі обсяги даних та приймати обґрунтовані рішення. Вони забезпечують підприємствам можливість прогнозувати та реагувати на зміни в реальному часі, що є критичним для ефективного управління бізнесом.

- Інтернет речей створює можливості для збору та аналізу даних з різних джерел, включаючи датчики, обладнання та інші об'єкти. Це дозволяє оптимізувати виробничі процеси, підвищувати ефективність ресурсного використання та покращувати якість продукції.

- Велика аналітика стала ключовим інструментом для розуміння великих обсягів даних та виявлення в них важливих закономірностей. Це допомагає компаніям приймати обґрунтовані рішення, спрямовані на досягнення стратегічних цілей та підвищення ефективності операцій.

- Блокчейн технологія використовується для створення безпечних та прозорих ланцюгів постачання, що дозволяє забезпечити надійність та автентичність даних про виробництво та постачання. Крім того, вона відкриває нові можливості для розробки інноваційних бізнес-моделей та співпраці в глобальному масштабі [1].

Переваги використання новітніх технологій інформаційному забезпеченні управління

Новітні технології інформаційному забезпеченні управління дозволяють підприємствам підвищити ефективність, автоматизувати рутинні завдання та оптимізувати процеси, що призводить до підвищення продуктивності та

зниження витрат. Використання таких технологій допомагає підприємствам отримати конкурентну перевагу, оскільки вони можуть краще розуміти своїх клієнтів, ринки та конкурентів [2].

Крім того, новітні технології інформаційного забезпечення управління відкривають нові можливості для розвитку бізнесу, такі як створення нових продуктів і послуг або вихід на нові ринки. Це дозволяє підприємствам інноваційно розвиватися та адаптуватися до змінних умов ринку

Також, використання новітніх технологій інформаційного забезпечення управління дозволяє підприємствам стати більш гнучкими та швидше реагувати на зміни ринкових умов. Це дозволяє підприємствам підтримувати конкурентоспроможність у швидкозмінному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел:

1. Блокчейн: <https://en.wikipedia.org/wiki/Blockchain> (дата звернення: 01.05.2024).
2. McKinsey & Company: "No guts, no glory: Embracing disruption for B2B success" <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/new-business-building-a-winning-strategy-in-uncertain-times> (дата звернення: 01.05.2024).

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Соколов О.Є., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
факультету аграрного менеджменту
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Агропромисловий комплекс України займає друге місце в структурі всього господарства держави, після індустріального виробництва. Крім того, сільськогосподарська продукція є однією з найбільших складових сучасного українського експорту.

Україна знаходиться в сприятливих кліматичних та природних умовах для розвитку аграрної галузі і на сьогоднішній день входить в перелік найсильніших виробників аграрної продукції, та займає провідні позиції серед сучасних світових експортерів.

АПК України має високі показники інвестиційної привабливості, оцінюється як перспективний, і навіть під час війни викликає зацікавленість іноземних та українських інвесторів.

Галузі, що входять в сектор АПК, станом на 2021 рік забезпечували майже 14% зайнятості населення.

Опитування, проведене міжнародними маркетинговими фахівцями серед представників фермерської галузі показало позитивну оцінку власних перспектив представниками **агро-бізнесу**, незважаючи на всі проблеми сьогодення. Так, головною потребою фермерів є створення стабільного середовища та збереження показників бізнесу на необхідному рівні. Серед основних проблем, фахівці окреслюють наступні:

- кадровий дефіцит, відсутність працівників відповідної кваліфікації;
- малоефективна система захисту права власності, наявність рейдерства;
- складнощі в розрахункових процесах при роботі з торговими мережами;
- ризики простою виробництва через різні фактори, такі як вимкнення електроенергії, дефіцит ресурсу;
- непередбачуваність впливу держави на сектор, періодичні зміни в законодавстві, що впливають на діяльність.

Близько 80% фермерів мають потребу в отриманні допомоги в веденні бізнесу. Серед них 78,3% потребують безпосередньо фінансової допомоги, отримання кредитів чи використання різних програм донорства. Існує потреба в отриманні експертних консультацій, в таких сферах як інвестування, розподіл і використання фінансів, організація належного постачання та збуту, пошук нових каналів продажу, пошук вигідного партнерства. Також, окремо необхідно окреслити питання побудови ефективного діалогу з владою на різних рівнях.

Фахівці та профільні підприємці окреслюють значний перелік ризиків та труднощів у АПК в умовах військових дій на території держави. Розглянемо їх детально.

На першому місці знаходиться загроза втрати виробничого потенціалу та необхідного для функціонування підприємств ресурсу. Велика частка земель знаходиться під окупацією, постійно потрапляють під обстріли або потребують обстеження та розмінування, що унеможливує їх використання. Спостерігається падіння обсягів внесення необхідних добрив і спеціалізованих засобів для захисту рослин, що негативно впливає на показники врожайності та порушує якість землі.

На місцевостях, що постраждали від бойових дій зазнали руйнацій різні угіддя сфери сільського господарства. Станом на сьогодні вони потребують значних інвестицій та реконструкції для повернення можливості їх використання. Воєнні дії також призвели до забруднення землі, призначеної для продукції харчового сегменту. Станом на зараз, приблизно третина земельного фонду України знаходиться в зоні ризику.

Проблемним питанням є також забезпечення підприємств необхідною технікою, спостерігається зниження продажів спеціалізованих машин, що

викликано різними факторами, в тому числі знищенням техніки та її викрадання.

Враховуючи реалії сьогодення, існує ряд ключових питань, рішення яких знизить ризики для сектору АПК, та підвищить економічні показники виробництва та профільних підприємств. Серед них:

–сприяння аграріям з боку держави – допомога в отриманні матеріалів та добрив, що забезпечить безперешкодне виконання всіх запланованих польових робіт;

–запровадження грантових та донорських програм за сприяння міжнародних партнерів для відновлення тваринництва – відбудови спеціалізованих комплексів, закупку молодняка, необхідних ліків та кормів, будівництво нових ферм;

–важливим залишається питання імпорту мінеральних добрив;

–імплементация нормативних актів ЄС в українське законодавство [1].

Таким чином, можна зробити висновок, що стратегічним напрямом розвитку агропромислового комплексу має бути підтримка аграріїв з боку держави. Агропромисловий комплекс здатний більш ніж удвічі збільшити обсяг сільськогосподарського виробництва. Умовою ефективного розвитку агропромислового комплексу є забезпечення його адаптації до змін у зовнішньому середовищі, що можливо лише в рамках стратегічного підходу до його управління.

Список використаних джерел:

1. Агропромисловий комплекс України, огляд ніші та реалії сьогодення. *YS-Market*: веб-сайт. URL: <https://blog.youcontrol.market/aghropromislovii-kompleks-ukrayini-oghliad-nishi-ta-riealiyi-soghodiennia/> (дата звернення: 30.04.2024).

УДК 339.137:629.33.36:330.341

*Деліні М.М., д.е.н., професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Салій І.І. здобувач вищої освіти
ступеня «доктор філософії» 2-го року
навчання спеціальності 051 «Економіка»,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЕЛЕКТРОМОБІЛІВ В УКРАЇНІ

В умовах євроінтеграційного шляху України та політики кліматичної нейтральності ЄС, орієнтації на захист навколишнього середовища нам важливо застосовувати найкращі світові практики по повноцінній інтеграції в

цьому аспекті. Електромобілі відіграють важливу роль в цьому напрямку. Завдяки їхньому використанню зменшуються викиди парникових газів, покращується якість повітря та зменшується залежність від викопних видів палива. Тобто вони використовують альтернативні види палива.

Для розвитку ринку автомобілів з боку держави необхідно робити певні дії в частині регулювання використання ринку автомобілів, правил їх продажу, ввезення в країну тощо.

Наразі є певні Закони України, які регулюють ринок, а саме: Закон України «Про альтернативні види палива», Закон України «Про ринок електричної енергії». Окремо варто виділити Закон України «Про деякі питання використання транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, та внесення змін до деяких законів України щодо подолання паливної залежності і розвитку електророзрядної інфраструктури та електричних транспортних засобів» від 24.02.2023 р. Даний закон визначає основну термінологію, сферу його дії, врахування необхідності побудов станцій зарядки електромобілів тощо. Згідно ст. 3 цього Закону, забезпечення розвитку електромобілів т інфраструктури станцій зарядки електромобілів визначається пріоритетом формування державної політики у сфері автомобільного транспорту [1]. Як бачимо, з боку держави прийнято дуже важливий законодавчий акт, який напряму регулює сферу використання електромобілів.

Важливий аспект, якому приділена увага в цьому законі, це є станції зарядки електромобілів. Це є необхідним, так як відсутність відповідної інфраструктури, буде уповільнювати процес поширення використання даної групи автомобілів. Варто відзначити, що згідно п.3 ст. 4 цього Закону «проекти нового будівництва багатоповерхової житлової забудови мають враховувати необхідність забезпечення не менше ніж 50 відсотків місць для стоянки та зберігання транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, станціями зарядки електромобілів...» [1]. Це відображає розуміння державою необхідності розвитку відповідної інфраструктури, яка полегшить використання електромобілів.

Також з боку держави приділяється увага методам стимулювання розвитку ринку електромобілів. З цією метою є певні пільги при купівлі даного типу автомобіля. Так, при покупці електромобіля відсутній податок на додану вартість в розмірі 20%. Ввізне мито також відсутнє, тобто не сплачується при імпорті автомобілів в Україну. Пенсійний збір, який має бути сплачений при купівлі інших типів автомобілів, також відсутній, якщо придбається електромобіль. Акцизний збір, який для інших машин залежить від типу палива та об'єму двигуна, для електромобілів є набагато меншим та дорівнює 1 євро за 1 кВт ємності акумулятора. Для порівняння, даний збір для бензинового автомобіля дорівнює 50 євро за 1000 см³, а для дизельного – 75 євро за 1000 см³. Тобто, різниця є вагома, як ми бачимо. Це дозволяє припустити, що держава розуміє важливість та необхідність розвитку даного сегменту автомобільного ринку та приймає відповідні рішення в цьому напрямку.

Таким чином, ринок електромобілів розвивається на цей час достатньо активно, що пов'язано із певними діями з боку держави. Так, приймаються відповідні законодавчі акти, які напряду регулюють сферу електромобілів, а також активно розвивається інфраструктура з влаштування зарядних станцій. На особливу увагу заслуговує фінансове стимулювання купівлі даного типу автомобілів в частині зниження витрат на його придбання. Ці кроки є важливими враховуючи євроінтеграційний шлях України та вимоги ЄС до захисту навколишнього середовища та певні європейські екологічні політики.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про деякі питання використання транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, та внесення змін до деяких законів України щодо подолання паливної залежності і розвитку електрзарядної інфраструктури та електричних транспортних засобів» №2956-ІХ від 24.02.2023 р. Відомості ВР, 2023, №61, ст. 203.

УДК 330.341.1

Іванов О.А.

здобувач вищої освіти ступеня «магістр» 2-го р.н.

спеціальності 073 «Менеджмент»

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

Науковий керівник: Прушківська Е. В.

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ СВІТОВОГО РИНКУ ТЕХНІЧНОЇ КОНОПЛІ

Культура конопель поширена майже на всіх континентах планети. На сьогоднішній день вирощуванням технічної коноплі займаються в понад 30 країнах Азії, Європи, Африки, Південної та Північної Америки. Світовий ринок цієї культури оцінюється експертами в понад 5 млрд дол. США, а за прогнозами IMARC Group у 2032 р. об'єм ринку може вирости до 19,7 млрд дол. [1, 2].

Для того, щоб проаналізувати світовий ринок цієї культури, розглянемо найбільших країн-виробників, що замаються культивуванням та продажем технічної коноплі, а також Європейський Союз як окремого гравця, оскільки він займає велику частину цього ринку. Також визначимо характерні особливості законодавства, що регулює цю сферу в цих регіонах.

В Європі коноплю традиційно вирощують протягом останнього століття. В даний час, Європа культивує до 25% світових конопель. За останні роки площі, відведені для вирощування цієї культури в ЄС, значно збільшилися, з 20 540 га у 2015 році до 33 020 га у 2022 році. Виробництво технічної коноплі в

Європейському Союзу зросло з 97 130 тонн у 2015 до 179 020 тонн у 2022 році. Франція є найбільшим виробником, на яку припадає понад 60% виробництва в ЄС, за нею йдуть Німеччина (17%) та Нідерланди (5%) [3].

Європа розвинула потужну переробну інфраструктуру та галузь готової продукції, яка базується на використанні конопельних волокон у промислових цілях, що становить 42% від загальних продажів конопляних виробів у Європі.

Найбільш відомими способами використання конопляних волокон у Європі є папір, целюлоза і біокомпозити [1].

Приблизно 60% насіння конопель в ЄС йде на виробництво продуктів харчування. Решта насіння використовується на корм тваринам, особливо для птахів та риби. В останні роки в ЄС також значно зросло збирання квітів та листя коноплі для медичних та харчових цілей (завдяки канабідіолу (КБД)) [9].

В Європейському Союзі на законодавчому рівні агровиробникам дозволено вирощувати і продавати технічні коноплі, якщо вони мають низький рівень тетрагідроканабінолу (ТГК) (0.3%) та використовують сертифіковане насіння. Однак існує проблема з уніфікацією законодавства ЄС всередині держав-членів стосовно того, які частини технічних конопель дозволено використовувати [3].

Після 25-річної заборони вирощування коноплі (1985-2010 рр.) Китай стрімко перетворився на світового лідера галузі. Сьогодні країна посідає перше місце за обсягами вирощування, переробки, виробництва та експорту конопель. Проте, дані щодо посівних площ та обсягів виробництва приховуються, оскільки це є державною таємницею. Останні доступні дані датуються 2017 роком.

У 2017 році ринок технічних конопель у Китаї оцінювався в 1,1 мільярда доларів США, що становило понад третину світового ринку культури. 75% загального обсягу продажів Китаю припало на текстиль [1].

Станом на 2023 рік, частка ринку Китаю становить 33%. За даними Міністерства сільського господарства КНР, станом на зараз площа посівів конопель у Китаї складає понад 60 000 гектарів [4].

Законодавчо Китай визначає “технічні коноплі” як сорти конопель із загальним вмістом ТГК не більше 0,3 %. Що стосується регулювання канабідіолу, то вирощування квітів та листя для його виробництва дозволено лише у двох провінціях, у решті країни виробництво КБД залишається незаконним [1].

Сьогодні Франція є найбільшим виробником технічних конопель в Європі та третя за обсягами у світі. В 2023 році було засіяно приблизно 20 тис. га, 2019 - 14.5 тис. га, 2018 - 18 тис. га, в 2017 - 17 тис. га, 2016 - 14.5 тис. га. Країна й надалі планує розширювати посівні площі конопель і сподівається збільшити їх до 23 тис. га у 2024 році. [1, 4].

Наразі у Франції з технічної коноплі виготовляють текстиль, масло, целюлозно-паперову продукцію та будівельні матеріали. Країна є одним з найбільших виробників конопляного прядива.

Французьке законодавство відповідає Регламенту ЄС та дозволяє вирощування, імпорт, експорт, промислове та комерційне використання (волокна та насіння) сортів *Cannabis sativa L.*, якщо вміст ТГК у цих сортах не перевищує 0,3%. Франція дозволяє використання та продаж продуктів із КБД у країні [4].

Виробництво конопель у Канаді дозволено з 1998 року і наразі регулюється Міністерством охорони здоров'я Канади. У 2022 році площа посівів конопель у країні становила 13.5 тис. га, 2021 - 18 тис. га, 2020 - 22.2 тис. га, 2019 - 37.4 тис. га., 2018 – 31.5 тис. га. Згідно з даними Міністерства охорони здоров'я Канади за 2022 рік, ліцензію на вирощування культури мали 992 підприємства [5].

Наразі у Канаді технічну коноплю використовують в будівництві, харчовій, текстильній промисловостях, косметичі, для виробництва біопалива та паперу.

Законодавчо Канада визначає «технічні коноплі» як рослину конопель або будь-яка частина цієї рослини, в якій концентрація ТГК становить 0,3%, еквівалентно вмісту в суцвітті та листі. Виробники, які мають намір вирощувати технічні коноплі, повинні отримати ліцензію від Міністерства охорони здоров'я Канади. Канада класифікує канабіноїд як контрольовану речовину, тому для видобутку КБД необхідно отримати ліцензію на переробку конопель або наукового дослідження. Для імпорту та експорту технічних конопель, окрім вищезазначеної ліцензії, необхідно отримати дозвіл на кожну партію конопель, який видається на 3 місяці Міністерством охорони здоров'я Канади [1].

Вирощування технічних конопель у США було дозволено у 2014 році, але тільки у дослідницьких цілях. Повністю виробництво цієї культури було легалізовано в 2018 році. Наразі культивування конопель законодавчо дозволено у 46 штатах. В період з 2013 по 2019 роки посівні площі технічних конопель зросли з 0 га до 60 тис. га відповідно. Однак законодавчо ринок ще не до кінця врегульований. Через це площі призначені для вирощування культури скоротилися і вже в 2020 році становили 28.3 тис. га. Станом на 2023 рік площа посівів конопель в США становила 8.9 тис. га [1, 6].

Законодавчо США визначає технічні коноплі як рослину *Cannabis sativa L.* і будь-які інші її частини з концентрацією тетрагідроканабінола не більше 0,3% в висушеній масі. Для виробництва рослини фермер повинен отримати ліцензію від Міністерства сільського господарства США. Щодо продукції з канабідіолу, то наразі додавання КБД в харчові продукти заборонено, оскільки це порушує Федеральний закон про харчові продукти, ліки та косметику [1].

Таким чином, світовий ринок технічних конопель стрімко розвивається. Завдяки легалізації та зростаючому попиту на продукти з коноплі, все більше площ засівається цією культурою. Однак, оскільки галузь є відносно новою, законодавства різних країн щодо конопель значно відрізняється, потребують уніфікації та удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Зелена книга “Ринок технічних конопель” / Грузінська І. та ін. BRDO, Київ, 2020. 125 с

2. Чому важливо дерегулювати ринок технічних конопель. BRDO : веб-сайт. URL: <https://brdo.com.ua/analytics/chomu-vazhlyvo-deregulyuvaty-rynok-tehnichnyh-konopel/> (дата звернення: 04.05.2024).

3. Hemp. Agriculture and rural development. European Commission. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/crop-productions-and-plant-based-products/hemp_en (date of access: 04.05.2024).

4. Growing CBD hemp in France. Marie Jeanne. URL: <https://mariejeanne-cbd.com/en/blog/post/14-Everything-about-hemp-growing-in-France.html> (date of access: 04.05.2024).

5. About Hemp and Canada's Hemp Industry. The official website of the Government of Canada. URL: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/drugs-medication/cannabis/producing-selling-hemp/about-hemp-canada-hemp-industry/statistics-reports-fact-sheets-hemp.html> (date of access: 04.05.2024).

6. Crop Acreage Data. U.S. Department of Agriculture. URL: <https://www.fsa.usda.gov/news-room/efoia/electronic-reading-room/frequently-requested-information/crop-acreage-data/index> (date of access: 04.05.2024).

УДК338.43:659.3

*Кендус Д.І, асистент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Булка А.Б, здобувач вищої освіти
ступеня «Бакалавр»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ МЕДІА НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Аграрний сектор є ключовим компонентом економіки, особливо в країнах з розвинутим сільським господарством, таких як Україна. Інвестиції у цей сектор визначають його розвиток та конкурентоспроможність. Успішність аграрного сектору залежить не лише від внутрішніх факторів, таких як технології та управління, але й від зовнішніх чинників, таких як вплив медіа. У даній доповіді розглядається, як медіа впливають на інвестиційну привабливість аграрного сектору, а також важливість цього впливу на ринкову динаміку.

Медіа, включаючи телебачення, газети, інтернет-видання та соціальні мережі, відіграють важливу роль у формуванні громадської думки та впливі на інвестиційні рішення. Новини, аналітика та коментарі в медіа можуть відобразити як позитивні, так і негативні аспекти аграрного сектору, впливаючи на сприйняття інвесторами цього ринку. Сучасні медіа здатні

швидко поширювати інформацію, що значно підвищує їхній вплив на формування ринкових настроїв.

Медіа-покриття успішних проектів та інновацій у аграрному секторі може значно збільшити інвестиційний інтерес. Позитивні новини про впровадження новітніх технологій або досягнення у розвитку ефективних сортів рослин можуть залучити інвесторів, стимулюючи їх вкладати кошти в перспективні проекти. Наприклад, компанія "АгроТех" в Україні впроваджує систему автоматизованого поливу та моніторингу урожаїв, що дозволяє значно економити воду та збільшувати врожайність. Місцеві та глобальні медіа активно діляться цією новиною, розповідаючи про переваги технології, її потенціал у збільшенні прибутковості сільського господарства та позитивний вплив на довкілля. Це може викликати інтерес інвесторів, які бачать у компанії "АгроТех" потенційно прибуткову та інноваційну можливість.

Крім того, позитивне висвітлення корпоративної соціальної відповідальності аграрних компаній може підвищити їхню привабливість для інвесторів. Наприклад, ініціативи щодо збереження довкілля, підтримки місцевих громад або поліпшення умов праці можуть створити позитивний імідж компанії, що вплине на рішення інвесторів про вкладення коштів.

Негативне висвітлення кризових ситуацій, таких як природні катастрофи чи екологічні проблеми, може призвести до зниження інвестиційної привабливості аграрного сектору. Втрата урожаю, зниження вартості активів чи пошкодження репутації компаній можуть зменшити інтерес інвесторів. Реакція на кризові ситуації, висвітлена в медіа, впливає на інвестиційні рішення, формуючи уявлення про ризики та потенційні втрати. Наприклад, негативні новини про посуху або повені, які призводять до втрати значної частини врожаю, можуть відлякати інвесторів від вкладення коштів у сільськогосподарські проекти.

Думки експертів та аналітика у сфері аграрного бізнесу, які висвітлюються в медіа, також мають значний вплив на інвестиційні рішення. Експертні коментарі та аналітичні статті можуть надати інвесторам додаткову інформацію для прийняття обґрунтованих рішень щодо вкладень у цей сектор. Наприклад, висновки фахівців про стійкість до криз або ефективність новітніх технологій можуть посилити довіру інвесторів до певних проектів або компаній. Регулярні публікації про ринкові тенденції, прогнози врожайності, зміни цін на сільськогосподарську продукцію також відіграють важливу роль у формуванні стратегій інвесторів.

Один із живих прикладів впливу медіа на інвестиції можна побачити у випадку компанії, яка розробила та впровадила інноваційні методи сільського господарства, що здатні значно підвищити ефективність виробництва. Припустимо, що компанія "АгроТех" в Україні впроваджує систему автоматизованого поливу та моніторингу урожаїв, що дозволяє значно економити воду та збільшувати врожайність. Місцеві та глобальні медіа активно діляться цією новиною, розповідаючи про переваги технології, її потенційність у збільшенні прибутковості сільського господарства та

позитивний вплив на довкілля. Це медіа-покриття може викликати інтерес інвесторів, які бачать в компанії "АгроТех" потенційно прибуткову та інноваційну можливість. В результаті, інвестори починають активно вкладати кошти в цю компанію, сприяючи її розвитку та поширенню технології на більшу кількість господарств. Таке позитивне медіа-покриття допомагає не лише компанії отримати необхідний капітал для розвитку, але й стимулює інші сільськогосподарські підприємства до впровадження подібних інноваційних рішень.

Отже, медіа відіграють важливу роль у формуванні громадської думки та впливі на інвестиційну привабливість аграрного сектору. Розуміння цього впливу допомагає інвесторам та учасникам сектору зрозуміти ринкову динаміку та приймати обґрунтовані рішення. Для подальшого дослідження важливо звернути увагу на аналіз співвідношення між медіа-покриттям та рухом цін на фінансових ринках аграрного сектору. Інформаційне забезпечення відіграє важливу роль у формуванні ринкових тенденцій і прогнозуванні можливих змін у структурі інвестиційних потоків.

Таким чином, роль медіа в аграрному секторі є комплексною і багатогранною, охоплюючи як інформаційну, так і аналітичну складові, що в кінцевому підсумку сприяє розвитку галузі та підвищенню її привабливості для інвесторів. Медіа можуть сприяти не тільки поширенню інформації про новітні технології та досягнення, але й виконувати роль платформи для обговорення критичних питань, таких як стійкість аграрного сектору, етичні аспекти виробництва та збереження природних ресурсів. Ці дискусії можуть формувати свідомість громадськості та впливати на державну політику, сприяючи створенню більш сприятливого інвестиційного клімату. Інвестори, у свою чергу, можуть використовувати медіа як джерело стратегічної інформації для планування своїх інвестиційних рішень та оптимізації портфеля активів. Медіа також можуть сприяти підвищенню прозорості аграрного сектору, що є важливим фактором для залучення інвестицій. Прозорість та доступ до інформації дозволяють інвесторам краще оцінювати ризики та приймати більш обґрунтовані рішення щодо вкладень.

В умовах швидкого розвитку технологій та глобалізації медіа відіграють ще більшу роль у формуванні інвестиційного клімату. Інформація стає більш доступною, а її вплив на ринкові тенденції зростає. У цьому контексті важливо забезпечувати якісне та об'єктивне висвітлення подій, що стосуються аграрного сектору, для підтримки його сталого розвитку та підвищення інвестиційної привабливості.

Список використаних джерел:

1. Гринько, Т. В., Єгорова, О. Проблеми впровадження системи стратегічного планування на промислових підприємствах. Європейський журнал проблем менеджменту. 2020. Том 28 №4. С. 127 – 172.
2. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. / Бутко М.П. та ін. Центр учбової літератури, 2016. 376 с.

3. Ковальчук, О. П. Вплив інформаційних технологій на розвиток аграрного бізнесу. Аграрний вісник. 2019. № 11. С. 45 – 62.
4. Петренко, В. А. Інформаційне забезпечення управління аграрним сектором. Журнал аграрної економіки. 2021. Том 33 №3. С. 89 – 104.
5. Смирнов, І. В. Інноваційні технології в аграрному секторі: досвід та перспективи. Аграрні перспективи. 2022. № 9. С. 132 – 149.

УДК 352.07(477)

Ковальчук О. М. здобувач вищої освіти ступеня
«доктор філософії» 2-го року навчання
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник: Власенко Т.О. к.е.н, доц.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Глобалізація світової економіки породжує нові закономірності та перерозподіляє рівні відповідальності за розвиток на місцевому рівні. Цей процес підсилює роль громад у економічному зростанні регіональних територій та країни загалом. Наше суспільство вже усвідомлює, що майбутнє України залежить від здатності та бажання громад активно сприяти місцевому розвитку. Завершення процесів децентралізації та реформування самоврядування, а також практична реалізація принципу всезагального місцевого самоврядування, покладе на лідерів громад нові обов'язки щодо розвитку підпорядкованої громади. Територіальні громади будуть нести відповідальність за стратегічне планування свого розвитку, за економічне майбутнє та благополуччя створеної громади.

Необхідно приділяти особливу увагу забезпеченню якості управлінських рішень та посиленню їх важливості у процесі стратегічного планування розвитку територіальних громад. Не всі ухвалені управлінські рішення в органах місцевого самоврядування у процесі стратегічного планування розвитку територіальних громад відповідають потребам громадян. Сучасні глобальні виклики підкреслюють необхідність впровадження найкращих практик стратегічного планування розвитку територіальних громад в Україні. Важливим стає вдосконалення стратегічного планування розвитку територіальних громад [1].

Співробітництво територіальних громад урегульовано Законом України “Про співробітництво територіальних громад”, прийнятим Верховною Радою України 17 червня 2014 року. Поява такого Закону зумовлена необхідністю

створення законодавчої основи для кооперації ресурсів органів місцевого самоврядування з метою вирішення спільних проблем життєдіяльності територіальних громад на місцевому рівні, більш ефективного надання послуг місцевому населенню, створення спільних об'єктів муніципальної інфраструктури для декількох територіальних громад. Закон визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його державної підтримки, фінансування та контролю [2].

Місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи. Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради [3].

З початком війни органи місцевого самоврядування зіткнулися з рядом викликів, а саме:

- ✓ Складність виконання своїх обов'язків.
- ✓ Додаткові виклики, які виникли внаслідок війни, такі як: надання допомоги збройним силам України та територіальній обороні; прийом та розселення в громаді ВПО, їх реєстрація; організація гуманітарної допомоги, зокрема за підтримки міжнародних партнерів та благодійних організацій; матеріальна підтримка військовозобов'язаних та добровольців; вирішення конфліктних ситуацій, що виникали з прибуттям ВПО; підготовка інформації щодо можливостей для релокації бізнесу в громаді; допомога та організаційний супровід релокації підприємств;

Повномасштабне військове вторгнення РФ призвело до тимчасової окупації частини території України, значних руйнувань інфраструктури, мільйонів вимушених переселенців та рекордного падіння економіки України. З початком повномасштабної агресії майже 4 тис населених пунктів в 231 територіальній громаді зазнали тимчасової окупації. Це стосується 11 областей України – Донецької, Луганської, Житомирської, Запорізької, Київської, Миколаївської, Харківської, Херсонської, Чернігівської, Сумської та Одеської.

Під час окупації української території було розірвано українську систему управління, включаючи як місцеве самоврядування, так і державну владу. За інформацією Протягом 2022-2023 років силами ЗСУ було деокуповано близько 2,8 тис населених пунктів в понад 160 територіальних громад Донецької, Луганської, Житомирської, Запорізької, Київської, Миколаївської, Харківської, Херсонської, Чернігівської, Сумської та Одеської областей [4].

Для відновлення та розвитку країни, зокрема, деокупованих та постраждалих територій, важливо створити ефективну взаємодію між органами державної влади та місцевим самоврядуванням на різних рівнях. Залежно від типу громади, основним пріоритетом у їхньому розвитку має стати системне підтримання збільшення доходів громадян, пошук альтернативних методів підвищення зайнятості населення, а також покращення умов соціального захисту. Також потрібно вдосконалити фінансові механізми підтримки регіонального та місцевого розвитку, зробивши їх максимально прозорими та зрозумілими для всіх зацікавлених сторін. Місцевому самоврядуванню варто приділяти пріоритетне завдання організаційно-економічного і практичного сприяння раціональному використанню ресурсів та активів, зокрема земельних площ, інфраструктури та об'єктів комунальної власності.

Список використаних джерел:

1. Стратегічне планування розвитку територіальних громад. *Державне управління* №1 (7) 2021. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/150/144> (дата звернення 03.06.2024).
2. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (дата звернення 03.06.2024).
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення 05.06.2024).
4. Відновлення та розвиток деокупованих територіальних громад: реальність та перспективи. *Укрінформ*. веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3834546-vidnovlenna-ta-rozvitok-deokupovanih-teritorialnih-gromad-realnist-ta-perspektivi.html> (дата звернення 05.06.2024).

УДК631.1:338.43

*Куксач Є.О., здобувач вищої освіти
ступеня «Бакалавр»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Кендус Д.І, асистент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

**ВИСВІТЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРАРНОМУ
СЕКТОРІ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Інновації в аграрному секторі відіграють важливу роль у підвищенні продуктивності, стійкості та конкурентоспроможності. Звітність про ці інновації може мати значний вплив на законодавчі зміни, формуючи політику та регулювання, які стимулюють їх розвиток та впровадження.

Однією з актуальних проблем сьогодення для агропромислового комплексу України є інноваційний шлях подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва. Широке впровадження інновацій в усіх напрямках діяльності сільськогосподарських підприємств уможливує зростання продуктивності праці, економії різних видів ресурсів, сприяє скороченню витрат і зниженню собівартості аграрнопродовольчої продукції, нарощуванню обсягів та підвищенню ефективності виробництва, насамперед, для потреб продовольчої безпеки України.

Здійснено аналіз чинників, які перешкоджають впровадженню інновацій в сільському господарстві. Встановлено, що заважають впровадженню інновацій в аграрних підприємствах насамперед відсутність фінансових можливостей та нестабільність законодавства в країні. Крім цього, процеси інноваційної діяльності в аграрних формуваннях стримує погана забезпеченість необхідною інформацією та відсутність нових ідей. Встановлено, що інноваційна діяльність в інноваційно-активних підприємствах є вирішальним чинником ефективного розвитку й нарощування обсягів аграрного виробництва. Вона зумовлює якісні зміни технологій виробництва, суттєві зрушення в його структурі, переоцінку системи мотивації.

Вказано, що найбільшим попитом на ринку інноваційної продукції користуються нові сорти й гібриди сільськогосподарських культур, породи племінних тварин і птиці, машини та механізми, знаряддя й устаткування, сучасні засоби організації виробництва та інше. У забезпеченні цього попиту важливе місце відводиться аграрній науці як найпотужнішому джерелу створення та впровадження інновацій.

Звітність про інновації може підвищити обізнаність про їхні переваги та потенціал серед політиків, законодавців та інших зацікавлених сторін. Це може призвести до більшої підтримки політик, які сприяють розвитку та впровадженню інновацій. Звітність може надати цінну інформацію про те, які інновації є найбільш перспективними та як їх можна найкраще підтримати. Ця інформація може бути використана для розробки ефективних політик та програм, які стимулюють інновації. Крім того, звітність може сприяти обговоренню та дискусії про інновації в аграрному секторі, допомагаючи визначити потенційні бар'єри для впровадження інновацій та знайти шляхи їх подолання. Таким чином, звітність може допомогти політикам та законодавцям приймати обґрунтовані рішення щодо політики, яка стосується інновацій в аграрному секторі.

Приклади впливу звітності можна побачити в різних звітах міжнародних організацій. Звіт Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) про інновації в аграрному секторі 2018 року сприяв підвищенню обізнаності про важливість інновацій для підвищення продуктивності та стійкості

сільського господарства. Звіт Світового банку "Інновації в аграрному секторі: каталізатор для зростання та продовольчої безпеки" 2016 року надав рекомендації щодо того, як уряди можуть стимулювати інновації в аграрному секторі. Доповідь Європейської комісії "Інновації в аграрному секторі: ключовий фактор для зростання та створення робочих місць" 2017 року висвітлила потенціал інновацій для розвитку сільських районів та створення робочих місць.

Звітність про інновації в аграрному секторі може відігравати важливу роль у стимулюванні законодавчих змін, які сприяють розвитку та впровадженню цих інновацій. Це може призвести до підвищення продуктивності, стійкості та конкурентоспроможності аграрного сектору, а також до покращення продовольчої безпеки та життя людей у всьому світі. Підтримка інновацій в аграрному секторі - це спільна відповідальність урядів, міжнародних організацій, приватного сектору, фермерів, науковців та громадськості. Згуртувавши зусилля та працюючи разом, ми можемо створити більш стійке, продуктивне та справедливе майбутнє для всіх.

Таким чином, впровадження інновацій у аграрному секторі та їхнє висвітлення у звітності може стати потужним інструментом для привернення уваги до необхідності законодавчих змін, що сприятимуть подальшому розвитку цього сектору. Необхідно активно працювати над покращенням умов для інновацій, забезпечуючи стабільність законодавства та фінансову підтримку. Важливу роль у цьому процесі відіграє аграрна наука, яка є джерелом створення та впровадження нових технологій і методів виробництва.

Забезпечення доступу до інформації про інновації та їхній потенціал є ключовим фактором для залучення інвесторів та стимулювання економічного зростання. Систематичне висвітлення досягнень та проблем аграрного сектору у звітності сприяє прозорості та інформованості всіх учасників ринку, що в свою чергу підвищує довіру до цього сектору та сприяє його стійкому розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гринько, Т. В., Єгорова, О. Впровадження інновацій в аграрному секторі: аналіз чинників та перспективи. Європейський журнал проблем менеджменту. 2021. Том 30 №6. С. 201 – 245.
2. Бабій, О. П., Іванов, К. М. Інноваційна діяльність в аграрному секторі: виклики та можливості. Центр учбової літератури. 2019. 412 с.
3. Колектив авторів. Аграрні інновації: теорія і практика. Київ: Наукова думка. 2020. 320 с.
4. Гаврилюк, В. С., Петрова, Л. В. Розвиток інноваційних технологій у сільському господарстві. Харків: Видавництво ХНЕУ. 2018. 289 с.
5. Сидоренко, В. М. (ред.). Інновації в аграрному секторі: сучасні тенденції та перспективи. Одеса: Видавництво ОНУ. 2022. 350 с.

УДК343.352:338.43

*Кулик Р.В., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Кендус Д.І., асистент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ЖУРНАЛІСТСЬКІ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

Україна відзначається великим обсягом корупції у сфері агропромислового комплексу, який становить значну загрозу розвитку галузі. За даними Національного агентства з питань запобігання корупції, відсоток підозр на корупційні випадки в аграрному секторі перевищує середні показники інших галузей економіки. Корупція у вигляді хабарництва, вимагання підкупів, та незаконних угод між державними службовцями та представниками агропромислових компаній є поширеним явищем.

У сучасному українському агропромисловому секторі корупція часто приймає форму хабарництва, вимагання підкупів та укладення незаконних угод між представниками державних установ та агропромисловими компаніями. Ці практики мають різні відтінки та виявляються в різних сферах діяльності аграрного сектору.

Один із типових прикладів корупційних схем - це підкуп державних чиновників, які відповідають за видачу ліцензій, дозволів або регулювання певних аспектів аграрної діяльності. Підприємства часто намагаються отримати переваги або уникнути відповідальності шляхом сплати хабарів або надання інших вигод посадовим особам. Такі дії порушують принципи справедливості та конкурентності на ринку, створюючи нерівні умови для всіх учасників.

Ще одним розповсюдженим прикладом корупції є укладання незаконних угод між представниками агропідприємств та державними органами з метою отримання неправомірних переваг або захисту від регулювання. Наприклад, це може включати укладання угод про зниження податкових ставок або проігнорування порушень екологічних норм у обмін на особисті вигоди для представників влади. Така практика не тільки підриває довіру до державних інституцій, але й сприяє погіршенню екологічної ситуації в країні.

Відносини з посередниками та ринками збуту також часто стають ареною для корупційних дій..

Умови для ведення бізнесу ускладнюються через вимагання неправомірних виплат або послуг для отримання доступу до ринків або сприяння у проведенні певних угод. Це призводить до збільшення витрат на ведення бізнесу та зниження його ефективності, що в кінцевому результаті негативно впливає на економічний розвиток країни в цілому.

Для боротьби з цими корупційними явищами необхідні системні реформи, що включають в себе покращення прозорості, зміцнення контролю та покарання осіб, що займаються корупційними практиками.

За даними Міжнародного валютного фонду, втрати від корупції в агропромисловому секторі становлять значну частку від загального обсягу валового внутрішнього продукту країни. Це вимагає невідкладних заходів з реформування системи контролю та нагляду за діяльністю суб'єктів агропромислового комплексу для забезпечення чесного та прозорого розвитку галузі.

Залучення громадськості, журналістів та неправових організацій до моніторингу корупційних випадків у сільському господарстві може сприяти виявленню та припиненню порушень. Журналістські розслідування відіграють важливу роль у висвітленні корупційних схем, надаючи суспільству необхідну інформацію та підвищуючи рівень обізнаності про корупцію. Удосконалення законодавства щодо відкритості та прозорості у сфері агропромислового комплексу є ключовим кроком на шляху до зменшення рівня корупції та забезпечення стабільного розвитку галузі. Це включає запровадження електронних систем контролю, зменшення бюрократичних процедур та підвищення відповідальності за корупційні дії.

Необхідність впровадження антикорупційних програм та ініціатив стає все більш очевидною. Досвід інших країн показує, що ефективні антикорупційні заходи можуть суттєво знизити рівень корупції та сприяти економічному розвитку. Впровадження сучасних технологій, таких як блокчейн, може забезпечити високий рівень прозорості та захисту даних у агропромисловому комплексі, що дозволить знизити можливості для корупційних дій.

Таким чином, корупція в агропромисловому комплексі України залишається серйозною проблемою, що потребує комплексного підходу до її вирішення. Системні реформи, спрямовані на покращення прозорості, зміцнення контролю та покарання корупційних дій, а також активне залучення громадськості та журналістів до моніторингу корупційних випадків, є необхідними для забезпечення чесного та стабільного розвитку галузі. Це сприятиме підвищенню довіри до державних інституцій, покращенню економічних показників та створенню сприятливих умов для розвитку агропромислового комплексу України.

Список використаних джерел:

1. Гринько, Т. В., Єгорова, О. Вплив медіа на інвестиційну привабливість аграрного сектору. Європейський журнал проблем менеджменту. 2021. Том 29 №5. С. 143 – 186.
2. Бабій, О. П., Іванов, К. М. Медіа та інвестиції: теорія та практика. Центр учбової літератури. 2019. 412 с.
3. Колектив авторів. Стратегічний менеджмент: вплив зовнішніх факторів на розвиток підприємств. Київ: Наукова думка. 2020. 320 с.

4. Гаврилюк, В. С., Петрова, Л. В. Інформаційні технології та інвестиційний клімат. Харків: Видавництво ХНЕУ. 2018. 289 с.

УДК 330.341

*Лобунець Т. В., к.е.н., доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Рудницький А. Є., здобувач вищої освіти ступеня
«Бакалавр» спеціальності «Менеджмент»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАТ МХП В УМОВАХ ВІЙНИ

Інноваційний розвиток є критично важливим фактором для забезпечення довгострокової стійкості підприємств агропромислового комплексу. Саме інноваційні технології виступають прихованим джерелом підвищення прибутковості підприємств АПК. Використовуючи сучасні технології у виробництві, компанії отримують можливість не тільки суттєво економити на витратах на оплату праці, замінюючи ручну працю автоматизованими рішеннями, але й підвищувати ефективність виробництва, покращувати якість виробленої продукції, вдосконалювати систему управління і, зрештою, збільшувати свій дохід. Тому дослідження інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору є актуальним та значущим науковим напрямком. Формалізація процесів прийняття рішень щодо інновацій та оцінка їх ефекту для бізнесу стає ключовим завданням для забезпечення сталого розвитку підприємств АПК [1].

Саме інновації є запорукою успішної діяльності ПРАТ МХП, яка позиціонує себе як інноваційну компанію. Дослідженням і впровадженню нововведень в МХП займається Департамент інновацій, основні принципи діяльності якого представлено на рис. 1. Департамент виступає каталізатором трансформаційних змін як всередині групи МХП, так і поза компанією.

Навіть в умовах війни інноваційна діяльність ПРАТ МХП не припиняється, а навпаки, розширюється через впровадження цифрових технологій у виробничі та управлінські процеси. Так, протягом 2023 року, незважаючи на війну, МХП продовжував інвестувати, у дослідження та розробки, зосередивши свою увагу на інноваціях у трьох основних сферах [3]:

- розробка продукту;
- надання послуг;
- розвиток бізнес-моделі та партнерства.

Рис. 1. Принципи інноваційної діяльності МХП.
Джерело: [2]

Крім того, розробляються ініціативи щодо альтернативної енергетики (ECO Energy), діяльності кулінарного центру (випуск нових продуктів), розгортання управлінської програми SAP у країнах-партнерах, реалізації проекту точного землеробства (GeoPard) [3].

Здійснення значних інвестицій у дослідження та розробку інновацій є фундаментальними для довгострокової стратегії розвитку Групи МХП, включаючи її трансформацію в провідну компанію харчової галузі, а продукція, яка виробляється є корисною і екологічною, створюючи цінності для клієнтів. Також в основі розвитку компанії лежить відповідальний підхід до ведення бізнесу, його сталість, дотримання зобов'язань перед працівниками, навколишнім середовищем та належним ставленням до тварин.

Галузеві напрями інноваційної діяльності ПРАТ МХП до та під час війни представлено в таблиці 1.

Наведена у таблиці 1. інформація демонструє спектр інноваційних технологій, які використовує прогресивна українська аграрна компанія ПРАТ МХП для підвищення своєї ефективності, продуктивності та конкурентоспроможності. Інноваційна діяльність компанії є прикладом для інших, адже вона за останні роки впровадила комплекс інноваційних технологій, зокрема ERP-систему, геоінформаційну систему точного землеробства, цифровізацію виробничих процесів та використання ШІ. Також МХП модернізує сільськогосподарську техніку, розвиває альтернативну енергетику та кулінарні інновації.

Таблиця 1.

Галузеві напрями інноваційної діяльності ПРАТ МХП

Компанія	Галузь	Використання інноваційних технологій
ПРАТ МХП	Сільське господарство	<p>1. Впровадження ERP- системи на основі цифрової платформи SAP, що дозволяє вдосконалити управління ключовими напрямками бізнесу;</p> <p>2. Впровадження геоінформаційної системи - проекту точного землеробства (GeoPard);</p> <p>3. Модернізація сільськогосподарської техніки, оцифрування виробництва та процесів збирання врожаю, включаючи використання технологій, в т.ч. штучного інтелекту («ШІ») для аналіз в реальному часі, прогнозування та полегшення прийняття рішень;</p> <p>4. Впровадження технологій, що сприяють зменшенню виробництва вуглецю при обробітку ґрунту;</p> <p>5. Стабілізація використання земельного банку через співпрацю з компаніями GeoPard Agriculture та Digital Agro 360°, що забезпечую аналітику точного землеробства</p>
	Харчова галузь	6. Відкриття кулінарного центру, що займається розробкою нових корисних і екологічних продуктів харчування
	Енергетика	7. Виробництво альтернативної енергетики (ЕСО Energy) – біогазу та біометану, розгортання сонячних та вітрових електростанцій

Джерело: сформовано авторами на основі [3]

Щодо планів інноваційної діяльності ПРАТ МХП на 2024 рік [3]:

1. МХП отримав грант від уряду Великобританії на реалізацію проекту по виробництву біоенергетики із водоростей, який почне реалізуватися у другому кварталі 2024 року. Мета проекту – дослідити використання водоростей для перетворення біомаси в біометан і зменшення викидів парникових газів через споживання CO₂ водоростями.

2. Компанія працюватиме в партнерстві із датською компанією Agreena над сертифікацією по зменшенню виробництва вуглецю при обробітку ґрунту та впровадженню інших стійких практик у рослинництві.

3. Група МХП розгляне можливість розширення виробництва біогазу введенням в дію виробничих потужностей та запуском виробництва біометану в LPG на Вінниччині.

4. Забезпечення високої ефективності виробництва продукції рослинництва через підвищення врожайності та оптимізацію контролю витрат,

а також покращення стратегії управління на основі оцифрування виробництва та процесів збирання врожаю, включаючи використання технологій, в т.ч. штучного інтелекту («ШІ») для аналізу в реальному часі, прогнозування та полегшення прийняття рішень.

5. Встановлення вітрової вежі, з метою дослідження доцільності використання вітру в системах живлення. Даний експеримент триватиме протягом дванадцяти місяців 2024 року.

Як видно із результатів та планів інноваційної діяльності ПРАТ МХП прагне до постійного вдосконалення та підвищення ефективності виробництва у всіх сегментах бізнесу, стабільно високої якості продукції, підвищення ефективності та продуктивності виробництв, зниження собівартості та вартості готової продукції, зменшення відходів, задоволення інтересів працівників та потреб клієнтів – все це за рахунок впровадження інновацій та модернізації. Постійна увага до інновацій проводиться у всіх сферах діяльності, навіть не зважаючи на проблеми і перешкоди, викликані війною.

Список використаних джерел:

1. Поліщук С. В., Пятаченко С. Ю. Вплив інноваційних технологій на прибутковість підприємств агропромислового комплексу. *Економіка та суспільство*. № 38. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1332/1287/> (дата звернення: 29.04.2024)
2. Департамент інновацій МХП. <https://mhp.com.ua/uk/pro-kompaniiu/departament-innovatsii>
3. Річний звіт МХП 2023 року. URL: <https://api.next.mhp.com.ua/images/51d31/2ef40/69ea3acbd9a.pdf> (дата звернення: 29.04.2024).

УДК 338

Німець Р. А., здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» спеціальності «Менеджмент»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Лобунець Т. В., к.е.н., доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Питання про інвестування у сільське господарство є дуже актуальним та вимагає детального аналізу. Не зважаючи на ситуацію в нашій країні, на ринках існує безліч варіантів інвестиційних проектів в сфері АПК. Проте більш

досвідчені інвестори шукають вигідні та перспективні варіанти для вкладення грошей.

В загальному випадку інвестування в сільському господарстві вважається відносно стабільним варіантом вкладення коштів. Але за оцінкою вітчизняних економістів можна дійти висновку, що сфера сільського господарства належить до довгострокових проектів [1].

Це пояснюється досить тривалим періодом повернення інвестицій та отримання прибутку. Доходи, які можна отримати з цієї галузі, належать до довгострокового інвестування.

Але не треба відкидати той фактор, що інвестиції в аграрно-промисловий комплекс дають досить високий дохід. Інвестори отримують значно більший прибуток, ніж від вкладів у галузі нерухомості чи виробництва.

Можна виділити кілька причин, через які вклади у галузі сільського господарства залишаються на низькому рівні та мало цікавлять інвесторів:

1. Високий рівень ризиків.

Діяльність агропромислового комплексу піддається впливу багатьох зовнішніх факторів. На рівень цих ризиків немає можливості вплинути інвестор чи виробник. До таких факторів відносять сезонні чи погодні умови, особливості землі та інші обставини, які можуть виникнути під час здійснення діяльності в цій сфері.

Наприклад, ведення робіт у сфері тваринництва потребує детального підходу до вибору кормів, ліків та догляду. Цей напрямок діяльності схильний до ризику раптових хвороб тварин або навіть їх масової загибелі.

2. Тривалий термін отримання доходу.

Процес отримання прибутку потребує не просто вирощування врожаю. Для отримання доходу потрібно провести його збір, переробку та передбачити його реалізацію. Робота в секторі сільського господарства потребує реалізації кінцевого продукту. Фаза збуту кінцевої готової продукції лякає тих, хто наважується вкласти інвестиції в сільське господарство.

Проте інвестиції у сільське господарство забезпечують вирішення кількох важливих завдань:

1. Надання робочих місць для сільського населення.

2. Вирішення багатьох проблем, які пов'язаних зі сферою галузевої економіки.

3. Вміле керівництво та експлуатація сільськогосподарських ресурсів пов'язані з екологічним станом навколишнього середовища.

До найчастіших джерел інвестицій в підприємства сільського господарства можна віднести:

- Інвестиції за рахунок державних коштів.
- Внесок приватних інвесторів.
- Інвестування іноземних партнерів.

Особливістю інвестування в підприємства сільського господарства є потреба в придбанні спеціальних активів. З вигідними вкладеннями в активи інвестори мають більш вигідне становище на ринку.

Під час купівлі активів сільськогосподарської сфери для зменшення ступеня ризику досить часто використовують страхування вкладених коштів від інфляції.

Під час стратегічного планування та написання бізнес-плану інвестиційного проекту в сфері сільського господарства дуже важливим є опис ризику проекту для вкладень. Це допомагає грамотно керувати бізнесом і нівелювати труднощі, що виникають на фазі реалізації проекту. На цьому етапі дуже важливо передбачити альтернативні варіанти дій. Альтернативи проекту забезпечують бізнес додатковими варіантами при вирішенні проблемних завдань та роблять його більш стабільним.

Агропромислова сфера характеризується вираженою сезонністю та не стабільними цінами на землю. Особливості цієї сфери також полягає в нестачі фахівців із гарною кваліфікацією та досвідом роботи.

Сільськогосподарська сфера діяльності особлива тим, що дозволяє використовувати кілька видів діяльності в рамках аграрного комплексу. Таке ведення різних напрямків дає шанс отримати більше варіантів отримання доходу при реалізації проекту.

Інвестиції в підприємства агропромислового комплексу мають значні перспективи і є неминучими під час стратегії розвитку національної економіки в цілому.

Можна виділити велику кількість факторів, які описують специфіку діяльності підприємств агропромислового комплексу та поява яких гальмує їх розвиток. Сукупність цих факторів представлена на рис. 1.

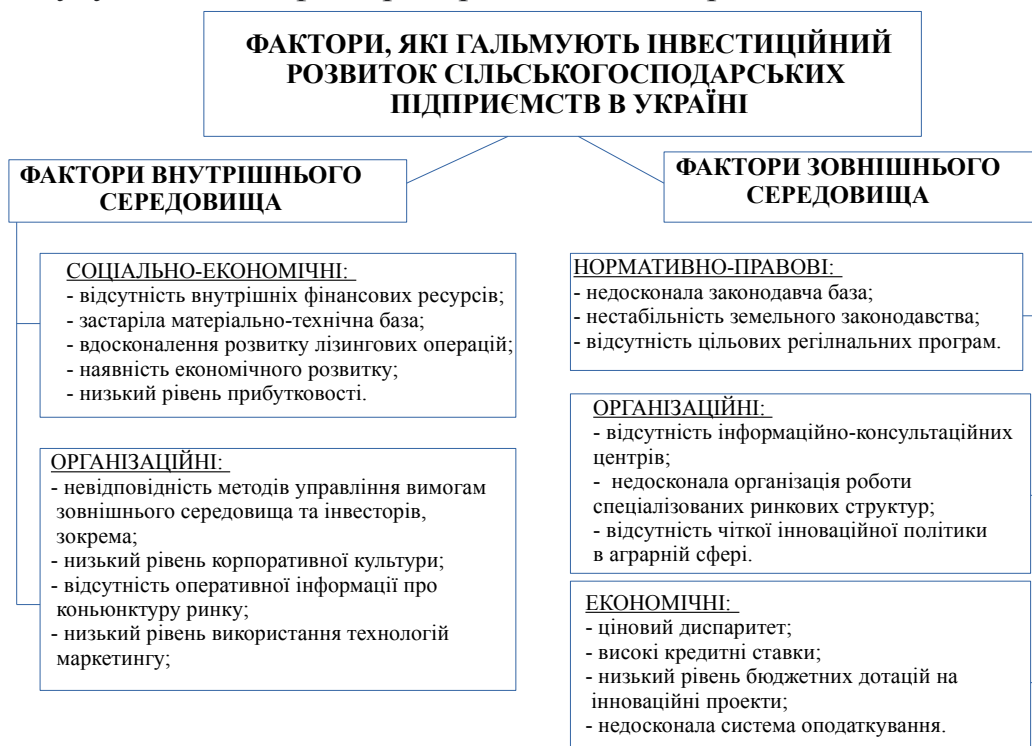

Рис. 1. Специфічна фактори, які впливають на інвестиційну діяльність сільськогосподарських підприємств

Джерело: Складено автором на основі [2].

Отже, інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств в нашій країні характеризується великою невизначеністю через складність даної системи та велику кількість елементів, які приймають участь в ній. Крім того, сільське господарство є тим специфічним напрямком діяльності, яке є максимально незахищене в нашій країні та на яке впливає велика кількість факторів зовнішнього середовища, які, нажаль, в даний час також є мало контрольованими.

Результати аналізу інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств в нашій країні виявили дуже важливе протиріччя. З одного боку, сільське господарство є пріоритетним напрямком розвитку національної економіки і воно робить значний питомий внесок в формування національних економічних показників. Це говорить про те, що йому повинна приділятися велика увага особливо в такий складний час.

З іншого боку, сучасний стан інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору викликає велике занепокоєння. Інвестування в цей сектор пов'язано з дуже високими ризиками, що зупиняє багатьох потенційних інвесторів. За таких умов на перший план виходить державна підтримка аграріїв, яка повинно врегульовувати розбіжності між потребами сільськогосподарських підприємств та великими ризиками для інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Інвестування в сільське господарство URL: <https://www.eternitylaw.com/novosti/investirovanie-v-selskoe-hozyajstvo/> (дата звернення: 07.05.2024)
2. Фінансове забезпечення підприємств аграрного сектору в сучасних економічних умовах URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/> (дата звернення: 05.05.2024)

УДК631.1:338.1:355.4(477)

*Павловська Олександра Юріївна,
аспірантка 1 курсу факультету «Менеджмент»
Науковий керівник: Селіщева А.В.
д. е. н., професор, професор кафедри міжнародної
економіки, природних ресурсів та економіки
міжнародного туризму
Запорізький Національний Університет
(м. Запоріжжя, Україна)*

ВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС: КРИТЕРІЇ РИЗИКІВ ТА ФАКТОРИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ

Повномасштабне вторгнення російських окупантів на територію України 24 лютого 2022 року, в першу чергу, вдарило по сільському господарству

держави, яке є складовою української економіки, поставивши під загрозу не тільки продовольчу безпеку України, а й світу.

Факторами, які вкрай ускладнили та поставили під загрозу функціонування аграрного сектору України стало:

- зменшення сільськогосподарських площ на 20% в порівнянні з 2021 роком;

- мінно-вибухове забруднення сільськогосподарських угідь (загальна площа засмічених земель, на яких наявні сторонні предмети, матеріали, відходи чи інші речовини, які з'явилися на цій земельній ділянці внаслідок збройної агресії та бойових дій складає більше 600 000 га);

- постійні обстріли сільськогосподарських об'єктів, знищення сільськогосподарської техніки;

- зупинки інвестиційних проєктів через надвисокі інвестиційні ризики;

- скорочення попиту населення, яке опиняється в окупації, в зоні активних воєнних дій або вимушено покинуло Україну (лише через міграцію 3-5 млн громадян за межі країни недосформовано приблизно 10-15% попиту), скорочення економічної активності;

- порушення логістики збуту сільськогосподарської продукції внаслідок блокування чорноморських портів;

- підлив дамби Каховської ГЕС, внаслідок чого 584 тис. га земель залишилась без зрошення (без води залишилось 94% зрошувальних систем в Херсонській, 74% – в Запорізькій та 30% – в Дніпропетровській областях);

- зростання цін на добриво та дизельне паливо, посівний матеріал;

- суттєве зменшення доходів українських фермерів, та як наслідок збанкрутувано 7% сільськогосподарських компаній, припинення їх діяльності;

- найбільш вразливим галуззю аграрного сектора стало тваринництво (більш 46% виробників були вимушені припинити свою діяльність);

- недостатність кваліфікованих працівників;

- ризики, пов'язані із можливістю відімкнення електроенергії.

З метою зниження факторів ризику в діяльності сільськогосподарських товаровиробників, зі сторони українського уряду розробляються та запроваджуються політичні, адміністративні та економічні важелі впливу:

- угодою про асоціацію між Україною та ЄС було запроваджено тимчасове призупинення дії експортних мит і тарифних квот на українську агропродовольчу продукцію терміном на один рік;

- для вирішення проблеми з договорами оренди землі, у квітні 2022 року Верховною Радою прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану»;

- з метою підтримки виробників зерна, призупинено дію імпортного мита на матеріали, що використовуються для зберігання зерна, спрощено правила реєстрації сільськогосподарської техніки та вантажівок;

- внесено зміни до державної кредитної програми «Доступні кредити 5-7-9%», а саме розширено коло дії програми для охоплення більшої кількості

підприємств, у тому числі середнього та великого агробізнесу. У рамках цієї програми агробізнес може отримати кредити на суму до 90 млн грн за ставкою від 0% до 9% для реалізації інвестиційних проектів або рефінансування боргу[2];

- з метою підтримки виробників в галузі тваринництва, міністерство аграрної політики та продовольства України за фінансової підтримки Європейського Союзу (Production Grant Scheme) реалізувало спеціальну програму підтримки українських дрібних агровиробників у воєнний час. Програма передбачає виплати у розмірі 3100 грн за гектар для фермерів, які мають у власності до 120 га, а також допомогу на велику рогату худобу до 5300 грн. за одну голову для фермерських господарств до 100 голів великої рогатої худоби[4].

Шляхи, направлені на підтримку та сталий розвиток сільськогосподарського товаровиробника:

- збільшення інвестиційних потоків у малий та середній агробізнес;
- запровадження прозорих та ефективних механізмів для відшкодування збитків громадянам та бізнесу за втрачене майно;
- впровадження збалансованого підходу «виробництво – переробка – зберігання – постачання населенню продуктів харчування»;
- впровадження державної програми гарантування воєнних ризиків за принципом страхування та надання доступу страховим компаніям України до перестраховування для формування якісних пакетів із воєнними ризиками;
- врахування реформ, пов'язаних з інтеграцією до ЄС і перспективою вступу України до ЄС.

Ужиті заходи зменшать негативні наслідки війни для агросектора, створять умови для збереження та відновлення його виробничого потенціалу. Подальша державна аграрна політика має спрямовуватися на підвищення стійкості аграрного сектора в умовах повномасштабної війни та повоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку надання одноразової грошової допомоги постраждалому населенню внаслідок підриву Російською Федерацією греблі Каховської гідроелектростанції за втрачений врожай : Постанова КМУ від 04.08.2023 № 807. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-nadannia-odnora...>

2. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам, які використовують меліоровані землі, та організаціям водокористувачів : Постанова КМУ від 20.10.2023 № 1110. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1110-2023-%D0%BF#Text>

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення державного регулювання продовольчої безпеки та розвитку тваринництва : Закон України від 30.06.2023 № 3221-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3221-20#Text>

4. Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2008 р. № 413 і від 31 жовтня 2012 р. № 1003, та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова КМУ від 19.06.2023 № 616. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2023-%D0%BF#Text>

УДК 330.341.1

Погнерибко В. С. здобувач вищої освіти ступеня «доктор філософії» 2-го року навчання Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Шинкарук Л.В. д.е.н, проф.
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Аграрний сектор відіграє ключову роль у стратегічному розвитку української економіки, забезпечуючи національну продовольчу безпеку та незалежність, створюючи значну кількість робочих місць для сільського населення. Сільське господарство, як його основна складова, виступає системоутворюючим фактором в національній економіці, сприяючи збереженню суверенітету держави у сферах продовольчої та, в певних межах, економічної, екологічної та енергетичної безпеки. Крім того, він сприяє розвитку технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи для розвитку сільських територій. Головна мета спільної сільськогосподарської політики полягає в досягненні рівноваги між економічною, екологічною та соціальною стійкістю, що сприятиме фермерам та сільським громадам в цілому.

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки країни спрямована на забезпечення внутрішнього ринку та визначення провідних позицій на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства. Ця стратегія ґрунтується на закріпленні багатоаспектності аграрного сектору, що на даному етапі розвитку передбачає пріоритет формування різних категорій господарств. Власники цих господарств, які мешкають у сільських районах, об'єднують право на землю з власною працею на ній, а також враховують свої економічні інтереси та соціальну відповідальність перед громадою.

Основні цілі стратегії розвитку аграрного сектору включають:

✓ **Забезпечення продовольчої безпеки.** Головною метою стратегії розвитку є забезпечення національного ринку достатньою кількістю безпечних та якісних продуктів харчування.

✓ Підвищення ефективності виробництва. Стратегія спрямована на впровадження сучасних технологій та практик, які дозволять збільшити врожайність та знизити витрати, використовуючи методику ощадливого виробництва.

✓ Стимулювання інвестицій. Стратегія спрямована на приваблення інвестицій у розвиток сільськогосподарського сектору для модернізації інфраструктури та технологій.

✓ Підтримка малих та середніх сільськогосподарських підприємств. Важливим аспектом є створення умов для розвитку малих та середніх агропідприємств шляхом надання фінансової та консультативної підтримки.

✓ Збереження природних ресурсів. Стратегія спрямована на раціональне використання земельних ресурсів, збереження біорізноманіття та запобігання негативному впливу на навколишнє середовище.

✓ Соціальна відповідальність. Стратегія передбачає створення сприятливих умов для життя та праці на сільській місцевості, а також підвищення якості життя сільського населення.

Унаслідок повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації у лютому 2022 році основними факторами вразливості для аграрного сектору стали:

- ✓ неможливість проведення польових робіт у зоні конфлікту;
- ✓ блокування експорту сільськогосподарської продукції через морські шляхи;
- ✓ руйнування інфраструктури виробництва, перероблення та зберігання сільськогосподарської продукції та продуктів харчування;
- ✓ погіршення забезпеченості сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними засобами;
- ✓ проблеми забезпечення продовольством населення в окупації та в зоні ведення бойових дій [1].

Аграрний сектор повністю залежить від біологічних процесів зростання та розвитку рослин і тварин. Він характеризується одним з найтриваліших періодів окупності витрат, що ускладнює можливість швидкої переорієнтації виробництва на інші види продукції.

Україна має добре розвинутий продовольчий сектор, який не лише може забезпечити населення країни продуктами харчування, а й дозволяє країні активно виступати на міжнародних ринках для важливих агропродовольчих товарів. Завдяки сильному продовольчому експорту, Україна відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки в світі. До початку повномасштабної війни за обсягами експорту, Україна входила до п'ятірки найбільших експортерів зернових у світі, експортуючи $\frac{3}{4}$ від виробленого, при цьому внутрішнє споживання зернових становило лише 20–25 %. Україна постачала 10 % світового експорту пшениці, понад 14 % кукурудзи і понад 47 % соняшникової олії [2].

За оцінками ФАО, через війну сільські домогосподарства в Україні зазнали близько 2,25 млрд дол. США збитків. З них близько 1,26 млрд дол.

США збитків завдано в галузі рослинництва та 0,98 млрд дол. США – тваринництва. В Україні 25 % сільськогосподарських домогосподарств зупинили або зменшили обсяги виробництва продукції через війну, у прифронтових областях – 38 % [3].

Найефективнішим способом подолання проблем аграрного сектору в Україні є необхідна постійна підтримка з боку уряду через розроблення програм на підтримку малого та середнього бізнесу, боротьба з корупцією та врегулювання проблем фінансового забезпечення у сфері технологій, що безумовно може сприяти підвищенню рівня інвестиційних надходжень в економіку країни.

Список використаних джерел:

1. Особливості функціонування аграрного сектору економіки України в умовах війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2022 веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/osoblyvosti-funktsionuvannya-ahrarynoho-sektora-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh> (дата звернення: 12.05.2024).
2. Загроза продовольчій безпеці світу. *Міністерство закордонних справ України*. 2023. веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/zagroza-prodovolchij-bezpeci-svitu> (дата звернення: 16.05.2024).
3. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2022 веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarynyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 16.05.2024)

УДК 330

*Сидоренко А., здобувач вищої освіти
ступеня «Бакалавр»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
Науковий керівник: Артемчук Л.М., к.пед.н.
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
(м. Київ, Україна)*

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ І АВТОМАТИКИ В СИСТЕМІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Сучасна теплоенергетика стоїть перед численними викликами та проблемами в контексті системи природокористування. Забезпечення ефективного виробництва, розподілу та використання теплової енергії з урахуванням вимог сталого розвитку та екологічної безпеки стало ключовим завданням для задоволення суспільних потреб та мінімізації негативного впливу на довкілля.

В умовах індустріалізації та зростання потреб населення споживання теплової енергії продовжує зростати. Це призводить до збільшення викидів парникових газів, забруднення повітря та виснаження природних ресурсів. Проте тепла енергетика залишається важливою галуззю для забезпечення комфорту життя людей та роботи промислових підприємств.

Одним із ключових питань є вибір джерела теплової енергії. Традиційні джерела енергії, такі як вугілля та природний газ, є вибірковими через обмежені запаси та екологічні ризики. З цієї точки зору розвиток альтернативних джерел тепла, таких як сонячна енергія, енергія вітру та енергія біомаси, став надзвичайно актуальним завданням. Однак реалізація цих технологій потребує значних інвестицій та досліджень, а також розвитку ефективної інфраструктури для їх використання.

Ще одне важливе питання – ефективність теплоенергетичної системи. Значна частина виробленої теплової енергії втрачається через втрати тепла під час передачі та перетворення. Забезпечення максимальної ефективності теплоенергетичних систем необхідне для зменшення споживання природних ресурсів і скорочення викидів вуглекислого газу.

Питання екологічної безпеки також є надзвичайно актуальними в сучасній теплоенергетиці. Викиди шкідливих речовин та тепла забрудненість можуть негативно впливати на здоров'я людей та довкілля. Створення та впровадження технологій з низьким рівнем викидів та ефективних систем очищення має вирішальне значення для забезпечення безпечних температур навколишнього середовища в теплоенергетиці.

У підсумку, сучасна теплоенергетика в контексті управління природними ресурсами має багато проблем, які потребують комплексного підходу та розробки інноваційних рішень. Вирішення цих проблем є важливим завданням для забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

УДК 658.51

Степаньков Р. С.

*здобувач вищої освіти ступеня «доктор
філософії» 2-го року навчання*

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Науковий керівник : Власенко Т.О. к.е.н, доц.

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

(м. Київ, Україна)

УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Управління виробничим потенціалом підприємства є ключовим елементом успішної стратегії розвитку та конкурентоспроможності на ринку. Постійні

зміни в економічних процесах вимагають від керівництва розробки адекватної якісної стратегії розвитку свого підприємства. Тому в різних підприємствах виникає потреба у створенні механізму для підвищення ефективності виробничого потенціалу. Кожне підприємство має свій власний рівень та стан виробничого потенціалу, який формується в процесі його діяльності. У випадках, коли підприємство правильно використовує всі наявні ресурси та ефективно організовує виробництво, його виробничий потенціал є високим та стабільним. Проте при значному обсязі та рівні наявних ресурсів підприємство може не вдало налагодити процес роботи або навіть спостерігається зниження виробничого потенціалу. Тому кожному підприємству потрібно знаходити шляхи до його підвищення та активного розвитку до високого рівня.

До виробничого потенціалу підприємства відноситься сукупність матеріальних, фінансових, технічних, трудових та інших ресурсів, яким володіє підприємство і може використовувати для виробництва товарів чи послуг. Цей потенціал визначає можливості підприємства в умовах ринкової конкуренції, його здатність до забезпечення виробництва продукції відповідно до попиту на ринку [2].

Виробничий потенціал, як економічний термін, об'єднує кількісні показники кожного ресурсу та їх потенційні характеристики, і вказує на загальну, фіксовану та сформовану спроможність підприємства або галузі. Функціонування потенціалу підприємства забезпечується цілеспрямованим використанням існуючих структурних елементів (ресурсів) суб'єктами господарювання і визначається в процесі економічної діяльності підприємства. У виробничих умовах на функціонування потенціалу впливають численні об'єктивні та суб'єктивні фактори, включаючи: структуру і поточний стан наявних ресурсів; відповідність складових потенціалу стратегічним цілям і завданням підприємства; його здатність забезпечити стійкість господарської системи до зовнішніх впливів та її внутрішню гнучкість (адаптивність). Ресурсна складова є необхідною передумовою для формування потенціалу, проте недостатньою умовою для його функціонування [1].

Ефективність управління виробничим потенціалом підприємства залежить від наступних факторів, рисунок 1.

Кожен з цих факторів впливає на ефективність управління виробничим потенціалом підприємства, а разом вони створюють комплексний підхід до оптимізації та підвищення результативності діяльності підприємства. Розробка чітких цілей та стратегій, які враховують потенціал підприємства на макро- та мікрорівнях, може допомогти визначити оптимальний напрямок для розвитку підприємства, що є наразі актуальним під час військового стану. Оптимізація виробничих процесів, використання сучасних технологій та методів управління можуть підвищити продуктивність, знизити витрати та ризики діяльності підприємства. Наявність кваліфікованого та мотивованого персоналу, а також відповідна система управління персоналом, важлива для забезпечення ефективного використання виробничого потенціалу підприємства. Впровадження новаторських технологій та підходів може підвищити

конкурентоспроможність підприємства та його здатність адаптуватися до змін у ринкових умовах. Забезпечення належного фінансового забезпечення для здійснення виробничої діяльності та інвестування у розвиток є важливим фактором для успішного управління виробничим потенціалом.

Рисунок 1. Модель ефективного управління виробничим потенціалом підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Управління виробничим потенціалом підприємства представляє собою складний процес управління, який інтегрується у загальну систему корпоративного управління. Ця система спрямована на досягнення стратегічних та оперативних цілей розвитку підприємства в цілому, а також на підвищення ефективності його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Олійник Т. І., Косенко А. О. Управління виробничим потенціалом підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8352> (дата звернення 03.06.2024).
2. Терещук Н.С., Погасій О.Г. Управління виробничим потенціалом підприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/217.pdf> (дата звернення 05.06.2024)

УДК 338.512

*Тихоненко І.О., здобувач вищої освіти ступеня
«Бакалавр» спеціальності «Менеджмент»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Лобунець Т. В., к.е.н., доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО КОНТРОЛІНГУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сьогодні в Україні на тлі негативних змін макроекономічної ситуації виникли проблеми в ефективності функціонування багатьох вітчизняних підприємств та забезпечення їх конкурентоспроможності. Це все безпосередньо вимагає розробки нової концепції управління, регулювання і планування на засадах контролінгу, орієнтованих у майбутнє у відповідності з поставленими стратегічними цілями і завданнями підприємства. Інакше кажучи, в процесі забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в сучасних умовах функціонування одним з першочергових завдань є формування дієвої системи стратегічного контролінгу здатної забезпечити максимальну реалізацію обраної стратегії.

Отже, в сучасних умовах в основі сучасної концепції системного управління підприємства лежить прагнення забезпечити успішне функціонування організаційної системи у довгостроковій перспективі шляхом певних дій [1, с. 103].

Контролінг при цьому забезпечує методичну інструментальну базу для підтримки основних функцій менеджменту: планування, контролю, обліку і аналізу, а також оцінки ситуації для прийняття управлінських рішень.

Опорними компонентами концепції контролінгу є [2, с. 18]:

1) орієнтація на ефективну роботу організації у відносно довгостроковій перспективі – філософія прибутковості, яка означає:

- переважну орієнтацію мислення і дій працівників організації на рентабельність;
- чітке розуміння контролю витрат і заходів щодо їх зниження як безперервного процесу;
- гармонійне поєднання орієнтації на клієнтів і на дохід;
- зв'язок системи стимулювання працівників з їх конкретним внеском у досягнення цілей підприємства та особистісних цілей (особисті доходи, кар'єра);
- зростання суми активів підприємства як один з можливих засобів досягнення стратегічної мети;
- безперервну оцінку клієнтів за критерієм прибутковості, тобто знання того, скільки підприємство заробило на конкретному клієнті;

2) формування організаційної структури, орієнтованої на досягнення стратегічних і тактичних цілей;

3) створення інформаційної системи, адекватної завданням цільового управління;

4) розподіл завдань контролінгу на цикли, що забезпечує інтерактивність планування, контролю виконання і прийняття коригуючих рішень.

Потрібно зазначити, що з метою формування ефективних систем управління підприємства з використанням методів та інструментів контролінгу економісти почали виділяти різні види контролінгу – стратегічний та оперативний контролінг.

В сучасних умовах функціонування, що характеризуються політичною та економічною нестабільністю велике практичне значення для вітчизняних підприємств має виділення саме стратегічного контролінгу.

Головною метою даного контролінгу є підтримка стратегічного управління, забезпечення взаємодії планування і контролю на стратегічному рівні. Досягається це за рахунок забезпечення вищого керівництва підприємства якісною і своєчасною інформацією, достатньою для прийняття зважених управлінських рішень.

Слід відзначити, що для цього використовуються такі інструменти: PEST-аналіз, SWOT-аналіз, портфельний аналіз і т.д. Іншими словами можна сказати, що стратегічний контролінг покликаний забезпечувати весь процес стратегічного управління підприємством.

Для порівняння головною метою оперативного контролінгу є якісне забезпечення поточного управління підприємством, тобто його головним об'єктом є внутрішнє середовище підприємства. Отже, стратегічний контролінг на відміну від оперативного є більш дієвим у сучасних умовах функціонування, так як піддає детальному дослідженню як зовнішнє, так і внутрішнє середовище підприємства і сприяє формуванню дієвих управлінських рішень на балансі можливостей і загроз зовнішнього середовища, а також сильних і слабких сторін внутрішнього середовища підприємства.

При побудові системи стратегічного контролінгу на вітчизняних підприємствах своєчасним і вкрай необхідним є виділення ієрархічних рівнів стратегічного контролінгу залежно від рівнів формування стратегії. Обумовлено це тим, що залежно від рівня формування стратегії, а відповідно і стратегічного управління акцентується увага на різних завданнях і цілях, а відповідно і стратегічний контролінг повинен мати різну спрямованість.

Так, наприклад, для мультибізнесового підприємства прийнято виділяти корпоративну, конкурентну, функціональну і оперативну стратегію, а для однобізнесового – корпоративну, функціональну і оперативну. Відповідно до окреслених рівнів розробки стратегії можна виділити і рівні стратегічного контролінгу:

- для мультибізнесового підприємства – корпоративний, конкурентний, функціональний і оперативний;

- для однобізнесового – корпоративний, функціональний і оперативний.

Зокрема, головною метою стратегічного контролінгу корпоративного рівня є забезпечення ефективності реалізації корпоративної стратегії (стратегія має загальний характер для всього підприємства), підтримка найвищого керівництва підприємства в процесі стратегічного управління [1].

В свою чергу, стратегічний контролінг конкурентного рівня має на меті забезпечення ефективності реалізації конкурентної стратегії (конкурентна стратегія підпорядковуються корпоративній, вказує шляхи досягнення вибраного нею напрямку в кожній стратегічній одиниці бізнесу і являє собою план завоювання сильних довгострокових конкурентних позицій), підтримка керівників стратегічних одиниць бізнесу в процесі стратегічного управління.

Натомість стратегічний контролінг функціонального рівня полягає в забезпеченні ефективності реалізації функціональної стратегії (функціональна стратегія належить до управління поточною основною діяльністю підрозділів), підтримка керівників функціональних підрозділів в процесі стратегічного управління.

Слід сказати, що всі окреслені рівні стратегічного контролінгу повинні бути поєднані в систему стратегічного контролінгу та відповідно доповнювати та поєднувати один одного.

Таким чином, в умовах сьогодення вітчизняні підприємства не мають змогу забезпечити свою конкурентоспроможність без наявності ефективно сформованої системи стратегічного контролінгу. Загалом же дослідивши особливості стратегічного управління та стратегічного контролінгу доцільним та своєчасним можна вважати формування трирівневої системи стратегічного контролінгу для однобізнесових підприємств та чотирирівневої системи – для мультибізнесових підприємств. Важливо при цьому відзначити, що всі рівні стратегічного контролінгу повинні доповнювати один одного та відповідати принципам цілісності гармонійного поєднання, що в сукупності дозволить забезпечити конкурентоспроможність підприємства.

Список використаних джерел:

1. Підпригора І.В., Мінка В.Ф. Формування системи стратегічного контролінгу. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. №53. С. 102-106.
2. Прокопець Л.В. Контролінг як інструмент управління підприємством. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 39-2. С. 17-20.

УДК 330.334

*Торгонський С. М., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Алексеєва К.А., к.держ.упр.
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗРОБКИ ПРОЕКТІВ ІЗ СТВОРЕННЯ «БЕЗПЕЧНИХ КІМНАТ» В УКРАЇНІ

Вже більше двох років українці живуть під масованими ракетними атаками, а війна змусила населення по-іншому розмірковувати про свою безпеку. У цей непростий час надзвичайно важливо розробляти та впроваджувати проекти, які спрямовані на захист населення. І серед таких проектів – проекти будівництва безпечних кімнат. Це відкриває нові перспективи для забезпечення безпеки та мінімізації ризиків для цивільного населення під час воєнного конфлікту. «Безпечна кімната», також відома як «кімната тривоги», – це укріплена кімната, яка встановлена в приватному будинку або на підприємстві, щоб забезпечити безпечне місце для мешканців у разі надзвичайної ситуації [1].

При будівництві таких приміщень варто дотримуватись таких критеріїв, як стійкість до навантажень від тиску, наявність вентиляції укриття, аварійне освітлення, контроль якості, відповідний розмір укриття тощо.

У світі такі кімнати можуть використовувати в різних обставинах, а саме для захисту від стихійних лих, таких як торнадо та урагани, щоб сховатися від грабіжників, щоб сховатися від потенційних викрадачів, для захисту під час військового вторгнення тощо. Наприклад, у Мексиці, де викрадення є відносно поширеним явищем, деякі люди використовують безпечні кімнати як альтернативу (або доповнення) охоронцям.

Найкращим прикладом розробки проектів безпечних кімнат безумовно є Ізраїль. Ця країна майже весь час свого існування живе під постійною загрозою терактів. Кожна ізраїльська квартира має “мамад” – це спеціальна кімната у квартирі, яка оснащена всім необхідним та виконує роль бомбосховища в оселі. “Мамад” жителі можуть використовувати як кабінет, зону відпочинку чи інше, але в основному ця кімната є укриттям [2].

За законодавством Ізраїлю кожна нова будівля повинна була мати безпечну кімнату побудовану із залізобетону з важким герметичним вікном і сталевими дверима, схожими на склепіння. У старих будівлях власники можуть створити укріплені приміщення, зміцнивши стандартне приміщення сантиметрами бетону та додавши спеціальні сталеві двері та вікна та посилену стелю. Інший, дешевший варіант, який можна побудувати згідно з урядовими нормами – це сталева клітка в існуючому приміщенні, покрита ще одним шаром цементу [3].

Бетонні блоки є одним із швидких і відносно простим способом будівництва безпечної кімнати. Водовідштовхувальний засіб тепер можна додавати до блоку на заводі, а додатковий герметик і накладку наносити на місці. Піноізоляція використовується як вологовідштовхувач, а легкі металеві кронштейни залишають простір для електропроводки та сантехніки. Бетонну кладку можна використовувати в новому будівництві, на існуючих будинках і в окремих безпечних кімнатах [4].

Традиційно литі бетонні конструкції будуються з багаторазових алюмінієвих або фанерних форм для формування стін і фундаментів. Процес дуже швидкий, так як можна заливати всі стіни одночасно, дверні та віконні прорізи відливаються під час заливки стін. Для зміцнення стіни зазвичай використовують сталевий арматурний прут. Деякі системи навіть використовують монолітні підлоги та стелі. Ці безпечні кімнати можуть бути побудовані в існуючих будинках, нових будинках або як окремі кімнати.

Варто зазначити, що безпечна кімната – не розрахована на пряме влучення ракети. Вона захищає від близького розриву, ударної хвилі, уламків та вражаючих елементів ракет, а також впливу хімічної та бактеріологічної зброї.

Деякі експерти в будівельній галузі зазначають, що Україна не готова йти шляхом Ізраїлю. Бо система, яка функціонує у них, потребує занадто масштабної перебудови нашої будівельної галузі. Створити захищене приміщення в кожній квартирі дуже проблематично, такі проекти є занадто складними. Ані проектні компанії, ані самі забудовники в нашій країні не мають досвіду такого будівництва. Окрім того, це суттєво підніме ціну на житло. Ще свою думку вони аргументують тим, що обстріли з боку росії є сильнішими, а боєприпаси, які використовуються, мають більшу потужність, ніж ті, що використовуються проти Ізраїлю. До всього вищеперерахованого додають те, що в Ізраїлі на державному рівні затверджені спеціальні технічні характеристики захисних споруд, включаючи склад бетону, вибухозахисні двері та вікна, комунікації (труби, розетки). Україна ще не має таких розробок на державному рівні [5].

Отже, впровадження проектів безпечних кімнат може стати важливим кроком у забезпеченні захисту та безпеки для населення. Розробка таких проектів відкриває нові перспективи для мінімізації ризиків та забезпечення притулку під час ракетних обстрілів, сприяючи збереженню життів громадян.

Список використаних джерел:

1. Safe rooms. InterNACHI : веб-сайт. URL: <https://www.nachi.org/safe-rooms.htm> (дата звернення 06.03.2024)
2. Приватні бомбосховища. My Kiev : веб-сайт. URL: <https://my-kyiv.com/city/privatni-bomboshovishha-yak-v-ukrayini-rozvivayetsya-tendentsiya-na-betonni-ukrittya-64895.html> (дата звернення 06.03.2024)
3. For Israelis without secure rooms. NoCamels : веб сайт. URL: <https://nocamels.com/2023/10/for-israelis-without-secure-room-blast-proof-panels-offer-lifeline/> (дата звернення 06.03.2024)
4. Concrete safe rooms. ConcreteNetwork : веб-сайт. URL: https://www.concretenetwork.com/concrete/safe_rooms/ (дата звернення 06.03.2024)
5. Безпека в сучасних новобудовах. Finance.ua : веб-сайт. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/bezpeka-v-suczasnuyh-novobudovah> (дата звернення 06.03.2024)

УДК:330.621.3

*Цикунов В.В., аспірант,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Алексєва К.А., доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Забезпечення енергетичної безпеки є одним із ключових пріоритетів для системи управління підприємством, проте це завдання є досить складним. Управління цим напрямом вимагає врахування численних факторів, які впливають на діяльність компанії. Це стосується ресурсного забезпечення, технічних аспектів, економічних показників, екологічних наслідків, організаційних та адміністративних процесів, управлінських рішень, соціальних чинників, інноваційного розвитку, політичної ситуації, геополітичних тенденцій, питань безпеки, світоглядних орієнтирів та інших важливих аспектів, пов'язаних із задоволенням енергетичних потреб компанії для забезпечення її життєдіяльності [2].

Наразі енергетична безпека є невід'ємною складовою загальнонаціональної безпеки, адже стабільне функціонування економічних інститутів можливе лише за умови гарантованого забезпечення паливно-енергетичними ресурсами. Без жодного перебільшення можна сказати, що енергетика є основою практично усіх сфер життєдіяльності сучасного світу та відіграє вирішальну роль не лише в економічному прогресі країни, а й виступає базою у забезпеченні сталого розвитку суспільства загалом.

Мета управління енергетичною безпекою полягає у ліквідації або мінімізації загроз, виявлених під час аналізу різноманітних чинників. А також у розвитку наявних можливостей для поліпшення ситуації. Важливо підкреслити, що в нинішніх умовах війни пріоритетним завданням є саме забезпечення енергетичної безпеки держави, що веде за собою функціонування підприємств, в тому числі і сільськогосподарських, так як на них зараз найбільше припадають атаки ворожої країни. Тому ефективне функціонування механізму такого забезпечення набуває вирішального значення. Основними передумовами формування цього механізму є:

- визначення енергетичної стратегії та заходів її реалізації;
- обґрунтування системи ключових показників за певними ознаками;
- відстеження зовнішніх і внутрішніх загроз в енергетичній сфері.

Механізм управління енергетичною безпекою аграрних підприємств та держави в цілому має базуватися на таких принципах:

- гарантоване та надійне забезпечення економіки енергоресурсами в повному обсязі відповідно до потреб;
- енергоощадність, запобігання невиправданому витрачання ресурсів;
- відновлення невідновлюваних джерел енергії, узгодження темпів споживання вичерпних ресурсів з темпами освоєння альтернатив;
- диверсифікація джерел енергії, зменшення залежності від окремих видів палива;
- врахування вимог екологічної безпеки, збалансований розвиток енергетики та охорони довкілля, тощо [3, с. 131].

На основі принципів механізму управління можна сформулювати чинники, які можуть впливати на механізм управління енергетичною безпекою сільськогосподарських підприємств. Серед них можна вважати наступними:

1. Фінансово-економічні фактори - ціни на енергоносії, можливості отримання кредитування на впровадження енергоефективних технологій тощо.

2. Нормативно-правові фактори - державна політика у сфері аграрного сектору та енергетики, податкові пільги для відновлюваних джерел енергії, норми щодо енергоспоживання, впровадження енергоощадних заходів на підприємствах.

3. Техніко-технологічний рівень виробництва - стан матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств, доступність сучасних енергоефективних технологій, можливості диверсифікації джерел живлення, впровадження новітніх технологій, що дозволяє знизити енергоємність продукції.

4. Інноваційна діяльність підприємства – постійне відслідковування та впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво, що призводить до зменшення енергоспоживання.

5. Управлінсько-кадрові фактори - наявність кваліфікованого персоналу з енергоменеджменту, ефективна організація системи управління енергоспоживанням, організація систем енергомоніторингу.

6. Інформаційно-комунікаційні фактори - інформування аграріїв про кращі практики, консультації щодо запровадження енергоефективних рішень.

7. Інвестиційні можливості – обсяги інвестування в енергоефективність визначають темпи скорочення споживання енергоресурсів.

8. Ціни на енергоресурси – є ключовим мотиваційним чинником до скорочення енерговитрат.

Отже, комплексне врахування цих чинників сприятиме побудові найбільш ефективного механізму управління енергетичною безпекою аграрних підприємств. Фундаментом управління в системі енергетичної безпеки виступає стратегія збалансованого розвитку паливно-енергетичного комплексу. Це, власне, комплекс взаємопов'язаних та реалістичних програм. Обрання правильної стратегії є першочерговим та надважливим результатом, а водночас – дієвим механізмом стратегічного управління. Адже саме стратегія мобілізує використання науково-технічного, виробничо-технологічного, фінансово-економічного, соціального, інвестиційного та організаційного потенціалу

галузей в певних напрямках. А це сприяє досягненню оптимальної ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств на аграрному ринку.

Список використаних джерел:

1. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування: аналіт. доп. / [О. М. Суходоля, Ю. М. Харазішвілі, Д. Г. Бобро Д, А. Ю. Сменковський, Г. Л. Рябцев, С. П. Завгородня] ; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ: НІСД, 2020. 178 с.
2. Енергетична безпека України: перспективна модель управління ризиками: монографія / [О. М. Суходоля, Ю. М. Харазішвілі, Г. Л. Рябцев]; за ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2023. 152 с.
3. Миколюк О. Теоретичні підходи до трактування поняття «енергетична безпека». *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 7. С. 129–133.

УДК 339.1

*Чередніченко Є.С., здобувач вищої освіти ступеня
«Магістр» 1-го року навчання, факультет
аграрного менеджменту
Науковий керівник: Шинкарук Л.В., д.е. н.,
професор, член-кореспондент НАН України
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Сучасний бізнес у світі вимагає не тільки ефективного управління та стратегічного планування, але й вміння глибоко аналізувати можливості для інвестування та розвитку нових підприємств. Однією з актуальних і перспективних галузей, що привертає значну увагу інвесторів і підприємців, є косметичний ринок.

У сучасному світі основною складовою світогляду суспільства є турбота про власне здоров'я та тіло, відповідно, актуальність даної теми зростає.

Метою є аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку ринку парфумерно-косметичної продукції.

Розвиток ринку парфумерно-косметичної продукції має багатовікову історію, включає багато ключових факторів і тенденцій, які визначають сучасний стан косметичної індустрії.

Історія виникнення косметики сягає найдавніших цивілізацій. Батьківщиною косметики вважається Стародавній Схід, а першими, хто займався косметикою, були жреці давнього Єгипту. Єгипетська цариця Клеопатра, склавши перший довідник з косметології, сприяла розвитку цієї галузі.

Стародавні римлянки вдосконалювали й розширювали використання косметики. Вони вперше використали маски для догляду за шкірою. Цей період став важливим етапом у вдосконаленні косметики та розширенні її функцій.

В епоху Відродження косметична індустрія почала розгортатися в Європі. Флоренція принесла косметику до Франції, Німеччини та інших країн. Протягом XIX ст. парфумерно-косметичні товари були недоступною розкішшю для більшості, оскільки їхнє виробництво базувалося на імпортованій сировині та обладнанні.

В Україні промислове виробництво косметики розпочалося на початку XIX ст.

Сучасні косметичні продукти виготовляються з урахуванням потреб споживачів, з використанням природних компонентів і передових технологій. Новітні дослідження в області косметології дозволяють створювати продукти, які не тільки надають декоративний ефект, але й позитивно впливають на здоров'я шкіри та волосся. Фахівці стверджують, що в свідомості споживачів косметичні засоби міцно займають місце товарів першої необхідності поряд із продуктами харчування та кавою [1, 2].

Сучасний світовий ринок парфумерно-косметичної продукції є досить ємним і має тенденцію до зростання. Середньорічний абсолютний приріст обсягу глобального ринку становить \$18,8 млрд., середньорічний темп приросту – 4,3%. За оцінками аналітиків такий позитивний тренд буде спостерігатись і надалі. Компаній-виробників парфумерно-косметичної продукції налічується дуже багато, найбільш відомими брендами є Procter&Gamble, Estee Lauder, Colgate-Palmolive, Johnson&Johnson тощо. Беззаперечними лідерами є L'Oreal і Unilever PLC, середньорічні темпи приросту обсягів продажу яких +4,4% та +4,9% відповідно. З 20 провідних компаній світу майже половина – це американські.

Однією з ключових тенденцій на ринку парфумерно-косметичних засобів є зростання різноманітності та якості пропонованої споживачеві продукції. Так, довгий час вважалося, що натуральна й органічна косметика є тимчасовим явищем у сфері краси, проте, як показує статистика, цей сегмент ринку не тільки успішно та швидко росте, а й задає тренди на ринку косметичної продукції. Інтерес до натуральної і органічної косметики потрібно розглядати не як окремий компонент, а швидше як складову глобального тренду захоплення здоровим способом життя та харчуванням.

Тенденціями сучасного світового косметичного ринку являються топ-7 трендів:

1. Цифровізація краси - використання соціальних мереж для оперативного забезпечення потреб динамічного «ринку краси», формування споживчих уподобань, рекламування та поширення косметичних продуктів.

2. Skincare/skinfluencers – забезпечення екологічності та безпечності косметичної продукції; розвінчування неефективних і невиправдано дорогих схем догляду за шкірою; пояснення дії інгредієнтів, що входять до складу певного засобу, та зазначення, кому він насправді буде корисним, тощо.

3. Selfcare – повернення до природної краси без макіяжу чи за мінімального його використання.

4. Filter – віртуальна система тестування, яка є одним із сучасних методів просування продукту/процедури на ринок.

5. Екологічна косметика – зміни в складі косметичних засобів задля уникнення можливої побічної дії потенційно небезпечних інгредієнтів.

6. Веганська косметика — косметичні засоби без продуктів тваринного походження, які відповідають етичним вимогам споживачів цієї категорії.

7. Продукти лінії Microbiome у складі косметичного засобу. Ці речовини ідентичні таким у мікробіомі шкіри людини, тож є природними та безпечними.

Значну роль у піднесенні косметичної галузі відіграє розвиток онлайн-торгівлі. Покупці часто шукають інформацію про властивості товару на сайтах виробника, а реклама в соціальних мережах стала більш ефективним інструментом просування косметичних засобів, ніж в інших ЗМІ. Для придбання вже знайомої косметики все більше людей звертаються до послуг онлайн-магазинів. Тому, не менш важливим є спілкування з покупцями через соціальні мережі й наявність власного блогу бренду, на якому не тільки висвітлюються новинки компанії, але й ведеться освітній діалог про натуральну красу та здоровий спосіб життя.

Парфумерно-косметична галузь посідає одне з провідних місць у формуванні економіки України, проте потребує значного оновлення та модернізації.

Незважаючи на модернізовану, якісну вітчизняну продукцію та її широкий асортимент, українці все ж таки надають перевагу іноземним товарам, адже потужні транснаціональні корпорації «захопили» прилавки магазинів, обсяг продукції яких складає понад 92% українського ринку.

Купівельна спроможність населення щодо товарів косметичної продукції знижується, що обумовлено підвищенням цін на неї. Однак, стереотипне мислення українського споживача, що вітчизняний товар не може бути дорогим, дуже складно перебороти. Відповідно, з поміж продуктів із однаковою ціною, покупець вибере імпортний замість вітчизняного.

Український ринок косметики постійно змінюється та є суттєво залежним від модних тенденцій і сезонних коливань.

Доволі вагомим фактором впливу на конкурентні переваги вітчизняної косметичної продукції є вік споживачів, переважно - це люди віком 18-34 роки.

В час інновацій і соціальних мереж активний вплив на молодь здійснюють зірки естради, популярні блогери, відомі моделі тощо, більшість із яких мешкають за кордоном, і відповідно, використовують імпортну косметику та засоби для догляду за шкірою. В результаті молодь намагається купляти ті ж самі продукти, що в свою чергу, знижує конкурентоспроможність вітчизняних товарів сегменту косметики.

Отже, сучасний вітчизняний ринок косметики рухається в напрямку до інтернет торгівлі. Частка інтернет-продажів у загальному обсязі ринку

косметики становить близько 25% [3]. Популяризації мережі Інтернет як каналу продажів сприяють різні соціальні мережі та «б'юті» блогери, які особисто тестують продукцію, пишуть статті чи записують відеозвіти. До того ж, у наш час SMM маркетинг відіграє важливу роль не тільки в косметичній галузі, а й у більшості сегментів споживчого ринку.

Збільшення онлайн-покупок було пов'язане з введенням карантинних обмежень, а зараз через воєнний стан, який призвів до скорочення ринку та зменшення конкуренції між виробниками косметики. В умовах економічної нестабільності та зменшення доходів населення є логічним зменшення витрат на косметику та засоби особистого догляду з заміною їх більш доступними аналогами. Це, своєю чергою, може призвести до зменшення інновацій і введення нових товарів на ринок. Окрім цього, війна також вплинула на логістику та постачання сировини для виробництва, що також не сприяє стрімким змінам на ринку косметики.

Список використаних джерел:

1. Савельєва Д. Продажі косметики та парфумерії в кризу не падають.
URL: <http://www.rb.ru/article/prodaji-kosmetiki-iparfyumerii-v-krizis-nepadayut/6301477.html>
2. Довідкові дані електронного ресурсу www.statista.com. URL: <http://www.statista.com/outlook/246/109/food-cosmeticspharmaceuticals>.
3. Shubina, L.Yu., Buryak, V.S. (2018) 'Current trends in the development of international trade in perfumes and cosmetics in Ukraine', International Scientific Periodical: Scientific Papers SWorld, (52), pp. 72-75.

УДК 330, 65.011

Черняхівський І. К., здобувач вищої освіти ступеня
«Бакалавр» спеціальності «Менеджмент»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Лобунець Т. В., к. е. н., доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ РЕСУРСНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах ведення бізнесу виникає необхідність використання інформаційних та нематеріальних видів ресурсів, у тому числі інноваційних. Так, нині інформаційні ресурси формують основу процесу управління, адже вони становлять необхідні для якісної оцінки ситуацій та прийняття управлінських рішень відомості, завдяки яким керівництво має змогу приймати найбільш оптимальні, аргументовані рішення. Для ефективного функціонування та розвитку підприємства необхідне постійне надходження,

засвоєння та обробка достовірної інформації, адже непоінформованість сприяє суб'єктивізму та необґрунтованості рішень і дій. Також варто відзначити, що зараз здебільшого вже немає підприємств (у тому числі державних чи комунальних), в яких відсутній сайт чи доступ до мережі Інтернет, котрі є невід'ємними складниками інформаційного забезпечення діяльності підприємства.

Сьогодні актуальним шляхом оптимізації управління ресурсним забезпеченням підприємства є впровадження ERP-системи.

ERP-система (Enterprise Resource Planning System) планування ресурсів підприємства являє собою цілісну систему управління організацією, за допомогою якої відбувається оптимізація та збалансування використання усіх наявних ресурсів. Дана система передбачає розміщення всіх необхідних підрозділів, їх функціональних завдань, ресурсів для ефективної роботи підприємства в одній комп'ютерній системі, доступ до якої мають усі підрозділи, що суттєво спрощує роботу працівників і забезпечує вільний та швидкий обмін інформацією [1].

ERP складається з модулів (що визначаються безпосередньо підприємством відповідно до особливостей його господарської діяльності), які автоматизують систему збору, зберігання та використання інформації. Ці модулі відповідають відділам підприємства (виробництво, фінанси, людські ресурси, закупівля, продажі та маркетинг, інвентаризація тощо). Зазвичай усі відділи підприємства функціонують окремо, а інформація зберігається локально, тому інші відділи не мають до неї доступу. Це тип децентралізованої організації робочого процесу, який додає певні перешкоди для управління процесами. Після впровадження ERP-системи усі відділи матимуть доступ до модулів, які можуть знадобитися для виконання персоніфікованих повсякденних завдань. Це значно полегшує роботу, економить час і фінанси.

Для того щоб мінімізувати ризики й отримати максимум вигоди від впровадження ERP-системи, необхідно ретельно спланувати та оцінити кожен етап проєкту. Для початку важливо поставити бізнес-цілі, провести діагностику поточних бізнес-процесів та ІТ-систем. Потім необхідно змодельовати бажаний ефект від впровадження системи, спланувати бюджет проєкту і часові рамки його реалізації і вже тільки цього підібрати програмне забезпечення, що за своїм функціоналом найбільш підійде підприємству відповідно до поставлених цілей.

Розглянемо етапи впровадження ERP-системи на підприємстві:

Організаційний етап. На цьому етапі необхідно зібрати групу лінійних співробітників і менеджерів із кожного відділу з метою розроблення плану впровадження ERP-системи. До складу робочої групи зазвичай включають:

- директора підприємства, адже він обізнаний стосовно всіх бізнес-процесів, що протікають на підприємстві, а також має повноваження з одноосібного прийняття рішень із будь-яких питань;
- керівників усіх підрозділів, які в майбутньому користуватимуться новим програмним забезпеченням (головний бухгалтер, головний економіст,

керівник відділу кадрів, начальник виробництва, менеджер із закупівель). У подальшому їхнім завданням буде консультування інших фахівців щодо особливостей роботи з даною системою, а також організація роботи підлеглих після завершення впровадження;

- ІТ-фахівця широкого профілю, основним завданням якого буде технічний супровід плану з впровадження системи ERP.

Першим кроком для створеної проєктної групи є оцінка поточного стану підприємства з метою визначення, які саме процеси потребують поліпшення та автоматизації в ERP-системі. Необхідно проаналізувати ці процеси, починаючи з головних, та визначити стратегічні цілі і сферу реалізації за допомогою отриманої оцінки.

Також на організаційному етапі потрібно визначитися з джерелами фінансування і вибрати компанію-інтегратора, тобто ту компанію, у якій підприємство придбає ERP-систему й яка займатиметься її технічним впровадженням. Українськими компаніями успішно використовуються наступні ERP-системи: BAS ERP, ERP-система IT-Enterprise, ІНСТАЛЬОВ, Perfectum CRM+ERP, Tend ERP. Із цих систем IT-Enterprise – значно дешевша система, проте BAS ERP, зокрема компанія IT.Artel, яка займається продажем і встановленням даної ERP-системи, на відміну від свого конкурента пропонує практичне консультування та навчання персоналу щодо особливостей роботи з даною системою у вигляді проведення практичних тренінгів на місці роботи. Даний аспект є важливим для підприємств, адже навчання працівників, підкріплене практичними вміннями, сприятиме кращому використанню всіх можливостей системи BAS ERP і зменшить рівень можливих відхилень та помилок у роботі.

Наступним етапом після купівлі та впровадження системи ERP є етап обстеження підприємства і проєктування системи ERP. Після закінчення організаційних заходів настає етап вивчення та аналізу основних бізнес-процесів підприємства. Це потрібно для того, щоб точно визначити терміни і вартість робіт з впровадження системи ERP. Орієнтуючись на масштаби майбутніх робіт і поставлених цілей, ІТ-інтегратор компанії IT.Artel може запропонувати два плани по обстеження:

- експрес-обстеження, яке займає від 1,5 до 2 місяців. Результатом є «передпроєктний аналіз», в якому описуються всі нюанси автоматизованого обліку та перелік завдань, що підлягають вирішенню у ході впровадження;

- повне обстеження, яке триває протягом 3–5 місяців. У результаті ретельного обстеження формується «технічне завдання», готуються бізнес-процеси автоматизованого обліку, а також указується перелік необхідних коригувань програмного забезпечення.

Після обстеження організації програмісти визначають основні вимоги до базових модулів ERP-системи, необхідність завантаження початкових даних, а також параметри налаштування для переміщення відомостей із використовуваних організацією програм. Модулі системи програмуються відповідно до основних бізнес-процесів компанії; у функціонал програмного

забезпечення можливе внесення необхідних коректив і доповнень.

Важливим є етап визначення ефекту від упровадження системи ERP. На даному етапі робоча група визначає те, чого планується досягти після впровадження системи. Багаторічний досвід діяльності компанії IT.Artel [2] та десятки успішних реалізованих проєктів дали змогу програмістам визначити прогнозований економічний ефект, який отримають підприємства, впроваджуючи дану систему (табл. 1).

Таблиця 1

Прогнозований економічний ефект від упровадження аналізованої системи BAS ERP

	Показник ефективності	Середнє значення, %
Запаси і виробництво	Зменшення обсягу матеріальних запасів	24
	Зменшення витрат на матеріальні ресурси	17
	Зменшення виробничих втрат	16
	Зниження рівня собівартості продукції	9
	Збільшення обсягів випуску продукції	36
	Ріст продуктивності праці робітників	33
Оборотні кошти	Ріст обороту складських запасів	28
	Зменшення дебіторської заборгованості	22
Ефективність та оперативність	Пришвидшення обробки замовлень	75
	Скорочення строків виконання замовлень	26
	Скорочення адміністративних та операційних витрат	17
	Ріст обсягу прибутку	14
Затрати праці та звітність	Скорочення затрат праці в різних підрозділах	29
	Пришвидшення формування управлінських звітів	у 2,9 рази

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Наступним є етап упровадження ERP-системи на підприємстві. Згідно з планом упровадження, на даному етапі здійснюється установка програм ERP-системи на робочі місця персоналу. Проводиться налаштування прав доступу і звітів. Завантажуються дані з раніше використовуваних підприємством

комп'ютерних програм.

Згодом здійснюють запуск системи в експлуатацію. Після закінчення процесів автоматизації проводиться навчання користувачів, а також здійснюється розроблення інструкцій щодо роботи в системі [3].

Завершальний етап – оцінка ефективного впровадження ERP-системи. Через рік активного використання BAS ERP-системи керівництво зможе реально оцінити ефект від використання даного програмного забезпечення.

План упровадження системи ERP працюватиме на повну потужність тільки в тому разі, якщо програмним забезпеченням будуть максимально активно й ефективно користуватися всі співробітники організації. Для цього працівників потрібно навчити основним правилам користування ERP і строго контролювати дії персоналу на початковому етапі експлуатації програми. Відповідальними за навчання підлеглих і коригування їх дій також є члени робочої групи.

Таким чином, основним чинником створення тривалої конкурентної переваги та зростання інвестиційної привабливості стає збалансоване управління ресурсним забезпеченням підприємства. Оптимізація управління ресурсним забезпеченням підприємства шляхом упровадження системи ERP дає змогу автоматизувати процес управління ресурсами компанії та пришвидшити обмін інформацією щодо їх стану та руху по підприємству.

Список використаних джерел:

1. Кузьменко О.В. Організаційно-економічний механізм стратегічного управління ресурсним потенціалом підприємства. Академічний огляд. 2014. №1(40). С. 110-115.
2. BAS ERP – управління ресурсами підприємства. URL: <https://it-artel.com.ua/ru/bas-erp/erp> (дата звернення: 09.05.2024).
3. What is capacity requirement planning (CRP)? URL: <https://www.cips.org/knowledge/procurement-topics-and-skills/operations-management/capacity-planning/> (дата звернення: 09.05.2024).

УДК 070:338.43:631.147

*Швець Д. А., здобувач вищої освіти ступеня
«Бакалавр» спеціальності «Журналістика»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Кендус Д.І., асистент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

**СТРАТЕГІЇ ТА ПРИКЛАДИ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОПАГАНДИ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ АПК ЧЕРЕЗ МЕДІА**

Стійкий розвиток агропромислового комплексу (АПК) стає все більш важливим питанням у сучасному світі. Зростаюче населення, зміна клімату та дефіцит ресурсів змушують шукати нові шляхи ведення сільського господарства, які б були екологічно безпечними, економічно вигідними та соціально справедливими. Медіа відіграють ключову роль у пропаганді сталого розвитку АПК. Вони можуть інформувати громадськість про важливість цієї проблеми, ділитися кращими практиками та мотивувати людей до змін.

Ефективні стратегії комунікації вимагають чіткого розуміння цільової аудиторії. Визначення аудиторії допомагає вибрати відповідні канали комунікації та адаптувати мову для кращого сприйняття. Різноманітність каналів комунікації є важливою, оскільки не існує універсального засобу, який би підходив для всіх. Використання телебачення, радіо, друкованих ЗМІ, Інтернету та соціальних мереж дозволяє охопити широку аудиторію. Створення цікавого та інформативного контенту є критично важливим, оскільки люди не звертатимуть уваги на те, що їм не цікаво. Використання історій та прикладів допомагає краще зрозуміти проблему та запам'ятати інформацію. Залучення аудиторії до діалогу дозволяє людям висловлювати свої думки та ідеї, що підвищує ефективність комунікації. Співпраця з іншими організаціями, що працюють над питаннями сталого розвитку АПК, дозволяє охопити ширшу аудиторію та посилити вплив.

Приклади ефективної комунікації включають глобальну кампанію "Eat Local", яка закликає людей споживати продукти, вирощені у своєму регіоні. Кампанія використовує веб-сайти, соціальні мережі та заходи для донесення свого повідомлення до широкої аудиторії. Документальний фільм "Food Inc." досліджує темні сторони сучасної агропромисловості, значно вплинувши на громадськість і змусивши багатьох переосмислити своє ставлення до їжі. Веб-сайт "The Rodale Institute" присвячений просуванню методів органічного землеробства, пропонуючи інформацію про вирощування органічної їжі, рецепти та поради щодо здорового харчування.

Поглиблення стратегій комунікації може включати адаптацію повідомлень до місцевих реалій, підкреслюючи переваги локальних продуктів для здоров'я та підтримки місцевих фермерів. Використання емоційного впливу через історії успіху фермерів, які застосовують сталі методи, або демонстрація негативних наслідків безвідповідального господарювання є ефективними. Застосування інфотейнмент-підходу, поєднуючи інформацію з розвагами, наприклад, створення кулінарного шоу з місцевими продуктами, також сприяє залученню аудиторії. Інтерактивність через опитування, конкурси та онлайн-дискусії допомагає залучити людей до діалогу про сталий розвиток АПК.

Розширення прикладів ефективної комунікації включає використання соціальних мереж для запуску кампаній з хештегами, що просувають сталий розвиток АПК, заохочуючи фермерів ділитися своїми історіями та практиками. Створення мобільних додатків для пошуку фермерських магазинів, навчання методам ведення сільського господарства або відстеження походження продуктів харчування є також ефективним. Відеоігри, що навчають дітей про

важливість сталого розвитку АПК у ігровій формі, можуть також бути корисними.

Додаткові ідеї включають співпрацю з лідерами думок, такими як відомі шеф-кухарі, екологи чи громадські діячі, які підтримують ідеї сталого розвитку АПК. Організація тематичних заходів, таких як ярмарки місцевих продуктів, фестивалі, майстер-класи з ведення городу чи екскурсії на ферми, що використовують сталі практики, також можуть бути ефективними. Роль громадян у підтримці сталого розвитку АПК включає купівлю продуктів у місцевих фермерів, зменшення харчових відходів шляхом планування раціону та правильного зберігання продуктів, а також інформування оточення про важливість сталого розвитку АПК.

Висновок полягає в тому, що ефективні комунікаційні стратегії через різноманітні медіа канали відіграють вирішальну роль у підвищенні обізнаності населення щодо сталого розвитку АПК. Залучення громадян до цього процесу як споживачів та однодумців сприятиме позитивним змінам у сільськогосподарському секторі.

Список використаних джерел:

1. Іванов, П. В., Мельник, О. Г. Стратегічні комунікації для сталого розвитку: методи та інструменти. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 284 с
1. Смирнов, Д. М., Ковальчук, І. В. Медіа та сталий розвиток агропромислового комплексу. Харків: Видавництво ХНУ, 2020. 256 с.

УДК 342.1

*Шинкарук Л.В., д.е.н., професор,
член-кореспондент НАН України,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Геращенко М. В.
аспірант 3-го року навчання
факультет аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

МОДИФІКАЦІЯ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ АПК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Внаслідок військових дій, які спричинила російська федерація, значно постраждав національний аграрний сектор. Україна продукує близько 100 млн т зерна [1], що робить її одним із найбільших експортерів світу. В результаті бойових дій постраждала посівна кампанія 2022- 2024 років, а також відбулося порушення логістичних шляхів як для експорту продукції так і для національної взаємодії суб'єктів господарювання та споживачів. Окупація територій і

військові дії призвели до скорочення посівних площ, появи дефіциту робочої сили, техніки, палива, фінансових коштів – усе це викликало безпрецедентні виклики для аграріїв. Таким чином, із-за війни, структура АПК зазнає серйозних змін та модифікацій.

В структурі національної економіки в умовах війни відбуваються суттєві зміни пріоритетів виробництва. Насамперед, фокус здійснюється на продовольчу безпеку, оскільки в умовах воєнного стану країна має її забезпечити [2]. Це означає, що першочерговими стають виробництво та постачання основних продуктів харчування, таких як зернові культури, м'ясо, молоко та овочі, відповідно розвиваються галузі виробництва, які постачають цю продукцію. Відбувається також зміщення акцентів у структурі АПК через порушення логістичних ланцюгів та зменшення експорту. Тобто можуть змінюватися акценти на виробництво певних культур, які можуть забезпечити населення національними продуктами, а виробництво експортних продуктів буде скорочуватися. Воєнний стан змушує також перерозподіляти виробничі потужності з огляду на безпеку та доступність ресурсів. Наприклад, виробництво може бути переміщене з зон активних бойових дій у більш безпечні регіони. Порушення транспортних шляхів та інфраструктури призводять до необхідності пошуку нових логістичних рішень для доставки продуктів харчування та сировини. Відбуваються також зміни в фінансуванні, оскільки воєнний стан змінює пріоритети державного фінансування. Підтримка АПК може бути підсилена державними програмами та субсидіями, щоб забезпечити безперебійне виробництво продовольства. Суттєві зміни відбуваються в інвестиційній діяльності та кредитуванні. Зменшення інвестиційної привабливості та складнощі з кредитуванням ускладнюють розвиток окремих галузей АПК, що робить необхідним державних гарантій та підтримку для залучення інвесторів та кредиторів. Галузі, які отримують більше субсидій та державної допомоги, мають кращі шанси на стабільний розвиток.

Важливо зазначити, що воєнний стан призводить до мобілізації значної частини чоловічого населення, це в свою чергу спричиняє дефіцит трудових ресурсів у сільському господарстві. В умовах дефіциту робочої сили впроваджуються програми залучення та навчання нових кадрів, зокрема жінок та молоді. Війна також провокує необхідність підвищення ефективності виробництва та зменшення залежності від імпортованих ресурсів, що в свою чергу стимулює впровадження нових технологій та інновацій в АПК та змінює в кінцевому рахунку його структуру. Як не парадоксально, але війна у нашій країні сьогодні стимулює і використання альтернативних джерел енергії для зменшення залежності від традиційних джерел енергії, зокрема імпортованого газу та нафти, які мають переважно російське походження. Акцентом буде використання альтернативних джерел енергії, таких як біогаз та сонячна енергія.

Із вище зазначеного слідує, що умовах воєнного стану в Україні пріоритетність та домінування певних галузей аграрного сектору будуть змінюватися залежно від потреб продовольчої безпеки, доступності ресурсів та

можливостей логістики. Основу національної галузевої структури аграрного сектору будуть складати зернові культури, олійні культури, овочівництво, тваринництво, садівництво, рибальство та аквакультура. Ці галузі відіграватимуть ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни. Варто підкреслити, що галузі, які виробляють продукцію з високим попитом на внутрішньому ринку, матимуть також високий пріоритет і відповідно їх частка у структурі АПК буде збільшуватися. Це забезпечить стабільний збут та фінансову стійкість підприємств.

Модифікація галузевої структури агропромислового комплексу в умовах воєнного стану є багатограним процесом, який включає зміни у пріоритетах виробництва, адаптацію логістичних та інфраструктурних рішень, фінансову та економічну підтримку, управління трудовими ресурсами, впровадження технологічних інновацій та врахування екологічних та кліматичних чинників. Ці зміни спрямовані на забезпечення продовольчої безпеки країни, стійкості та розвитку агропромислового комплексу в умовах значних викликів.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
2. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarynyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 04.04.2024).

УДК 338.439.5:631.53.01:633.85

*Шинкарук Л.В., д.е.н., професор,
член-кореспондент НАН України,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Кондратьєв Ю.В. здобувач вищої освіти
ступеня «доктор філософії»
2-го року навчання, спеціальності 051 «Економіка»,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

Олійні культури є важливими для аграрного сектору України та її економіки зокрема. Це обґрунтовується тим, яке місце займають обсяги світового експорту вітчизняної олійної продукції. До олійних культур можна віднести соняшник, сою, ріпак, а також інші. Дані рослини можуть бути використані як для виробництва олії, так й у якості кормів для тварин, сировини для біопалива тощо. З урахуванням такого широкого спектру та масштабу

даного ринку його законодавче регулювання має бути відповідним цього та спрямовуватись як на формування умов в частині вирощування культур, а також на регулювання процесу виробництва продукції з них, продажу їх, в т.ч. на світовому ринку.

Серед законів, які регулюють саме процес посадки, можна виокремити Закони України «Про насіння і садивний матеріал», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про карантин рослин».

При веденні сільськогосподарської діяльності агровиробники підпадають також під регулювання Податкового кодексу України, який регулює податкові відносини, визначає певні податкові пільги та спеціальні режими оподаткування для сільськогосподарських виробників, які в т.ч. займаються й вирощуванням олійних культур.

Крім того, не можна не згадати необхідність застосування ліцензій та сертифікацій, які передбачають регулювання в частині процесу вирощування, переробки та продажу продукції, а також контроль за використанням пестицидів, агрохімікатів, ГМО тощо. Даний контроль обґрунтовується необхідністю забезпечення безпеки продукції, а також мінімізацією негативного впливу на довкілля. Використання ліцензій та сертифікатів дозволяє виробникам олійної продукції дотримуватись основних вимог з виробництва, що сприяє отриманню міжнародних стандартів якості та виходу на зовнішні ринки.

Можливість виходу підприємств на зовнішні ринки стає важливим в частині збільшення збуту продукції, зростання доходів виробників та продавців, а й, відповідно, це є позитивним для вітчизняної економіки.

Саме тому важливим є регулювання й сфери зовнішньоекономічної діяльності, яке складається з митного регулювання, а також міжнародних угод. Митне регулювання здійснюється у вигляді встановлення митних ставок та квот з протекціоністською метою, а також для стимулювання експорту. Також для досягнення останнього спрощуються процедури митного оформлення. Але в умовах воєнного стану важливим стало не тільки стимулювання експорту, але й насичення внутрішнього ринку необхідною продукцією, так як не всі виробники, які постачали на внутрішній ринок зараз можуть виробляти продукцію або утримувати попередні обсяги виробництва через низку різних причин.

Підписання Україною Угоди про Асоціацію з ЄС стало позитивним для знаходження нових ринків збуту вітчизняними агровиробниками. Сприяло їй більш ефективній реалізації отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС. Водночас, проблеми з транспортуванням сільськогосподарської продукції з України у інші країни світу та Європи, зокрема, уповільнюють процес повноцінної її реалізації.

Важливим при законодавчому регулюванні цієї сфери є боротьба з контрабандою, недобросовісною конкуренцією, відстоюванням своїх прав на закордонних ринках, захистом внутрішнього товаровиробника в Україні тощо. Ринок олійних культур стикається з тими самими проблемами, що й інші ринки України й для їхнього вирішення мають бути вжиті універсальні заходи з врахуванням специфіки різних ринків. При розробці законодавства в даній сфері необхідно орієнтуватись на ті можливості, які наразі є для олійної продукції, а саме зростаючим попитом на біопаливо та органічну продукцію. Для цього має бути державна підтримка у вигляді як відповідних дотацій чи встановлення пільг для виробників такої продукції, або впровадження різноманітних державних програм підтримки виробників інноваційної продукції на ринку олійних культур.

Для забезпечення повноцінного насичення внутрішнього ринку в умовах війни в Україні також важливим стає захист українського споживача та виробника для підтримки можливості вирощування, переробки та продажу продукції як на внутрішньому, так й зовнішньому ринках.

УДК: 330.334

*Щербатий О. М., магістр 1 року
навчання спеціальності 073 «Менеджмент»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Алексєєва К. А., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕТОННОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ З МЕТОЮ ЗАЛУЧЕННЯ ДОДАТКОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Щороку темпи будівництва в Україні збільшуються. Відповідно постійно зростають обсяги як інвестицій в будівельну галузь, так в новозабудовані площі. На сучасному етапі реформування вітчизняної економіки актуальними є проблеми активізації інвестиційної діяльності та механізмів формування інвестиційного клімату в економіці України та її галузях і секторах. [1] За даними Держстату, лише за перше півріччя минулого року приріст інвестицій у будівництво житла помітно зріс, наприклад, у Чернівецькій області зростання складає 90 %, у Київській – 83,7 %, у Полтавській – 83,1 % [2]. Прогнози для будівельних компаній на перспективу також досить позитивні, незважаючи на наявність військових дій на території України. Це означає, що у подальшому збільшуватимуться об'єми виробництва будматеріалів, зокрема, бетону та виробів із нього. У цьому зв'язку, необхідно удосконалювати процес організації бетонного виробництва в Україні з метою залучення сюди додаткових

інвестицій. У рамках повоєнного відновлення попит на бетон буде зростати у зв'язку із нарощенням темпів будівництва.

Для кожної області України характерні свої виробники бетону, як дрібні, так і великі. На вітчизняному ринку працюють: ТОВ «Дікергофф Україна» (Одеса), компанія «Форум-ДС» (Київ), ВАТ «Вінницький асфальтобетонний завод», ДП «Завод якісних бетонів» (Івано-Франківськ) та багато інших. Постійних клієнтів мають як потужні виробники, так і дрібні: ціна у них переважно однакова, а от якість може суттєво відрізнятись [3].

Потрібно відмітити, що бетонна галузь має відносно невелике «логістичне плече», що у деякій мірі звужує радіус доставок. За своїми якостями бетон є продуктом, який придатний до використання лише протягом 3-х годин після виробництва, далі він починає втрачати свої властивості. По технології прийом бетону на об'єкті може займати від 15 хвилин до 1 години. Отже, підприємство може бути конкурентним в радіусі не більше ніж 50 км від виробництва. Існують випадки, коли бетон доставляється на 50-150 км, але це відбувається лише в разі, якщо поруч немає конкуренції, або якщо конкуренти, які знаходяться поруч дають не аргументовано високі ціни. Проте це більше виключення, ніж правило.

Як правило, кожна область України має приблизно з десяток великих та дрібних підприємств із виробництва бетону. Причина такої тенденції в тому, що цей матеріал не може довго зберігатися і транспортуватися на великі відстані. Проте експерти прогнозують подальше зростання ринку – в першу чергу це буде зумовлено великими темпами відбудови України у післявоєнний період. На сьогодні експерти зауважують неоднорідність ринку. Є регіони (Київ, Дніпро, Львів, Івано-Франківськ), де виробників бетону вистачає і висока конкуренція, а є й такі (Суми, Чернігів, Черкаси, Житомир), що мають проблеми з цим будівельним матеріалом. Неоднорідність ринку є складною проблемою, яка виникає з різноманітних факторів і впливає на всю галузь будівельної промисловості. Однією з основних причин неоднорідності є різноманітність технологій та обладнання, які використовуються на виробництвах. Різні підприємства можуть мати різні технічні можливості та стандарти якості, що призводить до виробництва бетону з різними характеристиками. Також важливим елементом у виробництві бетону є використання певних складових, таких як пісок, вода, цемент, щебінь та хімічні добавки. Умови ринку, доступність ресурсів і технічні можливості кожного виробника можуть впливати на вибір і якість використовуваних матеріалів, що в свою чергу відображається на якості кінцевого продукту.

Для організації виробництва бетону потрібно дотримуватись певних вимог законодавства, яке встановлює ряд правил щодо якості продукції, безпеки виробництва, нормативних вимог до виробничих процесів і документації. Для здійснення діяльності з виробництва бетону відсутня потреба у отриманні ліцензії. Найголовніше у цій справі отримати дозвіл на викиди. Дозвіл на викиди видається відповідною ОДА (КМДА) терміном на сім, десять, або без обмеження, років. Отримання цього дозволу передбачає проведення

комплексу робіт на об'єкті і розробці технічної документації. Усі процеси виробництва, використання матеріалів та контролю якості повинні бути задокументовані. Організація повинна мати схему організації виробництва та інші документи, що регламентують процеси та процедури. Виробництво бетону повинно відповідати санітарним та екологічним нормам, зокрема, щодо викидів у повітря та забруднення ґрунту та води. Також необхідно забезпечувати роботу систем очищення та збереження навколишнього середовища.

Бетон, що виробляється, повинен відповідати нормам якості, встановленим державними стандартами та технічними регламентами. Виробник повинен забезпечувати контроль якості продукції на всіх етапах виробництва. Для того щоб дотриматись існуючого законодавства достатньо мати сертифікати на вхідну сировину, надавати паспорт на власну продукцію, в якому вказувати, з чого він виготовлявся та технологічні властивості, а також мати договір з будь якою акредитованою лабораторією для досліджень контрольних зразків, в разі відсутності власної лабораторії. Постачальник може не розкривати навіть рецептури клієнтам, оскільки це є інтелектуальною власністю підприємства, єдине що він має забезпечити це клас бетону згідно ДСТУ (державних стандартів) за умови виконання будівельників всіх будівельних норм та правил.

Виробництво бетону повинно відповідати вимогам безпеки працівників. Працівники мають бути працевлаштовані відповідно до українського законодавства, а виробничі майданчики мають бути обладнані засобами захисту і безпеки. Всі працівники, що працюватимуть на роботах з підвищеною безпекою мають пройти відповідне навчання та отримати відповідні дозволи та допуски. В своїй роботі підприємство має керуватись вимогами чинного законодавства з охорони праці.

Загалом, виробництво бетону – це дуже перспективна галузь в промисловості України, яка приваблює інвестиції. Однозначно на ринку України наявні перспективи щодо нарощування темпів виробництва бетону, і особливо це набуває актуальності в рамках очікуваного повоєнного відновлення. У разі дотримання всіх встановлених норм організації виробництва бетону можна забезпечити зростання інвестицій у даному напрямку.

Список використаних джерел:

1. Алексеєва К.А., Цоколь О.П. Удосконалення інвестиційного клімату в Україні: аграрний пріоритет. *Вчені записки Таврійського Національного Університету імені В.І. Вернадського*. 2020. Том 31 (70). №2. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-2-7>
2. Капітальні інвестиції за регіонами. Держстат : *веб сайт*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 04.03.2024)
3. Бетонні перспективи. Бетон у Львові : *веб-сайт*. URL: <https://beton.lviv.ua/article/betonni-perspektyvy.html> (дата звернення 04.03.2024)
4. Загальні положення і вимоги законодавства. Автоекоприлад : *веб-сайт*. URL: <https://eco.aep.kiev.ua/ekologichni-poslugi/dozvil-na-vikidi/> (дата звернення 04.03.2024)

СЕКЦІЯ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВІТОВОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА РОЛЬ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

УДК 339.138:502.3

Anastasia Hryhorievych, student National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Bogdana Vyshnivska, Associate Professor National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

GREEN CHALLENGE: SEEKING WAYS TO FIGHT GREENWASHING

Greenwashing is the practice of companies trying to create the impression that their products or practices are environmentally friendly, nature-inspired, or environmentally sustainable, when this is not always the case. The main goal of greenwashing is to attract consumers who support environmental initiatives to purchase products or services, which as a result increases the profits of companies.

Although the idea of green marketing is positive, greenwashing becomes a problem when companies try to use this approach without real efforts to improve their environmental impact. This can include advertising products as "green" without proper certification, using "green" terms without solid evidence, or even hiding the negative impact of certain aspects of the business on the environment.

Greenwashing can mislead consumers, embarrass genuine environmental initiatives, and reduce trust in brands that engage in the practice. Therefore, it is important to be careful and critical when evaluating the environmental friendliness of products and services and to check their authenticity and certification.

You can recognize when a brand is just pretending to be ecological by following several key criteria:

1. **Transparency of information:** Full-fledged environmentally oriented brands provide detailed information about their products, including composition, production processes and environmental certificates. If a brand doesn't provide enough transparency, it could be a sign that it's hiding something.

2. **Certifications:** Check whether the brand's products have official environmental certifications from well-known organizations or agencies such as Organic, Fair Trade, Forest Stewardship Council, etc. The absence of such certificates or the use of unverified logos may be suspicious.

3. **Sustainability of efforts:** Truly green brands strive for continuous improvement of their environmental performance and practices. If a brand periodically changes its marketing strategy without real changes in its activities, this may indicate that it is just "pretending" to be ecological.

4. **Research:** Do more research on the brand and its practices. Look for independent reviews, articles or news that can reveal the real situation.

5. **Benchmarking:** Compare the brand's environmental performance and practices with its competitors. If other companies in the industry are doing more to protect the environment, this may indicate that the brand is only pretending to be green.

Combating greenwashing can be challenging, but there are several steps you can take to reduce its impact and increase transparency in green marketing:

1. **Conscious consumption:** Consumers can be conscious of their purchases and attentive to advertising messages, especially those related to environmental claims. Researching before buying and checking certifications can help you avoid underhanded marketing techniques.

2. **Strengthening regulation:** Governments can take steps to strengthen the regulation of environmental marketing, including strengthening control over the compliance of advertising messages with standards and certifications.

3. **Transparency and openness:** Companies must be open and transparent about their environmental practices and standards. Providing detailed information about products, production and certifications can help build trust among consumers.

4. **Certification and standardization:** The development of standards and certification programs for green products can help reduce the possibility of greenwashing. Certifications such as LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) for construction or USDA Organic for food products help consumers recognize truly sustainable products.

5. **Environmental education:** Increasing environmental education among consumers can help them better understand environmental issues and distinguish between truly environmentally friendly products and those that engage in greenwashing.

6. **Collaboration with third-party organizations:** Companies can collaborate with independent organizations and environmental groups to identify best practices in environmental marketing and improve their approaches to promoting environmental responsibility.

Conclusions:

1. Greenwashing is a serious problem that can mislead consumers and cause damage to the environment.

2. Clear regulation and use of certification standards can help reduce greenwashing and increase consumer confidence in green products.

3. Transparency and openness on the part of companies regarding their environmental practices are key factors in the fight against greenwashing.

4. Consumers can play an important role in preventing greenwashing through conscious consumption, checking certifications and demanding transparency from producers.

5. The effective fight against greenwashing requires joint efforts of the government, public organizations, companies and consumers to create a more environmentally conscious and responsible market.

These steps can help reduce the impact of greenwashing and promote more environmentally sound practices in business and consumption.

REFERENCES

1. Hameed, I., Hyder, Z., Imran, M. and Shafiq, K. (2021), “Greenwash and green purchase behavior: an environmentally sustainable perspective”, *Environment, Development and Sustainability*, Vol. 23 No. 9, pp. 113-134.
2. Hryhorievych, A., & Vyshnivska, B. (2023). The role of marketing strategy for business in global competition.
3. Qayyum, Abdul & Jamil, Raja & Sehar, Amnah. (2023). Impact of green marketing, greenwashing and green confusion on green brand equity. *Spanish Journal of Marketing - ESIC*. 27. 286-305.
4. Vyshnivska B. (2024). Green marketing: strategies for sustainable businesses. *WorldJournal*, (23-02), 139-143.

УДК 338.4: 339.5

*Геращенко С.О., к.е.н, доцент
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
(м. Дніпро, Україна)*

ПІДВИЩЕННЯ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

У 2023 році, попри війну та втрату 14% сільськогосподарських земель українські аграрії виростили 81 млн т врожаю. Такий високий врожай дозволив компенсувати втрату 6 млн га земель, які знаходяться під окупацією РФ та на лінії фронту. Для порівняння історичний максимум був у 2021 році з урожаєм у 106 млн т олійних і зернових культур. Росія збирає врожай на непідконтрольних Україні українських землях та експортує під виглядом власного. Це близько 15–16 млн т, що складає близько 20% українського експорту.

За прогнозами у 2024 р. український врожай буде меншим, ніж у 2023 р. і складе приблизно 73–75 млн т зернових та олійних. Але разом із продуктами переробки прогнозований обсяг експорту, як і у 2023 р. складе близько 60 млн т.

В цілому у світі виробляють понад 2,5 млрд т зерна. При цьому частка України – близько 5–6%, тому Україна є залежною від світової кон’юнктури, і вона наразі не сприятлива для нашої країни. Ціни на зерно є несприятливими і залежать від стану фінансових ринків. Прогнозується, що ціни можуть зрости тоді, коли національні банки почнуть зменшувати свої облікові ставки.

На думку деяких українських вчених та аграріїв було б важливим для України підвищувати рівень доданої вартості сільськогосподарської продукції. Для цього потрібно переробляти 50 млн тонн врожаю, який ми наразі не споживаємо в Україні, а продаємо на експорт, у товари з високою доданою

вартістю. Ця переробка могла б збільшити ціну українського аграрного експорту в чотири рази. Але для цього потрібні ринки, технології та інвестори. Останні заходять лише туди, де є стала сировинна база, гарантії збереження капіталів інвесторів. Проте під час військової агресії РФ проти України наша країна не може забезпечити такі гарантії [1].

Відповідно Україні потрібно створити таку систему, де кожен інвестор, який будуватиме якийсь завод, елеватор, переробне підприємство, міг застрахувати його від більшості ризиків. Щоб у переробку прийшли великі гроші, які дадуть змогу будувати потужні підприємства. А для цього ключовим є питання страхування капіталів іноземних інвесторів.

Згідно з розрахунками, президента Асоціації “УкрБіотехно”, радника Національної інвестиційної Ради при Президентові України Олександра Бататіна, що виконувалися при розробці Програми “Велика агропереробка” з трансформації українського агропромислового комплексу з сировинної моделі виробництва у продовольчу, в Україні є достатній потенціал для будівництва як мінімум по одному заводу промислових біотехнологій у кожному регіоні країни[2].

Ці підприємства можуть стати основою для реалізації кластерної моделі розвитку малого промислового бізнесу. У кластері відбуватиметься об’єднання географічно локалізованих і взаємопов’язаних підприємств МСБ (мережа об’єднань малого і середнього бізнесу) навколо великого підприємства у виробничий ланцюжок, у межах якого створюватиметься група кінцевих товарів та послуг.

Наприклад, завод з переробки 100,0 – 110,0 тисяч тонн зерна кукурудзи на рік випускатиме таку продукцію:

- кислота лимонна моногідрат – 50 000 тонн;
- сухий глютенівий корм – 18 000 тонн;
- сухий кукурудзяний глютен – 5 000 тонн;
- сухий кукурудзяний зародок – 6 500 тонн.

По-перше, таке підприємство забезпечить місцевим фермерським господарствам стабільний і прозорий ринок збуту агропродукції.

По-друге, за приблизними розрахунками кластерна модель виробництва дозволить створити:

- 5 малих виробництв, кожне з яких випускатиме спеціалізовані корми для птахівництва, великої рогатої худоби, свиней, риб та свійських тварин та створить до 20 робочих місць;
- 4-5 виробництв з фасування продуктів для роздрібної реалізації та з кількістю до 10 – 15 працівників;
- серію підприємств з надання аутсорсингових послуг, які створять можливість великому підприємству скорочувати витрати з утримання інфраструктури, штату працівників і збуту;
- мережу підприємств соціальної сфери.

В цілому досягнення мети підвищення присутності України на світовому ринку сільськогосподарської продукції вимагає вирішення низки нагальних

завдань, таких як розроблення й реалізація ефективної стратегії посилення конкурентоспроможності вітчизняних сільгоспвиробників, реструктуризація сільськогосподарської галузі України, активізація впровадження наукових розробок як в аграрні технології, так і в організацію сільськогосподарської діяльності, підвищення ролі аграрної освіти, впровадження державної політики розвитку сільських територій.

Список використаних джерел:

1. М. Горбачьов. Що стримує переробку в Україні. URL: <https://forbes.ua/money/rosiya-z-okupovanikh-teritoriy-prodae-na-eksport-tretinu-vsogo-ukrainskogo-zerna-golova-uza-mikola-gorbachov-pro-vrozhay-posilennya-pozitsiy-rosii-na-agrorinku-ta-robotu-ukrainskogo-morskogo-koridoru-07122023-17744>
2. Кластерна модель розвитку МСБ URL: <https://ukrbiotechno.com/blog/klaster-na-model-rozvitku-msb/>

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Музиченко В.О., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ННІ неперервної освіти і туризму
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

СВІТОВА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА: ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Продовольство – найголовніший життєвий ресурс, оскільки за забезпеченістю ним населення можна об'єктивно оцінювати якість життя людей. Саме рівень та якість харчування населення характеризують ступінь соціально-економічного розвитку будь-якої країни та визначають здоров'я та тривалість життя людини, фізичне її існування. Наявність продовольства є базовим показником життєдіяльності людини, котрий багато в чому є впливаючим чинником на здоров'я наступних поколінь.

В зв'язку зі збільшенням кількості населення у світі, кліматичними кризами, економічними наслідками COVID-19 та воєнними конфліктами попит на продовольство зростає. Відповідно, росте кількість людей, що знаходяться за межею бідності. Щороку їх стає більше, а приросту виробництва продовольства – менше. Саме тому продовольча безпека мільйонів людей у багатьох частинах світу знаходиться під постійною загрозою. Невиправдана військова агресія Російської Федерації проти України значно погіршила ситуацію. Вона може спричинити глобальну продовольчу кризу.

Для того щоб уникнути світової продовольчої кризи, зумовленою російсько-українською війною, Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (Food and Agriculture Organization, FAO, ФАО) рекомендує країнам вжити низку заходів.

1. Забезпечити прозорість ринку сільськогосподарської продукції. Для цього потрібне зміцнення та розвиток Системи інформаційного забезпечення ринків сільськогосподарської продукції (AMIS), яка є міжвідомчою платформою, призначеною для підвищення прозорості продовольчих ринків. Вона була запущена у 2011 році міністрами сільського господарства країн «G20» у зв'язку з стрибками цін на продовольство у 2007–2008 та 2010 роках у всьому світі.

2. Забезпечити глобальне фінансування імпорту продовольства, щоб допомогти країнам подолати зростання цін на продукти харчування. Мова йде про задоволення потреб виключно країн з низьким і нижчим за середній рівень доходу громадян, країн – чистих імпортерів продовольства та обраних одержувачів допомоги від Міжнародної асоціації розвитку. Завдяки спеціальним умовам можна автоматично стабілізувати ситуацію з фінансуванням у майбутньому. Ті, хто має право на отримання допомоги, беруть на себе зобов'язання щодо нарощування інвестицій у сільське господарство, що дозволить знизити їх потреби в імпорті в майбутньому.

3. Утриматися країнам від запровадження експортних обмежень, які можуть призвести до подальшого зростання цін на продовольство та підірвати довіру до світових ринків.

4. Знайти країнам, які залежні від української та російської сільськогосподарської продукції, альтернативних постачальників, забезпечити ефективне використання наявних продовольчих запасів та збільшити виробництва власної продукції.

5. Вживати заходи щодо попередження поширення африканської чуми та інших хвороб сільськогосподарських тварин шляхом застосування передових практик ведення господарства.

Всі заходи, спрямовані для подолання кризи, не повинні посилювати ситуацію з відсутністю продовольчої безпеки, а навпаки, підвищувати стійкість до потрясінь.

Україна, як один з найбільших експортерів сільськогосподарської продукції у світі, також повинна вжити заходів, котрі будуть спрямовані на попередження світової продовольчої кризи та забезпечення продовольчої безпеки всередині країни. Для цього країні необхідно вжити наступних заходів:

–адаптувати логістичну систему для відновлення експортних поставок сільськогосподарської продукції на період блокування морських портів російськими військами;

–підтримати українських виробників сільськогосподарської продукції. Необхідно поповнювати насінневий фонд, відновлювати постачання пального, закупку добрив та засобів захисту рослин;

–підтримати розвиток тваринництва, а саме, забезпечити цей сектор препаратами та кормами для того щоб знизити ризик порушень в роботі, викликаних війсьним конфліктом, чи зменшенням запасів. Всі ці заходи дадуть змогу забезпечити продовольством Україну та відновити експортні поставки в країни, які їх потребують;

–продовжувати співпрацювати з країнами, які підтримують територіальну цілісність та незалежність України, міжнародними фінансовими, неурядовими організаціями, агентствами Організації об'єднаних націй, які можуть надати як фінансову, так і гуманітарну допомогу.

Таким чином, цілком зрозуміло, що існує ризик поглиблення світової продовольчої кризи. Для уникнення катастрофічних наслідків цієї кризи для України та світу країнам необхідно вжити низку заходів: забезпечити прозорість ринку сільськогосподарської продукції та глобальне фінансування імпорту продовольства; утриматися від запровадження експортних обмежень; знайти державам, які залежні від української та російської сільськогосподарської продукції, альтернативних постачальників.

Список використаних джерел:

1. Родінова, Н., Дергач, А., Гудзь, Г. (2022). Світова продовольча криза як наслідок російсько-української війни. *Економіка та суспільство*, (40). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-25>

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Огойко І.Ю., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
факультету аграрного менеджменту
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні в Україні відбуваються серйозні економічні зміни. У цій ситуації покращення інвестиційного середовища та підвищення ефективності інвестиційного процесу є одним із основних напрямів національної політики на даному етапі. Вирішальним фактором погіршення інвестиційного середовища в Україні за останні сім місяців стала повномасштабна війна. Руйнування інфраструктури та промислових потужностей, логістичні проблеми, зміна попиту населення, зниження купівельної спроможності громадян та невизначеність щодо перебігу військових дій заважають бізнесу впевнено

планувати свої інвестиції. З огляду на те, виникає нагальна потреба у пошуку шляхів розвитку інвестиційного клімату в Україні в умовах війни з метою забезпечення зростання національної економіки та підвищення рівня інвестиційної привабливості України.

За 2021 рік сумарно обсяг ВВП становив 200 млрд дол. США, обсяг прямих іноземних інвестицій – 6,7 млрд дол. США, а експорт товарів і послуг зріс на 34,7% у порівнянні із 2020 роком. Усе це дало змогу покращити добробут населення. Реальний приріст середньої номінальної заробітної плати штатного працівника становив 10,5%, а реальні наявні доходи населення в цілому зросли на 4,3% [1].

Зауважимо, що повномасштабна війна в Україні є основним негативним фактором, що впливає на інвестиційну привабливість України. Першим у списку факторів, що негативно впливає на інвестиційний клімат України, є російсько-українська війна. Суттєвий вплив на погіршення інвестиційного клімату в Україні також чинить корупція та слабка судова система. Основною позитивною зміною у підвищенні інвестиційної привабливості Україні доцільно відзначити отримання Україною статусу кандидата в ЄС.

Чистий приплив прямих іноземних інвестицій за вісім місяців 2022 року оцінюється в 47 млн дол. США (в т.ч. реінвестування доходів в 681 млн дол. США). Для порівняння, чисті надходження за вісім місяців 2021 року склали 4,4 млрд дол. США (включаючи реінвестиції доходів – 4,8 млрд дол. США). Чистий приплив акціонерного капіталу (без урахування реінвестування доходу) становить 215 млн дол. США (за 8 місяців 2021 року – 585 млн дол. США). Чисті погашення за борговими інструментами становили 718 млн дол. США (за 8 міс. 2021 р. – 231 млн дол. США). Чистий приплив прямих іноземних інвестицій за серпень 2022 року оцінюється в 116 млн дол. США, а за серпень 2021 року – в 892 млн дол. США (рис. 1) [2].

Доцільно відзначити, що інвестиційний клімат в Україні, особливо у сфері інновацій, до початку повномасштабної війни з року в рік покращувався. Однак, враховуючи умови сьогодення, не зрозуміло, що буде зі стартапами в майбутньому. Основним ресурсом для підтримки та сприяння розвитку інноваційних проєктів в Україні є венчурні компанії, які інвестують значні кошти на початкових етапах розробки та розширення проєкту.

Сьогодні венчурні компанії знаходять в невизначеності. Економічна нестабільність свідчить про подальше скорочення фінансування таких проєктів. Цілком ймовірно, що рівень інфляції дозволить іноземним інвесторам купувати або фінансувати стартапи дешевше, але вони не принесуть прибутку, оскільки люди не мають коштів купувати ці послуги чи продукти. Загалом ситуація залежатиме від тривалості війни та подальшої підтримки національної економіки з боку країн-партнерів.

Дослідження доводять, що не менш важливу роль у розвитку української економіки в умовах воєнного часу відіграє підтримка міжнародних організацій через участь представників бізнесу в різноманітних міжнародних програмах і проєктах. Враховуючи останні тенденції підтримки українських підприємств,

варто підкреслити, що інвестиції є основним інструментом забезпечення нормального функціонування підприємств та відновлення економіки України у воєнний та післявоєнний період [3].

Таким чином, доцільно стверджувати, що будь-яке інвестування у вітчизняну економіку є ефективним інструментом національного розвитку. Інвестиції сьогодні є одним із основних рушіїв розвитку національної економіки та потужним інструментом структурних та якісних змін соціально-економічної системи. До 2022 року інвестиційне середовище України характеризувалося слабкою інвестиційною активністю. В умовах війни Україна утвердилася як правова держава, демонструючи злагоджену взаємодію інституцій різних рівнів, спрямовану на збереження державного ладу та комплексну підтримку всіх видів економічної діяльності протягом цього періоду. Але навіть у важкі часи є реальні інвестори, які готові продовжувати вкладати кошти у військову економіку країни, незважаючи на всі ризики, тому для цього потрібна підтримка держава.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 30.04.2024).
2. Статистика зовнішнього сектору. Національний банк України: офіційний веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#6> (дата звернення: 30.04.2024).
3. Дергач А.В., Кульганік О.М., Чернишова О.О. Розвиток інвестиційного клімату в Україні в умовах війни. *Інфраструктура ринку*. 2022. №68. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/68-2022> (дата звернення: 30.04.2024).

УДК 070:664.8.037

*Деліні М.М. д.е.н. професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Костюк М.А. здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Менеджмент»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м.Київ, Україна)*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ СУНИЦІ САДОВОЇ

На світовому ринку суниці садової, тобто полуниці велику роль відіграє європейський ринок, який вважається дорогим ринком. Незважаючи на домінування місцевих виробників на ринку також відмічається імпорту культури. Німеччина та Великобританія імпортують найбільше полуниці, але неєвропейські постачальники також мають невелике вікно для поставок в Іспанію, Бельгію та ринкову нішу в Нідерландах.

Суниця звичайна відома як суниця садова, гібридний вид роду *Fragaria* (наукова назва: *Fragaria* × *ananassa*). У північній півкулі також є дикий сорт, який росте в природі, відомий як дика або лісова суниця (*Fragaria vesca*).

За оцінками, споживання полуниці (суниці садової) в Європі становить близько 1,2 мільйона тонн або більше. Місцеве виробництво приблизно таке ж за обсягом. Згідно зі звітом споживачів Roamler, 93% європейців споживають полуницю. У місцевий сезон полуниця стає частиною споживчих кошиків.

Загальний обсяг торгівлі коливається в районі 500 мільйонів тонн. Місцевий клімат впливає на доступність полуниці, але загальна торгова вартість демонструє тенденцію до зростання. Як і інші м'які фрукти, полуниця має високу цінність. Постійна увага до якості може забезпечити поступове зростання ринку в найближчі роки.

Є цілорічна пропозиція свіжої полуниці європейського вирощування, але позасезонне виробництво недостатнє для задоволення попиту. Ще потрібно доповнити місцевий урожай взимку та на початку сезону.

Імпорт від неєвропейських постачальників покриває лише частину загального споживання в Європі, у 2020 році він дорівнював 43000 тон. Основне вікно для неєвропейських поставок триває з листопада по березень, з піком у грудні на різдвяні свята. З травня по липень (2021) діє додаткове імпортерне мито на імпортерну полуницю в розмірі 12,8%.

Під час пандемії COVID-19 попит був більш непостійним. Споживачі обирали фрукти з довшим терміном придатності, а продажі підприємствам громадського харчування були мінімальними через карантини. Країни також набагато більше поклалися на місцеве постачання. Незважаючи на це, обсяг імпорту з неєвропейських країн у 2020 році залишився стабільним і навіть зріс в основному за рахунок збільшення імпорту в Румунію (з 2000 до 6000 тонн).

Німеччина є найбільшим ринком збуту полуниці в Європі. Крім місцевого виробництва, Німеччина також є найбільшим імпортером полуниці з вартістю імпорту понад 300 мільйонів євро в 2020 році. Більше 70% імпорту надходить з Іспанії. Нідерланди є другим за величиною постачальником. Неєвропейський імпорт залишається обмеженим і продовжуватиме коливатися залежно від наявності місцевих і регіональних поставок.

В даний час Великобританія є другим за величиною імпортером полуниці в Європі з вартістю понад 200 мільйонів євро. Традиційно Великобританія в основному доповнює власне виробництво через постачальників в Іспанії, Нідерландах та Бельгії.

Оскільки Велика Британія покинула ЄС, доставка додаткових поставок з Європи займає більше часу через збільшення кількості документів. Як наслідок, різниця між полуницею з ЄС та інших країн регіону, таких як Марокко та Єгипет, стає меншою. Велика Британія уклала торгові угоди з Марокко, Єгиптом, Туреччиною та Ізраїлем, зокрема. Також вартість або ціни на імпортовану полуницю відносно високі. Це відкриває можливості для менш поширених країн-постачальників, таких як Йорданія.

Таким чином, бачимо, що європейський ринок суниці садової розвивається щороку. Значний вплив на нього мала пандемія COVID-19, але країни вже повертаються на ті самі темпи споживання. Продається як вітчизняна полуниця, так й імпортована. Імпортується ягода з різних регіонів світу як африканських, так й азіатських.

УДК 330.338.2

*Додачко С.А. здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Менеджмент»
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник: Шинкарук Л.В.,
д.е.н., професор, член-кореспондент НАН України
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м.Київ, Україна)*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ НА ПРИКЛАДІ ВИРОБНИЦТВА МЕДУ

Агропромисловий комплекс (АПК) України традиційно вважається одним з ключових секторів економіки, що забезпечує продовольчу безпеку країни та значний внесок у її експортний потенціал. Однією з його важливих складових є бджільництво та виробництво меду, яке має давні традиції та визнану якість на світовому ринку [1].

Бджільництво в Україні є важливим джерелом доходу для сільського населення, забезпечуючи зайнятість та соціальну стабільність у регіонах. Водночас, ця галузь зіштовхується з рядом проблем, які стримують її розвиток та знижують конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Основними економічними проблемами є високі виробничі витрати, недостатнє фінансування, відсутність сучасних технологій та обладнання. Це призводить до зниження якості продукції та її конкурентоспроможності. Крім того, існує проблема низьких закупівельних цін на мед, що не стимулює виробників до підвищення якості продукції та розширення обсягів виробництва.

Соціальні проблеми включають відтік кваліфікованих кадрів з сільських районів, зниження рівня життя бджолярів та залежність від погодних умов. Це веде до нестабільності доходів та зростання соціальної напруженості у сільській місцевості [2].

Соціальні проблеми, які супроводжують виробництво меду в Україні, мають глибокі корені та багатогранний характер. Вони включають:

Зменшення кількості бджолярів: Війна в Україні призвела до значного скорочення кількості бджолярів та знищення пасік, особливо в регіонах, де ведуться активні бойові дії.

Соціальна нестабільність: Зниження виробництва меду та логістичні проблеми, спричинені війною, впливають на рівень експорту та накопичення запасів, що може призвести до соціальної нестабільності серед бджолярів.

Тінізація ринку: Більшість меду в Україні виробляється господарствами населення, що ускладнює оцінювання реальної ємкості ринку через певну тінізацію цього сектору.

Низькі закупівельні ціни: Українські бджолярі стикаються з проблемою скуповування меду як сировини за заниженими цінами, що не стимулює до підвищення якості продукції.

Відсутність соціальних гарантій: Бджолярство часто є єдиним джерелом доходу для сільських родин, але відсутність соціальних гарантій та страхування робить їх вразливими до ринкових коливань та природних катастроф.

Проблеми з охороною здоров'я: Робота з бджолами пов'язана з ризиком ужалень, що може призвести до алергічних реакцій та інших проблем зі здоров'ям.

Розвиток АПК та бджільництва ускладнюється недосконалістю законодавства, відсутністю державної підтримки та інвестицій. Також існує проблема тінізації ринку меду, коли значна частина продукції реалізується без сплати податків.

Для подолання вищезазначених проблем необхідно залучення інвестицій, модернізація виробництва, підвищення якості продукції та розширення ринків збуту. Важливим є також вдосконалення законодавства, зокрема у сфері сертифікації та стандартизації продукції. Потрібно створити умови для розвитку внутрішнього ринку та пошуку нових експортних ринків.

Розвиток агропромислового комплексу на прикладі виробництва меду в Україні має значний потенціал, але потребує вирішення низки соціально-економічних проблем. Це вимагає комплексного підходу, залучення інвестицій, підтримки з боку держави та активізації міжнародної співпраці. Тільки так можна досягти стабільного розвитку галузі та підвищення добробуту бджолярів.

Список використаних джерел:

1. Втрата бджіл може призвести до дефіциту меду та появи підробок. URL: <https://kurkul.com/news/33695-vtrata-bdjil-moje-prizvesti-do-defitsitu-medu-ta-rouavi-pidrobok--pasichnik>. (дата звернення: 08.05.24).

2. Ринок меду в Україні: особливості функціонування та проблеми в сучасних умовах. URL: <http://ujae.org.ua/rynok-medu-v-ukrayini-osoblyvosti-funktsionuvannya-ta-problemy-v-suchasnyh-umovah/> (дата звернення: 08.05.24).

УДК 070:664.8.037

*Єгоров Є.В., здобувач вищої освіти ступеня
«Бакалавр» спеціальності «Журналістика»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Кендус Д.І, асистент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ ЖУРНАЛІСТІВ НА ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЙ У ПРОДОВОЛЬЧІЙ ІНДУСТРІЇ

Журналісти відіграють ключову роль у виявленні та викритті фальсифікацій у продовольчій індустрії, що має значний вплив на суспільство. Їхні розслідування допомагають викривати схеми продовольчого шахрайства, які раніше могли бути невідомими або забутими. Завдяки своїй роботі журналісти підвищують обізнаність громадськості щодо ризиків вживання фальсифікованих продуктів харчування та способів їх розпізнання. Це, у свою чергу, спонукає споживачів бути більш уважними до того, що вони споживають, і вимагати від виробників та продавців дотримання високих стандартів якості.

Крім того, журналісти часто впливають на дії органів влади, змушуючи їх вживати заходів проти фальсифікаторів. Їхні розслідування можуть призводити до відкриття кримінальних справ, накладення штрафів та інших санкцій для винних. Таким чином, журналісти допомагають захищати споживачів від шкідливих або небезпечних продуктів харчування, що часто призводить до відкликання продуктів, зміни рецептів або інших заходів для забезпечення безпеки харчових продуктів.

Приклади впливу журналістів на виявлення фальсифікацій у продовольчій індустрії демонструють їхню ефективність. У 2013 році китайські журналісти розкрили, що деякі виробники молока додавали меламін до своєї продукції, щоб штучно підвищити рівень білка. Це призвело до трагічних наслідків: смерті шести немовлят і тисяч випадків захворювань. Журналістське розслідування спричинило кримінальні розслідування, арешти винних та запровадження жорсткіших правил контролю за безпекою харчових продуктів у Китаї. У 2014 році українські журналісти виявили, що низка молокопереробних заводів фальсифікувала молоко, додаючи до нього воду, пальмову олію та інші домішки. Цей скандал призвів до відкликання з ринку тисяч тонн продукції та серйозної шкоди репутації українських виробників молочних продуктів. У 2018 році американські журналісти розкрили, що деякі компанії продавали оливкову олію, яка насправді була сумішшю інших дешевших олій. Це спричинило судові позови, відшкодування збитків споживачам та запровадження жорсткіших правил маркування оливкової олії в США.

Журналісти використовують різні методи для виявлення фальсифікацій у продовольчій індустрії. Розслідування ланцюжків постачання харчових продуктів від ферм до магазинів дозволяє виявляти ознаки фальсифікації. Лабораторне тестування продуктів харчування допомагає перевірити їх на наявність фальсифікацій. Інтерв'ю з виробниками, продавцями, регуляторами та іншими особами надають цінну інформацію про фальсифікацію харчових продуктів. Аналіз даних про імпорт, експорт та продаж харчових продуктів дозволяє виявити ознаки фальсифікації на ринку.

Журналістика відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки харчових продуктів. Журналісти допомагають захистити споживачів від вживання фальсифікованих продуктів харчування, підвищуючи обізнаність, спонукаючи до дій та захищаючи їхні інтереси. Завдяки своїм розслідуванням, журналісти сприяють прозорості та підзвітності харчової індустрії, а також захищають право споживачів на безпечні та якісні продукти харчування.

Варто зазначити, що боротьба з фальсифікацією в харчовій індустрії потребує комплексного підходу. Вона вимагає співпраці між журналістами, органами влади, виробниками, продавцями та споживачами. Кожен з нас може зробити свій внесок, будучи уважним до того, що ми споживаємо, та повідомляючи про будь-які підозрілі випадки фальсифікації.

Робота журналістів у цій сфері сприяє не лише захисту споживачів, але й підтримці чесної конкуренції на ринку. Фальсифікації та шахрайські практики на ринку харчових продуктів шкодять здоров'ю споживачів і підривають довіру до легітимних виробників, які дотримуються високих стандартів якості. Журналістські розслідування відіграють важливу роль у підтримці справедливих умов на ринку, сприяючи підвищенню стандартів безпеки та якості продукції.

Список використаних джерел:

1. Борщевська, О. М., Кравченко, І. С. Роль журналістів у забезпеченні безпеки харчових продуктів. Київ: Видавничий дім "Освіта", 2018. 198 с.
2. Сидоренко, Л. П., Ткаченко, М. В. Журналістські розслідування у сфері продовольчої безпеки. Харків: Видавництво ХНУ, 2020. 215

УДК 339.5:070.1:338.5

*Кендус Д.І., асистент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Лазюк К.І., студента 2 курсу бакалаврату
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

**ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ НОВИН НА СТАБІЛІЗАЦІЮ
ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ**

Глобальні медіа відіграють значну роль у формуванні та впливі на світову думку, включаючи продовольчі ринки. Новини, що генеруються та поширюються цими медіа, можуть суттєво впливати на поведінку споживачів, виробників та урядів, що, в свою чергу, може призводити до коливань цін на продовольство. Медіа мають здатність швидко поширювати інформацію про зміни у врожаях, погодних умовах, політичних подіях та інших факторах, що впливають на ринки. Це може призводити до швидкої реакції учасників ринку та зміни цін на продовольство в глобальному масштабі.

Серед маркетологів популярна думка, що якісний контент-маркетинг здатен залучити до 30% більше клієнтів, а отже, збільшити прибутки бізнесу на 30%. Однак насправді це не зовсім так. За даними дослідження DemandGen, понад 70% покупців воліють дізнаватися про продукт через контент, а не через традиційні рекламні методи. Умовно кажучи, для більшості кращим мотиватором зробити покупку стане не реклама нового смартфона, а його детальний огляд, тести та відгуки власників. Спираючись на результати цього дослідження, ми можемо зробити висновок, що реклама — це лише 30% успіху. Згідно з результатами дослідження Content Marketing Institute, 86% B2B-маркетологів активно використовують контент-маркетинг. Близько двох третин керівників маркетингових відділів зазначають, що їхні відділи перебудовуються для задоволення потреб споживачів у контенті. Також зазначається, що близько 70% користувачів відчувають ближчий зв'язок із компанією після ознайомлення з її контентом, який відповідає на їхні запитання та надає більше інформації про товар або послугу.

Контент зазвичай впливає на те, як споживачі сприймають ваші пропозиції. Наприклад, реклама може формувати позитивне або негативне ставлення до бренду, а відгуки інших людей можуть допомогти зробити свідомий вибір. Створення контенту з урахуванням факторів E-E-A-T (експертиза, досвід, авторитетність та надійність) є важливим. Комбінація різних типів контенту має включати інформаційний контент, навігаційний контент, комерційний контент та транзакційний контент. Неможливо обмежуватися лише одним типом контенту, оскільки сучасний покупець не любить, коли йому щось нав'язують, але й обмежуватися лише інформаційним контентом без закликів до дії теж не варто. Заклики до дії повинні використовувати сильні та специфічні фрази, які підкреслюють переваги продукту та вирішують проблеми цільової аудиторії. Вірусний контент повинен викликати сильні емоції, використовувати принципи сторітелінгу, бути цікавим, смішним чи суперечливим, залучати тригери соціального доказу. Акцент на реальних кейсах використання та відгуках допомагає показувати аудиторії, як продукт, послуга або ідея можуть вирішити проблеми, задовольнити потреби та покращити життя.

Позитивний вплив новин на виробників включає збільшення продажів, покращення репутації, зниження витрат та підтримку інвесторів. Позитивні новини про продукт або компанію можуть призвести до зростання попиту та продажів, здобуття нагород або визнання за інновації та стійкість може

посилити репутацію виробника та зробити його продукцію більш привабливою для споживачів. Новини про нові технології або процеси, які можуть допомогти виробнику підвищити ефективність, можуть призвести до зниження витрат та зростання рентабельності. Позитивні новини можуть зацікавити інвесторів, що може призвести до збільшення капіталу та можливостей для зростання.

Негативний вплив новин включає зниження продажів, пошкодження репутації, зростання витрат та втрату довіри інвесторів. Негативні новини про продукт або компанію можуть призвести до падіння попиту та продажів, скандали або негативні повідомлення про компанію можуть пошкодити її репутацію, що може призвести до втрати клієнтів та партнерів. Необхідність виправлення проблем, висвітлених у негативних новинах, може призвести до значних витрат для виробника, а негативні новини можуть призвести до втрати довіри інвесторів, що може ускладнити отримання капіталу та призвести до падіння цін на акції. Вплив новин на виробника залежить від багатьох факторів, таких як тип новин, масштабність компанії, галузь та якість управління. Позитивні новини, як правило, мають більш позитивний вплив, ніж негативні. Великі компанії, як правило, мають більше ресурсів для подолання негативних наслідків новин, ніж малі. Деякі галузі, такі як харчова промисловість, можуть бути більш чутливими до негативних новин, ніж інші. Компанії з ефективним керівництвом, як правило, краще справляються з негативними новинами та можуть мінімізувати їхній вплив. Виробники можуть вжити низку заходів, щоб мінімізувати негативний вплив новин та максимізувати позитивний вплив. Це включає створення чіткої та прозорої системи комунікацій, встановлення та підтримку міцних відносин із ЗМІ, моніторинг новин та соціальних мереж, а також розробку плану управління кризами.

Новини відіграють суттєву роль у формуванні та реалізації державної політики. Уряди покладаються на ЗМІ, щоб отримувати інформацію про внутрішні та міжнародні події, а також щоб формувати громадську думку щодо своїх дій. Новини надають урядам інформацію, необхідну для прийняття обґрунтованих рішень. Це включає інформацію про внутрішні події, такі як економічні показники, рівень злочинності та громадські настрої, а також про міжнародні події, такі як політичні потрясіння, війни та стихійні лиха. Новини можуть впливати на те, як громадськість сприймає урядові політики та дії. Уряди часто використовують ЗМІ, щоб просувати свою політику та позиціонувати себе у сприятливому світлі.

Важливо зазначити, що стосунки між ЗМІ та урядами не завжди є простими. У деяких країнах ЗМІ перебувають під суворим контролем уряду, тоді як в інших ЗМІ мають більше свободи. Тип стосунків між ЗМІ та урядом може суттєво впливати на те, як новини висвітлюють урядові дії та на те, як громадськість сприймає уряд. Новини можуть встановлювати порядок денний для публічних дискусій, визначаючи, яким питанням приділяється найбільша увага. Вони можуть соціалізувати громадян, навчаючи їх про норми та цінності суспільства. Новини можуть мати економічний вплив на уряди, впливаючи на інвестиції та туризм.

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку, на якому було затверджено нові орієнтири розвитку – так звані Глобальні Цілі сталого розвитку (ЦСР). Це 17 цілей та 169 конкретних завдань, які світове співтовариство прагне досягти до 2030 року. Вони є універсальними, взаємопов'язаними і потребують комплексного підходу, оскільки стосуються соціальних, економічних та екологічних аспектів розвитку людства. Світовий досвід свідчить, що глобальний суспільний прогрес значною мірою залежить від збалансованої підтримки економічного зростання та конкурентоспроможності бізнесу, розбудови екологічної безпеки та зменшення соціальної нерівності. Водночас, передумовами досягнення усіх без винятку ЦСР є якісне управління, подолання корупції і загальне суспільне включення.

Актуальним і продуктивним трендом є широке застосування різноманітних механізмів участі та залучення громадян до прийняття рішень і реалізації спільних цілей (партисипації) як на локальному та національному, так і на глобальному рівнях. Результативність цього процесу, у тому числі досягнення ЦСР, безпосередньо залежить від вільного й збалансованого потоку інформації, ідей і знань. Залучення громадян до процесів творення нової якості життя буде ефективним лише тоді, коли люди будуть поінформовані та матимуть засоби для вільного вираження своїх поглядів. Медіа сприяють доступу до суспільних ресурсів, дотриманню основних прав і свобод людей, підтримують розмаїття форм культурного самовираження.

Медіа також важливі для збирання, аналізу та уточнення індикаторів досягнення ЦСР. Кількість, якість і достовірність даних, що знаходяться в обігу та доступні для суспільства, певною мірою залежать від структури і змісту наявного медіаландшафту. Отже, з огляду на вищевказане, стрімкий розвиток комунікаційних технологій і медіаканалів, а також розмаїття контенту відкриває нові горизонти для кожної людини реалізувати свої права на свободу думки, слова та доступу до інформації і тим самим стати активним учасником та бенефіціаром сталого розвитку глобальної спільноти.

Загалом, глобальний медіа-ринок демонструє тенденції до подальшої діджиталізації та персоналізації пропонованого контенту. Перспективними сегментами є продаж даних, OTT відео та відеоігри. Найбільшими світовими ринками є Китай та США, за ними слідує ЄС та Британія. Виручка цифрового сегменту глобального медіа-ринку та її доля у загальній виручці глобального медіа-ринку демонструють сталі тенденції зростання. Отже, ринок є перспективним для старту нових глобальних Інтернет-проектів медіа-індустрії.

Медіа також важливі для збирання, аналізу та уточнення індикаторів досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР). Кількість, якість і достовірність даних, що знаходяться в обігу та доступні для суспільства, певною мірою залежать від структури і змісту наявного медіаландшафту. З огляду на вищевказане, стрімкий розвиток комунікаційних технологій і медіаканалів, а також розмаїття контенту відкриває нові горизонти для кожної людини

реалізувати свої права на свободу думки, слова та доступу до інформації і тим самим стати активним учасником та бенефіціаром сталого розвитку глобальної спільноти.

Таким чином, глобальний медіа-ринок демонструє тенденції до подальшої діджиталізації та персоналізації пропонованого контенту. Перспективними сегментами є продаж даних, OTT відео та відеоігри. Найбільшими світовими ринками є Китай та США, за ними слідує ЄС та Британія. Виручка цифрового сегменту глобального медіа-ринку та її доля у загальній виручці глобального медіа-ринку демонструють сталі тенденції зростання. Отже, ринок є перспективним для старту нових глобальних Інтернет-проектів медіа-індустрії.

Загалом, глобальні медіа є важливим інструментом для стабілізації цін на продовольство, формування громадської думки та впливу на економічні та політичні процеси. Вони мають здатність швидко реагувати на зміни у світі та впливати на поведінку споживачів, виробників і урядів. Використання медіа для поширення достовірної та своєчасної інформації може сприяти стабільності та розвитку глобальної економіки, зменшення соціальної нерівності та досягнення Цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Галушко, О. І. "Сучасний стан та перспективи розвитку глобального медіа-ринку". Інститут міжнародних досліджень, 2022.
2. Воловий, І. "Вплив контент-маркетингу на поведінку споживачів". Журнал маркетингових досліджень, 2021, 34(3), с. 87-104.
3. Рєвунова, І. "Інтернет-медіа та їх роль у сучасному інформаційному суспільстві". Вісник інформаційних технологій, 2020, 18(1), с. 56-73.
4. Скотт, Е. "Роль новин у формуванні громадської думки та державної політики". Політичні науки, 2019, 22(4), с. 112-129.
5. Прохоров, Є. "Глобальні медіа та їх вплив на економічні процеси". Журнал економічних досліджень, 2020, 29(1), с. 45-63.

УДК: 338.432:631.1

Кусакова Юлія Олександрівна,
к.е.н., Запорізький національний університет
(м. Запоріжжя, Україна)
Кусаков Єгор Володимирович
аспірант, Класичний приватний університет
(м. Запоріжжя, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У науковому просторі наразі поширюється думка, що людство перейшло в епоху так званої Глобалізації 4.0. Досліджуючи праці науковців [1], приходимо до висновку, що розповсюдження глобалізаційних процесів

супроводжується певними паралельними сприятливими перетвореннями, зокрема змінами технологічних укладів. Можна вважати, що Четверта промислова революція, яка характеризується поширенням нових інформаційних технологій, у тому числі: штучного інтелекту, хмарних технологій, комерціалізації космосу, вже відбувається.

Проте, не дивлячись на надсучасні здобутки технологічної сфери, проблема продовольчої безпеки у світі зберігається, а в окремих регіонах навіть загострюється. Тож виникає колізія між глобальною інформатизацією, усвідомленістю про стан розвитку країн, про їх особливості, культурну спадщину тощо і неможливість вирішити одну з найактуальніших глобальних проблем – проблему голоду.

Глобалізаційні процеси замість того, щоб сприяти вирішенню цієї проблеми ще більш її загострюють. Відповідно до 18-го щорічного звіту Глобальний індекс голоду (GHI) 2023 [2] кількість людей, що недоїдають та мають проблеми з доступом до харчування, з 2017 р. зросла з 572 млн до 735 млн осіб. Найбільше від цих проблем потерпають країни центральної Африки та Південної Азії.

Україна, відповідно до зазначеного звіту, не має проблем з продовольчою безпекою. Навіть не дивлячись на військові дії на своїй території, вона потрапляє до «зеленої зони», що свідчить про мінімальну загрозу голоду для населення держави.

Дійсно Україна має потужну галузь сільського господарства та значний потенціал для його розвитку. Родючі землі та величезні посівні площі дозволяють вирощувати значний обсяг стратегічної продукції: пшениці, соняшника, кукурудзи тощо. У той же час національне сільське господарство дуже повільно рухається у напрямі органічного виробництва, що означає – для вирощування рослин використовується велика кількість хімічних добрив та пестицидів. У більшості випадків це позитивно впливає на врожайність, проте виникають проблеми з погіршенням якості ґрунту та води, з доволі частим нераціональним використанням енергетичних ресурсів, зі скороченням видового різноманіття і т. ін.

Четверта промислова революція і її здобутки передбачає, що глобальна проблема голоду може бути вирішена за допомогою технології синтетичної їжі, коли її друкують на 3D-принтері. Проте вважаємо, що такий підхід є руйнівним для людства, оскільки може викликати небачені перетворення у людському організмі та нові хвороби, крім того неорганічне виробництво загострює кліматичні проблеми внаслідок зростання обсягів викидів парникових газів.

Натомість органічне сільське господарство і його продукція за даними інформаційного порталу Organicinfo [3] має комплексний позитивний вплив для людини, природи, виробників (рис. 1).

Рисунок 1. Переваги органічного сільського господарства.
Систематизовано авторами на основі [3]

Аналізуючи сучасний стан розвитку органічного сільського господарства (виробництва) в Україні [4], можна виділити такі особливості:

- станом на 31.12.2022 загальна площа сільськогосподарських (с/г) угідь, зайнятих під органічним виробництвом, та перехідного періоду, склала 263 619 га, що складає всього 0,6% від загальної площі земель с/г призначення України;

- загальна кількість операторів органічного сільського господарства становила 462 од., включаючи 380 сільськогосподарських виробників (це теж складає всього 1,1% від загальної кількості с/г підприємств України);

- протягом 2022 р., попри повномасштабні військові дії, Україна експортувала 245 600 тонн органічної продукції на суму 219 млн дол. США до 36 країн світу (94% від показників 2021 р.). Переважна більшість органічної продукції з України експортована в країни Європи (95%). Україна посіла 3-є місце зі 125 країн за обсягами імпортованої органічної продукції до ЄС.

- основні українські органічні продукти, що йдуть на експорт: кукурудза, соя, пшениця, а також олія соняшникова, макуха соняшника, соняшник, чорниця заморожена, ячмінь, ріпак, пшоно тощо.

Представлені дані щодо стану розвитку органічного с/г в Україні свідчать лише про зародження цього типу виробництва, що національні виробники тільки починають розвиватися у даному напрямі. Однак, через наявні суттєві земельні ресурси Україна має значні перспективи подальшого розширення та розвитку у зазначеному векторі.

Для активізації цих процесів потрібно здійснювати комплексні заходи. По-перше, подальше оновлювати та адаптувати адміністративно-законодавче регулювання національного органічного ринку у відповідності з вимогами

світового ринку. По-друге, проводити контроль якості органічної продукції, здійснювати сертифікацію виробників, не допускати випадків зловживань та корупції, що негативно відбивається на іміджі органічної продукції, її якісних характеристиках. По-третє, поширювати обізнаність поміж громадян щодо властивостей органічної продукції, її користі для здоров'я, природи; популяризувати маркування, виділяти у роздрібних мережах окремі відділи з органічною продукцією.

Отже, глобалізаційні процеси сприяють подальшому поширенню органічної продукції українського походження як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, а вдосконалення засобів її транспортування, зберігання дозволяють в певній мірі вирішити глобальну проблему продовольчої безпеки, зміни клімату та збереження біорозмаїття.

Список використаних джерел:

1. Vanham P. A brief history of globalization. *GEO-ECONOMICS*. 2019. Jan 17. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2019/01/how-globalization-4-0-fits-into-the-history-of-globalization/> [in English]. (дата звернення: 07.04.2024)
2. von Grebmer, K., J. Bernstein, W. Geza, M. Ndlovu, M. Wiemers, L. Reiner, et al. (2023). 2023 Global Hunger Index: The Power of Youth in Shaping Food Systems. Bonn: Welthungerhilfe (WHH); Dublin: Concern Worldwide. URL: <https://www.globalhungerindex.org/pdf/en/2023.pdf> [in English]. (дата звернення: 05.05.2024)
3. Чому органік? – Organicinfo.ua. URL: <https://organicinfo.ua/why-organic/> (дата звернення: 05.05.2024)
4. Органічне виробництво в Україні. Міністерство аграрної політики та продовольства України. 2024. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini> (дата звернення: 05.05.2024)

УДК634.231:338.439.62(477)

*Новіков Н.М. здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Менеджмент»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Деліні М.М. д.е.н. професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЧЕРЕШНІ В УКРАЇНІ

Для повноцінного розкриття теми дослідження представимо аналіз вирощування цієї ягоди в Україні. Для цього побудуємо графік динаміки обсягу вирощування цієї ягоди в Україні.

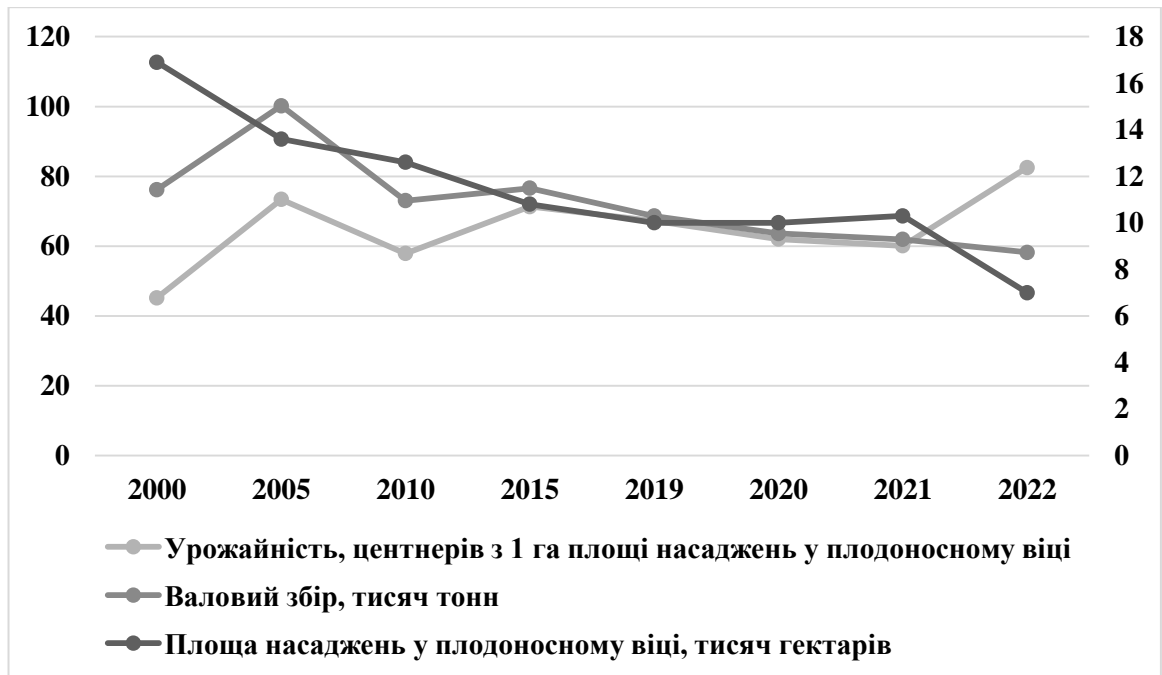

Рисунок 1. Основні показники вирощування черешні в Україні, 2000-2022 р.р.

Рисунок 1 дозволяють побачити динаміку вирощування плодів черешні в Україні протягом періоду з 2000 по 2022 роки. На рис. 1 для індикатора площі насаджень у плодоносному віці вірною є другорядна вісь праворуч. Як бачимо, усі показники мають нерівномірну динаміку: в певні роки є тенденція до зростання, а в інші – зниження. Якщо аналізувати показник площі насаджень, то можна побачити, що він зменшується майже весь аналізований період. Хоча у 2021 р. й була невелика позитивна динаміка. У 2022 р. знизились показники як площі насаджень, так й валового збору, що пов'язано з повномасштабною війною на території України та окупацією територій, які були основними постачальниками черешні в нашій країні. Хоча показник урожайності й значно зріс.

Варто відзначити, що у 2005 р. урожайність та валовий збір черешні зросли в порівнянні з 2000 р., хоча й площа насаджень зменшилась.

Українська черешня також активно експортується. До повномасштабної війни основними покупцями нашої черешні була Білорусь (82%) та Польща (13%). Але, так само, ми й імпортуємо цю ягоду. Основними постачальними цієї ягоди на український ринок були Греція (42%), Молдова (18%). Взагалі, експорт черешні скоротився ще до війни в нашій країні, а імпорт значно збільшився. Окрім зазначених країн ми імпортували (2020-2021 р.р.) також ягоду з Узбекистану, Азербайджану та ін. Для виходу на зовнішній ринок необхідно мати сертифікацію Global G.A.P., а також на деякі іноземні ринки GRASP [1; 2].

Одним з чинників імпорту черешні є те, що в нашій країні сезон черешні починається пізніше, ніж в країнах, з яких ми ввозимо цю ягоду зараз. Основний регіон для вирощування є Мелітопольський район, який є

окупований з початку повномасштабного вторгнення. Звичайно, що така ситуація не могла не вплинути на ціну на цю ягоду.

У 2023 р. на початку сезону – наприкінці травня – була імпортована черешня з Іспанії. Ціна на продукцію була дуже високою – 750 грн за кг. Однак, продавці зіштовхнулись з тим, що основною категорією споживачів цієї ягоди є жінки та діти, які в великій чисельності покинули країну, тому ціни дуже швидко знизились. На середину червня оптові ціни на черешню (вже українського походження) тримались в діапазоні 60-90 грн за 1 кг. Ціна коливається також в залежності від регіону: південні регіони мають нижчу ціну, а західні – вищу.

Таким чином, бачимо, що ринок черешні в Україні знаходиться під впливом багатьох чинників й на нього має негативний вплив наразі як окупація територій України, які були лідером за постачанням черешні на ринок, так й відтік основної з цільової аудиторії з країни. Це не може не відбиватись на ціні продукції, а також на тому, що Україна намагається наситити ринок за рахунок імпортування ягоди.

Список використаних джерел:

1. Стало відомо куди експортується майже 90% української черешні. Landlord. URL : <https://landlord.ua/news/stalo-vidomo-kudy-eksportuietsia-maizhe-90-ukrainskoi-chereshni/> (дата звернення: 03.04.2024).
2. Україна імпортувала рекордний обсяг черешні. URL : <https://agravery.com/uk/posts/show/ukraine-importovala-rekordnij-obsag-ceresni> (дата звернення: 03.04.2024).

УДК631.1:338.1:355.4(477)

Петренко Н. А.

здобувач вищої освіти ступеня «магістр»

1-го року навчання спеціальності 073

«Менеджмент»

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

Науковий керівник: Власенко Т. О. к.е.н, доцент

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КАВ'ЯРЕНЬ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.

Функціонування кав'ярень в умовах сталого розвитку має ключове значення для збереження навколишнього середовища та забезпечення екологічної стійкості. Згідно з науковими дослідженнями, кав'ярні, які сьогодні сприймаються звичними елементами міської інфраструктури, мають значний вплив на навколишнє середовище. В контексті сучасних екологічних викликів

встановлено, що їх діяльність здатна привести як до позитивних, так і негативних наслідків для екосистеми.

Насамперед, варто відзначити значне збільшення обсягу відходів, зумовлене застосуванням кавовими закладами одноразової упаковки та посуду. Насичення ринку пластиковими стаканчиками, кришками, соломинками, а також використання штучних пакувальних матеріалів є прямим джерелом дедалі прогресуючого збільшення об'єму екологічно небезпечного сміття. А низький рівень переробки пластикових компонентів та тривалий час їх розкладання лише посилюють негативний екологічний слід.

Не останню роль оцінці впливу кавових закладів на довкілля грає питання утилізації відходів. Неконтрольована утилізація залишків кави може спричинити забруднення ґрунту та водних ресурсів. У той час, як деякі підприємства починають застосовувати методи переробки залишків кави з метою зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, ця практика досі далека від масової поширеності.

Другим важливим чинником є споживання енергії. Необхідність забезпечення електрикою роботи кавових машин, освітлення та підтримки комфортних умов у приміщеннях веде до значної витрати енергії. Слід зазначити, що основне джерело енергії, що використовується у цій сфері, представлений не відновлюваними ресурсами, що супроводжується високим рівнем викидів вуглецю та інших парникових газів. Скоротити енергоспоживання дозволяє впровадження енергоефективного обладнання в кав'ярнях.

Важливим аспектом є вплив виробництва та транспортування кавової сировини. Процес вирощування та обробки кавових зерен часто пов'язаний з використанням пестицидів та добрив, що негативно позначається на ґрунті та водних ресурсах [1]. Крім того, тривалі транспортні маршрути спричиняють додаткові викиди парникових газів, посилюючи проблему зміни клімату.

У контексті боротьби з негативним впливом кавових закладів на екологію слід звернути увагу на низку реальних прикладів ініціатив та практик, спрямованих на покращення екологічної стійкості даного сектора.

Одним із таких є впровадження системи переробки відходів. Сьогодні деякі кавові компанії активно розробляють та впроваджують програми утилізації залишків кави. Вони співпрацюють з місцевими фермерами для використання кавової гущі як добрива чи компост, що сприяє зниженню забруднення ґрунту та водних ресурсів [3].

Ще одним прикладом є перехід на екологічно чисті матеріали упаковки та посуду. Деякі кав'ярні починають використовувати біологічно безпечні для екології стаканчики, кришки та упаковку для їжі, що знижує використання пластикових матеріалів і допомагає зменшити обсяг сміття ускладненої переробки. Поширеною практикою стає маркетингове спонукання споживачів до використання власного багаторазового посуду [3].

Також варто наголосити на важливості закупівлі екологічно сертифікованої сировини [1]. Сучасні компанії активно підтримують виробників кави, що наслідують принципи сталого розвитку та справедливої торгівлі. Підтримка таких ініціатив сприяє збереженню біорізноманіття та зменшенню негативного впливу на довкілля.

Важливо відзначити вагоме значення обізнаності споживачів [2].

Активна взаємодія із клієнтами та проведення інформаційних кампаній про значущість екологічно чистих практик виробництва та споживання сприяє підвищенню свідомості та підтримки стійких ініціатив у сфері кавового бізнесу

В Україні питання екологічної стійкості та зменшення негативного впливу на довкілля залишаються пріоритетними. В умовах активного економічного та соціального розвитку країни, а також її приєднання до міжнародних економічних та екологічних угод, питання охорони навколишнього середовища стають все більш актуальними та важливими.

Однак, незважаючи на індивідуальні ініціативи окремих підприємств, цілісне впровадження екологічно стійких практик у кавовому секторі в Україні залишається викликом.

В рамках використання біорозкладних матеріалів в упаковці та посуді в українських кав'ярнях, хоча й спостерігається певний прогрес, але він дуже повільно розвивається. Програми утилізації відходів, спрямовані на переробку кавової гущі в добрива чи біопаливо, також мають певні труднощі у впровадженні через брак інфраструктури та фінансування. Стан питань щодо екологічної стійкості в секторі кави в Україні відображає загальну тенденцію до пошуку балансу між економічними, соціальними та екологічними інтересами, що потребує комплексного підходу та узгоджених зусиль усіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел:

1. Sustainable and Ethically Sourced Coffee: A Complex Issue. веб-сайт. URL: <https://coffeeannan.com/en/blogs/blog/ethically-sourced-coffee> (дата звернення: 21.04.2024)
2. The effect of green practices on emotional attachment and green loyalty of coffee shop consumers (Turkey). веб-сайт. URL: https://www.researchgate.net/publication/341257611_The_effect_of_green_practices_on_emotional_attachment_and_green_loyalty_of_coffee_shop_consumers_Turkey (дата звернення: 21.04.2024)
3. How Cafés Are Getting Creative With Sustainability Behind The Bar. веб-сайт. URL: <https://freshcup.com/how-cafes-are-getting-creative-with-sustainability-behind-the-bar/> (дата звернення: 21.04.2024)

УДК 338.43.02

*Попова О. Л., д.е.н., професор,
головний науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»
(м. Київ, Україна)*

ГАРМОНІЗАЦІЯ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З НОВОЮ САП ЄС НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Україна серед ряду важливих завдань євроінтеграції має узгоджувати із політикою ЄС інституційні рамки аграрного і сільського розвитку. Одним із завдань цього року є завершення розроблення і початок реалізації національної Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року. Це завдання зазначено у документі ЄС «Україна 2023 Звіт» від 2023 р. щодо виконання Україною умов для початку переговорів про вступ [1]. Відповідно у плані заходів із виконання рекомендацій Європейської Комісії (ЄК), уряд України у кластері 5. Ресурси, сільське господарство та політика згуртованості визначив – здійснення публічної презентації проекту Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та проведення публічних консультацій, зі строком виконання березень 2024 р., і подання її на розгляд Кабінету Міністрів у грудні 2024 року [2].

До того ж у розробленому урядом Плані України для Ukraine Facility серед реформ і завдань для агропродовольчого сектору теж задеклароване прийняття зазначеної вище Стратегії України[3]. Програма фінансової підтримки з боку ЄС Ukraine Facility обсягом 50 млрд євро на 2024-2027 рр. схвалена Радою ЄС у травні 2024 р. і запускається у практику. Вона позиціонує реформи, які закладуть фундамент відновлення і підвищення конкурентоспроможності економіки України та інтеграції в ЄС.

Безперечно, одним із основних напрямів, на яких має зосереджуватися Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні, це гармонізація з засадами нової Спільної аграрної політики (САП; Good Agricultural Policy) ЄС на період 2023-2027 рр. і основами формування Національних стратегічних планів САП (НСП; CAP Strategic plans) країн-членів Євросоюзу.

На рівні ЄС на програмний період 2023-2027 рр. були задані 10 ключових (у тому числі одна наскрізна) цілей САП, набір інструментів для їх досягнення та індикатори результативності заходів щодо цілей, які країни-члени інкорпоровували у свої НСП. Слід зазначити, що започаткування розроблення НСП для усієї САП, включаючи Компонент I – ринкові заходи і Компонент II – сільський розвиток, є новацією нинішнього реформування САП [4]. Європейська комісія (ЄК) перевірила відповідність національних стратегічних планів усіх 28-ми країн-членів установленим ключовим цілям САП ЄС, у тому числі засадам Європейського зеленого курсу (ЄЗК; EU Green Deal) у кінці 2022 р. і їх схвалила.

Прогрес у досягненні задекларованих цілей САП відслідковується за допомогою визначених індикаторів; для моніторингу виконання НСП країни-члени готуватимуть річні звіти за визначеними індикаторами (огляд ефективності), починаючи з 2024 р. ЄК у 2025 р. проведе аналіз ефективності кожного НСП з рекомендацією за виявленої необхідності подальших конкретних заходів, а у 2027 р. – повторний їх перегляд.

Початковий варіант проекту Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (у подальшому скорочено – Стратегія України) представлений у березні 2024 р. у мережі Інтернет [5] і станом на 03.03.2024 р. поки що на офіційному сайті уряду її не виставлено. Проведений аналіз відповідності цілей та індикаторів, передбачених у цьому першому публічному варіанті проекту Стратегії України задекларованим цілям й індикаторам САП ЄС на 2023-2027 рр. та НСП САП країн-членів показав наступне.

✓ САП ЄС на програмний період 2023-2027 рр. концентрується на 10-ти соціальних, екологічних і економічних цілях, Стратегія України – на 7-ми цілях.

✓ За цільовим спрямуванням цілі САП ЄС переважно соціальні (п'ять цілей), екологічних цілей – три, економічних – одна, і одна наскрізна ціль частково стосується усіх визначених цілей. Цілі у проекті Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні можна класифікувати як соціальні – дві цілі безпосередньо та частково соціальними є ще три цілі, екологічні – лише одна ціль, економічні – одна і частково ще дві цілі.

✓ Особливо звертає на себе увагу те, що у цьому першому варіанті проекту Стратегії України задекларована лише одна екологічна ціль – Кліматично орієнтоване сільське господарство: пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптація до них. Тоді як у САП ЄС виокремлено три екологічні цілі – і) Боротьба зі зміною клімату, ii) Турбота про довкілля, iii) Збереження ландшафтів та біорізноманіття.

✓ Індикаторів для оцінки ефективності реалізації Національних стратегічних планів САП країн-членів ЄС встановлено 44 одиниці, вони більш-менш рівномірно характеризують визначені 10 ключових цілей нинішньої САП ЄС з деяким переважанням екологічних та соціальних індикаторів, деякі з них відповідають не одній, а кільком ключовим цілям. Передбачені 29 індикаторів у першому варіанті проекту Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (станом на 15.03.2024 р.) істотно відрізняються від переліку індикаторів у рамках САП ЄС. Вони підібрані за традиційною системою оцінювання діяльності сільськогосподарських виробників, відображають переважно економічні досягнення їх діяльності, частково представлені соціальні й найменшою мірою – екологічні індикатори (лише два). При цьому економічні індикатори традиційні: частка виробництва у світовому виробництві, частка експорту у світовому експорті, продуктивність праці у сільському господарстві, частка прибуткових підприємств тощо. Таким чином, здійснена класифікація

індикаторів демонструє обмеженість оцінок результатів упровадження Стратегії розвитку сільського господарства України у частині соціальних і екологічних аспектів.

✓ Безперечно, що більшість індикаторів САП ЄС відображають результативність підтримки європейських фермерів за рахунок бюджетних коштів САП і національних коштів країн-членів. Україна за умов війни і у ранній повоєнний період (Стратегія розрахована для реалізації до 2030 р.) не може собі дозволити масштабну підтримку фермерів; разом з тим, може розраховувати на підтримку партнерів (як це має місце у рамках Ukraine Facility), у тому числі для належного розвитку агропродовольчого комплексу, однак якщо буде реалізувати необхідні реформи і цивілізаційні цінності, зокрема щодо збереження довкілля. Відтак не приходиться вести мову про повне інкорпорування індикаторів САП ЄС у національну Стратегію розвитку сільського господарства, але виваженим є імплементація основної її частини. Необхідно переглянути й упроваджувати нові напрями підтримки українських сільгоспвиробників, у тому числі для стимулювання проведення ними еколого-кліматичних заходів у своїй діяльності.

✓ Доцільним є запропоноване авторкою^{1*} доповнення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (першого її публічного варіанту) 19-ма індикаторами із переліку САП ЄС, що, враховуючи два індикатори, які уже відповідають переліку САП, засвідчить імплементацію у зазначену Стратегію майже половини (21 один.) індикаторів САП ЄС.

Список використаних джерел:

1. Ukraine 2023 Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. EUROPEAN COMMISSION Brussels, 8.11.2023 SWD(2023) 699 final. P. 129-131. *Дзеркало тижня*. URL:[Звіт Єврокомісії щодо реформ в Україні – основні зауваження - документ - ZN.ua](#)

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року» від 09 лютого 2024 р. № 133. *Урядовий портал*. 2024, 9 лют. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-z-vykonannia-rekomendatsii-ievropeiskoi-komisii-predstavlenykh-u-t90224>

3. План для реалізації Ukraine Facility 2024-2027. UA. *Ukraine Facility* C. 280-302. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>

4. Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament and of the Council of 2 December 2021 establishing rules on support for strategic plans to be drawn up by Member States under the common agricultural policy (CAP Strategic Plans) and

• Див. статтю авторки, що готується до друку, у журналі «Економіка України».

financed by the European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) and by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Regulations (EU) No 1305/2013 and (EU) № 1307/2013. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2115/oj>

5. Проєкт Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 р. URL: [strategia-agro-2030-v10](#)

УДК 339.564:638.1(477)

Просолова Н.В., здобувач вищої освіти ступеня
«магістр» 1-го року навчання спеціальності
073 «Менеджмент»

*Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

Науковий керівник: Шинкарук Л.В.

*д.е.к., професор, Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РИНКУ МЕДУ УКРАЇНИ

Український мед завжди цікавив світовий ринок, особливо Європейський Союз. Протягом останніх двох років ЄС скасував мита та квоти на український експорт меду, що відкрило нові горизонти для наших виробників. Ці кроки сприяли стабілізації ринку та збільшенню його передбачуваності.

Скасування мит та квот дало змогу українським виробникам розширити свої можливості на міжнародних ринках. Квота на експорт у 5000 тонн раніше створювала напругу та призводила до коливань цін, але тепер ринок став більш передбачуваним.

Хоча в другій половині 2022 року спостерігався надмірний попит на мед, з часом ринок вирівнявся. У 2023 році Україна експортувала 54,5 тисячі тонн меду, що на 13% більше, ніж у 2022 році, проте на 5% менше, ніж у 2021 році.

За даними AgroPortal.ua, у 2023 році вартість експорту меду з України скоротилася на 13% порівняно з 2022 роком і на 17% порівняно з 2021 роком, склавши \$120 мільйонів [1].

Середня ціна меду також знизилася до 2,19 долара за кілограм порівняно з 2,85 долара у 2022 році (рис. 1).

Протягом 2023 року ціни на мед піддалися тиску з боку зарубіжних покупців, що призвело до подальшого зниження експортних цін. Це стимулювалося зниженням доходів та попиту на мед, а також падінням купівельної спроможності. У результаті ціни на мед у 2023 році знизилися на 0,60 євро за кілограм.

Низька ціна сприяє однобічному експорту українського меду, що відображається у погляді нашого меду як на "базовий" продукт порівняно з конкурентами, зокрема з Китаєм. Це призвело до того, що український мед асоціюється з дешевими продуктами, в той час як його якість та вартість вища, ніж ціни свідчать.

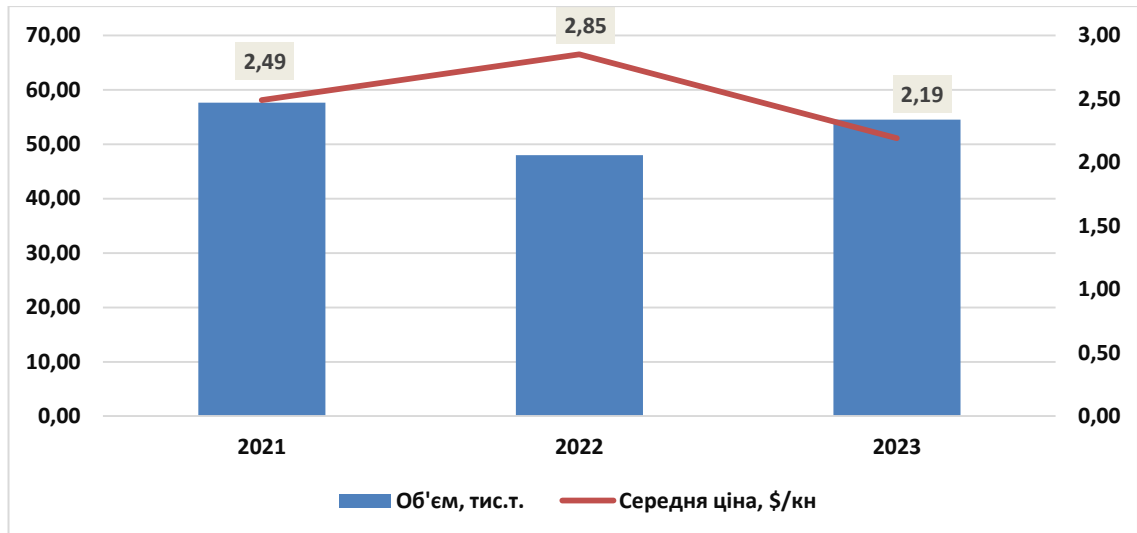

Рис. 1. Динаміка ціни на мед.

Джерело: сформовано на основі [1]

Навіть у Європейському Союзі, де український мед завжди був популярним, споживачі не завжди асоціюють його з якістю через низьку ціну. ЄС залишається основним ринком збуту українського меду, проте нам потрібно змінювати свої підходи до експорту.

Ключові країни-імпортери залишаються незмінними — Німеччина та Польща, які сумарно імпортували 45% меду, що постачався до ЄС. Якщо ж говорити про абсолютні показники, то в період з 2021 по 2023 рік суттєво збільшились постачання українського меду до Німеччини (на 34%), Франції (в 1,8 раза), Італії (майже вдвічі), Іспанії (більше ніж у 2, 3 раза). Крім того, Греція збільшила імпорт меду з України з 62 кг до майже 2,8 тис. т. Водночас Польща, навпаки, скоротила імпорт вдвічі, Чехія — на 30%, Бельгія — на 47% (рис. 2).

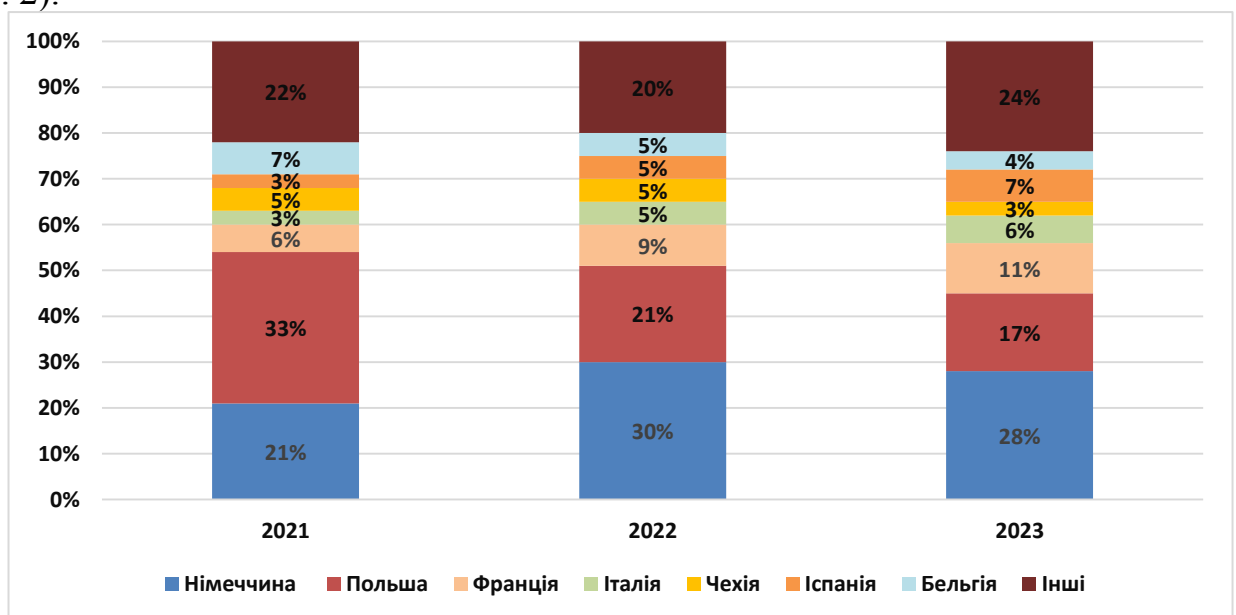

Рис. 2. Динаміка експорту до країн ЄС

Джерело: сформовано на основі [1]

Незважаючи на це, відсутність доступу до морських шляхів не дозволяє нам розширити ринки збуту поза межами ЄС. Тим не менш, є потенціал для розвитку експорту меду як готового продукту з доданою вартістю.

Згідно з попередніми даними митної статистики, експорт меду з України в березні 2024 року склав 7,7 тис. тон. Це значення практично не відрізняється від обсягу експорту за попередній місяць, однак на 71% перевищує показник березня 2023 року. Це вражаюче зростання експорту свідчить про стабільний розвиток української медової галузі (рис. 3).

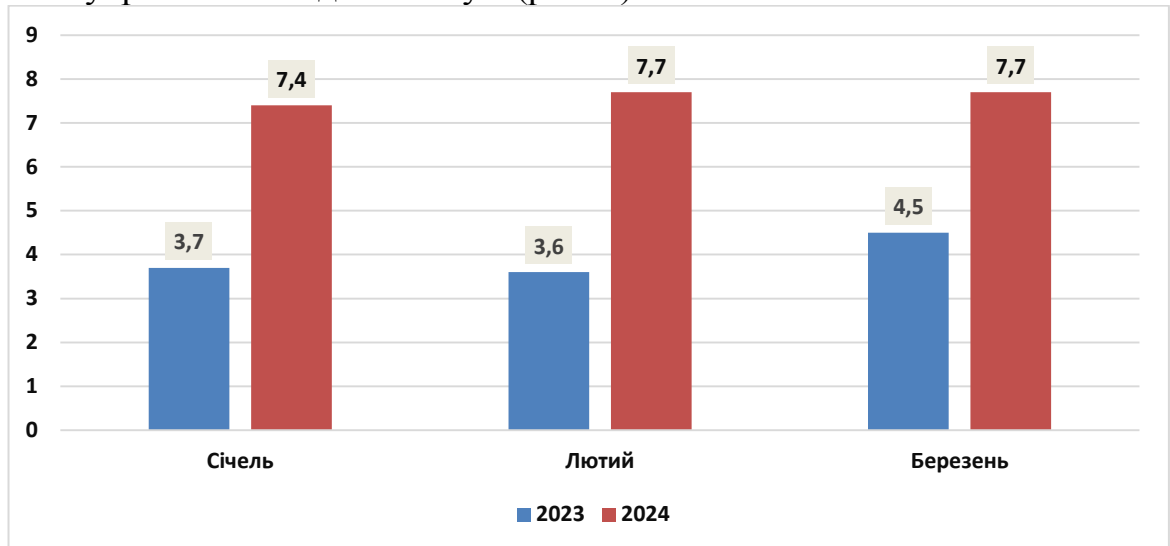

Рис. 3. Динаміка експорту меду з України.

Джерело: сформовано на основі [2]

Не дивлячись на високу конкуренцію на світовому ринку меду, українські експортери продовжують активно розширювати експортні обсяги. Це свідчить про високу якість українського меду та довіру споживачів з усього світу до продукції з України.

Навіть в умовах війни на сході країни, українські експортери не припиняють свою діяльність. Наприклад, у першому кварталі 2024 року вони змогли експортувати 22,8 тис. тон меду на суму \$43,5 млн. Це значне зростання порівняно з обсягами експорту за перший квартал 2023 року, коли було експортовано 11,8 тис. тон меду на суму \$31,3 млн [2].

Експортери меду з України проявляють великий інтерес до розвитку експортного ринку, навіть в умовах внутрішньої політичної нестабільності та війни на сході країни. Значне зростання експорту за останні роки свідчить про високий потенціал та перспективи розвитку української пасічної промисловості.

Список використаних джерел:

1. Заливаємо медом Європу «багато і дешево». Чи змінить галузь стратегію експорту. URL: <https://agroportal.ua/publishing/analitika/zalivayemo-medom->

uevropu-bagato-i-deshevo-chi-zminit-galuz-strategiyu-eksportu (дата звернення: 02.05.24).

2. За перший квартал 2024 року український експорт меду становив більше 22 тис. тон. URL: http://shareupotential.com/ru/News/Newsline/ukraine-med-export-2024-03.html?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR3uV-apAyvHsxlR81K5BQ3yScO55cXIy0cjyqivQ7IJxSSFt4U-mTpwXo_aem_AZtunntJf_n-aaF178o7zrLG52RBUaECccVJaLWgQSM4jvoH9sHAjSsxMYrSLQdkghJg0CFbf7522IxebSYfGl29 (дата звернення: 02.05.24).

УДК 330.341.1

*Прушківська Е.В., д.е. н., професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Бусло І. В., Сушко І. А. здобувачі вищої освіти
ступеня «Бакалавр» 3-го курсу спеціальності
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

Україна очолює лідерські позиції на світовому ринку зернових культур. Національний аграрний ринок забезпечує збіжжям не лише 40-мільйонне населення України, а й ще 190 країн світу, при цьому залишається тенденція до зростання обсягів виробництва. Загалом, це відбувається через високий попит споживачів до зернових культур, зерно є основним продуктом харчування.

Наша країна у світовому господарстві виділяється потужним потенціалом задля збільшення виробництва, якому сприятиме зростаючий попит на світових ринках. Якщо у 2001 р. Україна вирощувала 37,71 млн т зернових культур, то 2020 р. цей показник досягнув 62,53 млн т. Слід підкреслити, що з кожним роком обсяги експортних поставок зерна зростають. Протягом останніх п'яти років Україна впевнено експортує понад 40 млн т, а у 2022/2023 маркетинговому році (з 1 липня 2022 року по 30 червня 2023 року) експортувала 48,99 млн т зернових і зернобобових культур [1, с. 50]. Це дуже високі показники, якщо взяти до уваги той факт, що цей відсоток Україна зробила за часи активних воєнних дій, що зараз відбуваються на нашій території. Щоденно ми зазнаємо обстрілів, а деякі частини території України вже понад 2 роки знаходяться в окупації. Не зважаючи на це, українські фермери активно працюють, вирощують надалі зернові культури та роблять усе можливе, щоб не спричинити голод у світі та в Україні.

Не менш важливим є факт високого рівня експорту зернових культур за кордон. Так, у червні 2023 року з України екпортували 3,658 млн т зернових та зернобобових (за 29 днів червня торік - 1,256 млн т), зокрема:

- 1,338 млн т пшениці (у червні торік - 122 тис т);
- 57 тис т ячменю (у червні торік - 31 тис т);
- 2,257 млн т кукурудзи (1,092 млн т).

З виробництва кукурудзи Україна займає 6 місце у світі. Більше кукурудзи з середини 2021 р. до середини 2022 р. виростили тільки в Аргентині, ЄС, Бразилії, Китаї та США. Якщо аналізувати динаміку виробництва та експорту кукурудзи, то за даними ФАО найбільшим світовим виробником є Китай – 272,5 млн т, проте практично весь обсяг продукції використовується на внутрішні потреби і впливу на експортні позиції у світі не має. В рейтингу найбільших експортерів за обсягами кукурудзи Україна займає 4 місце у світі, поступившись лише США, Бразилії та Аргентині. Якщо брати до уваги показник співвідношення експорту до виробництва, то найбільші експортні можливості по кукурудзі мають Аргентина (80,2%) та Україна (64,8%) [2]. Із-за зростання попиту у світі на продукти із кукурудзи виникає її дефіцит, внаслідок чого можна очікувати в найближчий час на зростання попиту та цін на неї. Така зміна кон'юнктури світового ринку кукурудзи складається на користь української продукції. Експорт кукурудзи з України у грудні 2022 р. активізувався і його обсяги можуть зрости до 2 млн т на місяць. Якщо такі темпи будуть зберігатися і надалі, то місячний експорт кукурудзи з України може сягнути максимальної відмітки у 2,5 млн т.

Ці показники не можуть не радувати, це приносить кошти в бюджет України. Наразі, росія активно блокує будь-які зернові перевезення, а також викрадає українське зерно та торгує ним закордон самостійно. До війни експортний потенціал ячменю становив 6–6,5 млн т, українські порти успішно з ним справлялися. Наразі темпи експорту залежать від роботи морських шляхів, яким зерно відправляли до повномасштабного вторгнення із трьох чорноморських портів: Одеса, Чорноморськ та Південний. З початком російського вторгнення український аграрний експорт припинився до серпня 2022 р., при цьому не експортовано 19 млн т. основних експортних культур – майже 12 млн т кукурудзи і 7 млн т пшениці. Динаміка товарної структури експорту зернових за останні два роки свідчить про значне скорочення обсягів експорту основних зернових культур. Так, станом на 01.12.2022 р. експорт кукурудзи зменшився майже в 4 рази, пшениці – у 1,6 разів, ячменю – у 6 разів порівняно з 2021 р. [3, 4]. Однак, за період грудня 2022 р. – травня 2023 р. обсяги відвантаженого зерна можуть наздогнати довоєнний рівень і забезпечити країни-імпортерів необхідними поставками зерна. Варто зазначити, що, якими б негативними не були наслідки для нашої держави, це вкотре доводить, що Україна провідна країна в зернових культурах, тому їй постійно намагаються перешкоджати.

Отже, Україна впродовж останнього десятиліття займала лідируючі позиції в рейтингах основних світових виробників і експортерів зернових (кукурудзи,

пшениці, ячменю тощо). Однак у 2022 р. російське вторгнення в нашу країну привело до негативних наслідків та ризиків розвитку зернової галузі. Зокрема, зменшились посівні площі під майбутній врожай, через замінування, окупацію та ведення бойових дій на півдні та сході країни; знизилась ціна, а відповідно і доходи виробників зерна, через зростання вартості пального та порушення логістичних ланцюгів; скоротились експортні можливості України через блокування росією Чорноморських портів. Ситуація в нашій країні на пряму впливає на світову кон'юнктуру ринку зерна і може спричинити голод в багатьох країнах Азії та Африки. Тому виклики, які сьогодні є, для розвитку і стабілізації зернового ринку в Україні, повинні вирішуватись спільними зусиллями світової спільноти.

Список використаних джерел

1. Україна за воєнний рік збільшила експорт зерна: хто купував найбільше | Економічна правда (epravda.com.ua)
2. Черемісіна С. Г. Ринок зернових культур в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи розвитку. Економіка АПК. 2021. № 2. С. 48 — 58. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202102048>
3. Ukraine: FAO scales up efforts to save upcoming harvest, ensure export of vital grains. URL: <https://www.fao.org/newsroom/detail/ukraine-fao-scales-up-efforts-to-save-upcoming-harvest-ensure-export-of-vital-grains/en>.
4. Ільчук М. М., Коновал І. А., Барановська О.Д., Євтушенко В.Д. Ринок зерна в Україні та його стабілізація. Економіка АПК. 2019. № 4. С. 29-38. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201904029>.

УДК 330.341.1

*Прушківська Е.В., д. е. н., професор,
професор Національного університету
«Запорізька політехніка»*

*Кирилов Микола, здобувач вищої освіти ступеня
«Бакалавр» 3-го курсу, спеціальності
«Міжнародні економічні відносини»,
Національного університету «Запорізька
політехніка» (м. Запоріжжя, Україна)*

УКРАЇНА: ЖИТНИЦЯ СВІТУ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

Україна протягом багатьох століть відігравала важливу роль у світовому постачанні продовольства, завдяки своїм родючим землям та сприятливому клімату. Сьогодні, зіткнувшись з геополітичними викликами, пов'язаними з війною в Україні, важливо оцінити вплив цих факторів на майбутнє українського агросектору та його роль у світовій продовольчій безпеці.

Із-за російської агресії в Україні відбувається знищення інфраструктури, втрата родючих земель та постійні обстріли негативно впливають на виробництво та експорт сільськогосподарської продукції. Також порушення логістичних ланцюгів значно зменшило експорт сільськогосподарської продукції через чорноморські порти України, які раніше обслуговували більшість експорту. У березні 2022 року обсяг експорту зерна впав до 0,3 млн т, порівняно з 5,4 млн т, два місяці тому. До війни через чорноморські порти України проходило 90% експорту сільськогосподарської продукції.

Національні компанії, що спеціалізуються на тваринництві, стикаються зі значними труднощами через переривання логістичних ланцюгів та вплив війни. Головними проблемами є обмежений доступ до ринків і покупців, нестача необхідних ресурсів, включаючи корми, вакцини, ліки та обладнання, а також високі ціни на паливо та електроенергію. Внаслідок війни змінилися звичні операційні рішення українських аграрних компаній, що виявляється у зменшенні використання сільськогосподарських ресурсів, диверсифікації бізнесу та зміні ринків збуту. Крім того, кількість постачальників виробничих ресурсів зменшилася, що призвело до проблем із закупівлею необхідних матеріалів для виробництва.

Україна прагне стати одним із ключових гравців на світовому ринку продовольства. До повномасштабного вторгнення малося на меті збільшити обсяг забезпечення харчовою продукцією населення світу до 1 мільярда людей у 2030 році порівняно з 400 мільйонами осіб у 2022 році [1]. За підсумками 2021 року, сільгоспвиробництво в Україні продемонструвало вражаюче зростання на 19,2%, ставши найуспішнішим сектором економіки, з часткою у ВВП понад 10%. Агропродовольчий сектор залишається рушієм українського експорту, адже на його частку припадає близько 41% загального обсягу. Варто зазначити, що імпорту агропродукції в Україну також зріс на 19% у 2021 році, досягнувши \$8,2 млрд, порівняно з \$6,9 млрд у 2020 році [2]. Ці цифри підкреслюють значну роль України у світовому продовольчому забезпеченні та її потенціал для подальшого зростання в цій сфері.

Найбільше харчів в Україні купують країни Азії, Африки та Європейського Союзу. Трійка лідерів-імпортерів українських харчових продуктів це: Китай, Єгипет, Індія. Сумарно вони забезпечили понад 84% прибутку від продажу національної аграрної продукції.

За даними Державної митної служби, протягом 2021 року з України в Європейський Союз було поставлено в цілому 6,4 млн т зернових. Це включає 3,57 млн т кукурудзи, 2,08 млн т пшениці і 693,6 млн т ячменю. Також було ввезено в Європу з України м'ясо – свіже, охолоджене і заморожене – у кількості 66,8 млн т, яловичини у кількості 66,8 млн т і свинини – 5,76 млн т. У 2020 році Європа також стала основним імпортером молочної продукції з України. На початку 2021 року з України в країни Євросоюзу було завезено 44,04 млн т згущеного молока і вершків, а також 39 млн т яєць. Зростання імпорту також відбулося у сфері бобових (соєві боби, горох, квасоля) і склало 77,54 млн т, та меду – 66,29 млн т.

Задля подолання геополітичних викликів в національній економіці, на наш погляд, слід проводити наступні заходи спрямовані на їхнє вирішення:

- реконструювати і відновлювати агровиробництва, що передбачає заміну та ремонт зруйнованих активів, включаючи потужності для зберігання, пересадку культур та поповнення стада;
- збільшувати обсяг державної підтримки аграріїв;
- впроваджувати інноваційні технології та методи виробництва;
- відновлювати експортну інфраструктуру з урахуванням уроків війни, зокрема розвиток диверсифікованої системи логістики.

Незважаючи на значні виклики, пов'язані з поточною ситуацією, Україна зберігає потенціал залишатися одним з ключових постачальників продовольства на світовому ринку [3]. Сприятливі природні умови, кваліфіковані кадри та працелюбність українського народу – ось ключові фактори, що дають підстави для оптимізму. Завдяки їм український агросектор має всі шанси не лише відновитися, але й стати ще більш конкурентоспроможним. Однак для реалізації цього потенціалу необхідна стійка та мирна політична ситуація в країні. Міжнародна спільнота може відіграти важливу роль у підтримці України, надаючи їй фінансову та технічну допомогу, а також сприяючи експорту української сільгосппродукції.

Незважаючи на поточні виклики, пов'язані з повномасштабною війною, Україна зберігає потенціал залишатися одним з ключових постачальників продовольства на світовому ринку. Свідченням цього є значні обсяги експорту української сільгосппродукції, особливо до країн Європейського Союзу. Однак важливою умовою для реалізації потенціалу України у сфері продовольчої безпеки є стійка та мирна політична ситуація в країні. Міжнародна спільнота може відіграти значну роль у підтримці України, надаючи фінансову та технічну допомогу, а також сприяючи експорту української сільгосппродукції. Україна – це не лише житниця світу, але й надійний партнер, який готовий ділитися своїми ресурсами, технологіями та досвідом з іншими країнами. Завдяки спільним зусиллям України та міжнародної спільноти, вдасться подолати всі виклики та зберегти статус одного з ключових гарантів продовольчої безпеки у світі.

Список використаних джерел:

1. Мінагро: Україна годує 400 мільйонів людей у світі, у планах – нагодувати мільярд URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/9/682239/> (дата звернення: 09.05.2024).
2. Україна хоче годувати близько 1 млрд людей щорічно URL: https://m.gazeta.ua/articles/life/_ukrayina-hoche-goduvati-blizko-1-mlrd-lyudej-schorichno/1070213 (дата звернення: 04.05.2024).
3. Агросектор України: вплив війни та перспективи відновлення <https://dlf.ua/ua/agrosektor-ukrayini-vpliv-vijni-ta-perspektivi-vidnovlennya/> (дата звернення: 06.05.2024).

УДК 330.341.1

*Прушківська Е.В., д.е. н., професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Кошевацька А. Ю., Мудренко Д. Г., здобувачі
вищої освіти ступеня «Бакалавр» 3-го курсу
спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЯПОНІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ

Інноваційні технології у світовому сільському господарстві та їх вплив на продовольчу безпеку країн вкрай важлива проблема у контексті зростаючих викликів, що постають у глобальному просторі. Застосування передових технологій, таких як автоматизація процесів, використання робототехніки, штучний інтелект та сенсорна техніка, дозволяють підвищувати врожайність, знижувати втрати врожаю та оптимізувати використання ресурсів. Це сприяє підвищенню продуктивності сільськогосподарської діяльності, забезпечує стійкість до кліматичних змін та розвиває ефективність виробництва, що в свою чергу сприяє забезпеченню національної продовольчої безпеки країн.

В Японії зростає інтерес до інноваційних та сталих методів ведення сільського господарства. Програма "Майбутні фермери Японії"[1], ініційована Міністерством сільського, лісового та рибного господарства Японії, має на меті залучити молодь до аграрного сектору шляхом впровадження сучасних технологій та інноваційних підходів до ведення сільського господарства. Програма надає підтримку молодим фермерам для експериментів з новими технологіями та розробки бізнес-моделей, які є прибутковими та сталими. Спостерігається зростання впровадження технологій точного землеробства, таких як дрони, датчики та автономна техніка, які допомагають фермерам оптимізувати свої операції.

Японія успішно починає використовувати технології "фертигації", що дозволяють гармонійно поєднувати ефективні практики зрошення та добрива. Досвідчені фермери в Японії володіють великою базою знань і ноу-хау, які дозволяють їм більш ефективно використовувати воду і добрива, що стало запорукою сталого розвитку сільського господарства. Перетворивши ці знання на реальні практики, навіть недосвідчені фермери можуть впроваджувати ефективні технології та підвищувати продуктивність сільського господарства також у районах з обмеженим доступом до води.

Технологія зосереджена на «фертигації» була створена в Ізраїлі для вирішення проблеми гострої нестачі води. Поміщаючи краплі води і добрив біля коріння культур замість того, щоб розпилувати велику кількість води.

Така технологія також може мінімізувати кількість води, необхідну для підтримки ґрунту в належному стані. Технологія цифрового землеробства була протестована і виявилася високоефективною та недорогою. Очікується, що її впровадження суттєво змінить майбутнє сталого сільського господарства в Японії, і ці технології вже починають поширюватися в інших частинах Азії.

Досягнення в сільському господарстві мають вирішальне значення для майбутнього виробництва продуктів харчування в Японії та здатності країни стабільно забезпечувати майбутні покоління. Діяльність у аграрному секторі Японії є прикладом сільськогосподарської революції: поля перетворюють на технологічні центри за допомогою штучного інтелекту (AI), інтернету речей (IoT) та передових знань. Здатність агротехнологій підвищити точність контролю та догляду за врожаєм може виявитися життєво важливою у найближчому майбутньому.

Завдяки технологіям, уряд Японії прагне залучити молодих людей, які мають низьку мотивацію працювати безпосередньо в полі, але цікавляться технологіями. Це є спроба відновити сільськогосподарський сектор економіки, у якому скорочується зайнятість працівників. Підкреслимо, що за останнє десятиліття кількість японців, зайнятих у сільському господарстві, зменшилася з 2,2 млн до 1,7 млн людей. Існують також демографічні проблеми в цьому секторі, які пов'язані із тим, що, середній вік працівників наразі становить 67 років, і більшість фермерів працюють неповний робочий день.

Важливо зазначити, що топографія Японії значно обмежує сільське господарство, яке може виробляти лише 40% необхідної країні їжі. Японія також допомагає африканським країнам удвічі збільшити щорічне виробництво рису. Наприклад, до 2030 року збільшити до 50 млн. т. і вже є конкретні проєкти. Зокрема, у Сенегалі японці інвестували у підготовку сільськогосподарських технологів та передачу технологій, пов'язаних переважно зі зрошенням. В результаті врожайність зросла з чотирьох до семи тони рису на гектар, а доходи виробників зросли приблизно на 20% [2]. Японська стратегія має також на меті сприяти приватним інвестиціям та розширювати торгівлю технікою для сталого сільського господарства на Африканському континенті. Зауважимо, що головна мета японської революції – покращити власну продовольчу безпеку: влада Японії хоче виробляти принаймні 55% необхідної країні їжі до 2050 року, за допомогою новітніх технологій.

Інноваційні технології у сільському господарстві Японії відіграють ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни. Їхнє застосування дозволяє підвищувати продуктивність та стійкість сільськогосподарського сектора до викликів кліматичних змін та економічних труднощів. Розвиток інновацій у сільському господарстві сприяє не лише ефективному виробництву продовольства, але й забезпечує національну безпеку та благополуччя населення, формуючи Японію однією з провідних країн у цьому напрямку.

Список використаних джерел:

1. Як перейти до сучасного ведення сільського господарства, [URL: https://agtecher.com/uk/how-to-transition-to-a-modern-farming-operation/](https://agtecher.com/uk/how-to-transition-to-a-modern-farming-operation/)
2. Сільське господарство по-японськи - без землі та фермерів - BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-49959396>

УДК 330.341.1

*Прушківська Е.В., д.е. н., професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Набока С. А., Пікуліна М. Д., здобувачі вищої освіти
ступеня «Бакалавр» 3-го курсу спеціальності
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Сучасний стан світового сільського господарства та агропродовольчих ринків не дозволяє забезпечувати усе населення планети безпечними та високоякісними продуктами харчування, через кризові ситуації знижується рівень доступності та споживання найважливіших продуктів харчування. Продовольча проблема, хоч і повільно, але все більше набуває рис продовольчої безпеки, вирішення якої потребує узгодженої політики та спільних практичних дій світової спільноти. Однак такі дії в сучасних умовах, через загострення політичних та економічних проблем на глобальному рівні недостатньо вирішуються. Тому проблему продовольства в кожній країні, у тому числі й в Україні необхідно вирішувати виходячи зі своїх можливостей, переважно на основі власного виробництва за максимальних гарантій безпеки. Наша країна майже вийшла на рекомендований рівень споживання основних харчових продуктів своїми громадянами, мається на увазі фізична доступність до продовольчих товарів, хоча економічна доступність потребує додаткового вирішення [1].

Відносини у сфері продовольчої безпеки регулюються Конституцією України, Законом України "Про основи національної безпеки України"[2], а також іншими нормативно-правовими актами, що регулюють відносини у цій сфері. Продовольча безпека – стан економіки, за якого забезпечується продовольча незалежність країни, гарантується фізична та економічна доступність населення до якісних продуктів харчування відповідно до фізіологічних норм. Розглядаючи об'єкти продовольчої безпеки, то до них переважно відносять: людину, тобто її конституційні права на життя і здоров'я, право на достатнє й безпечне харчування; суспільство з його матеріальними

цінностями, інформаційне і навколишнє природне середовище та продовольчі ресурси; державу та її обов'язок забезпечити загальний добробут, належний рівень продовольчого забезпечення харчування громадян та її відповідальність за свою діяльність. Відповідно суб'єктами забезпечення продовольчої безпеки є: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; центральні та місцеві органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; громадяни України та об'єднання громадян; неурядові організації.

Система продовольчої безпеки включає агропромисловий комплекс; збут та розподіл; продовольчий резерв; споживання; управління; кадрове, інформаційне, фінансове, матеріально технічне, технологічне, наукове забезпечення. Використовуючи основи структурно-функціонального підходу продовольчу безпеку запропоновано розглядати як збалансоване функціонування продовольчих систем різного рівня через розширене відтворення всіх його елементів: виробничого, соціального, економічного та екологічного.

Основною сферою, де створюється продукція, яка є основою продовольчих товарів це – сільське господарство. В той же час, роль сільського господарства як двигуна загального зростання з плином часу зменшується одночасно з його часткою у ВВП, за валовою доданою вартістю та зайнятістю населення. Варто зазначити, що досвід країн світу, що мають високі середні доходи на душу населення, дозволяє припустити, що його роль у забезпеченні продовольчої безпеки та скороченні бідності й голоду, продовжуватиме залишатися значущою.

Охарактеризуємо основні складові національної продовольчої безпеки країни. По-перше, здатність продовольчої системи здійснювати виробництво сільськогосподарської продукції, імпортувати її, забезпечувати ефективне зберігання та просування до кінцевого споживача продуктів харчування в обсягах, які необхідні для задоволення раціональних потреб всіх соціальних груп населення. По-друге, можливість споживання достатнього в кількісному вираженні та збалансованого за асортиментом набору продуктів харчування, що відповідає прийнятим стандартам та є економічно доступними. По-третє, можливість споживання продуктів високої якості та у кількості, достатній для раціонального харчування за енергетичною цінністю та збалансованого й якісного харчування. По-четверте, економічна самостійність та максимальна автономність національної продовольчої системи, її адаптивність до коливань кон'юнктури світового ринку на основі раціонального використання наявного виробничого потенціалу та проведення активної зовнішньоекономічної діяльності на глобальних продовольчих ринках. По п'яте, здатність продовольчої системи мінімізувати вплив несприятливих політичних, економічних та природно-кліматичних умов на виробництво та постачання населенню продовольства в усіх регіонах країни.

Отже, із вище зазначеного слідує, що ключовими аспектами національної продовольчої безпеки є фізична доступність продуктів, економічна можливість

їх придбання, якість та безпека харчування, а також сталий розвиток. Для забезпечення продовольчої безпеки необхідно балансувати функціонування продовольчих систем на всіх рівнях та враховувати різноманітні аспекти, включаючи сільське господарство, економічну самодостатність та безпеку харчових продуктів.

Список використаних джерел:

1. Іванов С.В., Юдіна С.В. Забезпечення національної продовольчої безпеки. URL: file:///C:/Users/User/Desktop/%D0%A3%D0%BD%D1%96 - 623323-1-10-20221227.pdf
2. Закон України “Про основи продовольчої безпеки України”. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI00A?an=3>

УДК 330.341.1

*Прушківська Е.В., д.е. н., професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*
*Чулакова А. О., Вебер В. В. здобувачі вищої
освіти ступеня «Бакалавр» 3-го курсу спеціальності
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ У ВИРОЩУВАННІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

Зелена економіка передбачає соціальну інтеграцію, виробляє дуже незначну кількість вуглецю і є ресурсоефективною. Державні та приватні інвестиції, спрямовані на збільшення частки відновлювальних джерел енергії, підвищення енергоефективності, зменшення викидів парникових газів і відходів, є головними рушіями економічного зростання, створення робочих місць, доходів і процвітання.

Перехід до зеленої економіки є центральним елементом Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Хоча було досягнуто певних успіхів у гармонізації нормативно-правової бази України із законодавством ЄС, потрібно докласти ще багато зусиль, щоб перейти до зберігаючих технологій та робити стрибок до зеленої економіки [1, 2]. До ключових напрямів «зеленої економіки» віднесено: відновлювальні джерела енергії; енергоефективність; органічне землеробство; правління відходами та рециклінг; управління водними ресурсами; збереження екосистеми; раціональне природокористування; декарбонізація; соціально-інклюзивний розвиток.

На сучасному етапі цивілізаційного розвитку, органічне виробництво є досить перспективним напрямом аграрного господарювання в світі та Україні. За своїм природно-кліматичним та ґрунтовим потенціалом, наша країна має унікальну можливість зайняти одне з провідних місць серед виробників органічної продукції. В Україні сприятливі умови для розвитку й поширення на великих площах біологічних технологій. Підставою для поширення біологічного рослинництва та виробництва екологічно чистої продукції є те, що за останні 50 років в Україні, якщо порівняти з країнами Західної Європи, значно нижчі норми внесення агрохімікатів. Так, у 60-ті роки вносили 49 кг/га діючої речовини мінеральних добрив, у кінці 80-х – 177, а в 90-х роках – 21 кг/га. Через нестачу коштів багато господарств не використовували агрохімікати та пестициди протягом останніх 10-15 років. Необхідність здешевлювати продукцію спонукає сільгоспвиробників підвищувати врожайність. Через це вони збільшують закупівлю високоврожайного насіння, добрив і засобів захисту рослин. Разом із мінеральними добривами в ґрунти надходили фтор, хлор, важкі метали, що суттєво знижувало якість продукції рослинництва та овочівництва. На сьогодні забезпеченість агрофірм засобами захисту рослин становить 20 відсотків до потреби, у тому числі й гербіцидами. Забезпеченість селян мінеральними добривами складає всього 30%. Лише 11 кілограмів діючої речовини міндобрив припадає на гектар – у 20 разів менше, ніж у розвинутих країнах Європи [3]. Тому Україна вже зараз заявила про себе на міжнародному рівні, як про виробника екологічно чистої продукції сільського господарства.

На початку 2020 року Україна заявила про свої наміри стати частиною Європейської зеленої угоди та сприяти досягненню кліматичної нейтральності. У довоєнний період було налагоджено діалог на високому рівні з Європейським Союзом щодо Європейської зеленої угоди, а також були зроблені перші спроби включити відповідні цілі та завдання до стратегічного планування України.

Вплив органічного виробництва на соціальний розвиток, насамперед, сільських територій, як показує зарубіжна практика, здійснюється достатньою мірою. Оскільки, збільшується кількість «зелених» робочих місць у селах, це значно зменшить виїзд сільського населення за кордон, яке є економічно активним [4]. До того ж, частина молоді залишиться жити і працювати в селі, як наслідок, зменшиться урбанізація, також певна кількість міського населення можливо переїде працювати в село. У зв'язку із збільшенням кількості сільського населення буде оновлюватись інфраструктура. Тут, звичайно, необхідно залучати великих агрохолдингів, які користуються сільською землею, але самоусунулись від фінансування соціальної сфери села. Отримуючи надприбутки, вони повинні здійснювати свій внесок у поліпшення інфраструктури. Територіальним громадам необхідно змусити великий і середній бізнес забезпечити потреби сільського населення у якісній медицині, дошкільній та шкільній освіті, комунальному обслуговуванні, а саме зробити дороги, побудувати дитячі садочки, школи, медпункти, придбати автобуси, зробити освітлення вулиць, забезпечити благоустрій територій, зробити

каналізацію, побудувати заводи із переробки сміття тощо. Тобто органам місцевої влади необхідно інституційно заохотити бізнес покращувати екологічну та соціальну ситуацію на селі задля безперешкодного ведення своєї діяльності на території сільської місцевості.

В Україні існує великий потенціал для виробництва сертифікованої органічної продукції. Незважаючи на проблеми становлення, органічний сектор є перспективним завдяки родючим чорноземним ґрунтам, сприятливим кліматичним умовам, низьким цінам на оренду землі, зростаючому попиту населення на органічні продукти харчування тощо. У порівнянні з європейськими країнами, в нашій країні наявні значні площі без істотного застосування агрохімікатів, які можна було б швидко перевести на сертифіковане органічне виробництво. Органічне агровиробництво має великий потенціал для покращання економічного, соціального та екологічного стану в Україні, воно сприятиме комплексному розвитку сільських територій, поліпшенню якості та безпечності харчування населення.

Список використаних джерел:

1. Ілона Білокінна «Зелена економіка як вимога часу та основа успішного післявоєнного відновлення країни» . URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/05/2023-316-12.pdf>
2. Виступ Постійної представниці ПРООН в Україні Дафіни Герчевої на Національному екофорумі «Зелена економіка: як досягти балансу», 21 жовтня 2021 р. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/speeches/zelena-ekonomika-ta-idealnyy-balans>
3. Славгородська Ю. В. « Виробництво органічної продукції в Україні: стан та перспективи » URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/visnyk/2016/04/11.pdf>
4. Стаття: « Особливості вирощування екологічно безпечної продукції ». URL: <https://vseosvita.ua/lesson/osoblyvosti-vyroshchuvannia-ekolohichno-bezpechnoi-produktsii-248515.html>

УДК 330.341.1

*Рекротюк Д.С. здобувач вищої освіти ступеня «магістр» 2-го року навчання спеціальності «Менеджмент»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Власенко Т.О. к. е. н., доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

АНАЛІЗ ЯГІДНИЦТВА В УКРАЇНІ

Для успішного розвитку садівництва в Україні важливо сфокусуватися на вирощуванні продукції, яка відповідає світовим стандартам та спроможна конкурувати на світовому ринку. Садівництво є традиційною галуззю сільського господарства України. Плодово-ягідна продукція має велике значення у забезпеченні продовольчої безпеки національного ринку. За період так званої «перебудови» та перші роки трансформації української економіки (з 1985 по 1999 р.) обсяги виробництва продукції садівництва скоротилися більше ніж у п'ять разів. Окрім того, занепад галузі у 90-ті роки підкреслювали експансія імпорту фруктів, навіть тих, які в природно-кліматичних умовах України мають бути більш продуктивними, ніж в інших країнах, технологічна відсталість, відсутність належної інфраструктури (сховища, переробка), без яких галузь садівництва не може розвиватися [1].

За роки трансформації української економіки галузь садівництва зазнала суттєвих змін. Площі під плодовими насадженнями з 2010 по 2020 рр. скоротилися на 21%, але при цьому зросла врожайність плодкових та ягідних культур на 26,4 % (рис. 1.1). У 2020 р. рівень виробництва плодів і ягід в Україні досяг 2023,8 тис т, що більше за 2000 р. на 13,7% (рис. 1.1). Проте це ще на 5% нижче, ніж було в 2019 р [2].

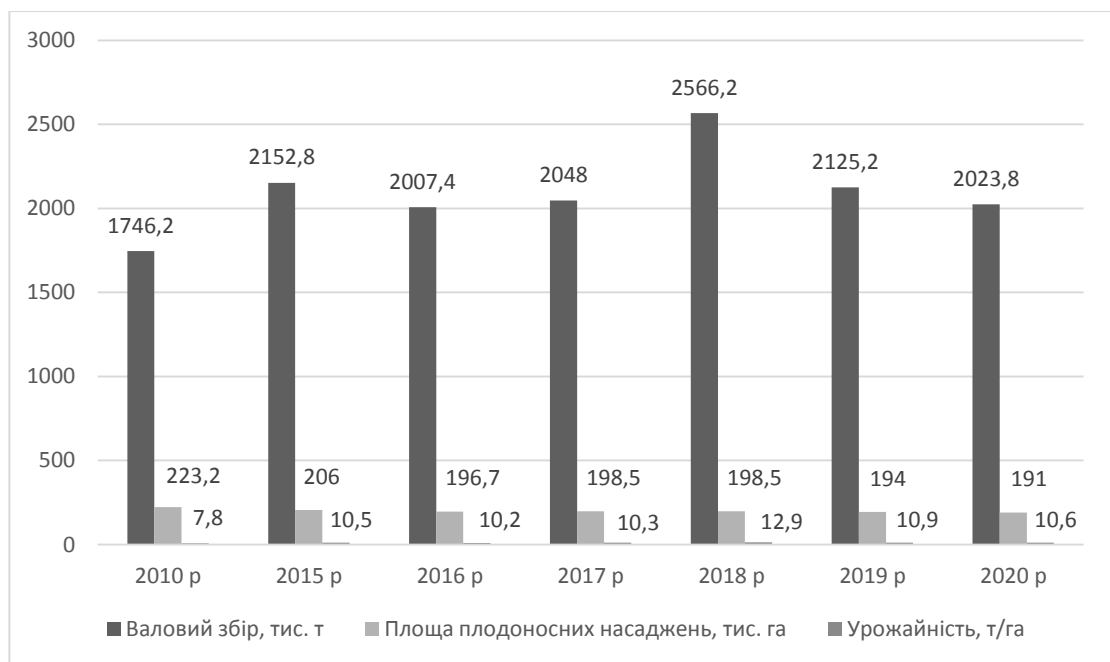

Рис 1.1. Динаміка площ, валового збору, урожайності плодкових та ягідних культур в Україні

Джерело: побудовано за даними [2]

У 2023 році Україна досягла рекордного показника експорту заморожених фруктів, переважно ягід. Обсяг експорту склав 87 тисяч тонн, що принесло країні 132 мільйони доларів США виручки на зовнішніх ринках (рис. 1.2).

У 2023 році товарна структура експорту заморожених ягід з України традиційно формувалася переважно з малини (близько 46 тис. т), чорниці (27 тис. т), ожини та шовковиці (3 тис. т), а також суниці та полуниці (3 тис. т).

Європейський Союз знову став головним ринком збуту заморожених ягід та інших плодів українського виробництва. У 2023 році доходи від продажу на цей ринок склали 124 мільйони доларів США, що становить 94% від загальної виручки[3].

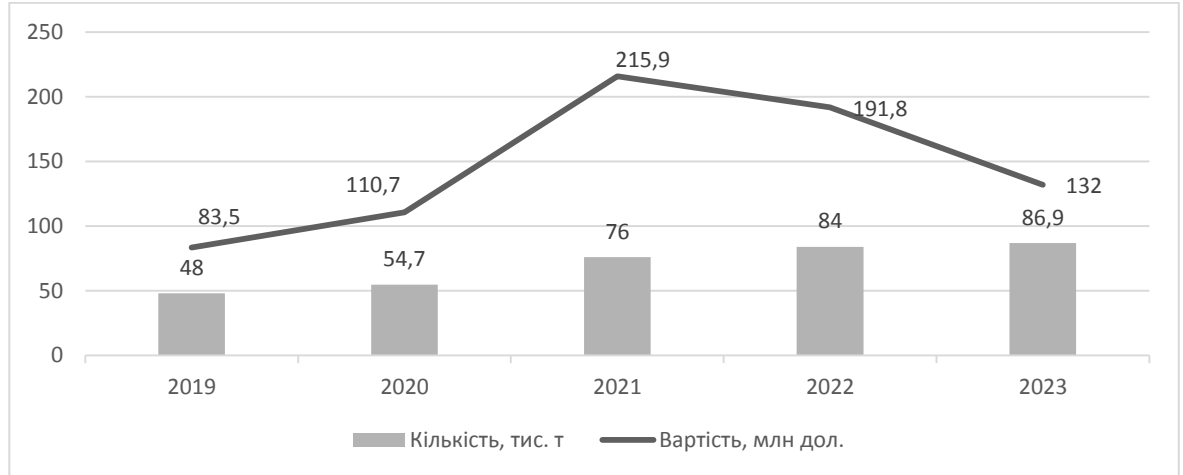

Рис 1.2. Динаміка експорту Україною заморожених ягід та інших плодів
Джерело: [3]

Експорт свіжих ягід з України в минулому році продемонстрував ріст як у кількісному, так і у вартісному вимірах. Обсяг експорту збільшився на 5 тисяч тонн, що призвело до зростання виручки на 18 мільйонів доларів США (рис. 1.3). Найбільш затребуваними на зовнішньому ринку свіжими ягодами виявилися лохина (3,6 тисяч тонн) та малина (0,6 тисяч тонн) [3].

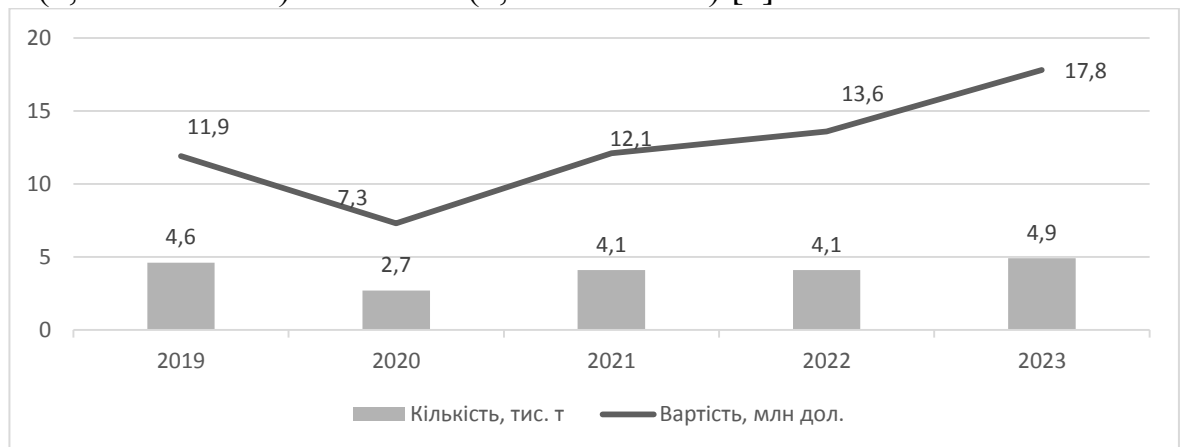

Рис 1.3. Динаміка експорту Україною свіжих ягід
Джерело: [3]

Експорт українських свіжих ягід до країн Європейського Союзу у 2023 році відіграв ключову роль у загальних доходах, адже він забезпечив валютні надходження в сумі 14 мільйонів доларів США, що становить близько 80% від загальної виручки. Найбільшим попитом на українську малину торік користувалися Польща (понад 0,3 тисячі тонн) та Нідерланди (0,2 тисячі тонн).

При цьому, основними ринками збуту лохини були Польща (0,9 тисячі тонн), Нідерланди (0,8 тисячі тонн), Німеччина (0,4 тисячі тонн), Велика Британія (0,4 тисячі тонн), Грузія (0,3 тисячі тонн), Молдова (0,3 тисячі тонн) та Іспанія (0,3 тисячі тонн) [3].

Незважаючи на негативний вплив пандемії COVID-19 та військової агресії росії проти України, експорт заморожених та свіжих ягід з України продемонстрував стійкість та зберіг позитивну динаміку розвитку, перетворившись на один з небагатьох вітчизняних продуктів, які й надалі користуються попитом на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Галат, Л. (2021). Державна фінансова підтримка галузі садівництва як фактор підвищення її конкурентоспроможності. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (6), 44-55. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.6.5>
2. Сало І.А. Розвиток ринку плодів та ягід в Україні. *Економіка АПК*. 2020. № 3. С. 16–23.
3. «Українська Асоціація Аграрного Експорту» веб-сайт. URL: <https://uaexport.org/2024/04/01/ukrayina-zbilshila-obsyagi-eksportu-svizhih-i-zamorozhenih-yagid-u-2023-rotsi/> (дата звернення: 04.05.2024).

УДК
339.5:339.92(477):338.439(100)

Чавдар А.О., магістр,
ОП «Міжнародна економіка»,
Запорізький національний університет
(м. Запоріжжя, Україна)
Науковий керівник: Селіщева А.В.
д.е.н., професор
Запорізький національний університет
(м. Запоріжжя, Україна).

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В СВІТОВИЙ ПРОДОВОЛЬЧИЙ ПРОСТІР

Активізація інтеграційних процесів у національній економіці та прагнення стати рівноправним гравцем у світовому продовольчому просторі зумовлює необхідність максимального використання природо-ресурсного потенціалу та узгодження цілей і завдань зовнішньоекономічної політики, ключовим елементом якої є міжнародна торгівля.

За результатами статистичних досліджень в Україні, як і розвинених країнах світу, менше 5% населення. Враховуючи те, що країна є виробником значних обсягів продовольства, ймовірність виникнення проблем із продовольчою безпекою є нижчою. При цьому є певні виклики, адже значна кількість населення більше 50% свого доходу витрачає на продукти харчування,

структура якого є нераціональною, виникає проблема забезпечення переробних підприємств сировиною тощо.

Зауважимо, що до військової агресії Україні вдалося зміцнити свої позиції на світовому продовольчому ринку, збільшити обсяги експорту, диверсифікувати товарну та географічну структуру експорту.

Зауважимо, що Україна займала лідерські позиції в світі з виробництва та експорту низки продовольчих товарів (табл. 1).

Таблиця 1

Позиція України в світовому продовольчому просторі

Позиція в світовому рейтингу	Виробництво, експорт товарів
1	виробництво та експорт соняшника й соняшникової олії
2	експортер зернових та горіхів
3	виробник та експортер ячменю та ріпаку
4	експортер кукурудзи, виробник меду та горіхів
5	експортер пшениці
7	виробник кукурудзи, пшениці та експортер сої
8	виробник сої та експортер курятини

Джерело: згруповано на основі: [1]

Аналіз табл. 1 свідчить про наявність значних порівняльних переваг України щодо експорту продовольчих товарів порівняно зі світовим рівнем.

Лідерські позиції в експорті продовольства забезпечуються за рахунок рослинництва (табл. 2), тобто сировинна складова є ключовою в експорті. При цьому частка переробної продукції є значно нижчою.

Таблиця 2

Експорт продукції АПК харчової промисловості в Україні та світі, млн дол США

Товари	Україна		Світ		Частка України в світі, %	
	2015	2021	2015	2021	2015	2021
Рослинна продукція	11288,1	21600,5	504646,7	836788,2	2,24	2,58
Тваринна продукція	821,3	1325,3	308089,4	460044,1	0,27	0,29
Харчові продукти	2468,4	3368,4	508337,5	817802,8	0,49	0,41
Продовольство	14435,4	26538,8	1260805,0	2011963,9	1,14	1,32

Джерело: згруповано на основі: [2]

Щодо експорту продукції тваринництва, необхідно зазначити, що частка України в 2021 році зросла до 0,29, але порівняльні переваги залишаються найменшими.

На думку експертів, Україна поки не має достатніх можливостей для впливу на світовий ринок продовольства, який за прогнозами до 2025 року буде характеризуватися значним рівнем концентрації експорту ключових

продовольчих товарів. При цьому фахівці зазначають, що посилення ролі України в світовому продовольчому просторі дає можливість диверсифікувати міжнародний ринок та досягти стабільності та стійкості його розвитку.

На основі проведеного аналізу можна підсумувати, що для збереження позицій України як лідера в експорті продовольчих товарів необхідно стимулювати виробництво та експорт. При цьому важливою є вчасне реагування на виклики сьогодення, котрі потребують пошуку ефективних та дієвих інструментів та механізмів для узгодження цілей національної та світової політики. Незважаючи на складні умови виробництва та експорту, які виникають внаслідок військової агресії, Україна продовжує підтримувати та посилювати свої позиції на світовому продовольчому ринку, дотримуючись правил міжнародної торгівлі, мінімізуючи ризики та будуючи ефективну логістику задля відстоювання національних інтересів на світовому рівні.

Список використаних джерел:

1. Дейнеко Л.В. Світові виклики та забезпечення продовольством та роль України в їх подоланні. *Економічний вісник університету*. Економіка та управління. Випуск № 34/1. С. 48-55.
2. WITS. World Integrated Trade Solution. Washington, DC: World Bank. https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/UKR/Year/2021/TradeFlow/EXRIMP/Partner/all/Product/16-24_FoodProd.

УДК 339.564:338.436:339.94

*Шевченко Д. В., здобувач вищої освіти
ступеня «Бакалавр» ОП «Міжнародний бізнес»
НУ «Запорізька політехніка»
(м. Запоріжжя, Україна)
Науковий керівник: Селіщева А.В.
д.е.н., професор
Запорізький національний університет
(м. Запоріжжя, Україна)*

СПЕЦИФІКА ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах поглиблення конкурентної боротьби, експортна діяльність підприємств забезпечує ефективне функціонування національної економіки і визначає особливості зовнішньоекономічної діяльності країни. Суб'єкти господарювання, які виходять на міжнародні ринки та експортують продукцію є менш вразливими та чутливими до змін внутрішнього середовища, що обумовлює їх продуктивність, інноваційність та ефективність [1, с. 229].

Для зростання обсягів міжнародної торгівлі та залучення інвесторів доцільно поглиблювати міжнародні економічні відносини на основі оптимального використання вже існуючих торговельних угод та укладання нових на взаємовигідних умовах.

Зауважимо, що специфіка експортної діяльності в умовах інтернаціоналізації світової економіки визначається умовами виходу на міжнародні ринки та можливостями щодо отримання доступу до нових ринків, а також залежить від результатів його дослідження. При цьому постійне вдосконалення умов виходу на міжнародні ринки буде сприяти створенню нових робочих місць та підвищенню темпів економічного зростання національної економіки.

На теперішній час лише обмежена кількість аграрних підприємств реалізують свою продукцію на міжнародному ринку. Головними операторами аграрного ринку є агрохолдинги й трейдери. Відмінність зазначених категорій експортерів полягає в тому, що агрохолдинги виступають в ролі виробників, переробників, продавців сільськогосподарської продукції на експорт, а трейдери скуповують аграрну продукцію з метою її подальшої реалізації на міжнародному ринку. Тобто, важливість експортної складової підтверджується постійним зростанням обсягу реалізації сільськогосподарської продукції за кордоном.

Підкреслимо, що аграрний сектор національної економіки є досить потужним і характеризується значними експортними можливостями, якщо порівняти з ключовими гравцями світового аграрного ринку, такими як США, Канада, країни ЄС.

Як свідчать результати дослідження фахівців, в національній економіці задіяно лише третя частина від усіх продуктивних ресурсів країни. Продукція аграрного сектору України є конкурентоспроможною на світовому ринку. Проте питання щодо встановлення цін на сільськогосподарську продукцію можуть уповільнювати розвиток виробництва аграрної продукції.

Деякі іноземні трейдери купують сільськогосподарську продукцію за низькими цінами на регіональному та локальному ринках, продаючи на світовому ринку за вищими цінами. Отож різниця між світовою та внутрішньою ціною дає можливість отримувати не лише експортну, але й абсолютну ренту.

На основі вищезазначеного можна проаналізувати значення національного агропромислового комплексу через аналіз потенційних сценаріїв розвитку, які дозволять в майбутньому відновити статус «Житниці Європи» і поступово отримати звання «Годувальниця світу», стати «країною інновацій» та «країною інвестицій» (рис. 1).

Зауважимо, що за умови формування сприятливого середовища Україна може стати житницею Європи, враховуючи географічні, природо-ресурсні показники та кліматичні умови. Тобто, Україна має всі можливості, щоб стати одним із ключових постачальників сільськогосподарської продукції на світовому ринку.

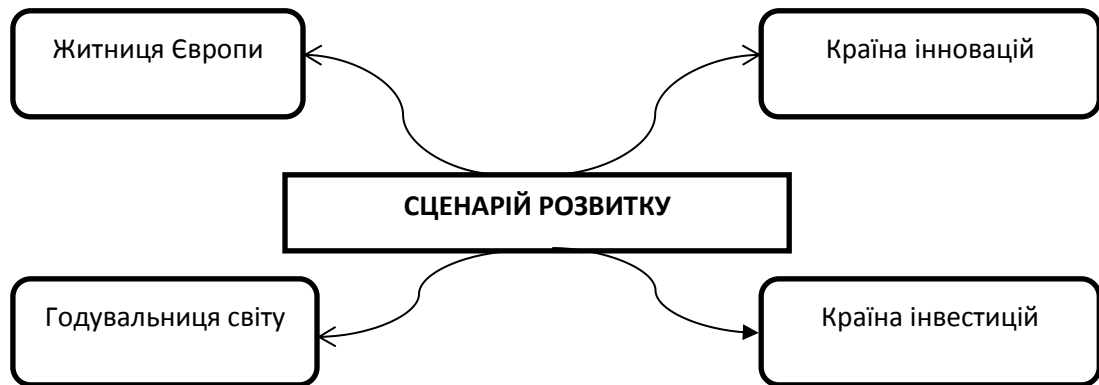

Рисунок 1. Сценарії розвитку національної економіки в глобалізованому світі

Джерело: Побудовано авторами самостійно

Важливість зростання експортної діяльності аграрної продукції підвищується з точки зору продовольчої безпеки людства. Адже чисельність населення світу постійно зростає і за прогнозами експертів до 2050 року складе 10 млрд осіб [2, с. 25]. У зв'язку з зазначеним глобальний дефіцит продовольства буде зростати. Отже, в цих умовах доцільним для національної економіки є формування і просування бренду країни, що постачає якісну сільськогосподарську продукцію.

На основі проведеного аналізу можна підсумувати, що специфіка експортної діяльності в умовах інтернаціоналізації полягає в необхідності постійного пошуку нових ринків збуту, їх дослідження та визначення найбільш перспективних, що дає можливість сформувати позитивний імідж країни на світовому ринку, зменшити рівень впливу зміни мікроекономічного середовища на діяльність суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Learning-by-Exporting: What We Know and What We Would Like to Know / A.Silva, O.Afonso, A.Paula Africano / FEP Working Papers. 2010. 44 p. URL: http://www.fep.up.pt/investigacao/workingpapers/10.03.01_wp364.pdf.

2. Кирилов Ю.Є. Розвиток аграрного сектору економіки в умовах глобалізації. *Економіка АПК*. 2016. С. 23–29.

СЕКЦІЯ 3. ПРАКТИКИ ЄС В РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗІЇ МОЛОДІ

УДК 323.21:005.3

*Алексєєв О. Ю., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет біоресурсів
і природокористування України.
Науковий керівник: Супрун Д. М.
д.пед.наук, професор
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ТА ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД: ПРАКТИКИ ЄС

В умовах сьогодення варіативні проекти регіонального та міжнародного рівня ставлять за мету підвищити соціальну роль університетів шляхом посилення взаємодії між університетами та громадами, що призведе до розробки національної політики з підтримки третьої місії університетів із забезпечення соціальної згуртованості, адаптивності, стійкості та процвітання в Україні [3].

Інтегральною метою програми «Формування громадянської позиції університетів: урахування інклюзивного підходу до прийняття рішень» є формування єдиної думки загалу, зокрема студентства, стосовно шляхів утворення та впровадження в українське суспільство новоствореної парадигми інклюзивного соціально-освітнього середовища як основи соціальної захищеності, відповідальності та соціальної згуртованості громадян України в умовах сучасних інтеграційних викликів засобом формування соціально-корпоративної відповідальності та зобов'язаності університетів і зміцнення соціальної згуртованості загалу [4].

Саме актуальні питання ролі університетів у суспільстві, стратегії та тренди їх модернізації, промоції та маркетингу, сприяння кар'єрному розвитку, інтернаціоналізації освіти набувають беззаперечної значущості в контексті соціальної згуртованості.

Програму побудовано з урахуванням особливостей кращих європейських практик надання зазначеної допомоги. Вона створена на основі досвіду наукової співпраці факультету з профілюючими факультетами європейських держав (Sapienza University, Rome, Italy; The John Paul II Catholic University, Lublin, Poland; Ostfalia, Germany).

Саме університети посилюють співпрацю задля сталого розвитку інклюзивного суспільства. Дана думка відображена у конкретизованих цілях формування громадянської позиції університетів на державному рівні:

- розробка національної політики щодо посилення третьої місії університетів і співпраці між університетами;
- розробка типових стратегій взаємодії між університетами та суспільством на основі потреб, спрямованих на підвищення громадянської активності та залучення громадян на основі принципів рівності, солідарності, недискримінації та інклюзії;
- розвиток співпраці між університетами та суспільством на основі європейського досвіду та практик у сфері інклюзії;
- підвищення рівня соціальної відповідальності та залученості університетів до громад через підвищення їх спроможності у сфері розвитку лідерства;
- підвищення рівня взаємодії між інклюзивними цільовими групами та зацікавленими сторонами щодо співпраці між університетами та громадами на основі європейського досвіду та практики;
- забезпечення належної співпраці між партнерськими інституціями, цільовими групами та зацікавленими сторонами з метою своєчасної реалізації проектів програм з формування громадянської позиції університетів [3].

Визначаючи громадянську позицію університетів як драйвер соціально згуртованого суспільства, маємо висвітлити наступні значущі дефініції:

Громадськість – соціально активна частина суспільства, яка на добровільних засадах бере участь у суспільно-політичному житті країни, діє як безпосередньо, так і через різноманітні об'єднання громадян [1].

Громадянське суспільство – суспільство громадян з високим рівнем економічних, соціальних, політичних, культурних і моральних властивостей, яке утворює розвинені правові відносини з державою; суспільство рівноправних громадян, яке не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага [5].

Також надважливості набуває *партнерство*, як форма участі вказаних суб'єктів у процесі прийняття рішень, яка передбачає спільну відповідальність на кожному етапі процесу прийняття політичного рішення: встановлення порядку денного, складання проекту, прийняття рішень та реалізації політичних ініціатив. Партнерство є вищим рівнем участі громадянського суспільства у процесі прийняття рішень [2].

В контексті формування громадянської позиції університетів маємо зацентуватися на тому, що *інклюзивне прийняття рішень* – процес максимального врахування інтересів усіх громадян, де всі учасники мають змогу вільно й відкрито долучатися до прийняття рішень, що їх стосуються, без жодних утисків чи приниження. Передумови забезпечення сприятливих умов для інклюзивного прийняття рішення включають верховенство права,

дотримання основних демократичних принципів, політичну волю, сприятливе законодавство, чіткі процедури, довгострокову підтримку та ресурси для сталого громадянського суспільства і спільний простір для діалогу та співпраці.

Тож, «інклюзивне прийняття рішень» маємо змогу охарактеризувати як підхід, при якому для формування інклюзивної політики та прийняття рішень враховується думка і дослухаються до тих, на кого ця політика впливає [4].

За умови дотримання інклюзивного підходу при прийнятті рішень, політика та послуги, що запроваджуються з метою захисту прав людей з інвалідністю, формується з урахуванням досвіду тих, на кого вони спрямовані. Отже, *Інклюзія* – це процес реального включення людей з інвалідністю в активне суспільне життя з однаковою мірою для всіх членів суспільства [5].

Саме актуальні питання ролі університетів у суспільстві, стратегії та тренди їх модернізації, промоції та маркетингу, сприяння кар'єрному розвитку, інтернаціоналізації освіти набувають беззаперечної значущості в контексті соціальної згуртованості.

Отже, розширення міжнародних зв'язків й інтеграція до європейської спільноти сприяє зростанню значущості й міжнародного маркетингу в напрямку формування громадянської позиції університетів з урахуванням інклюзивного підходу до прийняття рішень.

Список використаних джерел:

1. Brytanska Rada. Posibnyk z inkluzyvnoho pryiniattia rishen dlia zasobiv masovoi informatsii. Nichoho dlia nas bez nas. URL: <https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2019/09/Posibnyk-%C2%ABNichogo-dlya-nas-bez-nas%C2%BB.pdf>
2. R.Sopivnyk, I.Sopivnyk, D.Suprun, T.Hryhorenko. Social leadership and team building/Sotsialne liderstvo i komandoutvorennia. Kyiv, 2023 r. URL: <https://dglib.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bc90a611-0bce-472e-8d46-017892b1f745/content>
3. Suprun, D. (2023) Psychology of Management: Kyiv.: DUSU, p.423. http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34962/Sheremet_83-89.pdf?sequence=1
4. Suprun, D. (2019). Modernizatsiia zmistu profesiinoi pidhotovky psykholohiv v haluzi spetsialnoi osvity (monohrafiia) [Modernization of the content of psychologists' professional training in the field of special education: a monograph]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. [in Ukrainian]
5. Unicom. Університети-громади: посилення співпраці. URL:<https://unicom.community/>

*Венгерська Н. С. к. е. н., доц.,
Запорізький національний університет
(м. Запоріжжя, Україна)
Курченко М. М., студент,
Запорізький національний університет
(м. Запоріжжя, Україна)*

ПРОГРАМИ ЕРАЗМУС+ НАПРЯМУ ЖАН МОНЕ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗІЇ МОЛОДІ

Освіта є ключовим чинником у формуванні розвиненого суспільства, що ґрунтується на принципах рівності та інклюзії. Проте нерівність доступу до якісних знань, обмежені можливості все ще становлять виклик для багатьох молодих людей, особливо в контексті доступу до вищої освіти та можливостей для розвитку. Важливу роль у забезпеченні соціально-економічної інклюзії молоді відіграють європейські програми Erasmus+. Вже більш ніж 30 років Європа фінансує програму Erasmus+, яка дозволила понад чотирьом мільйонам європейських студентів навчатися, стажуватися та здобувати досвід за кордоном. Напряму Жана Моне з вищої освіти має на меті сприяти підвищенню рівня викладання та досліджень у сфері європейських студій у всьому світі. Він також має на меті сприяти діалогу між науковцями та політиками, зокрема для того, щоб покращити управління політикою Європейського Союзу [1].

Модулі Жана Моне — це навчальні програми або короткі курси з вивчення студій Європейського Союзу (ЄС) у закладах вищої освіти. Кожен модуль триває три роки і складається щонайменше з 40 навчальних годин на навчальний рік. Модулі можуть зосереджуватися на певній дисципліні європейських студій або використовувати міждисциплінарний підхід [1]. Тож це дозволяє молоді з різних освітніх програм отримати доступ до високоякісної освіти та розвивати свої навички та компетенції.

У стінах Запорізького національного університету (ЗНУ) (місто Запоріжжя, Україна) близько 15 програм Erasmus+ напряму Жан Моне. Так одним із успішних кейсів-проектів на економічному факультеті стала реалізація проекту DIRUT («Diversification of rural tourism through sustainability and creativity: disseminating European experience in Ukraine»). Цей проект в першу чергу передбачав реалізацію курсу DIRUT, який надав навички слухачам вміння та знання зі створення бізнес-моделей, заснованих на європейських цінностях та принципі встановлення гармонійного балансу між навколишнім середовищем, економікою, суспільством та культурою. Всі слухачі курсу мали змогу створити бізнес-модель CANVAS. Завдяки цій програмі студенти змогли долучитися до волонтерства у ГО «Дивосвіт», яка відроджує сільський туризм у Запорізькій області, тим самим сприяючи розвитку села та його інфраструктури [2].

У ході вивчення іншого курсу Erasmus+ напрямку Жан Моне «Європейські практики соціального підприємництва: сталість, інклюзія та креативність», що реалізується в ЗНУ, студенти мали змогу здобути практичні навички та компетенції, необхідні для створення та функціонування соціальних підприємств в Україні, формування та розвитку молодіжного соціального підприємництва відповідно до принципів ЄС. Слухачі змогли долучитися до розробки проєктів, пов'язаних із соціальним підприємництвом [3].

Таким чином, програми Еразмус+ напрямку Жан Моне відіграють, на нашу думку, ключову роль у забезпеченні соціально-економічної інклюзії молоді. Це дозволяє молоді стати конкурентоспроможними на ринку праці, здобути нових навичок та знань, ознайомитися з найкращими практиками країн Європейського Союзу, розглянути практичні кейси. Важливо, щоб фахівці долучалися до створення нових курсів за програмою Erasmus+ напрямку Жан Моне у всіх університетах. Також необхідно розповсюджувати інформацію про набір на такі курси. Це охопить якомога більшу кількість молоді, що позитивно впливатиме на інтелектуальний капітал країни в цілому.

Програми Erasmus+ напрямку Жан Моне відіграють важливу роль у забезпеченні соціально-економічної інклюзії молоді, надаючи їм можливість отримати доступ до якісної освіти та можливості розгляду європейських практик. Завдяки цій програмі українські студенти можуть здобувати навички, знання необхідні для відбудови нашої країни. Завдяки участі молоді в таких курсах можливо буде побудувати більш інклюзивне та справедливе суспільство, де кожна людина не залежно від її походження, статусу, фізичного та психоемоційного стану матиме можливість отримати якісну освіту та реалізувати свій потенціал.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного Еразмус+ офісу в Україні. URL: <https://erasmusplus.org.ua/> (дата звернення: 03.05.2024)
2. Представники економічного факультету поєднують волонтерство в галузі сільського туризму з практичною та науково-дослідницькою діяльністю». Запорізький національний університет. URL: https://www.znu.edu.ua/cms/index.php?action=news/view_details&news_id=56331&lang=ukr&news_code=predstavniki-ekonomichnogo-fakultetu-po--dnuyut-volonterstvo-v-galuzi-sil'skogo-turizmu-z-praktichnoyu-ta-naukovo-doslidnitskoyu-diyalnistyu (дата звернення: 03.05.2024)
3. Відбувся захист проєктів із курсу практик соціального підприємництва. Запорізький національний університет. URL: https://www.znu.edu.ua/cms/index.php?action=news/view_details&news_id=61453&lang=ukr&news_code=vidbuvsya-zakhist-pro--ktiv-iz-kursu-praktik-sotsialnogo-pidpri--mnitstva (дата звернення: 03.05.2024)

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Гринчук І.О., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
факультету аграрного менеджменту
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Війна стала значним викликом для соціальної сфери України. Адаптація соціальної політики до нових воєнних реалій неможлива без урахування змін у номенклатурі та структурі соціально вразливих категорій населення. Зокрема, станом на вересень 2023 р. в Україні налічувалося 3 млн людей з інвалідністю, і за півтора року їх кількість збільшилася приблизно на 300 тис. [1]. Чисельність людей, які після стабілізації стану та лікування потребують реабілітації, збільшується чи не щодня, тому повернення постраждалих до повноцінного активного життя – один з головних пріоритетів держави.

Отже, в Україні нагально необхідним стає розвиток суспільної діяльності, спрямованої на підтримку соціальної сфери, зокрема ринку праці та вразливих верств населення. Один із прикладів такої діяльності у міжнародній практиці – соціальне підприємництво.

За даними Європейської Комісії, наразі в Європі існує 2 млн соціальних підприємств, що складає 10 % від усього європейського бізнесу, на яких працюють понад 11 млн співробітників, тобто 6 % працюючих осіб у регіоні. Основними організаційно-правовими формами соціальних підприємств у європейських країнах є *кооперативи та компанії*. Так, наприклад, у Португалії це «кооперативи соціальної солідарності», у Франції – «соціальні кооперативи колективної власності», в Італії – «соціальні кооперативи», в Іспанії – «кооперативи соціальних ініціатив», у Великобританії – «компанії, що працюють в інтересах громади», у Бельгії – «компанії соціальної мети» тощо.

Європейські соціальні підприємства мають регіональні особливості та *чітку соціальну мету*, на яку спрямовується значна частка власних прибутків. Наприклад, більшість німецьких соціальних підприємств вирішують проблеми незахищених верств населення: мігрантів, біженців, безробітної молоді та людей з інвалідністю. Міжнародна платформа *Kiron* дає змогу біженцям здобути освіту і кваліфікацію дистанційно. Також вже понад 20 років у Німеччині діє організація «*Social Impact*», яка підтримує і консультує соціальні підприємства, позиціонуючи себе як «агентство соціальних інновацій».

Лідером європейського регіону в розвитку соціального підприємництва вважається Сполучене Королівство, де перше соціальне підприємство з'явилося ще у 1844 р., а нині налічується близько 70 тис. соціальних підприємств, що забезпечують працею майже 2 млн осіб (3 % населення). Кожне п'яте соціальне підприємство має річний обіг понад 1 млн фунтів стерлінгів, а сумарний внесок в економіку становить майже 9 % ВВП країни. Соціальні підприємства залучені до кожного сектора економіки країни: будівництва, транспорту, переробки відходів, торгівлі, громадського харчування, зеленої енергетики та навіть театру. За підсумками 2017 р., 68 % соціальних підприємств країни підтримували вразливі категорії населення, 44 % – працевлаштували таких людей, 28 % – працювали у найбільш депресивних районах країни.

Цікавим з точки зору соціального підприємництва є досвід Ізраїлю, де такий бізнес підтримує соціально вразливі категорії населення у спосіб їх навчання, реабілітації, працевлаштування, організації корисного та активного відпочинку. Наприклад, на підприємстві «Nameshakem» (на 50 % належить державі) 95 % працівників є особами з інвалідністю, а підприємство не лише сприяє працевлаштуванню, але й виконує місію соціалізації та реабілітації людей з інвалідністю. «Nameshakem» отримує державні дотації, обсяг яких напряму залежить від кількості працівників. За ізраїльськими законами, підприємство, на якому працюють люди з інвалідністю, отримує гарантовані державні замовлення, а також звільняється від сплати міського податку [2].

Соціальне підприємництво в Україні має свою, хоча й коротку, історію. Соціальні підприємства в нашій країні існують та здебільшого спрямовують свої зусилля на досягнення кількох цілей. Найбільш активно такі підприємства працюють над працевлаштуванням соціально вразливих груп населення (61 %); генеруванням прибутку для: підтримки діяльності організації (53 %), надання послуг певним групам населення (40 %), фінансування певних видів послуг (27 %). Вирішенням екологічних проблем, захистом довкілля опікується 3 % соціальних підприємств, 7 % – займаються іншими видами діяльності [3].

Отже, розвиток соціального підприємництва в Україні повною мірою відповідає стратегічним пріоритетам країни. Саме СП надає можливість вирішувати частину соціальних проблем з мінімальною участю держави та без витрати значних бюджетних коштів. Найбільшою мотивацією соціальних підприємців до реалізації такої діяльності є їхні власні переконання та цінності, власний життєвий досвід та соціальна відповідальність.

Список використаних джерел:

1. В Україні налічується 3 мільйони людей з інвалідністю. Укрінформ: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3763345-v-ukraini-nalichuetsa-3-miljoni-ludej-z-invalidnistu-zolnovic.html> (дата звернення: 28.04.2024).
2. Міжнародний досвід соціального підприємництва і перспективи його застосування в Україні. НІСД: веб-сайт. URL:

<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/zarubizhnyy-dosvid-sotsialnoho-pidpruyemnytstva-i-perspektyvy-yoho> (дата звернення: 28.04.2024).

3. Екосистема соціального підприємництва в Україні: виклики та можливості. ПАКТ. Київ (Україна) – Вашингтон (США), 2018. 38 с. URL: https://pactukraine.org.ua/sites/default/files/2018-06/APEA_REPORT_ukr.pdf (дата звернення: 28.04.2024).

УДК 327-053.6(4)

*Дишкант О.О. здобувач вищої освіти ступеня
«Бакалавр» спеціальності 061 «Журналістика»
гуманітарно-педагогічного факультету,
Кендус Д.І. асистент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

ЖУРНАЛІСТСЬКІ СТРАТЕГІЇ В БОРОТБІ З СОЦІАЛЬНОЮ ІЗОЛЯЦІЄЮ МОЛОДІ В ЄС

Правові відносини України з ЄС закладено Угодою про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами. Отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС (2022) актуалізує рух до Копенгагенських критеріїв, що мають бути виконані для вступу до ЄС. Тому аналіз стратегічних орієнтирів ЄС у галузі освіти і навчання є актуальними для України, яка рухається у напрямі інтеграції в Європейський освітній простір.

Європейський Союз прийняв Європейську молодіжну стратегію, яка має на меті забезпечити кращі умови життя для молоді в Європі, яка включає в себе заходи для підтримки зайнятості, освіти, участі в суспільному житті та багато інших аспектів життя молоді серед яких є:

- впровадження різноманітних програм, спрямованих на підтримку зайнятості молоді, такі як програма «Гарантована молодіжна робота», яка сприяє створенню нових робочих місць для молоді,
- зосереджує зусилля на підвищенні доступності якісної освіти та професійної підготовки для молоді, зокрема через програми обміну, стипендії та інші форми підтримки,
- фінансує різноманітні проекти та ініціативи, спрямовані на розвиток молодіжної активності, участі та підтримки молодих підприємців,
- підтримує ініціативи, спрямовані на залучення молоді до процесу прийняття рішень на рівні ЄС та національному рівні.

Ці заходи спрямовані на забезпечення того, щоб молодь в Європі мала доступ до можливостей для розвитку свого потенціалу, участі в суспільному житті та досягнення успіху в економіці.

Методи боротьби з соціальною ізоляцією включають підвищення обізнаності, створення позитивних прикладів, залучення молоді до діалогу та

інформаційну підтримку програм та ініціатив. Підвищення обізнаності здійснюється шляхом публікації матеріалів у мас-медіа та соціальних мережах, що допомагає збільшити усвідомлення проблеми соціальної ізоляції. Створення позитивних прикладів відбувається через публікацію історій успіху та проектів, які сприяють інтеграції молоді у суспільство. Залучення молоді до діалогу реалізується через організацію дискусій, форумів, вебінарів та інших подій, на яких молодь може висловити свої погляди на проблему та знаходити спільні рішення. Інформаційна підтримка програм та ініціатив включає популяризацію проектів, спрямованих на боротьбу з соціальною ізоляцією молоді та підтримку їхнього розвитку.

Журналістські стратегії для вирішення проблеми соціальної ізоляції молоді включають створення освітніх матеріалів, підсилення голосу молоді, стимулювання діалогу та обміну думками, використання соціальних медіа, створення позитивного контенту та підтримку громадських ініціатив. Журналісти можуть створювати матеріали, які підвищують обізнаність про проблему соціальної ізоляції серед молоді, зокрема, через журналістські розслідування або інтерактивні інфографіки. Важливо намагатися дати молоді платформу для висловлення їхніх думок та досвіду з соціальною ізоляцією через інтерв'ю, форуми чи подкасти. Організація дискусійних панелей або вебінарів допомагає молоді обговорювати свої переживання та ідеї з іншими молодими людьми. Соціальні медіа можуть активно використовуватися для розповсюдження інформації про проблему соціальної ізоляції та залучення аудиторії до обговорення цього питання. Створення позитивного контенту, що акцентує увагу на позитивних аспектах спільноти та спільної діяльності молоді, також є важливою стратегією. Журналісти можуть підтримувати різноманітні громадські ініціативи, спрямовані на боротьбу з соціальною ізоляцією та підтримку молоді.

Журналістика відіграє важливу роль у висвітленні проблем соціально-економічної інклюзії молоді та боротьбі з соціальною ізоляцією в ЄС. Використовуючи різноманітні стратегії, журналісти можуть підвищувати обізнаність, стимулювати діалог та підтримувати ініціативи, спрямовані на інтеграцію молоді в суспільство. Це сприяє формуванню більш інклюзивного та справедливого суспільства, де молодь має можливості для розвитку та реалізації свого потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Барнард, К. "The Substantive Law of the EU: The Four Freedoms". Oxford University Press, 2020.
2. Комен, К. М. "Європейська молодіжна політика: аналіз впливу на соціально-економічну інклюзію". Журнал європейських досліджень, 2019, 28(2), с. 95-112.
3. Козирев, В. П. "Соціальна інклюзія молоді в умовах європейської інтеграції". Центр учбової літератури, 2020.

4. Малиновський, І. В. "Роль ЗМІ в процесі соціалізації молоді в ЄС". Київ: Наукова думка, 2021.

5. Рогозинська, Т. Інформаційні стратегії в журналістиці для подолання соціальної ізоляції. Харків: Видавництво ХНЕУ, 2018.

УДК 327-053.6(4)

*Деліні М.М., д.е.н., професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСНОВНІ ПОЛІТИКИ ЄС В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗІЇ МОЛОДІ

Безумовним для збалансованого функціонування економіки та соціуму будь-якої країни є повноцінна участь молоді в усіх процесах. Економічна інклюзія передбачає участь молоді в економічних процесах, як-то зайнятість, можливість отримати фінансові ресурси для своєї активності, проста процедура реєстрації підприємства, можливості для ведення бізнесу, програми для малого та середнього бізнесу. Молодь в сучасному світі в великій мірі залишається часто осторонь цих процесів, так як розвинені держави орієнтовані на допомогу людям більш старшого віку. Але наразі вже є зрозумілою й проблема повноцінної участі молоді в економіці. Саме тому з боку держав робляться певні дії. В ЄС вже є усвідомлення цієї проблеми й робляться відповідні кроки з боку уряду. Так, основним з основних документів по інклюзії в ЄС виступає Європейський стовп соціальних прав, який складається з 3-х розділів, що містять загалом 20 принципів, які можуть бути віднесені й до політик щодо економічної інклюзії молоді.

Розділ, який регулює рівні можливості та доступ до ринку праці зазначає в принципі «Освіта, навчання та навчання впродовж життя»: кожна людина має право на якісну та інклюзивну освіту, професійну підготовку та навчання впродовж життя, щоб підтримувати навички, які дозволять їй брати участь в житті суспільства.

Принцип «Допомога в отриманні роботи» визначає, що кожен має право отримати роботи або започаткувати свій бізнес. Варто зазначити, що ЄС наразі приділяє достатньо уваги та запроваджує в рамках різних програм можливості для відкриття власного бізнесу та розвитку малого та середнього підприємництва.

Принцип «Оплата праці» зазначає, що всі працівники мають право на справедливу оплату праці, достатню для нормального рівня життя.

Принцип «Захист від бідності» встановлює право кожного на отримання базових речей для життя. Це означає, що навіть якщо молода людина не має матеріальної можливості придбати щось, то вона має бути забезпечена: освіта, охорона здоров'я, необхідна їжа та послуги.

Принцип «Захист безробітних» стверджує, що кожний, хто наразі не працює, має право на різноманітні виплати безробітним, а це дозволяє людині бути інклюзивно інтегрованим в економічні процеси.

Принцип «Мінімальний дохід» зазначає, що кожна людина, яка не має достатніх ресурсів, має право на достатній мінімальний дохід, що має забезпечувати гідне життя на всіх його етапах, а також доступ до необхідних товарів і послуг. Для регулювання цією категорією розроблені Рекомендації Ради з мінімального доходу.

Ці принципи стосуються не тільки молодого населення, але й різних груп, але враховуючи те, що вони розповсюджуються на різні вікові групи, гендери, раси, групи за етнічними ознаками, віросповіданнями тощо, вони можуть бути застосовані й до молоді, як однієї з найбільш вразливих груп. Вразливою ця група людей є через те, що вони ще не володіють такою кваліфікацією як більш освічені працівники, в них може не вистачати практичних навичок для роботи, старіння населення призвело до того, що люди більш старшого віку й які мають більший досвід довше працюють й обіймають робочі місця. Це все спричинює те, що відсоток безробітної молоді є достатньо високим. Економічна інклюзія є дуже важливою для держави будь-якого рівня розвитку, адже саме економічне підґрунтя стає основою й для соціального розвитку. Для того, щоб забезпечити себе та свою родину необхідними коштами, засобами існування, необхідним інструментом стає працевлаштування. Саме тому ЄС приділяє цьому так багато уваги на цей час, зокрема, сприяючи створенню механізмів стимулювання самозайнятості населення. Це проявляється в наданні можливостей створення власних підприємств шляхом фінансування або навчанні основним підприємницьким компетентностям. Існують різні грантові програми, які дозволяють молодому населенню отримувати фінансування або брати участь в програмі для опанування нових навичок, компетентностей, проведення досліджень та ін. Як приклад можуть бути наведені програми Erasmus+, Horizon Europe, Європейська ініціатива зайнятості тощо. Все це дає можливість стверджувати, що з боку ЄС робиться достатньо в частині економічної інклюзії молоді.

УДК 316.77:331.56(4-6ЄС)

Коржук О.Ю., здобувач вищої освіти ступеня
«Бакалавр» спеціальності «Журналістика»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Кендус Д.І., асистент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

**РОЛЬ МЕДІА У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИКИ ЄС ЩОДО
МОЛОДІЖНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ**

Молодіжна зайнятість є одним з найважливіших соціально-економічних викликів для країн Європейського Союзу. Високий рівень безробіття серед молоді призводить до серйозних соціальних наслідків, таких як зниження рівня життя, зростання соціальної напруги та еміграційні настрої. У цьому контексті роль медіа у формуванні політики ЄС щодо молодіжної зайнятості стає надзвичайно важливою. Медіа не лише інформують громадськість про актуальні проблеми, але й впливають на формування суспільної думки, сприяють розробці та впровадженню політичних ініціатив.

Реальні приклади свідчать про значний вплив медійного висвітлення на політичні рішення у сфері молодіжної зайнятості. Наприклад, у 2013 році, після активного висвітлення в медіа проблеми безробіття серед молоді в Іспанії, Європейська Комісія розробила програму "Youth Guarantee". Ця програма передбачала надання молодим людям віком до 25 років пропозиції роботи, навчання або стажування протягом чотирьох місяців після завершення навчання або втрати роботи.

Медіа активно підтримували цю ініціативу, поширюючи інформацію про її переваги та можливості. Іншим прикладом є висвітлення в медіа успіхів Німеччини у впровадженні дуальної системи професійної освіти, яка поєднує теоретичне навчання з практичною роботою на підприємствах. Завдяки позитивному медійному резонансу, ця модель стала прикладом для інших країн ЄС, що сприяло її адаптації та впровадженню у різних країнах Європи. Зокрема, у 2014 році Європейська Комісія розробила рекомендації щодо використання дуальної системи професійної освіти для зниження рівня безробіття серед молоді.

Медіа є основним джерелом інформації про стан молодіжної зайнятості для широкої громадськості. Засоби масової інформації, зокрема новини, аналітичні програми та спеціалізовані видання, регулярно висвітлюють статистику безробіття серед молоді, тенденції на ринку праці та успішні кейси працевлаштування молодих спеціалістів. Регулярні публікації про високий рівень безробіття серед молоді в країнах Південної Європи, таких як Іспанія та Греція, привертають увагу до цієї проблеми та створюють суспільний тиск на політиків. Засоби масової інформації сприяють мобілізації суспільної підтримки для нових політичних ініціатив. Наприклад, у 2015 році, після серії публікацій у провідних європейських газетах про проблему "молодих безробітних" в Італії, уряд країни розробив програму підтримки молодіжного підприємництва, що включала надання грантів та пільгових кредитів для молодих підприємців. Медіа активно висвітлювали запуск цієї програми, що сприяло її популяризації та залученню великої кількості учасників.

Медіа також відіграють важливу роль у виявленні та поширенні успішних практик, що можуть бути впроваджені в інших країнах. Наприклад, висвітлення успіхів Фінляндії у забезпеченні високого рівня зайнятості серед молоді за рахунок програм професійної орієнтації та консультування сприяло адаптації подібних ініціатив у інших країнах ЄС. Завдяки медійному висвітленню,

політики можуть більш оперативно реагувати на успішні практики та впроваджувати їх у своїх країнах.

Засоби масової інформації також беруть активну участь у формуванні громадської думки та мобілізації суспільства для підтримки або критики певних політичних ініціатив. Журналісти, аналітики та експерти, що коментують питання молодіжної зайнятості, впливають на сприйняття суспільством ефективності існуючих програм та необхідності нових ініціатив. Позитивне висвітлення успішних програм стажувань або освітніх проєктів може сприяти їх розширенню та отриманню додаткового фінансування. Медійний резонанс навколо успішних програм, таких як Erasmus+, стимулює їх розвиток і підтримку з боку суспільства та політичних діячів.

Медіа створює платформу для діалогу між молоддю, роботодавцями та політиками. Соціальні мережі, блоги та онлайн-форуми стають важливими майданчиками для обговорення проблем та пропозицій щодо покращення ситуації з молодіжною зайнятістю. Участь молоді в цих дискусіях дозволяє враховувати їхні реальні потреби та очікування при формуванні політики ЄС. Ініціативи, що виникають у відповідь на активне обговорення у соціальних мережах, можуть бути швидко підтримані політиками, що прагнуть бути ближчими до молодого електорату.

Медіа відіграють важливу роль у моніторингу та оцінці ефективності політичних ініціатив. Засоби масової інформації не лише інформують про запуск нових програм, але й слідкують за їх реалізацією, аналізують досягнуті результати та виявляють проблеми. Це дозволяє своєчасно вносити корективи у політику, забезпечуючи її більшу ефективність. Наприклад, критичні публікації про недоліки програм можуть спонукати політиків до їх перегляду та вдосконалення.

Таким чином, медіа має багатогранний вплив на формування політики ЄС щодо молодіжної зайнятості. Засоби масової інформації виступають як канал комунікації, інструмент формування громадської думки, платформа для діалогу та джерело інформації про успішні практики. Завдяки медіа, політики мають можливість бути більш інформованими та відповідати на реальні потреби молоді, забезпечуючи стійкий розвиток і зайнятість у Європейському Союзі.

У результаті, медіа сприяють більш оперативному та інформованому прийняттю рішень, що відповідають актуальним викликам у сфері молодіжної зайнятості. Засоби масової інформації допомагають політикам залишатися ближчими до реальних потреб суспільства, забезпечуючи стійкий розвиток та високий рівень зайнятості серед молоді в Європейському Союзі.

Список використаних джерел:

1. Карпенко, Н. В., Іванова, Т. О. Вплив засобів масової інформації на формування політики ЄС у сфері молодіжної зайнятості. Журнал соціальних досліджень. 2021. Том 35 №2. С. 45 – 68.
2. Стратегічне планування в умовах глобалізації : монографія / Смирнов О. Г., Ковальчук І. В. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 428 с.

3. Європейська політика зайнятості: проблеми та перспективи : зб. наук. праць / За ред. О. П. Петренка. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 312 с.
4. Степаненко, С. М. Молодіжна зайнятість у Європейському Союзі: виклики та можливості. Європейський соціальний журнал. 2019. Том 22 №3. С. 85 – 102.
5. Петренко, О. П. Роль медіа у формуванні політики щодо зайнятості молоді. Сучасні тенденції медіа. 2018. Том 14 №1. С. 50 – 74.

УДК 339.94

*Пилипенко Ю.І., д.е.н., професор,
НТУ «Дніпровська політехніка»
Магро В. А., здобувач,
НТУ «Дніпровська політехніка»
(м. Дніпро, Україна)*

ТЕНДЕНЦІЇ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

У сучасній глобалізованій світовій економіці важливим елементом ефективного економічного розвитку країни та її господарюючих суб'єктів є конкурентоспроможна зовнішньоторговельна політика. В контексті євроінтеграційних спрямувань України обсяги та структура її торгівлі з країнами Європейського Союзу стають одними із ключових індикаторів формування та реалізації якості соціально-економічного розвитку країни.

Як видно з табл. 1, саме торгівля з ЄС займає найбільшу питому вагу в зовнішньоторговельному обороті нашої країни.

Таблиця 1

Зовнішньоторговельний оборот України з країнами ЄС протягом 2013-2023 років, млрд дол. США

Показник, млрд дол.	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ЗТО України, всього	140,3	108,3	75,6	75,6	92,9	104,5	110,9	103,5	140,9	99,4	99,7
ЗТО з ЄС	41,7	36,8	27,4	29,6	37,1	41,9	44,4	41,1	55,7	54,9	55,9
Питома вага у загальному обсязі, %	29,7	34,0	36,2	39,2	39,9	40,1	40,0	39,7	39,6	55,2	56,1
Експорт	16,0	16,4	12,6	13,2	17,1	19,6	20,1	17,9	26,8	27,9	23,4
Імпорт	25,6	20,4	14,8	16,4	20,0	22,3	24,2	23,1	29,0	27,0	32,5
Сальдо	-9,6	-4,0	-2,1	-3,3	-2,9	-2,8	-4,1	-5,2	-2,2	0,9	-9,1

Складено за: [1-2].

Разом з тим, можна зробити кілька ключових спостережень про динаміку торговельних відносин між Україною та Європейським Союзом в контексті застосування угоди про вільну торгівлю та автономних торговельних

преференцій. На нашу думку, протягом цього періоду можна виділити три етапи.

2013-2015 роки. За цей період питома вага торгівлі з ЄС складала 29,7-36,2% від загального обсягу при одночасному значному негативному сальдо. Несприятлива зовнішня економічна кон'юнктура призвела до спаду виробництва в експортоорієнтованих галузях, тоді як високий внутрішній споживчий попит стимулював розвиток галузей, що спеціалізуються на його задоволенні.

2014-2015 рр. фактично були перехідним періодом, оскільки хоча Угода про вільну торгівлю ще не вступила в силу, ЄС односторонньо запровадив пільгові механізми для підтримки України, яка переживала складні економічні часи. Зниження або скасування тарифів на українські товари сприяли збільшенню обсягів торгівлі з ЄС, хоча, як видно з таблиці, загальний обсяг зовнішньоторговельного обороту України у 2015 році знизився порівняно з 2014 роком. Це може бути пов'язано з глибшими економічними проблемами, що вплинули на експортну активність країни.

2016-2021 роки. З цього моменту починається повноцінне застосування положень Угоди про вільну торгівлю. Спостерігається стабільне зростання питомої ваги торгівлі з ЄС у загальному обсязі ЗТО України, що свідчить про ефективність угоди у плані інтеграції України в європейський ринок. Зокрема, з вересня 2017 року, коли Угода про асоціацію почала діяти повноцінно, було запроваджено додаткові торговельні переваги, що включало збільшені тарифні квоти для певних українських аграрних товарів, таких як пшениця, кукурудза та ячмінь.

2022-2023 роки. Цей період виявляється більш складним. Вперше з 2018 року загальний обсяг зовнішньоторговельного обороту України становив менше 100 млрд дол., проте ЗТО з ЄС приблизно залишалось на тому ж місці. Також, вперше за цей період часу у 2022 році експорт перевищував імпорт, відповідно і сальдо було позитивним (0,9).

Слід зазначити, що шлях солідарності між Україною та ЄС, який був створений для забезпечення альтернативних транспортних маршрутів та сприяння українському експорту, мав позитивний вплив на зовнішню торгівлю нашої країни, дозволяючи їй вивозити більше продукції за кордон і підтримуючи зв'язок зі світовими ринками. Попри позитивний тренд у 2022 році, 2023 рік характеризується різким погіршенням сальдо торгівлі нашої країни. Можемо припустити, що введення регулювань щодо імпорту сільськогосподарської продукції українського походження до ЄС став одним з факторів, що вплинули на погіршення сальдо торгівлі та показники загальної динаміки торгівлі з ЄС.

Падіння експорту більшості товарних груп могло бути пов'язано з проблемами транзиту аграрної продукції, а також заборонаю імпорту зернових та олійних культур окремими державами – членами ЄС. Тому диверсифікація логістичних маршрутів шляхом розширення наземних транспортних коридорів до ЄС та зменшення залежності від морського експорту є нагальними

пріоритетами зовнішньоторговельної політики України та поточний період та найближчу перспективу.

Список використаних джерел:

1. Торгівельно-економічне співробітництво між Україною та ЄС. *Міністерство економіки України: веб-сайт.* URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=b2d1a895-3aa6-4872-8322-95bf4d4f72b2&tag=TorgovelnookonomichneSpivrobitnitstvoMizhUkrainoiuTas&isSpecial=true>

2. Динаміка географічної структури зовнішньої торгівлі товарами. *Державна служба статистики: веб-сайт.* URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

*Сухіх А.С.к. пед. наук, старший науковий співробітник
Інститут цифровізації освіти НАПН України*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У ВІРТУАЛЬНОМУ СВІТІ: РОЛЬ ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТВОРЕННІ РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ВСІХ

Згідно даних МОН України (<https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani>) за останні роки кількість учнів з особливими освітніми потребами (ООП) в інклюзивних класах ЗЗСО збільшилась більш ніж удвічі (Рис.1). Це свідчить про зростаючу потребу в ефективних інклюзивних підходах до навчання, які б відповідали потребам всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей.

Навчальний рік	Кількість учнів з ООП	Кількість інклюзивних класів
2019/2020	18643	13497
2020/2021	25078	18681
2021/2022	32686	23216
2022/2023	33861	24995
2023/2024 (оперативна інформація)	40354	29321

Рис. 1. Кількість учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах ЗЗСО

Імерсивні технології, такі як віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR), мають значний потенціал для покращення інклюзивної освіти в Україні. Наприклад, AR та VR-додатки можуть використовуватися для перекладу текстів мовою жестів, що може допомогти учням з порушеннями слуху. Імерсивні технології можуть використовуватися для створення безпечних та контрольованих середовищ, де учні можуть практикувати нові навички та досліджувати нові ідеї без ризику, що може бути особливо корисно для учнів з тривогою або іншими проблемами психічного здоров'я.

Наприклад, в роботі [1] представлено досвід використання цифрових технологій для дітей та запропоновано інструменти застосування імерсивних технологій для дітей з аутизмом. У статті [2] представлено аналіз можливостей та перспектив використання технологій віртуальної та доповненої реальності в освітньому процесі у закладах освіти України, визначено актуальність та доцільність використання таких технологій у сучасному освітньому процесі. Також проаналізовано найпоширеніші додатки, що засновані на технологіях віртуальної та доповненої реальності, які можуть бути використані у закладах освіти і сприяти ефективності освітнього процесу.

Спільно з компанією Google Україна було запущено проєкт (<https://arvr.google.com/>), який направлений на використання VR-технологій для покращення інклюзивної освіти. В рамках даного проєкту вчителі проходять навчання з використання VR-гарнітур на уроках, а також створюють власні VR-уроки.

Незважаючи на значний потенціал використання імерсивних технологій в інклюзивній освіті, існують певні виклики, які потребують подолання:

- висока вартість VR-гарнітур та іншого необхідного обладнання. Це становить суттєвий бар'єр для впровадження таких технологій у багатьох школах, особливо тих, що знаходяться в регіонах з обмеженими ресурсами;

- недостатня кількість доступного VR/AR-контенту, який відповідає специфічним навчальним потребам учнів з особливими освітніми потребами. Розробка такого контенту потребує додаткових інвестицій та спеціалізованих знань;

- потреба в навчанні вчителів щодо ефективного використання імерсивних технологій у своїх класах. Вчителям необхідно опанувати нові методики викладання з використанням VR/AR;

- коректне використання імерсивних технологій з метою мінімізації впливу на психічне здоров'я учнів.

Для подолання цих викликів важливою є спільна робота зацікавлених сторін, таких як Міністерство освіти і науки України, школи, вчителі, батьки та розробники технологій. Лише скоординовані зусилля дозволять забезпечити якісну інклюзивну освіту з використанням переваг імерсивних технологій для всіх учнів в Україні.

Очікується, що в майбутньому роль імерсивних технологій в інклюзивній освіті в Україні зростатиме, оскільки відбуватиметься подальший розвиток цих технологій та збільшення доступності відповідного контенту.

Список використаних джерел:

1. Корня, П. (2023). Використання цифрових технологій для розвитку дітей з аутизмом. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка., 39 (1), 94–101. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2023.3914>
2. Хміль, Н. А., Галицька-Дідух, Т. В., & Ван Цяньці. (2023). Використання віртуальної та доповненої реальності в українській освіті. Академічні візії, 22(2), doi: 10.5281/zenodo.8251886.

УДК 330.341.1

*Чергик М., здобувач НТУ
«Дніпровська політехніка»
(м. Дніпро, Україна)*

*Смєсова В.Л. д.е.н., професор НТУ
«Дніпровська політехніка»
(м. Дніпро, Україна)*

СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС ЯК ОСНОВА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ У СВІТІ

У 2023 році Україна отримала статус кандидата для вступу в Євросоюз. Це відкриває значні перспективи для розвитку української економіки та можливості закріплення своїх позицій у глобальному середовищі. Крім того, входження до ЄС стимулюватиме розвиток матеріальної і нематеріальної сфери економіки, міжнародну торгівлю, обмін технологіями, фінансові та інвестиційні відносини, буде стартом для переходу України на новий рівень розвитку на одному щаблі з європейськими країнами. Євроінтеграція України – це також можливість для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств та продукції, яку вони випускають, це ефективна модель державного регулювання та економічного розвитку, запорука політичної і соціальної стабільності, національної та економічної безпеки, відкритого і демократичного громадянського суспільства, ефективного інституційного середовища.

Не менш важливим результатом співробітництва України та ЄС є їх участь у вирішенні проблеми забезпечення продовольчої безпеки у країнах світу. Україна має всі порівняльні переваги для розвитку аграрної галузі. Це і родючі земельні ресурси, обладнання і машини, технології з вирощування сільськогосподарських культур, особливо зернових, соняшника, кукурудзи, рапсу, а також з виробництва молочної продукції, м'яса, меду тощо. Саме ця галузь є однією з найбільш перспективних галузей України з точки зору експорту та виходу на міжнародні ринки. Тому умови, які, з одного боку, створює держава для розвитку цієї галузі, з іншого боку, інвестиції, які вкладаються для розвитку аграрного сектору, а також внутрішнє економічне і політичне середовище чинять значний вплив на її сучасний стан та розвиток.

До початку війни і до отримання кандидатства до вступу в ЄС український бізнес використовував переваги від участі України в зоні вільної

торгівлі з ЄС, переважно постачаючи на експорт сировину для європейських концернів та імпортуючи готову продукцію країн Європи. На основі налагодження співпраці українських підприємств з країнами ЄС відбулося розширення економічних відносин в сфері виробництва товарів, завдяки чому українські компанії поступово стали включатися в ланцюги доданої вартості європейських компаній як постачальники комплектуючих для їх готової продукції. З початком війни ці ланцюги було розірвано у зв'язку з тим, що багато українських підприємств постраждали, звузили сферу своєї діяльності, перемістили свої підприємства або взагалі припинили свою діяльність. Зокрема, європейські концерни BMW та Volkswagen призупинили своє виробництво, тому що постачальники їх електроніки та комплектуючих для автомобілів з України зупинили поставки [1]. Але вже у 2023 р. багато торговельних економічних зв'язків Україна-ЄС було відновлено та сформовано нові ланцюги взаємодії.

Транспортні шляхи відіграють ключову роль у міжнародному співробітництві України з ЄС та іншими країнами світу. Блокування «зернового коридору», відсутність виходу через Чорне море було серйозною проблемою для світової продовольчої безпеки, тому у 2022 р. завдяки ініціативи євроспільноти був розроблений План дій ЄС у цьому напрямі. Зокрема, план «Шляхи солідарності ЄС-Україна» передбачає такі заходи:

- 1) створення нових ланцюгів постачання української продукції на європейський і міжнародний ринок товарів і ресурсів;
- 2) переорієнтація українських підприємств на нових партнерів з ЄС з метою формування нових ринків збуту для української продукції;
- 3) перегляд транспортних коридорів та зміни у їх завантаженості, формування нових транспортних шляхів через країни ЄС, у т.ч. залізничних і трубопровідних, будівництво транспортної інфраструктури, об'єктів для зберігання продукції;
- 4) спрощення митних формальностей при перетині українською продукцією кордонів ЄС [2].

Крім того, ЄС з метою підтримки українського бізнесу під час війни скасувала торговельні збори і мита для перетину своїх кордонів українською продукцією відповідно до Регламенту Європарламенту та Ради ЄС про тимчасову лібералізацію торгівлі між Україною та ЄС [3].

Таким чином, це призвело до розширення торговельних відносин України та Євросоюзу, і відповідно до збільшення експортних операцій в Європу, особливо виробників харчової і сільськогосподарської продукції, хімічної промисловості, металургійної продукції (сталі, прокату). Крім того, Україна розширила європейський ринок збуту і отримала нових торговельних партнерів в Європі, почала більше випускати продукції, що відповідає європейським стандартам якості. Таке рішення було вигідним і для ЄС, оскільки завдяки його впровадженню був знижений дефіцит металургійної продукції, знизилася ціна на сільськогосподарську та харчову продукцію для населення, була заповнена ринкова ніша після виходу з ринку виробників і товарів з рф та білорусі.

Список використаних джерел:

1. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. Національна безпека і оборона. 2022. №1-2 (187-188). URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf.
2. European Commission to establish Solidarity Lanes to help Ukraine export agricultural goods. (2022). URL: https://transport.ec.europa.eu/news-events/news/european-commission-establish-solidarity-lanes-help-ukraine-export-agricultural-goods-2022-05-12_en.
3. Регламент Європарламенту та Ради ЄС про тимчасову лібералізацію торгівлі між Україною та ЄС. №2022/870 від 30 травня 2022р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/search.html?scope=EURLEX&text=2023%2F1077&lang=en&type=quick&qid=1685945518458>

УДК 327-053.6(4)

*Шинкарук Л.В., д.е.н., професор,
член-кореспондент НАН України,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІНКЛЮЗИВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ЄС

Молодь в ЄС є однією з ключових груп, на яку спрямована політика Союзу по інклюзії та інтеграції. Як й в будь-якій країні світу в ЄС існує проблема зайнятості молоді, в 2013-2015 р.р. безробіття молоді в деяких країнах-членах ЄС сягало 40% та вище. Це означає, що перебуваючи без роботи молодь знаходиться в групі ризику по бідності, соціальної ексклюзії, матеріальної депривації тощо. Це має як економічні, так й соціальні негативні наслідки для становлення молоді, а також для всього ЄС. Крім того, як відомо, однією з великих проблем Союзу є старіння населення, що, з одного боку, є позитивною характеристикою ЄС як утворення з високим рівнем та якістю життя, а, з іншого боку, означає значний тиск на пенсійну та соціальну систему країн-членів угруповання. Для того, щоб знизити таку напругу в суспільстві необхідним є стимулювання зайнятості населення, зокрема серед молоді, щоб максимально долучити до економічно активної частки населення. Крім того, ЄС розвиває певні напрями, які долучають представників молоді до різних проєктів. Основними напрямками проєктної діяльності, доступної для молоді є: освітній, дослідницький, підприємницький, волонтерство та ін. Основною метою політики ЄС в цьому стає надання можливості молоді бути залученим до різних проєктів, програм, які дозволяють отримувати різні форми фінансування для реалізації різних заходів. Зупинимось на аналізі деяких напрямків. Так, молоді люди можуть отримувати стипендію за навчання та опановувати нові компетентності чи покращувати отримані раніше, а також можуть проводити

дослідження на отримані кошти, що дозволяють інтегруватись до наукового середовища. Для цього з боку ЄС діють програми Erasmus + та Horizon Europe.

Взагалі, зазначається, що програма Erasmus + є програмою, яка спрямована на покращення навичок та працевлаштування молоді, що сприятиме кращому залученню молодих людей до суспільства та соціуму, а також підвищенню якості життя молоді. Одним з напрямків цієї програми є програма Erasmus Young Entrepreneurs. В умовах політики ЄС, яка орієнтована на розвиток самозайнятості, як засобу вирішення проблеми безробіття, ця програма є проектом, який має на меті допомогти молодим підприємцям отримати відповідні навички з управління підприємством малого або середнього рівня. Ці навички вони отримують, перебуваючи на підприємстві в будь-якій країні ЄС, Великобританії та країнах COSME, яке подало заявку на обмін таким досвідом. Це створює безпрецедентне підґрунтя для стимулювання розвитку молодого підприємництва та вирішення проблеми безробіття шляхом створення молоддю нових власних компаній.

Описуючи політику ЄС з інклюзії молоді, ми не можемо не згадати програму зайнятості молоді «Ініціатива зайнятості молоді». Дана програма була запущена ЄС ще в 2013 р. й була спрямована на підтримку молоді з тих регіонів, де молодіжне безробіття перевищувало 25%. Дана ініціатива підтримує тих молодих людей, які на момент подання на цю програму, не працюють, не проходять стажування. В рамках цієї програми можна отримати цільову допомогу на навчання якомусь ремеслу, стажуванню, працевлаштуванню або отриманні подальшої освіти, яка веде до отримання кваліфікацій. На період з 2021 р. по 2027 р. ЄС інтегрували дану ініціативу в Європейський Соціальний Фонд плюс. Усі держави-члени мають інвестувати певну частину своїх ресурсів у цільові дії та структурні реформи для підтримки зайнятості, освіти та навчання молоді.

Також в період 2021-2023 р.р. в рамках новоствореної ініціативи «Допомога у відновленні згуртованості та територій Європи» (REACT-EU), яка була запроваджена як наслідок пандемії COVID-19, певні грошові ресурси були спрямовані на допомогу молодим людям, які постраждали від коронавірусу. На дію цієї ініціативи були виділені додаткові 47,5 млрд євро.

Взагалі, варто відзначити, що Європейський Соціальний Фонд плюс стає ключовим фінансовим ресурсом в реалізації інклюзивної політики ЄС в частині забезпечення молодіжних гарантій у 2021-2027 р.р. Й як бачимо, політика ЄС спрямована на всебічну підтримку збалансованого розвитку молоді. Важливим тут стає фінансування різноманітних програм, які дозволяють молоді долучитись до освітніх, дослідницьких, підприємницьких та інших проєктів. Це дає можливість опанувати нові навички та компетентності, які стимулюють розвиток підприємництва, інклюзії в різні соціально-економічні процеси тощо. Тобто політика ЄС враховує багато чинників та спрямована на вирішення тих проблем, які постали перед молодим населенням в сучасному світі.

СЕКЦІЯ 4. МОЛОДІ НАУКОВЦІ – СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

UDC 305.3:159.922:001.89

Пан Хсяо Лін аспірант,,
гуманітарно- педагогічний факультет,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник: Чекаль Л.А., к.ф.н., доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
та реабілітації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

NAVIGATING CHALLENGES AND FOSTERING RESILIENCE: THE ROLE OF GENDER IN THE SELF-EFFICACY DEVELOPMENT OF YOUNG SCIENTISTS IN SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL SCIENCES INTRODUCTION

It is indisputable that self-efficacy plays a critical part in career and academic performance in scientific disciplines, frequently influenced by gender differences. The enduring underrepresentation of women in STEM points to a significant gap in self-efficacy that negatively affects career choices and engagement in academic matters (Chan, 2022). This study was inspired by the prevalent absence of research in the literature about how gender affects self-efficacy in science among teenagers, particularly in the specialized areas of social and psychological sciences. Empirical evidence suggests that short interventions can considerably impact self-efficacy in programming, which may also be used for more universal scientific contexts (Allaire-Duquette et al., 2022). Moreover, gender stereotypes and academic self-concept have a direct relationship with girls' career choices in science and technology. Therefore, the issue of self-efficacy needs to be critically examined within this context (Amoah et al., 2020). This study investigates these related areas as they may improve interventions' effectiveness to promote equitable self-efficacy growth among novice researchers.

Principal Findings and Research Results

Objective

To explore the impact of gender on the development of self-efficacy among young scientists within social and psychological sciences.

Methods

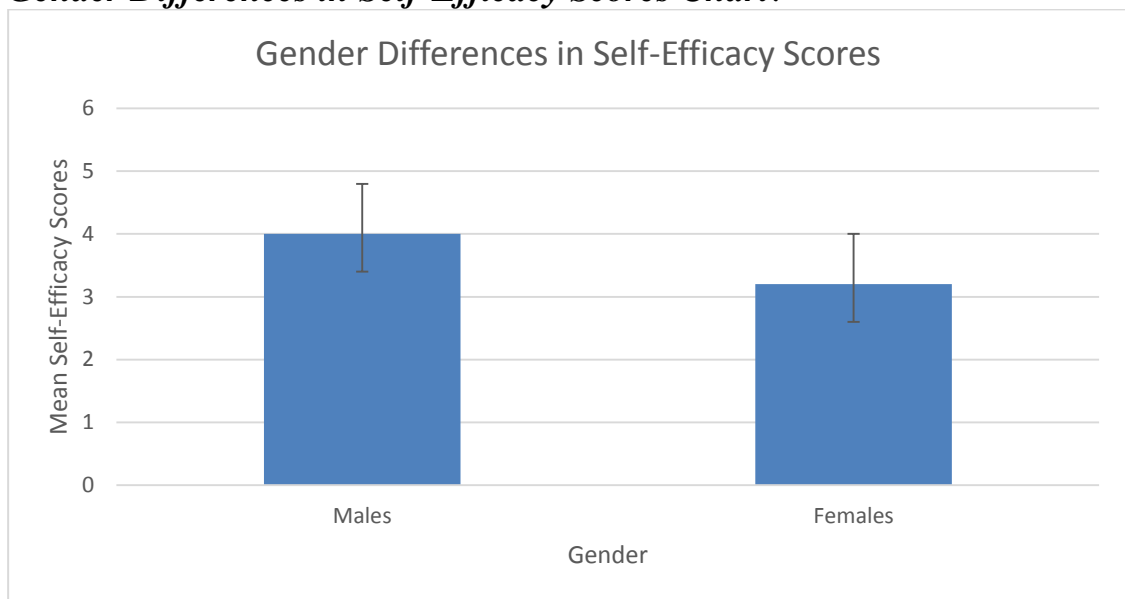
A mixed-method approach utilized the combination of quantitative research conducted through surveys and qualitative research conducted through interviews. Through surveys submitted to 300 young scientists at ten academic institutions, students were asked to rate their levels of self-efficacy on a Likert scale. The primary source of information was 50 in-depth interviews where people shared their experiences and opinions. Through the adept utilization of the statistical analysis,

patterns and correlations were identified, and the qualitative thematic analysis extracted the themes.

Results

Quantitatively, the analysis showed a positive relation between gender and self-efficacy scores, whereby females reported low self-efficacy ($M = 3.2$ $SD = 0.8$). In comparison, males reported high self-efficacy ($M = 4.0$ $SD = 0.6$), $p < 0.05$. The results are consistent with studies showing that cultural and social norms play a significant role in shaping the social self-efficacy of girls in STEM (Chan, 2022). The qualitative data shows that females in science have experienced less mentoring and more gender biases. Such occurrences decreased their self-efficacy. Male peers supported and performed better than females, thus showing the gender gap in self-image and STEM competence (Allaire-Duquette et al., 2022).

Gender Differences in Self-Efficacy Scores Chart:

Conclusion and Key Points

Therefore, these results demonstrate the crucial role of gender in scientific self-efficacy among young social and psychological scientists, with females generally scoring lower than males. Such statistics reveal the need for gender-sensitive educational policies and mentoring programs and a conducive environment that is fair for both genders. The interventions that are to be effective should necessarily aim at alleviating the gender biases, as indicated by the lower self-efficacy scores among female participants while considering providing quality mentorship. Further studies should be carried out on the cultural elements that lead to these differences and the long-term consequences of specific interventions for people with low self-efficacy. Efforts should be continuously made to understand how cultural backgrounds and educational systems may impact students' resilience and self-efficacy development, and strategies shall be adapted to fit different learning communities.

Keywords and Terms: Self-efficacy, Gender roles, Resilience, Young scientists, Social sciences, Psychological sciences

Literature and Sources

Four pivotal articles significantly informed the study's methodology and findings:

1. Allaire-Duquette et al. (2022), however, examined the effect short-term programming workshops could have on gender differences in self-efficacy for programming. This reading was an excellent introduction to how little educational programs could impact the sense of efficacy and highlighted how similar programs could be effective, especially among females.

2. Amoah et al. (2020) focused on the interactions between career self-efficacy, gender stereotyping, and career choices that offer insights into the motivational factors that determine the gender-specific educational paths in science, which were the main topic our study was focused on: young scientists.

3. Chan (2022) conducted a comprehensive study on the role cultural and gender norms play in STEM and sustained our work on self-efficacy and gender.

4. Kutuk et al. (2021) examined the link between gender stereotyping and self-efficacy in language learning. This was similar to how we looked into the impact of this stereotyping on self-efficacy in the scientific domains, implying that these findings could be applied in other areas of study.

All these sources collectively enriched our comprehension and approach, leading our research approach and interpreting results in the context of gender and self-efficacy development.

References:

1. Allaire-Duquette, G., Chastenay, P., Bouffard, T., Bélanger, S. A., Hernandez, O., Mahhou, M. A., Giroux, P., McMullin, S., & Desjarlais, E. (2022). Gender Differences in Self-efficacy for Programming Narrowed After a 2-H Science Museum Workshop. *Canadian Journal of Science, Mathematics and Technology Education*, 22(1), 87–100. <https://doi.org/10.1007/s42330-022-00193-7>

2. Amoah, C. A., Agyemang, T., Adjei, A., & Agyemang (EdD), S. (2020). Influence of Career Self Efficacy, Gender Stereotyping and Career Self-Concept on Sex-Typed Career Choice of Senior High School Students. *International Journal of Scientific Research and Management*, 8(05), 1351–1382. <https://doi.org/10.18535/ijstrm/v8i05.e103>

3. Chan, R. C. H. (2022). A social cognitive perspective on gender disparities in self-efficacy, interest, and aspirations in science, technology, engineering, and mathematics (STEM): the influence of cultural and gender norms. *International Journal of STEM Education*, 9(1). <https://doi.org/10.1186/s40594-022-00352-0>

4. Kutuk, G., Putwain, D. W., Kaye, L. K., & Garrett, B. (2021). Relations between gender stereotyping and foreign language attainment: The mediating role of language learners' anxiety and self-efficacy. *British Journal of Educational Psychology*, 92(1), 212–235. <https://doi.org/10.1111/bjep.12446>

УДК 364-78-057.36"362"

*Арбачевська Анна, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти, 2 курс,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Тверезовська Н.Т., д. пед.наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО МИРНОГО ЖИТТЯ

Реалії життя привертають увагу до проблеми формування та реалізації системи заходів щодо соціально-психологічної адаптації військовослужбовців у контексті цивільного життя. Розробка ефективних науково-організаційних методів забезпечення психологічного супроводу адаптації особистості має актуальне значення для військовослужбовців, а також їх сімей, родин і близького оточення, оскільки наслідки психологічних травм стосуються не лише прямих учасників військових дій. Психотравмуючий вплив військово-бойових подій може проявлятися як психоемоційні реакції організму, так і у формі відстрочених наслідків, таких як психоемоційні, психічні та соматичні стани.

Військовослужбовець, перебуваючи на території проведення бойових дій, стикається з численними ризиками, які в подальшому можуть вплинути на його психічний стан. Серед таких ризиків можна виокремити обстріли ворога, потрапляння у засідку або полон до ворога, перебування у незнайомому та вороже налаштованому середовищі, отримання травм від вибухових пристроїв (бомби або міни).

Після повернення до мирного середовища учасника бойових дій може чекати загроза сприйняття навколишнього середовища через «військову призму дійсності», тривоги стосовно ставлення сім'ї до нього, а також страх за благополуччя своєї родини. Така замкнутість та тривога може впливати на психічний стан та поведінку учасника бойових дій, а також на його взаємовідносини з близькими.

Для подолання цих проблем важливо, щоб кожен член сім'ї розумів фактори, що впливають на поведінку учасника бойових дій, та надавав йому підтримку та розуміння.

Головними завданнями соціально-психологічного супроводу адаптації військовослужбовців до цивільного життя є організація заходів, спрямованих на пом'якшення соціально-економічних і психологічних наслідків, що пов'язані з їх звільненням [1]. Зокрема, це включає планування та реалізацію заходів зі зниження соціальної напруженості, створення умов для отримання освіти та працевлаштування, розробку пропозицій щодо поліпшення законодавства про права військовослужбовців та їх сімей.

В контексті цих завдань можна визначити основні напрями соціально-психологічного супроводу військовослужбовців на етапі адаптації до цивільного життя, а саме: соціально-психологічна, професійна адаптація, врахування законодавчих змін та їх впливу на процес адаптації.

У роботі С. Джозефа, заснованій на результаті опитування, виявлено ключові аспекти посттравматичного зростання, які включають:

1. Стосунки: це оцінка та поліпшення відносин з іншими людьми. Цей аспект включає переоцінку стосунків та їх покращення після пережитих травматичних подій.

2. Погляд на себе: зростання відчуття власної сили та стійкості. Людина звертає увагу на свої внутрішні ресурси та знаходить у собі силу подолати труднощі.

3. Життєва філософія: переоцінка важливих аспектів життя та виявлення вдячності за кожен день. Після травматичних подій людина починає більш глибоко оцінювати своє життя і цінувати прості радощі та благополуччя [2].

У той же час М. Дворник, В. Климчук, Т. Титаренко, виявили певні практики, спрямовані на посттравматичне зростання, серед яких:

1. Зміна ставлення до військової травматизації: перегляд уявлень про власний досвід військових подій, рефреймінг спогадів та сприйняття травматичних ситуацій.

2. Пошук нових способів взаємодії та більш ефективних форм контактування з оточенням: активне залучення до соціальних мереж, групова терапія, використання різних методів спілкування для покращення взаєморозуміння.

3. Відновлення здатності до пошуку сенсу власного життя: пошук нових цілей, цінностей та сенсу у житті після пережитих травматичних подій.

4. Посилення уваги до власної ролі у всьому, що відбувається: активне прийняття відповідальності за свої вчинки та рішення.

5. Зміна ставлення до причин і наслідків певних подій у житті: переоцінка пережитих подій та їх впливу на особистість.

6. Постійне самонавчання та готовність до змін: активна підтримка власного особистісного розвитку та постійна готовність адаптуватися до нових умов та обставин.

Таким чином, зазначені практики сприяють позитивному розвитку особистості, тим самим допомагаючи у вирішенні наслідків травматичних ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Драчук О.В. Особистісні якості соціального працівника з надання допомоги постраждалим в екстремальних ситуаціях. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. К. : Міленіум, 2020. 11(3). С. 47-56. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog2020.03.047>

2. Joseph S. Growth Following Adversity: Positive Psychological Perspectives on Posttraumatic Stress. *Psychological Topics*, 2009. Vol. 18 (2), Pp. 335–344.

3. Титаренко Т. М., Дворник М. С., Климчук В. О. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практ. посіб. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.

УДК 378.013.34

***Березовська А. Р.**, здобувач вищої освіти ступеня «Магістр» спеціальності «Соціально-психологічна реабілітація» 1-го року навчання, Національний університет біоресурсів і природокористування України.
Науковий керівник: Осадченко І. І., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації НУБіП України*

ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ТА ПЕРЕБІГУ ПТСР СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Дослідження психофізіологічних чинників ПТСР у підлітковому віці розглядалися у аспекті дії різноманітних травматичних стресових подій. Для підлітків, які пережили військові події, та інші ситуації травматичного стресу характерні проблеми психологічного характеру, що проявляються в навчанні та спілкуванні. Їм властиві поведінкові порушення від депресії до агресії. У підлітків також відзначаються різноманітні соматичні скарги, але за результатами медичних оглядів вони не мають органічного походження. При тривалій розлуці з батьками під час військових подій у дітей відзначаються такі порушення, як депресія, нездатність відчувати задоволення, порушення соціальних контактів.

На психічний стан особистості найбільш суттєво впливають катастрофи, викликані навмисними діями людей. Техногенні катастрофи, що сталися в результаті необережності або за випадкових обставин, переживаються менш важко, але все ж важче у порівнянні з природними катаклізмами. Важке соматичне захворювання дитини може призводити до розвитку посттравматичного стресового розладу. Основними проявами реакції на соматичні захворювання є: регресивна поведінка (яка значною мірою ускладнює лікування) і соціальна ізоляція (пов'язана з пропусками занять та уникнення своїх хворих однолітків однокласниками). Додатковим травмуючим фактором може стати госпіталізація [1].

Порушення, викликані насиллям, торкаються усіх рівнів людського функціонування. Вони призводять до стійких особистісних змін, які перешкоджають здатності дитини реалізувати себе в майбутньому. Насилля може мати такі наслідки, як порушення в пізнавальній та емоційно-вольовій сфері, а також розлади апетиту, сну; зловживання наркотичними засобами;

мимовільне відтворення травматичних подій у поведінці; спроби самопокарання, соматичні скарги.

Під час стихійних лих, військових дій, терористичних актів діти та підлітки надзвичайно вразливі до надзвичайно інтенсивних та явних травмуючих факторів. Ці типи травми характеризуються не лише серйозним ушкодженням фізичного здоров'я молодої людини, а й створенням атмосфери страху, небезпеки та невпевненості, що може призвести до подальшої психологічної травми. Поширеність посттравматичного стресового розладу (ПТСР) серед дітей та підлітків визначити нелегко. Ancharoff, M. R. M., Munroe, J, Fisher, L (1998) проаналізували 17 досліджень, які повідомляли про поширеність посттравматичних стресових розладів серед молодих людей, які пережили різні травматичні події. Залежно від типу інциденту цей показник коливається від 5,3% до 98%. Найвищі рівні визначено у дітей та підлітків, які пережили війну, політичні переслідування чи репресії, а найнижчі – у дітей та підлітків, які перенесли важкі захворювання чи поранення [2].

На жаль, підлітки піддаються високому ризику травматичних подій у суспільстві, школі та навіть вдома. Історично травма часто стосувалася катастрофічних подій, таких як тероризм, війна, голод і геноцид. Багато дітей живуть у жорстокому, небезпечному та бідному середовищі. Мільйони людей стали жертвами травм, жорстокості та насильства. Існують також неминучі збитки, такі як серйозне поранення або хвороба, втрата одного з батьків через хворобу, смерть, стихійне лихо або війна.

Підлітки, які пережили травматичні події, частіше, ніж дорослі, схильні до розвитку посттравматичного стресового розладу (Clarke, H. J., Vieux, K. F., 2015). Навіть якщо травма в дитинстві не призводить до посттравматичного стресового розладу (ПТСР), ризик розвитку цього розладу та інших проблем зі здоров'ям у дорослому віці зростає. Дослідження показало, що, порівняно з дітьми віком 9-13 років, значущими детермінантами розвитку посттравматичних стресових розладів у наступному році серед підлітків віком 14-16 років після переживання травматичної події були тривога та сімейна дисфункція, фактори, які існували раніше.

Таким чином, підлітки, які пережили кілька травматичних подій, демонстрували більше симптомів ПТСР, ніж підлітки, які пережили лише одну. Однак після травми дівчата частіше, ніж хлопчики, розвивають посттравматичний стресовий розлад. Травматичні події можуть мати різноманітні негативні наслідки для підлітків. Депресія та тривога також можуть бути спричинені травматичними подіями в дитинстві та супроводжувати посттравматичний стресовий розлад. Подальшого дослідження потребує розроблення програми соціально-психологічної реабілітації підлітків із ПТСР.

Список використаних джерел:

1. Ancharoff, M. R. M., Munroe, J, Fisher, L. (1998). The legacy of combat trauma: clinical implications of intergenerational transmission. In: Danieli Y

(ed). *International handbook of multigenerational legacies of trauma*. Boston: Springer, 257–276. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4757-5567-1_17

2. Clarke, H. J., Vieux, K. F. (2015). Epigenetic inheritance through the female germ-line: the known, the unknown, and the possible. *Semin Cell Dev Biol.* 43: 106–116. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1084952115001305?via%3Di>
[hub](#)

УДК 343.85-053.6-058.6

*Бело́ва Марія, здобувач вищої освіти
ступеня «Бакалавр» 4-го курсу,
гуманітарно-педагогічний факультет,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Власенко К.О.,
к. пед. наук, старший викладач
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

НАПРЯМИ ТА МЕТОДИ ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Заклад освіти виступає ключовим агентом соціалізації особистості, і, відповідно, на нього покладається функція здійснення соціальної та педагогічної профілактики негативних явищ у суспільстві. Профілактика утворює систему заходів, спрямованих на передбачення та запобігання розвитку та виникненню будь-яких відхилень у процесах навчання, розвитку та виховання особистості.

У методичних рекомендаціях з профілактики та протидії булінгу серед студентів, використовуються соціально-педагогічна та соціально-психологічні методики та технології профілактики булінгу. Їх можна поділити на первинну, вторинну та третинну.

Первинна профілактика – це система профілактичних заходів щодо впливу і виникнення групи ризику. Її мета – організація тренінгів, семінарів та форм профілактики та протидії булінгу в поведінці студентської молоді, для психологів, соціальних педагогів та соціальних працівників, викладачів закладів вищої освіти. До первинної профілактики насильства відноситься формування активного стилю життя, який забезпечує реалізацію прав, задоволення потреб та інтересів особистості.

Вторинна профілактика характеризується комплексом заходів, які покликані усунути фактори ризику, які за певних умов зможуть призвести до рецидиву або загострення цього явища. Вторинна соціально-психологічна профілактика булінгу є груповою з метою зміни ставлення особистості до себе та навколишнього середовища, навчання навичок поведінки в ситуаціях, які

можуть призвести до насильства. Таку соціально-психологічну профілактику булінгу можна реалізувати шляхом підготовки та проведення тренінгів для студентської молоді з проблем насильства; впровадження методу «рівний рівному» тощо.

Третинна профілактика повинна сприяти попередженню зростання агресії; стримувати агресію на етапі переходу у важчу стадію; блокувати загострення і ускладнення; знижувати рівень смертності та інвалідності.

Профілактичні програми, призначені для проведення групових занять з студентами, може включати психотехніки для розвитку комунікативних навичок, профілактики асоціальної поведінки з основами правових знань, а також вправи, спрямовані на допомогу в досягненні позитивних життєвих цілей тощо. Про це свідчить досвід інших країн щодо подолання булінгу в освітньому середовищі наявність певних успіхів у реалізації тих чи інших програм протидії булінгу [1].

Шляхом ефективною протидії булінгу є впровадження заходів культурного спрямування разом з педагогами, наставниками та студентами, а також проведення різноманітних тематичних заходів, таких як бесіди, тестування, опитування та тематичні вечори. Важливою є також дискусія з студентами щодо норм та правил, спрямованих на уникнення випадків цькування, оскільки кожен може опинитись у подібній ситуації [2, с. 48]. Підтримка від батьків, друзів і близьких, а також систематична психолого-педагогічна робота в закладах освіти сприяють мінімізації зазначеної проблеми булінгу.

Також важливо забезпечити можливість отримання психосоціальної підтримки та консультування для жертв, а також впроваджувати системи моніторингу та звітності для відстеження та аналізу випадків булінгу та ефективності заходів. Такі комплексні заходи можуть сприяти створенню безпечного та сприйнятливого середовища для студентів вищих навчальних закладів та сприяти запобіганню булінгу.

До основних напрямів соціально-виховної роботи з уникнення булінгу серед студентів у закладах вищої освіти можна віднести:

1. Взаємодія з педагогічним колективом: освоєння методів і форм профілактики булінгу в студентському середовищі, проведення тренінгів, спільне розглядання та обговорення тематичних відеосюжетів з учасниками освітнього процесу щодо ненасильницьких методів поведінки та виховання, а також проведення круглих столів.

2. Співпраця з наставниками, батьками: проведення бесід, консультацій та тренінгів з метою ознайомлення з психолого-педагогічними особливостями студентської молоді.

3. Взаємодія з студентами: діагностика причин булінгу, проведення дискусій та диспутів, спрямованих на попередження та вирішення конфліктів у студентському середовищі, навчання управління власними емоціями та подолання стресу, використання симуляційних та ділових ігор для розвитку умінь та навичок з попередження булінгу.

Також під час профілактики та протидії булінгу важливо звернути увагу на наступні заходи: медіацію та конфліктологію (впровадження медіаційних програм для вирішення конфліктів та покращення взаємин між студентами; навчання студентів навичкам врегулювання конфліктів та ефективній комунікації); соціальну інклюзію та підтримку (підтримка ініціатив та заходів, спрямованих на створення позитивного та інклюзивного середовища в університеті; надання можливості студентам отримати психологічну підтримку та допомогу у вирішенні проблем); санкції та відповідальність (запровадження дисциплінарних санкцій для осіб, звинувачених у булінгу, з дотриманням процедур та принципів справедливості та залучення правоохоронних органів у випадках, коли ситуація вимагає цього) [3].

Важливо також використовувати методи профілактики та протидії булінгу: метод «рівний-рівному», ігрова терапія, арт-терапія. Зокрема варто звернути увагу на метод «рівний-рівному». Цей метод виявляється дієвим у сфері соціальної профілактики, оскільки це засіб передачі соціально важливої інформації між людьми, які мають схожі характеристики, через неформальне спілкування та соціальну роботу, що проводиться спеціально підготовленими молодшими особами.

У роботі зі студентським булінгом психолого-педагогічна робота повинна проводитися паралельно на декількох рівнях: загальному, на рівні групи (курсу) та індивідуальному (робота з агресорами та жертвами). Потрібно залучати до роботи зі студентським булінгом наставників, викладачів, громадські організації, правоохоронні органи.

Профілактика та протидія булінгу серед студентів закладів вищої освіти є суттєвим завданням для забезпечення безпеки та комфорту всіх студентів. Важливо відзначити, що реалізація напрямів, форм та методів вимагає спільних зусиль адміністрації університету, викладачів, психологів та студентського самоврядування. Остаточна мета полягає в створенні оточення, де кожен студент почуває себе захищеним, поважаним та отримує підтримку.

Список використаних джерел:

1. Кормило О. Явище булінгу в освітньому просторі. Проблеми гуманітарних наук. Серія: Психологія, 2015. № 37. С. 174–187.
2. Журавко Т. Булінг як соціально-педагогічна проблема в освітньому середовищі. 2019. С. 47–50. 29. URL: http://tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/6_2019/part_1/12.pdf.
3. Макарова О., Радіонова Л. Проблема булінгу у сучасному суспільстві. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. Харків, 2019. С. 285-288.

УДК 316.663:343.226:37.013.42

Білокінь Оксана, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» 4-го курсу, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Науковий керівник: Сопівник І. В., д. пед. наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи та реабілітації НУБіП України

СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА У РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Поширення проблеми домашнього насильства є актуальною проблемою суспільства, оскільки велика кількість осіб стають жертвами фізичного, психологічного чи емоційного насильства в родині, що в свою чергу негативно позначається на їх психічному та фізичному стані, успішності та соціальній адаптації. Ключову роль у виявленні та попередженні домашнього насильства відіграють саме заклади освіти, адже школа та інші навчальні заклади є одними з небагатьох місць, де діти можуть отримати допомогу та підтримку дорослих, у тому числі соціальних працівників.

Для глибшого розуміння проблеми необхідно проаналізувати поняття домашнього насильства, розглядаючи його різні форми та наслідки. Поняття домашнього насильства охоплює широкий спектр поведінкових патернів, включаючи фізичне, психологічне, сексуальне та економічне зловживання між членами сім'ї. Домашнє насильство включає не лише фізичну агресію, але й емоційний тиск, маніпуляції, контроль над фінансами та ізоляцію від соціального оточення, що має глибокі психологічні та соціальні наслідки [1].

Види та форми домашнього насильства різноманітні та часто переплітаються, створюючи складну систему зловживань. Фізичне насильство включає будь-які види фізичних ушкоджень або загрози завдати таких ушкоджень. Сексуальне насильство охоплює небажані або примусові сексуальні дії. Психологічне насильство, таке як газлайтинг, приниження та ізоляція, має на меті контроль над жертвою та її емоційним станом. Економічне насильство полягає у фінансовому контролі та обмеженні доступу до ресурсів. Всі ці форми насильства посилюють взаємозалежність та утримують жертву в аб'юзивних відносинах [2].

Оскільки діти проводять значну частину свого часу в школі, освітні заклади стають важливим середовищем для раннього виявлення та втручання у випадки насильства. Створення безпечного та сприятливого середовища для всіх учнів є одним із головних завдань соціального педагога.

Соціальний педагог як фахівець у цій галузі може вчасно надати необхідну соціально-психологічну допомогу або направити дитину до інших спеціалістів, забезпечивши тим самим комплексний підхід до вирішення

проблеми. Зростаюча обізнаність громадськості щодо проблеми домашнього насильства та відповідні освітні програми стають дедалі популярнішими. Соціальні педагоги відіграють ключову роль у реалізації таких програм, навчаючи дітей та їх батьків методам конструктивного вирішення конфліктів та ненасильницької взаємодії. Тому соціальна профілактика домашнього насильства в роботі соціального педагога навчального закладу є надзвичайно важливою для забезпечення благополуччя дітей, їх здорового розвитку та успішного навчання.

Соціальна профілактика домашнього насильства вимагає інтегрованого підходу. Першочерговою задачею є створення безпечного та довірливого середовища, що включає фізичну безпеку та емоційну підтримку. Індивідуальний підхід у визначенні потреб кожної дитини та відповідність запропонованих втручань є критично важливими. Робота з дітьми має охоплювати психологічну підтримку та терапію для обробки пережитого насильства, а також розвиток соціальних навичок і впевненості, що допомагає дітям відновлювати власну ідентичність і стійкість.

Важливими елементами боротьби з сімейним насильством є підвищення обізнаності про це явище, профілактика, захист та підтримка жертв, а також відповідні правові та соціальні заходи, спрямовані на запобігання і зменшення сімейного насильства. Створення міцних, здорових сімейних відносин і виховання поваги до прав та свобод кожної людини є ключовими факторами у превенції та подоланні цього негативного явища.

Тому соціальна профілактика домашнього насильства в закладах освіти є важливою частиною загальної стратегії боротьби з цим явищем, спрямованої на забезпечення безпечного та здорового середовища для розвитку дітей та молоді.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 14.05.2024)
2. Філімонов В. О. Профілактика домашнього насильства серед неповнолітніх. Соціально-гуманітарний вісник. 2022. Вип. 39. С. 63-64/

УДК 377.36:63-057.87:005.336.2

Бондаренко Г.Г.,
аспірантка, Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м.Київ, Україна)

**СУСПІЛЬНА ПОТРЕБА У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНЦІЙ В ГАЛУЗІ
ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ
ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**

Проблема підготовки кадрів та забезпечення ринку праці в умовах дії правового режиму воєнного стану, фактичної війни, післявоєнної відбудови України вимагає комплексного підходу. З об'єктивних причин виникла ситуація, коли працездатне населення держави стало на захист державних кордонів, суверенітету та незалежності або ж вимушено виїхало за межі України. Це, в свою чергу поглибило дефіцит кадрів окремих спеціальностей, відповідно посилило суспільну потребу в кваліфікованих фахівцях, перш за все, робітничих професій, а також управлінців низової ланки, які, здебільшого готуються в закладах фахової передвищої освіти.

Аналітика, проведена Міністерством освіти і науки України, свідчить, що основним курсом розвитку фахової передвищої освіти зараз і в повоєнний період буде адаптація до європейських стандартів та кваліфікацій, гармонізація законодавства, реалізація статусу кандидата, а в перспективі і повноправного члена Європейського Союзу[1]. Вони, серед іншого, передбачають наявність у випускників фахових коледжів таких компетенцій, як критичне мислення, вміння розв'язувати проблеми, управляти персоналом в обмежених ресурсах, проявляти гнучкість, креативність тощо. Це притаманне проектному менеджменту, який застосовується в багатьох галузях економіки, освіти, науці, правовій галузі тощо. Не виключенням є і аграрний сектор.

Останніми роками роль проектного менеджменту зросла, оскільки саме проекти, передусім планування і націленість на результат, стали невід'ємною складовою діяльності як бізнесу, так і державного апарату. Сфери діяльності організацій та установ, підприємств постійно розширюються, широко впроваджується цифровізація та автоматизація, що в свою чергу підвищує значення системного розвитку проектного управління.

Визначаючи суспільну потребу як певний стан суспільства, що характеризується нестачею об'єктів, необхідних для його існування та розвитку, робимо висновок про наявну суспільну потребу у фахівцях для аграрного сектору економіки України зі сформованими компетенціями в галузі проектного менеджменту.

Перед аграрними закладами фахової передвищої освіти постає комплексне завдання. Випускники мають зменшити наявний дефіцит кадрів в сільськогосподарському виробництві для забезпечення, перш за все, продовольчої безпеки держави, а також для збільшення надходжень до державного бюджету, оскільки саме аграрна галузь України є однією з домінантних у зовнішній торгівлі. Друге, враховуючи реалії війни, дистанційну форму навчання за часів пандемії COVID-19, частих та тривалих повітряних тривог, заклади фахової передвищої освіти повинні не тільки дати знання та навички в межах спеціальності, а й розвинути компетенції, необхідні для ефективного виконання посадових обов'язків, зокрема в галузі проектного менеджменту.

З проектною діяльністю так чи інакше стикалися всі сучасні аграрні підприємства, адже проект – це соціально-економічна система, що обмежена в часі і включає в себе, зокрема, реструктуризацію, проведення реконструкції,

відкриття нових видів бізнесу, випуску нової продукції, послуг тощо [2]. Саме ці аспекти є актуальними в сучасних умовах.

Враховуючи реалії сьогодення, напрями розвитку економіки та бізнесу, перехід аграрних підприємств на проектне управління є органічним та виправданим, таким, що забезпечить найбільшу ефективність виробничої діяльності, відповідно й прибутковість. Логічним для держави є стимулювання підготовки конкурентоздатних фахівців закладами фахової аграрної передвищої освіти. Для досягнення синергетичного ефекту керівництво аграрних підприємств також має ініціювати діалог щодо забезпечення соціальної потреби у таких спеціалістах.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 №286-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-vishchoyi-osviti-vukrayini-na-20222032-roki-286->.

2. Судук, О. Ю. Формування цінності проектного підходу в сфері аграрного виробництва / Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки 2 (2016): 213-221.

УДК 378.013.28.7

***Борисовець К. В.,** здобувач вищої освіти ступеня «бакалавр» спеціальності «Соціальна робота» 4-го року навчання, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Осадченко І.І., д.пед. наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації НУБіП України*

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІДЛІТКІВ ІЗ ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

Підлітковий вік характерний за своєю природою і фізіологічними властивостями. Це також один із найскладніших періодів у житті людини. Прогресування підліткових криз ускладнюється різними аномальними особистісними та поведінковими розвитками. Одним із негативних побічних ефектів є поява аномальної поведінки. Підліткова злочинність є одним із найважливіших показників економічної, соціальної та етичної цінності суспільства. Така ситуація пояснюється соціально-економічною кризою, безробіттям та міграцією, регіональними суперечками, збільшенням кількості

соціально незахищених сімей, кризою духовних цінностей, зниженням етичного рівня населення.

Серед причин зростання неправомірної поведінки учнів – перевантаження дітей навчальними зусиллями, авторитарний стиль стосунків між учителем і учнем, гіподинамія тощо. Одним із важливих соціально-психологічних атрибутів є те, що підлітки шукають власний тип стосунків; у результаті стосунки з іншими однолітками стають значущими в їхньому житті. Брак цих стосунків надзвичайно болюча. Як наслідок, через хибні уявлення – страх бути відмовленим, почуття власної гідності в розрізних групах, проживання власного життя у віртуальному світі, обмеження у спілкуванні та дружбі з однолітками та дорослими. Молодший підліток часто почувається самотнім. Саме дослідження підліткової злочинності через призму самотності є важливим для психологічної та соціальної наук і практики.

Проблема підліткової злочинності останнім часом стала об'єктом інтересу багатьох науковців. Підсумовуючи зусилля вчених (М. Будіянський [1], І. Булах [2], О. Дроздова [3] та ін.), можна виокремити основні наукові підходи до дослідження явища. По-перше, проблеми, пов'язані з девіантною поведінкою, вивчаються в кількох дисциплінах: соціології, психіатрії, психології, освіті та філософії. Кожна сфера має власну методологію, термінологію та розуміння причин власної поведінки. У зв'язку з цим поняття «девіантна поведінка» іноді є надмірно розширеним, воно включає всі випадки поведінкових проблем як у психічно здорових, так і у психічно хворих індивідів; далі фокусується на соціально-психологічних, характерологічних проблемах поведінки індивідів. Нині сучасна психологія використовує кілька підходів до визначення цього поняття.

Так, М. Будіянський досліджує два основних поняття: поведінка делінквентності – сукупність невеликих злочинів, правопорушень, а також поведінки, що не передбачена Кримінальним кодексом України; девіантність (відхилення від норми) – поняття ширше, що включає як правопорушення, так і інші поведінкові проблеми, зокрема алкоголізм і спроби суїциду [1]. І. Булах пропонує складнішу схему поведінкових проблем. За його оцінкою, до розладів поведінки зараховують аномальну поведінку (відхилення від поведінки типових людей), для визначення якої необхідні соціальні, психологічні, правові критерії, і розлади поведінки, пов'язані з нервовими захворюваннями, для визначення яких необхідні медичні критерії [2]. О. Дроздова [3] виділяють такі типи девіантної поведінки: антигромадська поведінка; асоціальна поведінка; злочинна поведінка; девіантна поведінка.

Отже, загалом аналіз біологічних, соціальних і психологічних підходів до зазначеної проблеми свідчить про складність багатоаспектності девіантної поведінки. Вказані вище концептуальні підходи мають певні обмеження, і на сучасному етапі розвитку науки актуальним є питання формування комплексного (системного) підходу до проблеми девіантної поведінки, насамперед підлітків, зокрема щодо соціально-психологічної допомоги підліткам з девіантною поведінкою.

Список використаних джерел:

1. Будіянський М. Ф. Особливості прояву агресивності в підлітків. *Наука і освіта*. 2013. № 3. С. 36-39.
2. Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітка. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 238 с.
3. Дроздов О. Ю., Скок М. А. Проблеми агресивної поведінки особистості. Чернігів: ЧДПУ ім. Т. Шевченка, 2000. 156 с.

УДК 364-78(1-88)-053.2/.5-
053.6:004.354.4

Бурдуков Олег, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» 4-го курсу, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Власенко К.О.,
к.пед. наук, старший викладач Національний університет біоресурсів і природокористування України

ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Технологічно підготовленому спеціалісту значно легше освоїти професійну специфіку в конкретній галузі практичної діяльності і більш ефективно виконувати свої професійні функції. Те саме стосується і роботи соціального працівника, і в цьому напрямку потрібно ще багато досліджень і удосконалення, адже соціологія, як така – досить молода наука. Але в багатьох напрямках соціальної роботи вже визначені певні алгоритми і розроблені відповідні технології. Процес технологізації соціальної роботи розширюється і вдосконалюється.

Цифрові технології розглядаються як ресурси, необхідні для збору, обробки, зберігання і розповсюдження інформації. Більш того, цей термін не обмежується лише ними, він також включає у себе комунікаційні технології, що не менш суттєво у роботі соціального працівника [1].

У зв'язку зі зміною усталених соціальних систем, виникла технологія електронної соціальної роботи. Вона містить у собі різноманітні онлайн – дослідження, дистанційне консультування хворих пацієнтів, включаючи індивідуальну, групову терапію, психотерапію, а також реалізацію проектів у галузі соціальної роботи, моніторинг надання соціальних послуг тощо. Сучасний соціальний працівник, який не володіє на достатньому рівні пакетом інноваційних методів має можливість сьогодні отримати якісне навчання (підвищення кваліфікації) за рахунок саме цифрових технологій.

На державному рівні функціонує Український державний центр соціальних служб для молоді. На регіональному рівні в Україні діють 27

регіональних ЦССМ. На місцевому рівні в кожному регіоні діють районні, міські та районні в містах центри ССМ.

Особливу увагу тут приділяють таким завданням, як надання різноманітних соціальних послуг, соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної та інших видів соціальної допомоги, консультування дітей та молоді. При цьому всі ці види соціальної допомоги молоді можуть здійснюватися в різних формах: очних, заочних, стаціонарних, комплексних.

Ведеться також розробка та здійснюються заходи щодо створення умов, достатніх для комфортної й успішної життєдіяльності різних категорій дітей та молоді; соціально-профілактична робота серед дітей та молоді; застосовується комплекс заходів, спрямованих на подолання негативних явищ; розробляються та впроваджуються реабілітаційні програми, змістом яких є відновлення соціальних функцій, морального, психічного й фізичного стану дітей та молоді, пристосування їх до безпечних соціальних і сімейних умов життєдіяльності, а також надається допомога дітям, молоді, які зазнали жорстокості та насильства від інших чи потрапили в екстремальні ситуації; здійснюється міжнародне співробітництво, вивчається й поширюється міжнародний досвід роботи з питань соціальної підтримки, допомоги й захисту дітей та молоді [2].

Серед досягнень соціальної сфери – розбудова сучасної системи реабілітації із залученням до мультидисциплінарних команд соціальних працівників – так була створена фактично нова галузь.

Політика діджиталізації спрямована на полегшення взаємодії людини та держави. Поки що складно говорити про успіхи або невдачі у цій сфері, оскільки ми перебуваємо тільки на початку шляху. Завданням уряду на даному етапі в напрямку діджиталізації державних послуг є подолання загроз, що виникають та пов'язані з захистом персональних даних, залучення «цифрових груп ризику» та інші.

Інтернет комунікації у навчанні та у реальній практичній роботі загалом, відіграють важливу роль, адже забезпечують ефективну взаємодію соціального працівника із іншими фахівцями та клієнтами. Ресурсами для даного процесу є різноманітні офіційні сайти пов'язані із професійною діяльністю. Відвідуючи їх та знаючи зміст можна суттєво поповнити багаж власних знань. В Україні офіційний сайт Міністерства соціальної політики України дає змогу ознайомитися з основними законодавчими документами [3].

Важливими аспектами використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності соціального працівника є ведення та обробка ділової документації, електронного документообігу; виконання та планування діяльності; підтримка і консультування осіб, які опинились у складній життєвій ситуації, створення інформаційної бази даних клієнтів тощо.

Список використаних джерел:

1. Процес діджиталізації соціальної сфери набирає обертів. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/239239.html
2. Семигіна Т. Онлайн технології у практичній соціальній роботі «Інтернет-

освіта-наука-2016», Десята міжнар. наук.-практ. конф. ІОН-2016, 11-14 жовтня, 2016 : Зб. праць. Вінниця : ВНТУ, 2016. С. 119-121.

3. Опанасюк В.В. Вплив цифрової трансформації на функції держави. URL : <http://www.uinte.kiev.ua/sites/default/files/opanasyuk.pdf>

**УДК 316.342.2-055.2:
316.47:364.632**

Вальчевська Наталія, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» 4-го курсу, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Демченко І.І.,
д. пед. наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національний університет біоресурсів і природокористування України

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЖІНКАМИ-ЖЕРТВАМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ

У сучасному соціокультурному контексті проблема домашнього насильства стає надзвичайно актуальною, вимагаючи уваги та конкретних стратегій втручання соціальних працівників. На жаль, відкрита збройна агресія росіян проти України лише посилює цю проблему. Так, у 2023 році кількість випадків домашнього насильства зросла на 20%. За даними Національної поліції України, за 12 місяців 2023 року було зареєстровано 291 428 звернень про випадки вчинення домашнього насильства (що на 47 047 звернень більше порівняно з 2022 роком) [1].

Збільшення випадків насильства в родині, особливо під час воєнного стану, свідчить про необхідність комплексного підходу та ефективної підтримки для жінок, що пережили подібні складні обставини, про що йдеться в низці державних документів: Закони України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про охорону дітей від насильства», «Про соціальні послуги» та ін.

Загалом під поняттям «домашнє насильство» [2] розуміється систематичне фізичне, емоційне, сексуальне або економічне насильство, що відбувається в межах родини або іншого близького соціального оточення, і спрямоване проти одного чи декількох членів сім'ї чи партнерів у відносинах, зазвичай з метою контролю, підкорення та підтримки влади одного із сторін над іншими.

Науковці В. Шебанова В. І., С. Шебанова [3] зазначають, що випадки домашнього насильства визначаються тріступінчастою динамікою, зокрема:

- 1) наростання напруги (відбуваються обмежені випадки фізичного насильства та зростання напруженості між партнерами, що проявляються у виправданні жорстокості кривдника);

2) фізичне насильство (втрачається будь-який контроль над ситуацією, і настає невідворотне грубе побиття, під час якого обидві сторони усвідомлюють, що ситуація вийшла з-під контролю, але припинити насильство може тільки нападник);

3) період виняткового спокою та виявленням любові, уваги і, в деяких випадках, покаяння (жорстокість замінюється подарунками, ввічливістю, завіреннями, що насильство більше не повториться, та благаннями про прощення).

Настання стану «сімейного затишшя» між партнерами є тимчасовим, оскільки характер взаємин належить до деструктивного спектру поведінки і зумовлює початок наступного періоду збільшення напруги під час нового циклу насильства. Тобто насильницькі дії кривдника повторювальні і мають більш жорстокий характер, що призводить до більш серйозних наслідків. Перервати цей цикл домашнього насильства можна шляхом інтервенції кваліфікованих фахівців із соціальної роботи, які надають підтримку жертвам, проводять консультування та інформують про доступні ресурси та програми допомоги у кризових центрах.

Кризові центри для жінок, які стали жертвами домашнього насильства, зазвичай пропонують широкий спектр послуг і підтримки. Основні напрямки діяльності таких центрів включають:

- безпека і захист (забезпечення безпечного притулку для жінок із загрозливих або насильницьких середовищ. це може включати проживання в безпечному місці, захищеному від насильства);
- психологічна підтримка (надання психологічної допомоги та консультування для допомоги жінкам у подоланні емоційних та психологічних труднощів, пов'язаних з домашнім насильством);
- юридична допомога (надання юридичної підтримки та консультування з питань юридичного захисту, отримання правової інформації, захисту прав та встановлення контактів з адвокатами);
- соціальна інтеграція (допомога у забезпеченні доступу до освіти, зайнятості, житла та інших ресурсів для самостійного життя після виходу із кризового становища);
- інформаційно-освітня робота (проведення тренінгів, семінарів і роз'яснювальних заходів для підвищення обізнаності суспільства щодо проблем домашнього насильства та сприяння культурі ненасильницького спілкування);
- подолання травм (розвиток індивідуальних та групових програм для допомоги в подоланні травм, включаючи терапію мистецтвом, медитацію, групові заняття тощо);
- сімейна реабілітація (програми та послуги, спрямовані на підтримку сімейної єдності та реабілітацію відносин після насильницьких ситуацій, включаючи партнерське консультування та психотерапію).

Також ефективні заходи включають удосконалення законодавства, підвищення освіченості громадськості щодо проблеми домашнього насильства, а також забезпечення широкого доступу до ресурсів психологічної, юридичної та медичної допомоги.

Отже, соціальна робота в кризових центрах визнається ключовим інструментом вирішення проблеми домашнього насильства. Завдяки соціально-психологічній підтримці, потерпілі жінки отримують нові сили та можливості для виходу з негативної ситуації, відновлення свого самоповаги та проведення повноцінного життя.

Список використаних джерел:

1. Домашнє насильство у 2023 році: дані та тенденції. *Матеріал підготовлено Аналітичним центром «Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем»»*. URL: <https://jurfem.com.ua/domashne-nasylstvo-2023/>
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07. 12. 2017. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>
3. Шебанова В. І., Шебанова С. Г. Механізми психологічного захисту та копінгу (совладання) особистості : навчально-методичний посібник. Херсон : ХДУ. 2012. 224 с.

УДК 364.6:37.015.3:37.014

*Власенко К. О., к.п.н., старший викладач
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Бурдужа Л. С., здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності «Соціальна робота»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ ПОЗАНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ НА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Процеси глобалізації та зміни в суспільно-політичній, економічній і культурній сферах у перші десятиліття ХХІ століття вимагають наявності розумних, освічених та вільних молодих людей, здатних до інноваційного мислення та дій у змінних умовах кризи. Ці особистості повинні успішно протистояти викликам сучасності, створюючи новаторське та оптимістичне бачення світу. Формування таких особистостей є головною метою сучасної системи вищої освіти, спрямованої на виховання лідера – творчого, духовно-морального представника світової спільноти та активного громадянина своєї держави.

Формування навичок лідерства серед студентів у позааудиторній діяльності стає ключовим аспектом їхньої освіти, оскільки це сприяє розвитку вмінь, які необхідні для успішного кар'єрного росту та адаптації у суспільстві. Для досягнення цієї мети багато закладів вищої освіти надають студентам можливості приєднатися до різноманітних позааудиторних ініціатив,

таких як студентські організації, спортивні команди, благодійні проекти та інші.

Українські заклади вищої освіти все більше розуміють вагомість розвитку лідерських якостей серед студентів у позааудиторній сфері. Володіння лідерськими знаннями та навичками може забезпечити студентам необхідні інструменти для вирішення проблем і досягнення успіху у майбутній професійній кар'єрі [1].

Зустрічі з видатними особистостями - популярний метод організації виховної діяльності. Під час цих заходів студенти взаємодіють з державними діячами, провідними науковцями, відомими політиками, представниками творчої інтелігенції, успішними підприємцями в сільському господарстві та іншими. Такий підхід передбачає використання методу прикладу [2].

Одним з ключових засобів підвищення рівня професійної майстерності майбутніх фахівців є участь у студентських наукових конференціях, що забезпечує організацію наукової діяльності студентів та обговорення результатів їх досліджень. Цей формат сприяє розвитку когнітивних здібностей студентів, формуванню практичного мислення та збільшенню зацікавленості у обраній сфері. Під час презентацій та дебатів молодь поринув у суттєві теми науки й технологій. Студенти, що виступають, розвивають навички публічного виступу та взаємодії, а також вдосконалюють свої риторичні здібності. Підготовка резюме сприяє розвитку лідерських якостей, таких як логічне мислення та бажання постійно вдосконалюватися, а також стимулює креативність і працьовитість [5].

Студентські олімпіади, конкурси та змагання - це форми, які стимулюють бажання досягати високих результатів, спонукають до вдосконалення та розвивають волевільні якості у студентів. Серед найбільш популярних методів групової роботи для вироблення лідерських навичок у майбутніх спеціалістів з соціальної роботи є організаційно-виховні заходи, де передбачається активна взаємодія між викладачами та студентами або іншими учасниками [3].

Формування лідерських якостей у майбутніх фахівців вимагає гармонійного поєднання індивідуального та колективного підходів. В цьому контексті важливе значення мають індивідуальні методи виховання.

Індивідуальні методи виховання, такі як бесіди, інтимні розмови, консультації, складання списків літератури для особистого читання, обмін думками, виконання завдань та надання індивідуальної допомоги у спільній роботі над проблемою або завданням, обираються з урахуванням психологічних особливостей кожного студента [4].

Завдяки індивідуальним методам роботи можна виявити різноманітні аспекти особистості студента, такі як його характер, психічні та духовні якості, здібності та інтелектуальний потенціал. Це дозволяє з'ясувати, які особистісні риси допомагають йому досягати високих результатів, ставати прикладом для інших і впливати на інших.

Формування лідерських якостей у майбутніх фахівців досягається за допомогою злагодженого поєднання особистісного та колективного підходів.

Список використаних джерел:

1. Волківська Д. А. Розвиток лідерського потенціалу студентського активу в університетському середовищі. (Дис. канд. пед. наук). Київ, 2016. 455 с.
2. Дубровіна І.В. Педагогічне стимулювання лідерства у студентів засобами активних форм навчання. Журнал «Перспективи та інновації науки»(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2022. № 4(9). С.234-243.
3. Головешко Б. Р. Про деякі проблеми розвитку лідерських якостей у студентів вищих навчальних закладів. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Харків, 2012. № 32. С. 89-96.
4. Сопівник Р. В. Студентське самоврядування як форма виховання лідерських якостей студентів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Северодонецьк, 2012. Вип. 2. С. 151-160.
5. Сопівник Р. В. Формування лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Северодонецьк, 2015. Вип. 4. С. 149-160.

УДК 364-78:316.614

*Волошин О., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 2 курс, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Тверезовська Н.Т., д. пед. наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

СТАНОВИЩЕ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ СІМЕЙ ІЗ ДІТЬМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна впливає на всіх, але сім'ї з дітьми вважаються однією з найбільш уразливих категорій населення в такий період. Проблеми, пов'язані з неможливістю знайти стабільне житло, труднощами з працевлаштуванням, нестачею коштів на необхідні речі та ліки для дітей, ускладнюють життя багатьох внутрішньо переміщених сімей. Ці люди потребують підтримки з боку спільноти, а їхня кількість зростає.

Регулярні пошкодження комунальних та енергетичних мереж, загроза застосування ядерної зброї та руйнування житлового фонду призводять до збільшення кількості внутрішнього переміщення на території країни. Проте складним і на сьогодні залишається саме виявлення таких сімей. Адже деякі не усвідомлюють критичності свого становища та впливу негативних обставин на дітей. Інші не знають, куди звертатися, частина намагається вирішувати свої проблеми самостійно або з допомогою родичів.

Недостатній кадровий потенціал, неймовірне навантаження на соціальні служби перешкоджають проведенню оцінки потреб та наданню допомоги внутрішньо переміщеним особам, навіть тим, хто зазначає про певні проблеми. Отже, важливим є виявлення актуальних потреб сімей із дітьми.

Попри тривалість військового конфлікту, що триває уже третій рік, проблема працевлаштування залишається однією з найбільш актуальних серед переселенців. Висновок базується на результатах опитувань, які свідчать про те, що навіть у цей довгий період змін та адаптації, знайти роботу є досить складною задачею для багатьох переміщених осіб [1].

За даними Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, станом на початок 2024 року в Україні зареєстровано 4,9 млн внутрішньо переміщених осіб. Зруйновано або пошкоджено 160 тис. будівель і споруд в Україні, з них – 20 тис. – багатоповерхові.

Таким чином, житло для ВПО є теж актуальною проблемою. На початку війни більшість переселенців були розміщені в державних та комунальних установах, таких як гуртожитки або тимчасові житлові комплекси. Тим не менше, частка тих, хто був поміщений у приватний сектор, також була помітною. У майже всіх випадках характер поселень значно відрізнявся за рівнем комфортності.

Умови проживання, де знаходяться сім'ї ВПО, варіюються залежно від особливостей кожної конкретної місцевості. Слід відзначити, що рівень комфорту для родин з дітьми, особливо для багатодітних, може бути недостатнім, особливо в колективних поселеннях, де відчутний дефіцит простору для дітей. У той же час, у переданих або орендованих квартирах і будинках, які можуть бути безоплатними або платними, комфортність може бути трохи вищою. Особливо важливою є комфортність умов проживання для дітей та підлітків, які тимчасово перебувають разом з батьками, родичами та сестрами/братами. Під час співбесід батьки часто вказують на те, що умови проживання їхніх дітей під час війни суттєво погіршилися порівняно з попереднім періодом. Вони наголошують на відсутності індивідуального спального місця та простору для зберігання особистих речей, таких як одяг, книжки, іграшки. Виявлено, що кожна друга дитина не має власного ліжка і спить у спільному ліжку з мамою, бабусею або сестрою/братом. Це відсутність особистого простору може призвести до додаткових психологічних ризиків, таких як апатія та депресія у дітей.

І найголовніше – освіта для дітей ВПО. Цільовість батьків в забезпеченні освіти своїх дітей відображає важливість цього аспекту в їхньому житті. Після вирішення нагальних проблем, таких як матеріальне забезпечення, житлові умови та отримання соціальної допомоги, освіта стає наступним важливим пунктом у списку пріоритетів. Це свідчить про те, що батьки розуміють, що освіта визначає майбутнє їхніх дітей, надає їм можливість здобути знання, розвивати навички та досягати успіху в житті. Таке розташування освіти в пріоритетному списку відображає важливість навчання як фундаментального елементу для соціального розвитку та самореалізації молодого покоління. Безумовно! Наголосимо про високу освітню мотивацію батьків, які

перебувають у складних життєвих обставинах. Їм дуже важливо забезпечити своїм дітям можливість отримання якісної освіти, навіть у важкий період життя. Це вказує на їхнє розуміння важливості освіти як ключового чинника успіху у майбутньому житті дітей. Крім того, така висока освітня пріоритетність може бути пов'язана з бажанням забезпечити своїм дітям кращі можливості в майбутньому, зробити їхнє життя стабільнішим і успішнішим.

Список використаних джерел:

1. Тверезовська Н.Т., Головаш Д.А. Основні проблеми внутрішньо переміщених осіб та шляхи їх подолання. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. 2023. № 3(14). С. 116-130. DOI: [http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog14\(3\).2023.116-130](http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog14(3).2023.116-130)

2. Драчук О.В. Аналіз нормативно-правового забезпечення у сфері захисту населення в умовах воєнного стану. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. 2022 № 1(13). С. 31-40. DOI: [http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog13\(1\).2022.31-40](http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog13(1).2022.31-40).

УДК 316.47:37.013.42:364

Волощук Катерина, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 2 курс, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Тверезовська Н.Т., д. пед. н., професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Проблема булінгу в сучасній українській освіті належить до одних з найбільш серйозних та актуальних, навіть не дивлячись на те, що законодавство забороняє будь-які прояви насильства. У сьогоднішній час ця проблема набула глобального масштабу та стала об'єктом світової уваги. Часті згадки про випадки булінгу серед школярів у ЗМІ свідчать про серйозність цього явища в українському суспільстві. Булінг – це систематичне та незаконне залякування, що може включати фізичну або психологічну агресію до менш захищених осіб у групі, що характеризується не тільки окремими випадками агресії, але й систематичними діями, спрямованими проти одного чи кількох осіб у шкільному середовищі.

Важливо визначити булінг в контексті його соціальних взаємовідносин, адже це явище виникає в дитячих колективах і впливає на всіх учасників навчального процесу. Булінг може мати серйозні наслідки для психічного та фізичного здоров'я дітей та підлітків, а також порушувати навчальний процес та

розвиток особистості. Тому важливо розробляти та впроваджувати ефективні стратегії та програми протидії булінгу в освітньому середовищі, спрямовані на підвищення освітньої культури, виховання толерантного ставлення до інших та формування позитивного соціального середовища для всіх учасників навчального процесу.

Згідно з дослідженням, проведеним у 2017 році ЮНІСЕФом в Україні серед дітей віком від 11 до 17 років, було виявлено, що 67% учнів зіткнулися з проблемою булінгу, або цькування. Ці дані свідчать про те, що булінг в нашій країні можна вважати широко поширеним явищем. Такі показники свідчать про наявність значних прогалин у виховній роботі у навчальних закладах та неефективність профілактики ситуацій насильства, булінгу та мобінгу.

Починаючи з досліджень норвезького вченого Д. Ольвеуса, який першим визначив булінг у шкільному середовищі як систематичні напади на одного чи кількох учнів протягом тривалого часу [1], важливо розглядати це явище як систематичну проблему, що має важливі соціальні та психологічні аспекти. Зазначений вчений виділяв три основні компоненти булінгу: агресивну поведінку, систематичний характер та нерівність у силі чи владі між агресором та жертвою.

Булінг може набувати різних форм, мати різні наслідки для особистості жертви. Це може включати психологічні проблеми, такі як тривога та депресія, а також фізичні наслідки, які можуть бути серйозними. Отже, це соціально-педагогічне явище потребує ретельного вивчення та ефективних заходів протидії.

Крім того, у психолого-педагогічній літературі визначено різні типи учасників булінгу. «Булери» – це діти, які мають низьку самооцінку та невпевненість, і шукають способи виявлення сили. «Жертви булінгу» – це діти з високим рівнем тривожності та низькою самооцінкою, які стають об'єктом насильства. «Спостерігачі» – це учні, які відносяться до цькування байдуже, або навіть підтримують його, але при цьому не є його активними учасниками.

Існує ряд причин, що можуть спричиняти булінг в освітньому середовищі. До них відносяться помилкове уявлення про те, що агресивна поведінка є прийнятною, бажання здобути авторитет у колі однолітків або привернути увагу впливових дорослих, а також нудьга чи компенсація за невдачі у навчанні чи суспільному житті. Також булінг може виникати через тиск батьків або через жорстоке поводження з боку них та недостатню увагу до дитини.

Часто діти сприймають знуцання як спосіб стати популярними, мати вплив на інших або привернути увагу. Інші можуть почувати заздрість до тих, над ким знуцаються, тоді як деякі навіть не усвідомлюють наслідки своєї поведінки для жертви. Варто зауважити, що булінгові поведінки діти навчаються, тобто вони можуть бути відображенням того, що вони бачать у дорослому житті або у медіа.

Запальний темперамент, імпульсивність характеру, брак емпатії та перевага бажання контролю та уваги над бажанням створення дружніх

стосунків відносяться до особистісних чинників, які можуть спонукати дитину до булінгу.

Жертви булінгу часто стикаються з психологічним та фізичним виснаженням, неспроможністю концентруватися на навчанні та відчуттям низької самооцінки та відсутності безпеки. Їхня віктимізація може призвести до депресії, самотності, суїцидальних думок тощо. Отже, швидше, ніж буде припинене знущання, тим краще для довгострокового благополуччя жертви.

Відповідно до положень статті 16 Конвенції про права дитини, кожна дитина має право на захист від будь-якого незаконного посягання на її честь і гідність.

Таким чином, з метою попередження та вирішення проблеми шкільного булінгу, пропонується наступний комплекс профілактичних заходів:

1) класним керівникам слід систематично моніторити психологічну атмосферу в їх класах і реагувати на будь-які ознаки насильства, такі як затискання дітей у кутку, замовчання при підході дорослих, ізолюваність деяких учнів, образливість та залякування;

2) педагогічним працівникам слід застосовувати різноманітні методи роботи для запобігання шкільному булінгу, такі як робота з літературою і кінострічками на цю тему, проведення обговорень та написання творів;

3) важливо підтримувати створення довірливих стосунків між учнями та педагогічним персоналом шляхом налаштування учнів на відкритий та сприйнятливий спілкування;

4) надати класним керівникам спеціальні курси, під час яких психологи зможуть передати необхідні знання та навички для ефективного запобігання проблемі булінгу;

5) проведення тренінгових занять та застосування колективних методів роботи з учнями може сприяти створенню позитивного соціального середовища;

б) розробка та впровадження профілактичних програм, спрямованих на покращення комунікативних навичок та правових знань, може допомогти вирішити проблему шкільного булінгу;

7) активне залучення батьків до розв'язання проблеми шкільного насильства може бути доцільним шляхом підтримки та розвитку виховної функції сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Olweus D. Bully/victim problems in school: *Facts and intervention*. *European Journal of Psychology of Education*. 1997. Vol. XII. № 4. P. 495–510. URL: <https://doi.org/10.1007/BF03172807> (дата звернення: 02.05.2024).

2. Olweus D. *Low School Achievement and Aggressive Behaviour in Adolescent Boys* / ed. D. Magnusson, V. Allen. New York : Academic Press, 1983. 268 p.

3. Olweus D. *Bullying at school: tackling the problem*. *Research Centre for Health Promotion, University of Bergen*. URL: <http://www.oecdobserver.org> (дата звернення: 02.05.2024).

УДК 378.013.42

Воробьова В. Ю., здобувач вищої освіти ступеня «бакалавр» спеціальності «Соціальна робота» 4-го року навчання, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Осадченко І. І., д. пед.наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

У працях контексту соціальної роботи вітчизняні вчені найчастіше використовують класифікацію громадян похилого віку Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ), згідно з якою літні люди – це група людей старшого віку, до них належать люди віком 60–74 років.

Літні люди, які прожили відносно довге життя, внаслідок чого вони вже відчують певні психофізичні обмеження незалежно від наявності або браком захворювань, у окремих випадках функціонально недієздатні, або їм потрібна допомога збоку.

Відповідно до сучасних уявлень вікової психології, нижня межа похилого віку – 60 років. Хоча мають місце інші класифікації; виділяють також старечий вік (від 75 років) і довгожителів (понад 90 років), проте в сучасних умовах подібні періодизації стикаються з гострою критикою і в цілому доцільно виділяти загальну групу людей похилого віку.

Соціологи виділяють цей період людського життя як «третій вік», аналогічно їм демографи вводять поняття «третього» (60–75 років) і «четвертого» (понад 75 років) віку.

Більшість громадян похилого віку не в змозі повноцінно забезпечувати власні потреби – вони потребують допомоги молодших, працездатних членів суспільства. Старіння населення вимагає від суспільства все більших фінансових, соціальних та інших витрат за соціальне забезпечення людей старшого віку. Літній вік включає проблеми у сфері медицини, у питаннях соціального та особистого побуту, а також психологічні труднощі адаптації до пенсійного періоду.

Особливий інтерес становлять соціальні та психологічні характеристики похилого віку. Під соціальними характеристиками людей похилого віку розуміється їхній соціальний статус, значимість у суспільстві, у соціальних системах і спільнотах, у своїй сім'ї, і навіть стосунки з людьми інших вікових груп. З одного боку, люди похилого віку можуть розглядатися як старійшини, які мають формальну владу, але фактично є лідерами в малих та / або великих

спільнотах; а з іншого боку – як ізгої, що повністю припинили взаємодію з оточуючими людьми.

Вихід на пенсію – дуже складний процес, як у соціальному плані, і у психологічному. Він складається з кількох етапів: людині необхідно підготуватися до того, щоб залишити роботу, потім ухвалити безпосереднє рішення про завершення трудової діяльності і надалі адаптуватися до нових соціальних ролей.

Соціальний вік – це об'єктивно-суб'єктивне поняття, визначене зовнішніми та внутрішніми щодо індивіду факторами, і залежить цей вік від соціально-економічної ситуації, самооцінки та стану літньої та старої людини, доступності для нього соціальних благ та послуг, від суспільної свідомості, що визначає основні стереотипи громадської думки [6, с. 76–77].

Актуальність дослідження проблем літньої людини, її особливостей полягає в тому, що фізичне та психічне здоров'я людей похилого віку – і чоловіків, і жінок – залежить від того, наскільки ця особистість інтегральна і наскільки вона готова справлятися з внутрішньо-особистісними конфліктами та мотивами. Чи готові чоловіки похилого віку і жінки менше сумніватися в собі та в інших і боротися з невпевненістю в собі. На цьому віковому життєвому відрізку ще пізно вчитися, усвідомлювати, що справді потрібно «тут і зараз» у тому, щоб відчувати психологічний комфорт, ще пізно вчитися пізнавати себе, свою психіку.

Таким чином, психологічні знання дозволять літній людині як попереджати чи знижувати вплив вже наявних психосоматичних захворювань, виникнення різних інших психосоматичних розладів, а й удосконалювати себе і свою взаємодію з оточуючими людьми, близькими, бути у гармонії із внутрішнім і світом.

Список використаних джерел:

1. Новікова Ж. М. Особливості вікової періодизації та класифікації осіб похилого віку. *Практична психологія та соціальна робота*. 2009. № 6. С. 76–77.

УДК 364-786:316.663-053.6

*Гайдаєнко Юлія, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти, 2 курс,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Тверезовська Н.Т., д. пед.наук., професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВПО МОЛОДІ

Нині все більше зростає важливість вирішення проблем соціально-психологічної реабілітації внутрішньо переміщеної молоді України, що стає відчутним у контексті тривалої конфліктної ситуації в країні. Дослідження, узагальнені Р. Лоєром, підкреслюють, що сучасні війни не відображають класичні воєнні зіткнення, а набувають нові форми, в які залучається весь населення країни [1, с. 533-534].

Така ситуація тісно пов'язана зі зростанням рівня тривоги, напруження, втрати працездатності, загального погіршення якості життя пересічної людини тощо. Незважаючи на це, нині бракує ґрунтовних досліджень соціально-психологічних наслідків гібридної війни, спрямованих на молодь.

Теоретично можна передбачити, що психіка особистості реагує на тривалу травматичну ситуацію збільшенням рівня тривоги, напруження, почуття безпорадності, байдужості, втрати працездатності, погіршення якості життя [2].

Однак, на жаль, на сьогоднішній день немає достатньо ґрунтовних досліджень, спрямованих на вивчення соціально-психологічних наслідків гібридної війни для молоді, особливо для осіб віком від 17 до 19 років, які зазнають серйозних труднощів як на роботі, так і в особистих стосунках. Навіть ті, хто переживав короткочасні військові конфлікти, показували зростання емоційних проблем, ризики алкогольної та наркотичної залежності, труднощі в утворенні міцних міжособистісних зв'язків і часті розлучення [1, с. 538].

Основними напрямками у роботі з соціально-психологічної реабілітації ВПО молоді вважаємо досягнення особистістю таких показників:

- стійкого відчуття власної цінності;
- успішної самореалізації та відновлення ефективності діяльності;
- підвищеного рівня комунікативної компетентності;
- здатності до внутрішнього розвитку і пошуку нових цінностей.

Отже, цілі соціально-психологічної реабілітації ВПО молоді, орієнтовані на досягнення різноманітних результатів, включаючи:

- розвиток внутрішньої стійкості та відчуття власної цінності, спрямований на формування більш точного розуміння себе, підвищення самооцінки та самоповаги, а також розвиток толерантності до власних обмежень та недоліків, вдосконалення навичок самопідтримки і самопомоги;

- забезпечення продуктивної самореалізації та відновлення ефективності діяльності, що включає пробудження втраченої зацікавленості, розвиток довготривалої мотивації, формування здатності подолати труднощі та перешкоди, стимулювання креативності та віри в власні сили;

- підвищення рівня комунікативної компетентності, спрямоване на формування позитивного ставлення до інших, розвиток розуміння індивідуальних особливостей інших людей, збільшення рівня емпатії та створення сприятливого середовища для ефективного спілкування;

- розвиток внутрішнього росту та пошук нових цінностей, що включає розвиток рефлексивності, цілепокладання, здатність аналізувати та використовувати набутий досвід, переосмислення ціннісних орієнтацій та створення нових життєвих цілей.

Соціально-психологічна реабілітація ВПО молоді спрямована на розробку методів та прийомів для відновлення та підтримання її психологічного здоров'я, яке може постраждати внаслідок тривалої травматизації, спричиненої наслідками гібридної війни. Основними ознаками соціально-психологічного здоров'я є цілісність, самореалізованість та самоврегулювання. На індивідуально-психологічному рівні здорова особистість відрізняється креативністю, збалансованістю та адаптивністю; на ціннісно-смысловому рівні проявляє схильність до пошуку нових значень та отримання задоволення від життя; на соціально-психологічному – схильна до співробітництва, співпереживання та відчуває відповідальність перед соціумом.

Одними з основних показників відновлення соціально-психологічного здоров'я є можливість відновлення цілісності та стабільності особистості, знову відчувати впевненість у собі і мати здатність підтримувати себе у складних ситуаціях; здатність підвищувати ефективність своїх дій та здійснювати самореалізацію; змога посилити внутрішні мотиваційні та ціннісні ресурси як джерело власних змін; можливість відновлення здатності підтримувати позитивні та корисні взаємовідносини з оточенням.

Список використаних джерел:

1. Lauer R.H. Social problems and the quality of life. 7-th edition. Boston: McGraw-Hill. 1998. 698 p.

2. Cartwright L.K. Sources and Effects of Stress in Health Careers. *Health Psychology – A Handbook / Theories, Applications, and Challenges of a Psychological Approach to the Health Care System*. Jossey-Bass Publishers : San Francisco, Washington, London. 1979. P.419-445.

УДК 378.013.42

*Гелевич Ігор, здобувач вищої освіти ступеня
«Бакалавр» 4-го курсу,
гуманітарно-педагогічний факультет,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Власенко К.О.,
к. пед. наук старший викладач,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ З ЧИСЛА ВПО З ДІТЬМИ

Війни і збройні конфлікти залишають після себе руйнування, людські втрати, травми та посттравматичний стресовий розлад, економічні проблеми тощо. У таких умовах особливо важко жити сім'ям, які мають дітей. Діти, які пережили війну, часто страждають від нічних жахів, тривожності, депресії та

інших психологічних проблем. Їм важко зосередитися на навчанні, спілкуватися з однолітками та будувати плани на майбутнє.

У цілому, за статистичними даними, у людей, які переселилися з районів бойових дій, у 50 % розвиваються посттравматичні розлади або окремі симптоми порушення адаптації. У половини людей, що мають постстресові розлади, протягом року поступово симптоматика вщухає і настає самостійне видужання. Інша половина страждає хронічним розладом і потребує кваліфікованої допомоги [1].

Діти можуть переймати симптоми від батьків або інших близьких людей. Найбільш поширена проблема перейнятих симптомів серед дітей, батьки яких вже мають постстресовий розлад: 52 % – коли обоє батьків мають постстресовий розлад; 39,1 % – коли лише мати. Тому важливо якомога ефективніше і вчасно надавати допомогу сім'ям, що мають подібні розлади.

Більшість сімей із дітьми з особливими потребами за період російського вторгнення звернулися по допомогу до українських і зарубіжних благодійних організацій, фондів, волонтерських організацій та отримали матеріальну допомогу у вигляді продуктових наборів, ліків, спеціального приладдя, одягу, взуття [2].

Сім'ї ВПО з дітьми з особливими потребами за звичайних умов життя, а у кризових узагалі потребують постійної психологічної підтримки. Психологічне консультування батьків, членів сімей, мікросоціуму, у якому перебуває дитина з особливими потребами, має відбуватися постійно. Через воєнний стан у країні, вимушене внутрішнє переміщення більшість родин втратила зв'язки із соціально-психологічними консультантами та соціальними працівниками, які їх супроводжували. Проте вкрай важливим є надання своєчасної психологічної допомоги, бо членів сімей треба навчити новим формам контролю над ситуацією в кризових умовах, допомогти винайти дієві шляхи комунікації з новим оточуючим середовищем, новими умовами життя, допомогти дитині з особливими потребами відчувати себе більш-менш захищеною, навчити жити в умовах війни і тривоги, ракетних ударів, відсутності безпеки. У приймаючих громадах психологічні центри та психологи намагаються як найдієвіше і якнайшвидше допомогти подолати психологічні труднощі сімей ВПО з дітьми з особливими потребами. Але проблема полягає у тому, що соціальні послуги соціальних служб, у тому числі й психологічні, надаються на засадах добровільності їх прийняття, сім'ї повинні звернутися до соціальних служб із проханням про надання послуг, а часто батьки не можуть залишити дітей самих і піти в служби, а діти туди не дійдуть самі [3].

Сучасні напрями та технології соціальної підтримки сімей з числа ВПО з дітьми включають широкий спектр інноваційних підходів та програм, спрямованих на полегшення їхнього життя та забезпечення належних умов для здорового розвитку та щасливого дитинства дітей:

1. Мультисистемна терапія (МСТ): це комплексний підхід, що базується на співпраці різних систем, які впливають на життя сім'ї, таких як школа,

група, родина. МСТ спрямована на розв'язання проблем у поведінці дітей через взаємодію з різними аспектами їхнього життя.

2. Електронні платформи для соціальної підтримки. Розвиток технологій дозволяє створювати онлайн-ресурси та додатки для сімей з дітьми з впо, що надають доступ до інформації, порад та ресурсів. Це може бути електронне консультування, онлайн-курси професійного розвитку для батьків, а також спеціалізовані платформи для обміну досвідом та підтримки від інших сімей у подібній ситуації.

3. Психосоціальна підтримка включає в себе надання психологічної підтримки та консультування для сімей у важких життєвих ситуаціях, допомогу у вирішенні конфліктів, створення психологічної безпеки для дітей та батьків.

4. Професійна реабілітація. Сім'ї можуть отримувати підтримку в організації професійної реабілітації для батьків з впо, що допомагає їм знайти роботу або отримати необхідні навички для самозабезпечення.

5. Подальша освіта та навчання. Програми підтримки можуть включати можливості подальшої освіти та навчання для батьків, щоб підвищити їхні кваліфікації та забезпечити кращі можливості для розвитку кар'єри та стабільного доходу.

6. Забезпечення доступу до медичних та реабілітаційних послуг. Це включає в себе забезпечення фінансової підтримки для отримання медичних послуг, реабілітації та інших спеціалізованих послуг для дітей з особливими потребами [4].

Ці сучасні напрями та технології соціальної підтримки спрямовані на покращення якості життя сімей з дітьми з впо та створення сприятливих умов для їхнього успішного розвитку та інтеграції в суспільство.

Список використаних джерел:

1. Зінченко О. С. Теоретичні засади дослідження соціальнопсихологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2015. №4. С.48-49.

2. Безпалько О. В. Соціальна робота як вид суспільної діяльності та навчальна дисципліна: Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.

3. Педагогіка сімейного виховання. Функції сучасної сім'ї. URL: http://pidruchniki.com/81718/pedagogika/materialno-ekonomichna_funktsiya

4. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с.

*Головаш Д., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Тверезовська Н.Т., д. пед. н., професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД У ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ МОЛОДІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вторгнення рф на терени нашої держави викликало серйозні стресові реакції серед українського населення. Громадяни опинилась в екстремальних умовах виживання через загрозу, переживання кризових моментів, котрі, завдяки тривалості та психологічному стресу, могли викликати розвиток посттравматичного стресового розладу. Особливо вразливою групою в цьому контексті є молодь, яка зазнала кризи особистої безпеки і відчула безвихідь, втрату життєвих перспектив і мрій. Рівень травматизації, глибина негативних вражень, ступінь стійкості, якість соціальної підтримки визначили переживання молоді в цей кризовий період.

Ризик розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР) не обмежується лише воєнними конфліктами, але охоплює будь-які ситуації, де існує загроза життю чи фізичній небезпеці. Виникнення ПТСР у конкретної особи залежить від багатьох чинників, включаючи її стійкість, соціальну підтримку та специфіку обставин. Необов'язково, що лише військові події спричиняють цей розлад.

Однак можна визнати, що повномасштабна війна суттєво впливає на життя та психічний стан людей. За різними дослідженнями, ПТСР може розвиватися у 12–20% осіб, які пережили або стали свідками травматичної події.

Науковці виділяють конструктивну та деструктивну стратегії переживання особистістю кризи [1, с. 90]. Ознаками першої виступає активна поведінка, прагнення до саморозвитку, пошук соціальної підтримки, переосмислення життєвого шляху, уточнення цінностей, перегляд Я-концепції та мобілізація внутрішніх ресурсів резиліентності. У той же час деструктивна стратегія подолання кризи проявляється у неефективних копінгових стратегіях, активації механізмів психологічного захисту, деперсоналізації власної концепції себе, а також у адиктивному способі поведінки та ін. Зміст цієї стратегії становить загрозу психологічному здоров'ю особистості, а тривала дія може спровокувати посттравматичний стресовий розлад.

Упродовж останніх двох років в системі електронного здоров'я фіксується значний приріст пацієнтів із встановленим діагнозом посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Наприклад, «у 2023 році кількість пацієнтів з ПТСР зросла майже у чотири рази порівняно з 2021 роком, а за перші два місяці 2024 року діагноз було поставлено фактично такій же кількості пацієнтів, що за весь 2021 рік. Згідно з даними Національної служби

здоров'я України, цифрові показники за роками представляють собою наступне:

- 2021 рік – 3 167 пацієнтів,
- 2022 рік – 7 051 пацієнт,
- 2023 рік – 12 494 пацієнти,
- 2024 рік – 3 292 пацієнти (станом на 06.03.2024)» [2].

ПТСР може виникати незалежно від статі та віку. Симптоми цього розладу можуть проявлятися відносно швидко після травматичної події або протягом тривалого часу — зазвичай, протягом перших трьох місяців. Їхня симптоматика може включати гіперзбудженість, повторне переживання травматичних подій, проблеми з пам'яттю та емоційним станом, порушення сну, значний ступінь втоми, подратівливість, головні болі, бажання уникати всього, що нагадує про травмуючу подію, тощо.

Висока поширеність та серйозні наслідки для майбутнього країни, а також ризик розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР) серед молоді, вимагають дослідження з уважним аналізом. Ми провели дослідження щодо виявлення та оцінки рівня симптомів ПТСР серед ВПО молоді. Опитуванням було охоплено 387 осіб у віці від 18 до 22 років з початку війни до грудня 2023 року. Оцінку наявності симптомів ПТСР проводили за допомогою опитувальника, розробленого Національним центром з ПТСР США (National Center for PTSD).

Усі учасники дослідження пережили (або переживали на момент проведення дослідження) один або кілька видів травматичних подій, пов'язаних з війною, які виходять за рамки звичайного людського досвіду (серйозну загрозу життю та здоров'ю, втрату майна, примусову міграцію тощо). Ці події супроводжувалися інтенсивними емоціями страху або жаху, а також відчуттям безпорадності перед драматичними неконтрольованими обставинами.

Респонденти пережили або залишалися у ситуаціях, пов'язаних з війною, що виходять за рамки звичайного людського досвіду. Ці ситуації характеризувалися серйозною загрозою для життя та здоров'я, втратою майна, примусовою міграцією тощо. Інтенсивні емоції страху або жаху супроводжували ці переживання, а також відчуття безпорадності перед драматичними неконтрольованими обставинами.

Результаті дослідження були невтішними. Адже 86,3% респондентів мали симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що виявлялося у гіперактивності, вторгненні, униканні, дистресі, дезадаптації. Молодь відчувала напливи нав'язливих спогадів про небезпечні події, мали кошмарні сни та його сну, прагнули уникати чуттєвого стресу, відчували невпевненість, тим самим відкладаючи прийняття рішень, відчували надмірну втому, дратівливість, депресивний настрій, головні болі та проблеми з концентрацією уваги. Більшість дівчат не могли впоратись з панічними атаками. Якщо на початку бойових дій, молодь (23,8%) могла самостійно впоратись з ПТСР, то на кінець 2023 року більшість з них потребували сторонньої і довготривалої допомоги.

Серед учасників дослідження найбільш виразно проявлялися симптоми гіперактивності. Особи без посттравматичного стресового розладу мали

31,1±2,90 бали, тоді як у осіб із ПТСР цей показник склав 63,1±1,76 балів, що було статистично значущим ($p < 0.0001$). Зауважимо, що навіть у молоді, яка не проявляла симптомів ПТСР, констатували високий рівень гіперактивації, що сягав верхньої границі популяційної норми.

Дещо менш вираженими у порівнянні з симптомами гіперактивації у студентів були симптоми «вторгнення»: особи без ПТСР – 18,1±2,71 балів, особи з ПТСР – 31,8±1,42 балів, $p = 0.004$. Симптоми «уникання» були найменш вираженими, але між групами існувала вірогідна різниця: у осіб без ПТСР середній бал склав 22,9±2,82, у той час як у осіб з ПТСР цей показник був вищим – 37,4±1,49 ($p = 0,03$). Прояви ПТСР призводили до почуття дистресу та дезадаптації у студентів, що виявлялося у зниженні працездатності та погіршенні якості їхнього життя в цілому.

Таким чином, у результаті проведення дослідження нами встановлено, що 86,3% внутрішньо переміщеної молоді мали симптоми посттравматичного стресового розладу внаслідок військових дій в Україні. Наявний високий рівень поширеності ПТСР серед ВПО молоді вказує на нагальну потребу в серйозній та тривалій увазі до ментального здоров'я української молоді.

Список використаних джерел:

1. Черезова І.О. Психологія життєвих криз особистості : навч. посібник [для студентів вищих навчальних закладів]. Бердянськ, БДПУ, 2016. 193 с.
2. Кількість пацієнтів зі встановленим діагнозом ПТСР в Україні зростає. Що треба знати про посттравматичний стресовий розлад. Міністерство охорони здоров'я України [сайт]. 2024. 18.03. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/kilkist-pacientiv-zi-vstanovlenim-diagnozom-ptsr-v-ukraini-zrostaе-scho-treba-znati-pro-posttravmatichnij-stresovij-rozlad> (дата звернення 01.04.2024 р.)

УДК 378.013.42

Гончар Сергій,
аспірант гуманітарно-педагогічного
факультету Національний
університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ОЦІНКА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ТРЕНЕРАМИ-ВИКЛАДАЧАМИ У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СПОРТИВНО-ОРІЄНТОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДЛЯ ДІТЕЙ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Висвітлено критерії оцінювання ефективного впровадження інноваційних освітніх технологій тренерами-викладачами у дитячих спеціалізованих навчальних закладах спортивного спрямування. Автор досліджує психологічний аспект роботи з дітьми, вказуючи на його значення у формуванні ефективного навчально-тренувального середовища. Він розглядає

процес впровадження інновацій у тренувальний процес, а також визначає і аналізує критичні елементи успішної реалізації цих технологій. Дослідження також віддзеркалює системний підхід до моніторингу та оцінювання результатів тренувального процесу з метою постійного вдосконалення підготовки тренерів-викладачів і підвищення якості навчання в спеціалізованих навчальних закладах.

Розуміння психологічного аспекту роботи тренера з дітьми є вирішальним фактором у їхньому розвитку. Діти особливо чутливі до психологічного клімату, який оточує їх, і мають унікальні потреби та характеристики розвитку.

При впровадженні інновацій у тренувальний процес з дітьми важливо діяти обережно та з розумінням їхніх потреб і можливостей. Тренер повинен враховувати психологічні особливості кожного учня, їхній рівень розвитку, мотивацію та індивідуальні особливості.

Погляди С. Майбороди та О. Отравенко про управління та інновації в освітньому просторі є актуальними для тренувального процесу з дітьми. Управління тренувальним процесом з позицій процесуального та діяльнісного погляду передбачає розуміння та впровадження ефективних методів та процедур для досягнення мети - розвитку та підготовки дітей у спорті. Важливо створити систему, що сприяє їхньому розвитку та мотивації, враховуючи індивідуальні особливості та потреби кожного учня.

Система навчально-тренувальних та самостійних занять має бути організована так, щоб стимулювати всебічний розвиток особистості кожного учня. Тренер повинен використовувати системні, гендерні, індивідуальні та диференційовані підходи до занять, щоб кожен учень мав можливість розвиватися на своєму рівні та відповідно до своїх можливостей.

Постійне вдосконалення методів і підходів тренерів ігрових видів спорту є ключовим для їхньої успішної роботи з молодими спортсменами. Це допомагає не лише краще розуміти потреби та можливості учнів, але й стимулює їхній розвиток та досягнення спортивних цілей. Такий аспект особливо актуальний у контексті нашої дослідницької роботи, де ми визначили критерії оцінювання підготовки тренерів-викладачів до використання інноваційних освітніх технологій. Відобразимо їх:

1. Використання комп'ютерних технологій у процесі планування та аналізу тренувального процесу. Це включає використання спеціалізованих програм для обробки даних про результати тренувань, а також засобів візуалізації результатів для кращого сприйняття і аналізу.

Використання комп'ютерних технологій у процесі планування та аналізу тренувального процесу включає в себе не лише застосування спеціалізованих програм для обробки даних про результати тренувань, а й широкий спектр інноваційних інструментів[1].

Розробка та використання спеціалізованих мобільних додатків для тренувального процесу, які дозволяють тренерам і спортсменам отримувати доступ до персоналізованих тренувальних програм, моніторингу фізичних показників та аналізу результатів у будь-який час та в будь-якому місці.

Використання сучасних технологій віртуальної реальності (VR) та розширеної реальності (AR) для моделювання різних сценаріїв тренувань, покращення техніки та тактики спортсменів, а також для збільшення їхнього мотиваційного рівня.

Упровадження систем штучного інтелекту (AI) для аналізу великих обсягів даних про тренування, розпізнавання патернів у результатах та рекомендацій щодо оптимізації тренувального процесу.

Використання сучасних систем відеоспостереження та аналізу зображень для вивчення техніки та тактики спортсменів, виявлення їхніх сильних та слабких сторін та розробки індивідуальних підходів до підготовки.

Зазначені інноваційні підходи дозволяють тренерам та спортсменам використовувати потужні інструменти для максимізації ефективності тренувального процесу та досягнення високих спортивних результатів.

2. Систематичне застосування інструментів та технологій контролю процесу навчання-тренування, що охоплює використання засобів для відстеження функціональних показників тіла спортсменів, їхньої фізичної та психологічної підготовки[2].

Детально опишемо інструменти та технології контролю процесу навчання-тренування, які використовуються для відстеження функціональних показників тіла спортсменів, а також їхньої фізичної та психологічної підготовки.

Біометричні пристрої та датчики. Використання спеціальних біометричних пристроїв та датчиків, які збирають дані про фізіологічні параметри спортсменів, такі як пульс, кров'яний тиск, температура тіла, рівень кисню в крові тощо. Ці дані дозволяють тренерам отримати об'єктивну інформацію про фізичний стан та реакцію організму на тренувальні навантаження.

Системи моніторингу фізичного розвитку. Використання спеціалізованих програм та обладнання для вимірювання та аналізу показників фізичного розвитку, таких як м'язова маса, відсоток жиру, сила, швидкість, витривалість тощо. Ці дані дозволяють тренерам стежити за змінами у фізичній підготовці спортсменів та адаптувати тренувальні програми відповідно до потреб.

Психологічні тестування та аналіз. Використання психологічних тестів та опитувань для визначення психологічного стану спортсменів, їхньої мотивації, концентрації, стресостійкості тощо. Ці дані допомагають тренерам розробляти індивідуальні підходи до психологічної підготовки та підтримувати психологічний комфорт спортсменів під час тренувань та змагань.

Системи відеоспостереження та аналізу руху. Використання відеосистем для запису та аналізу техніки та моторики спортсменів. Ці дані дозволяють виявляти помилки в техніці та розробляти індивідуальні корекційні програми для покращення рухових навичок.

Такі інструменти та технології допоможуть тренерам забезпечити комплексний контроль за фізичною та психологічною підготовкою спортсменів, що сприяє досягненню високих спортивних результатів.

Впровадження інтерактивних методів навчання, які сприяють активній участі спортсменів у навчальному процесі та забезпечують зрозуміле й ефективне сприйняття матеріалу.

3. Розвиток навичок управління навчальним навантаженням та контроль за спортивною підготовленістю усіх рівнів спортсменів з використанням сучасних методів та технологій.

Більш детально опишемо розвиток навичок управління навчальним навантаженням та здійснення контролю за спортивною підготовленістю за допомогою сучасних методів та технологій.

Персоналізовані тренувальні програми. Використання сучасних алгоритмів та програмного забезпечення для розробки індивідуальних тренувальних програм для кожного спортсмена, що враховують його поточний фізичний стан, мети та потреби.

Моніторинг фізичних показників в реальному часі. Використання переносних пристроїв та датчиків, які надають можливість тренерам відстежувати фізичні показники спортсменів під час тренувань та змагань в реальному часі.

Аналіз даних та прогнозування. Використання аналітичних інструментів та штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних про тренувальний процес, прогнозування можливих результатів та визначення оптимальних стратегій підготовки.

Використання відеотехнологій для аналізу техніки та тактики. Використання відеозаписів тренувань та змагань для детального аналізу техніки та тактики спортсменів з метою виявлення сильних та слабких сторін та розробки стратегій підвищення ефективності.

Тренування та підготовка за допомогою віртуальної реальності. Використання іммерсивних віртуальних середовищ для моделювання різних сценаріїв тренувань та змагань, покращення реакції та прийняття рішень у реальному часі.

Такі сучасні методи та технології уможливають тренерам ефективно керувати навчальним навантаженням та контролювати спортивну підготовленість спортсменів на всіх рівнях, що сприяє досягненню оптимальних результатів.

4. Стимулювання мотивації спортсменів до процесу навчання та тренування за допомогою інноваційних підходів, включаючи використання гейміфікації, віртуальної реальності тощо.

Розглянемо детальніше інноваційні підходи до стимулювання мотивації спортсменів до навчання та тренування.

Гейміфікація. Використання елементів гри та конкуренції для збільшення мотивації спортсменів. Це може включати створення тренувальних програм з елементами розваг та нагородження за досягнення певних цілей, а також впровадження ігрових елементів у тренувальні процеси.

Віртуальна реальність. Використання іммерсивних віртуальних середовищ для створення захоплюючих тренувальних сценаріїв. Це дозволяє спортсменам відчувати себе у різних спортивних обстановках та симулювати

реальні змагання, що може підвищити їхню мотивацію та залученість до тренувань.

Особисті тренерські чат-боти. Використання інтерактивних чат-ботів для надання спортсменам персоналізованої підтримки та мотиваційних повідомлень. Це дозволяє спортсменам отримувати поради та підтримку в реальному часі, що стимулює їхню мотивацію та залученість до тренувань.

Системи трекінгу та нагородження. Використання спеціальних додатків та пристроїв для відстеження прогресу спортсменів та нагородження їх за досягнення певних цілей та виконання поставлених завдань. Це може включати в себе віртуальні медалі, бейджі та інші види віртуальних нагород.

Такі інноваційні підходи підвищують мотивацію спортсменів до навчання та тренувань, що сприяє покращенню їхньої спортивної підготовки та досягненню високих результатів.

5. Забезпечення системного моніторингу та аналізу результатів тренувального процесу з метою постійного вдосконалення методів роботи тренерів-викладачів.

Це варто зробити наступним чином:

Автоматизовані системи звітності та аналізу даних. Використання спеціалізованих програмних засобів для збору, аналізу та звітності про результати тренувального процесу. Ці системи дозволяють тренерам швидко та ефективно аналізувати великі обсяги даних, виявляти тенденції та вдосконалювати методи роботи.

Системи зворотнього зв'язку. Упровадження механізмів зворотного зв'язку зі спортсменами щодо їхнього сприйняття тренувального процесу та результатів. Це може включати зворотній зв'язок через електронні анкети, особисті консультації та зустрічі з тренерами для обговорення прогресу та виявлення можливостей для вдосконалення.

Використання аналітики та прогностичних моделей. Використання аналітичних методів та прогностичних моделей для прогнозування результатів тренувального процесу на основі історичних даних. Це дозволяє тренерам приймати обґрунтовані рішення щодо корекції тренувальних програм та стратегій підготовки.

Створення бази знань та навчальних матеріалів. Розробка та підтримка централізованої бази знань, яка містить інформацію про ефективні методи тренувань, наукові дослідження, навчальні матеріали та інші ресурси. Це дозволяє тренерам швидко знаходити потрібну інформацію та використовувати її для вдосконалення своєї роботи.

Такі підходи допомагають створити систему моніторингу та аналізу результатів тренувального процесу, яка сприяє постійному вдосконаленню методів роботи тренерів-викладачів та досягненню високих спортивних результатів.

Зазначені критерії можуть служити основою для оцінки ефективності підготовки тренерів-викладачів до використання інноваційних освітніх технологій у спеціалізованих навчальних закладах.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
2. Костюкевич В. М. Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації : навчальний посібник. Вінниця : «Планер», 2007. 273 с.

УДК 343.85:793.5/7-053.6

***Гордійчук Оля**, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти, 2 курс,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Тверезовська Н.Т., д. пед. наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРОФІЛАКТИКА ІГРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Нині дозвілля у різних його формах широко розповсюджене. В більшості ж випадків – доступне. Однак, існують проблеми, пов'язані із надмірним його використанням – коли дозвілля стає домінуючою діяльністю, відсуваючи на другий план основну. Ця проблема є значущою через її вплив на спосіб життя молодого покоління, яке є найбільш уразливим до адикцій. Уже зараз ми спостерігаємо, як ігри мають переважно асоціалізуючий вплив на несформовану свідомість підлітків, спричиняючи асоціальну, пасивну, агресивну, тривожну поведінку. Ці аспекти обов'язково позначаються на соціальній активності цих дітей у майбутньому, а отже, і на суспільстві в цілому.

Інтенсивні зміни у фізичному, психічному, соціальному розвитку особистості, ставленні до себе, інших людей і світу загалом, формуванням цінностей, життєвих принципів і моделей міжособистісних стосунків притаманні підлітковому віку (11-17 років), котрий залишається ще тим часом, коли гра є важливою поряд із навчанням. Запровадження комп'ютерних технологій здійснило переворот у проведенні вільного часу. Так, гра в рухливі ігри на свіжому повітрі, відвідування гуртків, секцій, творчих клубів сприяли розвитку фізичних навичок (спритність, витривалість, координація) та розумових здібностей (кмітливність, винахідливість, пам'ять, увага, уява, креативність). Отже, гра забезпечувала саме гармонійний розвиток особистості як фізично, так і розумово.

Сьогодні ігри переважно перейшли у віртуальний простір, де тіло – пасивне, що не сприяє фізичному розвитку дитини, може мати негативні наслідки для здоров'я. Водночас, у таких іграх спостерігається висока концентрація уваги, швидка реакція на зміни в ігрових ситуаціях та підвищена емоційна напруженість. Школярі, проводячи багато часу в Інтернеті, заради розваг, не розвиваються. Отже, розвиток технологій їх інтеграції у суспільство

призвів до ігрової залежності. Під час проведених інтерв'ю із соціальними працівниками з'ясувалося, що найпоширенішою формою ігрової залежності серед підлітків є залежність від комп'ютерних ігор. На думку ж самих підлітків, комп'ютерні ігри найбільш доступні та безпечні у вільний час. Оскільки основним місцем для здійснення підліткової діяльності є школа, то профілактика цього негативного явища має проводитися саме там. Однак, аналіз планів соціальних працівників закладів загальної середньої освіти показав, що у практичній діяльності проблемі комп'ютерної ігрової залежності та Інтернет-залежності приділяється мало уваги.

Соціальні працівники зазначають, що превентивна діяльність щодо ігрової залежності не проводиться через те, що вважається менш актуальною на тлі інших значущих деструктивних факторів, які впливають на підлітків. Вони визнають важливість цієї проблеми, але вважають її індивідуальною. Тобто, робота з підлітками, схильними до ігрової залежності або вже залежними, проводиться несистематично і тільки в індивідуальному порядку. Зазвичай це відбувається у вільний від уроків час, за ініціативи соціального працівника, а не самого школяра. Такі заходи мають форму бесід, конфіденційні. Це створює сприятливу атмосферу для позитивного сприйняття інформації учнем. Проте, існують труднощі з виявленням дітей, схильних до ігрової залежності, оскільки метод спостереження не є абсолютно достовірним, а анкетування може призводити до надання респондентами бажаних, а не дійсних відповідей.

Визначити справжню ефективність такого методу профілактики неможливо, оскільки відсутні етапи контролю та подальшого фіксування показників для відстеження результативності. Тобто, після бесіди соціальний працівник не може точно знати, чи вплинула вона на підлітка і яким чином. Здійснивши аналіз отриманих фактів в ході проведення дослідження, відповідні рекомендації соціальних працівників, пропонуємо проводити профілактику у форматі колективного тренінгу. Головна ідея такої профілактичної програми полягає у впровадженні системного профілактичного соціально-педагогічного впливу, спрямованого на зміцнення психічного здоров'я та благополуччя підлітків, а також розвиток і стабілізацію факторів стійкості до залежності.

Також пропонуємо з метою профілактики ігрової залежності включити такі напрями:

– освітня діяльність, спрямована на формування ціннісного ставлення до власного здоров'я, створення умов для самореалізації підлітків у спорті та творчій діяльності, а також позитивна мотивація підлітків;

– просвітницька робота з підлітками та їх батьками, спрямована на інформування про позитивний вплив і негативні наслідки мережевих ігор, контроль часу перебування в мережі та усвідомлене використання таких ігор;

– соціальна робота з підлітками, які належать до групи ризику (виховуються в сім'ях з низьким виховним потенціалом або в сім'ях, де батьки не можуть контролювати час перебування підлітків у мережі), яка включає мотивування до раціонального використання часу в мережі, розвиток навичок нової моделі поведінки та заохочення підтримуючого середовища (батьки, родичі, однолітки, друзі).

У процесі проведення профілактики залежності від ігор необхідно враховувати особливості сучасних підлітків як покоління Digital Natives, їхні соціально-психологічні риси, свідомі та несвідомі мотиви, що змушують їх тривалий час проводити в грі. Важливо також зважати на основні потреби підлітків, які належать до групи ризику. Для сучасних підлітків важлива візуалізація інформації, тому в Інтернеті необхідно розповсюджувати соціальну рекламу щодо небезпек неконтрольованого перебування в мережі та комп'ютерних ігор

УДК 364-78:364.4-053.9:364.694

*Демченко Ірина, д. пед.наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ДО ПИТАННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ ТА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ПРОГРАМАХ ГУМАНІТАРНОГО РЕАГУВАННЯ

В умовах повномасштабного вторгнення російських військ на територію України проблема інклюзивності осіб похилого віку та осіб з інвалідністю в надзвичайних ситуаціях набуває все більшого значення. Мільйони українців опинилися під атаками російської стратегічної авіації, дронів та артилерії; під щоденним прицілом рашистів цивільні та інфраструктурні об'єкти; етнічної чистки окупованої території.

Російські збройні формування здійснюють систематичні порушення прав людини, включаючи незаконні вбивства осіб похилого віку та з інвалідністю, а також їх утримання у жорстоких та нелюдських умовах, що призводять до смерті: катування, приниження, свавільні затримання, руйнування та пограбування майна. Окупаційна політика стосовно цієї категорії українського населення супроводжується суворими діями, обмежуючи людей у доступі до продуктів харчування та питної води, медикаментів, медичної допомоги та інших основних послуг. Шляхом застосування «стратегії примусової депопуляції та повторного заселення» окупанти позбавляють осіб похилого віку з/без інвалідності можливості скористатися доступними притулками, транспортом, інформацією та послугами евакуації. Це створює складнощі в отриманні продуктів харчування, питної води, ліків, тепла і безпеки для задоволення базових потреб життєдіяльності людей. Більш того, серйозно порушено роботу соціальних і медичних служб, громадських і волонтерських організацій, що надавали людям необхідні товари та послуги вдома. Перебої у постачанні електроенергії, тепло- та водопостачання становлять смертельну небезпеку, особливо для осіб, які проживають в інтернатних закладах на окупованих територіях.

Внаслідок обмежень або нездатності евакуюватися значна кількість осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, а також їх опікунів не мають можливості

отримати доступ до сховищ під час обстрілів та ракетних атак. Навіть у тих випадках, коли вони можуть заховатися у підвалах або інших укриттях, такі приміщення вкрай незадовільно обладнані, що підвищує ризик перебування таких осіб в укриттях.

Для забезпечення інклюзивності гуманітарної допомоги, в межах програми «Вік та інвалідність» (ADCAP) – ініціативи Консорціуму зі сприяння людям похилого віку й людям з інвалідністю, було розроблено «Стандарти включення людей похилого віку та людей з інвалідністю до програм гуманітарного реагування» [1].

Основною метою розроблених стандартів є надання оптимальної допомоги в подоланні розриву у розумінні потреб, можливостей і прав людей похилого віку і людей з інвалідністю та сприяти їх включення в гуманітарні програми. Вони спрямовані як на зміцнення відповідальності гуманітарних організацій перед людьми похилого віку й людьми з інвалідністю, так і на підтримку участі останніх у гуманітарних програмах. Провідним у розробленні стандартів став неупереджений гуманітарний принцип в наданні допомоги на основі врахування потреб всіх людей, які постраждали від кризи.

Стандарти включення людей похилого віку й людей з інвалідністю до програм гуманітарного реагування складаються з дев'яти головних стандартів включення та семи наборів секторальних стандартів включення (захист; вода, санітарія та гігієна; продовольча безпека й засоби до існування; харчування; житло, непродовольча допомога; охорона здоров'я; освіта). Секторальні стандарти включення, варто розглядати в поєднанні з головними стандартами, що потребує окремого вивчення.

Зупинимось детальніше на змістових лініях головних стандартів включення людей похилого віку та людей з інвалідністю:

1) ідентифікація (сприяння визнанню людей похилого віку і людей з інвалідністю як одержувачів гуманітарної допомоги й захисту, що підходить і відповідає їхнім потребам, шляхом: збору, аналізу і надання інформації у всіх системах управління гуманітарною діяльністю, а також через пряму взаємодію для виявлення й моніторингу можливостей і потреб цієї категорії населення, а також їх доступу до гуманітарної допомоги);

2) безпечний і справедливий доступ (забезпечення справедливого і безпечного доступу до гуманітарної допомоги через усунення перешкод, що впливають доступ до послуг, а також шляхом зміцнення факторів, що дозволяють людям похилого віку і людям з інвалідністю брати участь у житті суспільства);

3) життєстійкість (психоемоційна підготовленість та формування стійкості до негативного впливу кризових умов середовища через програми гуманітарного реагування шляхом: зміцнення потенціалу і лідерства людей похилого віку і людей з інвалідністю; відповідних організацій з метою сприяння всебічній готовності, реагування й відновлення, пом'якшення ризиків, із якими вони стикаються в надзвичайних ситуаціях; підтримки безпеки й гідності людей на всіх етапах гуманітарної діяльності);

4) знання та участь (просвітна діяльність щодо прав, привілеїв людей похилого віку і людей з інвалідністю, шляхом надання доступної інформації про права й пільги та сприяння ефективній участі під час прийняття рішень щодо їхнього життя);

5) відгуки та скарги (забезпечення рівного доступу до механізмів захисту й реагування під час розгляду скарг, шляхом розроблення механізмів зворотного зв'язку й подачі скарг, які можуть бути зрозумілі й доступні людям похилого віку і людям з інвалідністю, поважаючи їх безпеку, гідність і права);

6) координація (надання рівних можливостей для отримання й участі в скоординованій і додатковій допомозі через доступність та участь в роботі міжвідомчих координаційних механізмів, які представляють інтереси людей похилого віку і людей з інвалідністю);

7) використання попереднього досвіду (вивчення, обмін і застосування попереднього досвіду гуманітарної допомоги людям похилого віку та людям з інвалідністю для поліпшення процесу надання інклюзивної гуманітарної допомоги через виявлення й документування проблем, можливостей, а також обмін кращими практиками й інноваціями);

8) людські ресурси (оволодіння фахівцями відповідними навичками й підходами щодо впровадження інклюзивних програм гуманітарної діяльності, а також сприяння працевлаштуванню людей похилого віку та людей з інвалідністю, їх добровільній участі у програмах гуманітарних організацій шляхом проведення інклюзивної кадрової політики та зміцнення потенціалу персоналу й добровольців);

9) управління ресурсами (керування включенням в гуманітарні програми людей похилого віку та людей з інвалідністю так, щоб вони мали доступ до послуг, брали участь в гуманітарній діяльності та мали можливість зворотного зв'язку).

Розроблені стандарти є важливим і довгоочікуваним кроком у напрямку заохочення та вдосконалення заходів гуманітарної практики щодо задоволення потреб усіх груп населення за принципами: доступності, неупередженості та недопущення будь-якого виду дискримінації; поваги до гідності, властивої людям похилого віку і людям з інвалідністю; активної й ефективної участі в гуманітарних програмах з дотриманням рівності та врахування можливостей кожного; прийняття і вітання людської різноманітності. Означені положення доповнюють низку стандартів і підходів у галузі міжнародного гуманітарного права, міжнародних норм і конвенцій із прав людини, включно з Конвенцією про права осіб з інвалідністю.

Список використаних джерел:

1. Стандарти включення людей похилого віку та людей з інвалідністю до програм гуманітарного реагування. Humanitarian inclusion standards – Ukrainian. 2022. URL: <https://spherestandards.org/resources/humanitarian-inclusion-standards-ukrainian/>

УДК 070:316.77(045)

*Делієва Т.І., здобувач вищої освіти
ступеня «Бакалавр»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Кендус Д.І., асистент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

МЕДІА ЯК МАЙДАНЧИК ДЛЯ ДЕБАТІВ МІЖ МОЛОДИМИ СОЦІАЛЬНИМИ НАУКОВЦЯМИ

Роль медіа у сучасному світі є надзвичайно важливою та багатогранною. Вони не лише інформують громадськість про події та зміни, що відбуваються, але й формують громадську думку, сприяють обміну ідеями та підтримують науковий дискурс. У цьому контексті медіа, як майданчик для дебатів між молодими соціальними науковцями, стають особливо актуальними. Цей аспект розкриває потенціал медіа у сприянні інноваційному розвитку, формуванні нових наукових напрямків та підтримці активного обміну ідеями.

Медіа як майданчик для дебатів між молодими соціальними науковцями має значний потенціал у формуванні нових наукових напрямків та підтримці інноваційного дискурсу. Цей підхід дозволяє молодим науковцям не лише висловлювати свої ідеї, але й отримувати зворотний зв'язок від аудиторії та колег, що є критично важливим для наукового розвитку. Взаємодія через медіа сприяє активному обміну інформацією серед соціальних науковців, що дозволяє їм швидко реагувати на актуальні події та тренди, а також спільно працювати над вирішенням складних проблем. Таким чином, медіа сприяють формуванню колективної інтелектуальної бази, яка є основою для зростання інноваційних підходів у соціальних науках.

Медіа також є ефективним інструментом для привернення уваги громадськості до соціальних проблем та викликів, забезпечуючи відкритий діалог між наукою, громадськістю та політикою. Це розширює горизонти досліджень та сприяє впровадженню новаторських рішень у сфері соціальних наук. Соціальні медіа-платформи, такі як Facebook, стали важливими майданчиками для демократичних дебатів, надаючи громадянам можливість вільно висловлювати свої погляди і сприяючи активним політичним дискусіям між громадянами, кандидатами, агітаторами та адвокаційними групами. Проте зростання таких платформ викликає занепокоєння через поширення дезінформації, політичну поляризацію та можливі зловживання під час виборчих кампаній.

Медіа, як платформи для дебатів та обміну ідеями, відіграють центральну роль у сучасному світі. Вони не лише відображають події, але й активно впливають на формування громадської думки та наукових дискусій. Серед нових можливостей, які медіа пропонують, є платформи для молодих соціальних науковців, де вони можуть обговорювати нові ідеї, формувати наукові напрямки та сприяти інноваційному дискурсу. Це дослідження

розглядає роль медіа у підтримці активності молодих соціальних науковців та їхній внесок у формування нових наукових напрямків.

Медіа створюють унікальну платформу для обміну ідеями та дебатів. Їхні різноманітні формати, від блогів та соціальних мереж до телебачення та радіо, дозволяють молодим науковцям представляти свої дослідження та отримувати зворотний зв'язок від аудиторії. Це сприяє формуванню нових ідей, концепцій та парадигм у соціальних науках. Такі проекти керуються принципами незалежності, прозорості та згоди. Дослідження здійснюються незалежно від компанії “Мета”, а зовнішні дослідники не отримують зарплату від компанії і не підзвітні їй. Для забезпечення прозорості дослідники зобов'язуються публікувати свої результати у форматі відкритого доступу, заздалегідь документувати плани дослідження, гіпотези та звільняти себе від початкових зобов'язань після публікації результатів. Учасники дослідження надають інформовану згоду на використання їхніх даних у дослідженні.

Для молодих соціальних науковців медіа відкривають широкі можливості для професійного та наукового зростання. Вони можуть використовувати медіа як засіб для просування своїх ідей, співпраці з колегами та налагодження контактів у науковому співтоваристві. Крім того, медіа допомагають молодим науковцям зрозуміти потреби та очікування громадськості, що сприяє більш успішному впровадженню їхніх досліджень у практику. Медіа відіграють важливу роль у підтримці громадської активності та демократії. Вони зміцнюють уявлення про інклюзію, підзвітність, солідарність, толерантність та водночас протидіють екстремізму, ксенофобії, гендерній дискримінації. Вони є важливою ланкою у взаємодії демократичного управління та розвитку людського капіталу. І навпаки – брак інформації має несприятливий політичний характер, а також економічні наслідки. Оперативна, достовірна та якісна інформація сприяє кращому розподілу ресурсів, а безкоштовна та критична інформація відіграє у цьому вирішальну роль.

Медіа також важливі для збирання, аналізу та уточнення індикаторів досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР). Кількість, якість і достовірність даних, що знаходяться в обігу та доступні для суспільства, певною мірою залежать від структури і змісту наявного медіаландшафту. З огляду на вищевказане, стрімкий розвиток комунікаційних технологій і медіаканалів, а також розмаїття контенту відкриває нові горизонти для кожної людини реалізувати свої права на свободу думки, слова та доступу до інформації і тим самим стати активним учасником та бенефіціаром сталого розвитку глобальної спільноти.

Таким чином, медіа є важливим інструментом для формування наукового дискурсу та підтримки інновацій у соціальних науках. Вони створюють унікальну платформу для обміну ідеями та дебатів, що сприяє професійному та науковому зростанню молодих науковців. Взаємодія через медіа дозволяє швидко реагувати на актуальні події та тренди, формувати нові наукові напрямки та впроваджувати новаторські рішення у соціальних науках.

Список використаних джерел:

1. Козирев, В. П. "Медіа як майданчик для дебатів між молодими соціальними науковцями". Вісник соціальних досліджень, 2021, 37(3), с. 123-145.
2. Барнард, К. "The Substantive Law of the EU: The Four Freedoms". Oxford University Press, 2020.
3. Комен, К. М. "Європейська молодіжна політика: аналіз впливу на соціально-економічну інклюзію". Журнал європейських досліджень, 2019, 28(2), с. 95-112.

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Бабенко В.М., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ННІ неперервної освіти і туризму
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ

Ефективною умовою розвитку будь-якої соціально-економічної системи є наявність інвестицій, як пріоритетного джерела економічного зростання держави. Глобальні проблеми людства, які, перш за все, пов'язані з політичною та економічною кризами, спричиненими у тому числі коронавірусною пандемією всесвітнього масштабу та військовим вторгненням Росії на територію України, створюють суттєві перепони в процесах залучення інвестицій. Україна, маючи в своєму розпорядженні потужний природно-ресурсний потенціал продовжує відчувати нестабільність, як в залученні інвестицій, так і в управлінні інвестиційними проектами. Активізація інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів дозволяє створити умови для введення інновацій, оптимізації виробничих процесів, розширення існуючих та завоювання нових ринків збуту, реалізації поставлених стратегічних завдань та інше. У цьому зв'язку, організаційне забезпечення державного управління інвестиційними проектами з урахуванням існуючих негативних тенденцій є важливим завданням, вирішення якого сприятиме підвищенню соціально-економічного розвитку кожного окремого регіону та країни в цілому.

Організаційне забезпечення державного управління інвестиційними проектами – це сукупність інструментів та засобів, що регламентують взаємодію учасників інвестиційних процесів з метою створення сприятливого інвестиційного простору та отримання бажаного ефекту. Покладаючись на ряд попередніх досліджень, зокрема, умов формування сприятливого

інвестиційного клімату, а також в рамках дослідження механізму державного управління міграційними потоками можна зробити висновок, що організаційне забезпечення державного управління інвестиційними проектами повинно складатися з методичної та технічної компоненти (рис. 1).

В сьогоденні реаліях розвинені країни в якості ефективного інструменту реалізації державного управління інвестиційними процесами, програмами та проектами використовують моніторинг. Так, на засадах моніторингу, що здійснюється рядом міжнародних організацій, та оприлюднюється у спеціалізованих періодичних виданнях, таких як, World Bank, Institutional Investor, Euromoney, Business Environment Risk Index (BERI), Moody's Investor Service, «The Economist», «Fortune», «Euromoney», в світі вже сформовано потужну аналітичну базу рейтингу інвестиційної привабливості економік різних країн, галузей, підприємств тощо, де в якості одного з оціночних показників виступає ступінь ефективності державного управління [3].

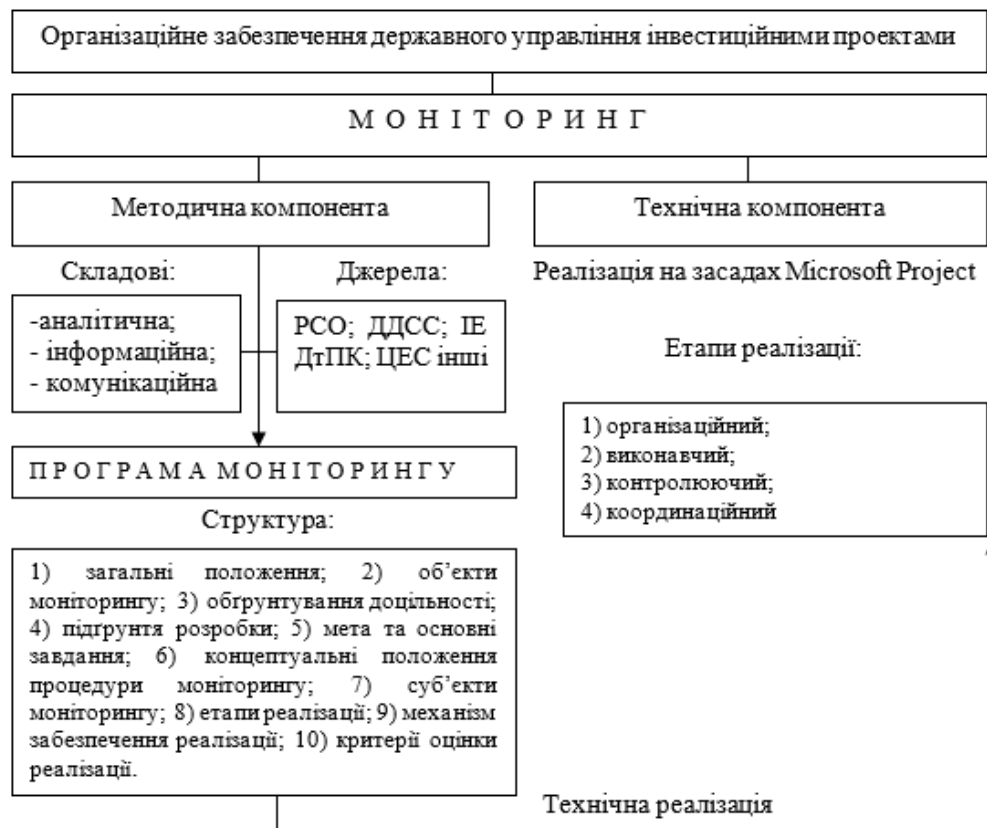

Рис. 1. Архітектура організаційного забезпечення державного управління інвестиційними проектами

Джерело: складено на основі [1, 2].

Таким чином, основна мета організаційного забезпечення державного управління інвестиційними проектами полягає у створенні та поновленні, на постійній основі, інформаційної бази на засадах моніторингу, яка в свою чергу забезпечить у подальшому акумуляцію та її збереження, що дозволяє швидко корегувати дії у напрямі формування бажаної для інвестора, інвестиційної привабливості, як на регіональному, так і на державному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Parkhomenko N. Otenko I. Strategies of business systems development in global environment. *Scientific Annals of Economics and Business*. 2019. 66 (2). p. 153-166.
2. Boichenko E. Vasilchuk N. Monitoring of international donor support in the context of development of the united territorial communities. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. 3 (5). p. 25-32.
3. Dergach A. Organizational support of state management of investment projects. *Біоекономіка і аграрний бізнес*. 2022. №13(2). С.17-27. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Bioeconomy/article/view/16343/14549> (дата звернення: 28.04.2024).

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Музиченко В.О., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ННІ неперервної освіти і туризму
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ОСНОВ МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ЗМІН

Світ змінюється, міняються люди, змінюється час. Тобто ми живемо в час змін. І будь-які зміни дуже часто є непередбачуваними. І саме непередбачувані зміни – це кризи. Кризи, з якими ми зіштовхуємося у житті, вимагають від нас миттєвої реакції, тобто вирішення проблемних ситуацій. Іншими словами можна сказати, що ми живемо у VUCA-світі в оточенні «чорних лебедів».

Вважають, що термін VUCA з'явився на початку 90-х років і пов'язаний з ім'ям американського полковника Стефана Гарроса, Phd поведінкових наук. Тоді він працював над розв'язанням завдання, сформульованого керівництвом Пентагону: як треба діяти військовим, коли бойова обстановка постійно змінюється?

Прийнято вважати, що термін VUCA-світ застосовується на противагу недавньому, але минулому назавжди періоду часу, званому SPOD-світ, світ, який був: стійкий (steady), передбачуваний (predictable), простий (ordinary) та визначений (definite). І ось цей SPOD-світ як простий та передбачуваний період часу закінчився з різким розвитком технології та активним розширенням інформаційного поля.

Приклади того, що суспільство та світ перейшли від SPOD до VUCA:

- висока швидкість появи нової інформації та старіння наявної;
- швидкий темп розвитку ІТ, біотехнологій та систем зв'язку;
- постійна поява нових професій, які стають затребуваними;
- поява криптовалют, розвиток нейронних мереж, цифрових технологій.

Наприклад, такі компанії, як Kodak та Polaroid займали лідерські позиції в SPOD-світі, але вони не встигли зробити ставку на цифрові технології та потерпіли крах – їх витиснули більш адаптовані конкуренти до нового VUCA-світу.

Додатково в 2007 році з'явилася модель VUCA Prime, яка стала відповіддю на виклики VUCA-світу. Для ефективного реагування на постійні зміни та протидії впливу факторів VUCA-світу Боб Йохансен запропонував модель VUCA Prime (2007). Вчений назвав її моделлю поведінкового лідерства.

Якщо VUCA-світ це: volatility (нестабільність), uncertainty (невизначеність), complexity (складність) та ambiguity (неоднозначність), то VUCA Prime це: vision (бачення), understanding (розуміння), clarity (ясність) та agility (швидкість). Тобто, бачення перевершує нестабільність, розуміння перевершує невизначеність, ясність перевершує складність, а швидкість перевершує неоднозначність.

На початку 2020-х років людство зіткнулося з новою реальністю і існує думка, що концепція VUCA почала дуже різко перетікати в концепцію BANI-світу, який є ще більш швидким, складним і непрогнозованим.

Чим є світ BANI і що відрізняє його від попередника VUCA?

Отже, Brittle (крихкість) замість Volatility (нестабільності). Це означає, що нестабільність світу привчила нас до того, що все змінюється. Але тепер ми живемо з усвідомленням, що завтра все може просто зламатися і зникнути.

Anxious (тривожність) замість Uncertainty (невизначеності). Коли ми живемо у світі, де завтра все може поламатися, складно зберігати безтурботність і спокій. Якщо раніше був страх зробити щось неправильно через брак інформації або через те, що ця інформація занадто швидко змінюється, то зараз мова йде про тривожність, яка посилюється цим постійним інформаційним потоком, який схожий на цунамі.

Nonlinear (нелінійність) замість Complexity (складності). У світі BANI основна проблема в тому, що неможливо встановити причини тих чи інших миттєвих подій, а іноді і відразу зрозуміти наслідки.

Incomprehensible (незрозумілість) замість Ambiguity (неоднозначності). Світ, у якому складно встановити причинно-наслідкові зв'язки, передбачити результати дій і подій, важко осягнути та зрозуміти. І той інформаційний потік, про який йшлося, не йде на користь. Як говорив футуролог Джамаїс Кашіо, автор концепції BANI, більша кількість даних – навіть великих даних – може бути контрпродуктивною, пригнічуючи нашу здатність розуміти світ.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз концепцій світу

SPOD	VUCA	BANI
Steady / стійкий	Volatility / мінливий	Brittle / крихкий
Predictable / передбачуваний	Uncertainty / невизначений	Anxious / тривожний
Ordinary / простий	Complexity / складний	Non-linear / нелінійний
Definite / певний	Ambiguity / неоднозначний	Incomprehensible / незрозумілий

Отже, VUCA та SPOD концепції протримався трохи менше 20 років кожна. Але швидкість змін все зростає, і цілком можливо, що світ BANI протримається ще менше і на зміну прийде нова концепція нових реалій. Зрозуміло, що останні дві концепції привчили світ адаптуватися до змін, а це означає, що з новими викликами є можливість впоратися.

Список використаних джерел:

1. Нові виклики: прощай, світ VUCA, ласкаво просимо у світ BANI. *M!nd: незалежний журналістський бізнес-портал.* URL: <https://mind.ua/openmind/20235173-novi-vikliki-proshchaj-svit-vuca-laskavo-prosimo-u-svit-bani> (дата звернення: 28.04.2024).

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Третяк О.О., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
факультету аграрного менеджменту
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ СТВОРЕННЯ МЕРЕЖІ
ЕЛЕКТРОЗАРЯДНИХ СТАНЦІЙ ДЛЯ ЕЛЕКТРОМОБІЛІВ

Глобальний перехід на електромобілі набирає обертів останніми роками, оскільки країни по всьому світу ставлять амбітні цілі щодо поступової відмови від транспортних засобів, що працюють на викопному паливі.

Причини такого глобального зсуву очевидні – електромобілі є більш чистою та стійкою альтернативою традиційним транспортним засобам, які можуть сприяти зниженню викидів парникових газів та покращенню якості повітря. Крім того, у міру вдосконалення технологій, що лежать в основі

електрокарів, вони стають дедалі доступнішими та практичними для повсякденного використання.

В Україні темпи купівлі електромобілів зростають, дана статистика представлена на Рис. 1.1. Якщо у 2012-2013 роках електрокари тільки-но почали з'являтися, то на кінець серпня 2023 року зареєстровано всього понад 67,45 тисяч машин на електротязі.

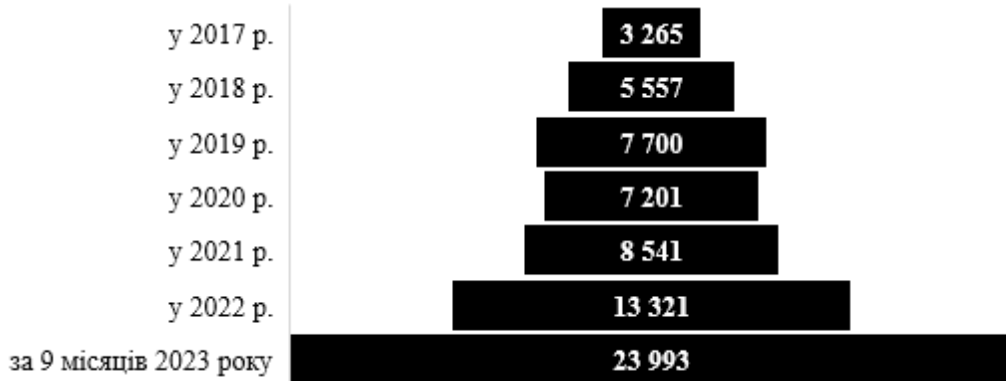

Рис. 1.1. Кількість зареєстрованих автомобілів з електричним приводом в розрізі років

Джерело: сформовано на основі [1].

При чому, не дивлячись на війну і блекаути показники реєстрації електрокарів в 2022 і 2023 роках значно перевищують показники за минулі роки.

Розширення, будівництво та підтримка зарядних станцій для електромобілів – важлива складова сучасної інфраструктури. Але виникають певні складності у підрахунку кількості зарядних станцій так як такий моніторинг та облік на державному рівні відсутній.

Згідно зі статистикою [2] сервісу PlugShare, зарядні станції в Україні представлені в 3 категоріях:

- побутові (для домашнього використання);
- публічні (для суспільно доступу);
- з обмеженим доступом (для корпоративного сектора).

Кожна станція на сервісі є локацією (одне місце), на якому може бути кілька пунктів (точок) підключення. В Україні середня кількість зарядних пунктів на одній станції становить від 1 до 3. Слід відмітити, що сервіс Plugshare зазначає, що серед зазначених на карті України зарядних станцій деякі можуть бути не працюючими, тому статистика має похибку, оскільки локація пункту зарядки забирається з карти тільки в тому випадку, якщо на сервісі впевнені, що станція не функціонує.

За даними міністерства інфраструктури, станом на 1 листопада 2021 року українська зарядна мережа для електромобілів налічувала 3244 станції з 7661 терміналом. З них швидкісних (потужність понад 22 кВт) – 1835 од., тобто 24%. Інші 5826 од. (76%) – звичайні термінали потужністю до 22 кВт [3].

Щодо законодавчих ініціатив, то тут треба відмітити, що існує пільгове ввезення електроавтомобілів, проте умови кілька разів змінювалися, як і термін дії пільгового періоду.

Прийняті в 2019 році нові Державні будівельні норми вимагають на всіх новостворених місцях паркування передбачити електрозарядки, а до 2030 року облаштувати зарядними станціями всі паркомісця країни.

Таким чином, популярність електромобілів та глобального переходу до зеленої енергетики створюють дедалі більшу актуальність поширення мережі адекватного джерела живлення. Зарядні станції стають не лише звичним атрибутом інфраструктури міст та доріг, але й невід'ємною частиною зручності для водіїв електромобілів. Таким чином чим більше буде електрокарів, тим більше буде електрозарядних станцій і навпаки, чим більш розвинутою буде інфраструктура тим більше буде електрокарів.

Список використаних джерел:

1. Реєстрації електромобілів за 9 місяців 2023 року. *Федерація роботодавців автомобільної галузі*: веб-сайт.URL: <https://fra.org.ua/uk/st/statistika/infoghrafika/reiestratsiyi-elektromobiliv-za-9-misiatsiv-2023-roku> (дата звернення: 10.04.2024).
2. Статистика PlugShare: в Україні на 7 електромобилей одна зарядная станция. *HEVCars – інформаційний портал про електричні та гібридні автомобілі в Україні та світі*: веб-сайт.URL: <https://hevcars.com.ua/skolko-zaryadnyh-stantsij-v-ukraine> (дата звернення: 10.04.2024).
3. В Україні вперше порахували кількість зарядних станцій для електромобілів: чотири машини на одну заправку. *AutoGeek – блог про високі технології в автомобілях*: веб-сайт. URL: <https://autogeek.com.ua/zaryadni-stancii/> (дата звернення: 10.04.2024).

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Щоголев М.О., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
факультету аграрного менеджменту
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

МОЖЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ БІЗНЕСУ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ

Планування бізнесу – це важливий елемент в процесі управління, який у вирішальній мірі може передбачати реакцію компанії на вимоги зовнішнього середовища та підтримувати його відповідну поведінку на ринку. В умовах сьогодення бізнес-планування є головною функцією управління будь-яким підприємством, з нього починається як створення, так і функціонування господарчого суб'єкта.

Метою бізнес-планування є розробка стратегії розвитку та реалізації бізнес-проекту, що полягає в оцінці, аналізі, контролі та регулюванні діяльності в умовах постійної зміни зовнішнього та внутрішнього середовища. Головними особливостями бізнес-планування є точність та лаконічність. Так, при розробці бізнес-плану необхідно максимально точно проаналізувати основні показники діяльності компанії, спрогнозувати поведінку зовнішнього середовища, що дозволить визначити підприємству власні сильні та слабкі сторони, а також з'ясувати за рахунок яких сильних сторін можна мінімізувати вплив зовнішнього середовища та дію слабких сторін підприємства [1].

Бізнес-план повинен коротко та чітко відображати план реалізації будь-якого проекту. У кожного типу бізнесу свої ризики, тому є ймовірність, що новий заклад не окупиться в сподіваний строк. Щоб уникнути цього, підприємець, плануючи відкрити, наприклад, кав'ярню, прописує бізнес-план із сумами витрат, стратегією розвитку та планами окупності проекту.

Бізнес у сфері громадського харчування – чудовий варіант для тих, хто хоче розпочати свою справу з надання послуг населенню. Якщо великих інвестицій у автора ідеї немає, тоді варто звернути свою увагу на формат кафе, який у багато разів простіше розвивати без великого стартового капіталу в своєму розпорядженні.

Харчування поза власною домівкою стало частиною життя багатьох громадян, які мають повну зайнятість протягом дня.

У центрі бізнес-плану з відкриття кав'ярні постане питання вибору й закупівлі необхідного обладнання, адже від грамотного оснащення робочого місця буде залежати продуктивність персоналу, якість страв і послуг та комфорт відвідувачів. Виконуючи розробку проекту треба враховувати розміщення комунікацій у закладі, купівлю спеціального обладнання і його прив'язка до мережі комунікацій та, власне, архітектура приміщення.

Метою реалізації проекту з відкриття кав'ярні – є відкриття закладу, яке буде пропонувати відвідувачам ознайомитися з культурою кави та чаю, спробувати різноманітні десерти, перекусити легкими другими стравами. Стан ринку, порівняно не високий поріг входу в бізнес та не значний обсяг необхідних інвестицій, дозволять інвестору успішно реалізувати себе в ресторанному бізнесі.

Проектом передбачається орієнтація на продаж гарячих напоїв (57% у структурі продажів всіх страв закладу), а також випуск десертів власного виробництва і других страв.

Документ бізнес плану відображає весь цикл організації бізнесу: у ньому міститься не тільки повністю укомплектовані переліки меблів та обладнання, посуду, кухонного приладдя та ін., але і винесені перспективні пропозиції оренди в місті Київ (з детальними рекомендаціями критеріїв вибору приміщень). Можливі труднощі відкриття нового закладу та консультації щодо їх вирішення (у тому числі реєстрація юридичної особи) також мають своє відображення на сторінках розділу нормативно-правового регулювання.

Бізнес план відкриття кав'ярні повинен містити основні процеси роботи кав'ярні з окремими пропозиціями меню, кадрову політику, маркетингову

стратегію, проаналізований ринок. Фінансова модель включає інвестиційні вкладення для організації бізнесу, графік фінансових вливань, плани продажів орієнтовно на 4 роки, висновок про інвестиційну привабливість проекту, де детально описані показники чистої приведеної вартості, період окупності, внутрішня ставка прибутковості, інші розрахункові показники [2].

Таким чином, бізнес-план допомагає організації вибрати з можливих альтернатив найбільш ефективне рішення, довести необхідність тих чи інших витрат, залучити потенційного інвестора, а так само заздалегідь спланувати заходи, які організація збирається провести.

Список використаних джерел:

1. Калина С.В. Призначення бізнес-планування інвестиційної діяльності в сучасних умовах господарювання. Матеріали 21 всеукраїнської практично-пізнавальної інтернет-конференції. Наукове мислення, 2024. URL: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/51-dvadsyat-persha-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/481-priznachennya-biznes-planuvannya-investitsijnoji-diyalnosti-v-suchasnikh-umovakh-gospodaryuvannya> (дата звернення: 29.04.2024).
2. Бізнес-план кав'ярні у 2024 році. Poster: веб-сайт. URL: <https://joinposter.com/ua/post/biznes-plan-kavyarni> (дата звернення: 29.04.2024).

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Юр'єв А.С., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ННІ неперервної освіти і туризму
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

КРИЗОВІ ЯВИЩА ЯК ІНДИКАТОР ДИСПРОПОРЦІЙ І НЕДОСКОНАЛОСТІ СИСТЕМИ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

В умовах сьогодення під впливом мінливості і невизначеності економічного, фінансового та політичного середовища, більшість вітчизняних організацій перманентно стикаються із появою кризових явищ. Кризові явища постійно частішають, а їх наслідки набувають все більших масштабів. Отже, кризи є вагомим фактором впливу, що потребує від організації пристосування до тих умов, що створюються факторами зовнішнього середовища і, відповідно до цього, зміни внутрішніх керованих факторів, які у сукупності повинні визначати характер антикризової діяльності організації.

Кризові явища – це невелика кількість нестійких кризових проявів, що виникають синхронно один до одного у різних напрямках діяльності підприємства, або певне явище, що виникає під час реалізації конкретного процесу функціонування суб'єкта діяльності.

Кризові явища є індикатором диспропорцій і недосконалості системи суспільного розвитку, яка в сучасному світі має економічну основу. Відповідно, і державне антикризове управління переважно зосереджене на економічній сфері.

Коли ми говоримо про економічний розвиток країни, можна виділити дві фази: фазу зростання і спад економічної активності. Тобто, відбувається або експансія, або рецесія, або криза.

На сьогодні у нас уже є база для узагальнення й аналізу того, що відбувається, але ще немає впевненості хоча б в якомусь стійкому сценарії майбутнього. Пандемія COVID-19, війна, глибокі економічні і соціальні наслідки безпрецедентні за масштабом і динамікою. Саме це є унікальною можливістю для того, щоб переглянути базові уявлення про кризи і переосмислити свою реакцію на них. Кожна компанія і кожна людина, що приймає рішення, сьогодні занурені у стан Action Learning і відчувають на собі дію принципу Skin In The Game, тобто практично кожне рішення є критичним, а зворотний зв'язок – дуже оперативним і жорстким.

Існує безліч підходів до аналізу ситуації і пошуку варіантів виходу з кризи в сучасних реаліях. Останнім часом набирає обертів нова Стратегія готовності к кризису (Crisis Ready Strategy), в основу якої покладено 3 основні «правила». Розглянемо їх.

Кризи – це зворотний зв'язок від соціуму, економіки або природи, який вказує на те, що розвиток якихось процесів іде неоптимальним шляхом. А оскільки в реальних умовах не може бути все добре, кризи – вічні супутники розвитку. Щоб наша картина світу стала реалістичною, необхідно прийняти кризи як даність і включивши їх у сценарії свого бізнесу на рівних правах. Тому, відсутність у стратегії та бізнес-моделі кризових сценаріїв і реакції на них – це помилка в оцінці реальності і бізнес-плануванні. Зараз більше шансів на довгостроковий успіх мають не компанії-єдинороги, а компанії-верблюди. Тому стійкість та витривалість мають стати важливими аспектами бізнес-стратегії, яким треба приділяти увагу на всіх етапах проекту. Виходячи з вищевикладеного, перше правило стратегії: «кризи – це нормально».

Друге правило – «стабільності не існує, є життестійкість». Допоки стабільність залишається в бізнесі цінністю номер один – мінливий світ стрімко буде для нас джерелом загроз і страждань. В сучасному світі всім бракує відкритості до змін, новизни і самостійності. Іншими словами – не вистачає інноваційності і готовності до ризику.

Коли ми починаємо новий проект або приймаємо важливе рішення, перед нами завжди розгортається безліч різних сценаріїв, як сприятливих, так і ні. І проблема в тому, що, обираючи одну версію майбутнього як базову, ми починаємо сприймати будь-яке відхилення від неї як аномалію. Так працює людське мислення: ми прагнемо зменшити кількість варіантів і спростити собі

вибір. Мова йде про третє правило – «готовність до підприємницького ризику – це готовність до найгіршого сценарію з можливих».

Сценарне планування як частина стратегії або бізнес-плану часто відпрацьовується формально, у вигляді слайдів з фінансовими результатами і графіками «негатив-база-позитив» із висновком про те, що ми йдемо базовим шляхом. Цього катастрофічно мало. Тому що сценарне планування – це потужний дослідницький інструмент, завдання якого визначити ключові точки невизначеності. Після цього необхідно опрацювати варіанти розвитку подій з опорою на ці точки і побудувати альтернативні сценарії майбутнього, які можна аналізувати під різними кутами: ймовірність, ступінь впливу, взаємозв'язки та наслідки і рівень готовності до них. Тобто сценарії повинні відповідати не на питання «що буде?», а на питання «що може бути?».

Отже, існування будь-якої соціально-економічної системи пов'язано із наявністю певного співвідношення між упорядкованістю і хаосом, визначеністю і невизначеністю, консерватизмом та інноваційністю. Перевага нестабільності призводить до виникнення суперечностей, протиріч, кризи і, навпаки, відсутність збурень свідчить про оптимальне функціонування системи.

Список використаних джерел:

1. Реагуй швидко, або вижити. *Журнал Forbes Ukraine*: веб-сайт. 2022. URL: <https://forbes.ua/news/tri-uroki-krizi-26102020-367> (дата звернення: 28.04.2024).

УДК 364-78:316.614.5

Дедюріна Валерія, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» 4-го курсу, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Демченко І.І.,
д.пед.наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ ПЕРШОГО РОКУ ФУНКЦІОНУВАННЯ

У сучасних умовах розвитку суспільства проблема дітей-сиріт та тих, які залишились без батьківського піклування, набуває особливого значення. Діти завжди потребують люблячої родини. Під час війни ця проблема стала більш актуальною, адже кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, продовжує зростати.

За даними Національної соціальної сервісної служби України у період з

24 лютого 2022 року по 1 квітня 2023 року регіональні служби у справах дітей виявили 8512 дітей, які з тих чи інших причин залишилися без батьківського піклування в умовах воєнного часу. З них 1476 дітей стали сиротами у зв'язку з обставинами військової агресії РФ проти України [3]. Це логічно піднімає питання усиновлення. Варто зазначити, що протягом 2023 року до прийомних сімей влаштовано 547 дітей (у 2022 році – 479 дітей, у 2021- 912) [1].

У правовій площині ухвалено низку документів, які регулюють процес усиновлення, формування прийомних сімей та надання соціального супроводу таким родинам. Так, у Законі України «Про усиновлення» визначено порядок та умови усиновлення дітей, права та обов'язки усиновлювачів та усиновлених. Для регулювання діяльності прийомних сімей і забезпечення соціального супроводу усиновлених дітей затверджено Положення про прийомну сім'ю. Цей документ встановлює вимоги до кандидатів на усиновлення, визначає процедури відбору та підготовки прийомних батьків, а також встановлює права та обов'язки цих родин.

Успішність сімейного життя, відновлення виховного потенціалу потребує постійної допомоги, підтримки та злагоджених зусиль соціальних працівників, особливо в у перший рік функціонування прийомної сім'ї. Відповідно до наказу Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту від 31 жовтня 2006 р. № 3685 введено новий термін «соціальне супроводження». Він визначає методи та принципи соціального супроводу сімей, які усиновлюють дітей-сиріт або дітей, які втратили батьківське піклування [2].

Соціальний супровід прийомних сімей першого року функціонування має включати в себе не лише надання матеріальної допомоги, але і психосоціальну підтримку. Забезпечення найнеобхідніших умов для повноцінного фізичного та психічного розвитку має стати пріоритетом усіх рівнів влади та громадянського суспільства. Додатково, для забезпечення ефективного соціального супроводу прийомних сімей та усиновлених дітей важливе значення мають локальні програми та проекти, які реалізуються на рівні регіонів чи міст. Ці ініціативи можуть включати в себе психологічну, педагогічну та медичну підтримку, а також надання консультативної допомоги у вирішенні труднощів, з якими стикаються прийомні сім'ї.

Важливо зазначити, що під час організації соціального супроводу прийомних сімей першого року функціонування має враховуватись індивідуальний складник потреб та особливостей кожної прийомної сім'ї. Оскільки кожна сім'я має свої унікальні динаміку, досвід та проблеми, соціальний супровід повинен бути індивідуально орієнтованим та гнучким.

Індивідуально-орієнтований соціальний супровід передбачає розробку планів дій та стратегій, що враховують унікальні потреби та цілі кожної сім'ї. Це може включати в себе консультації з психологічної, педагогічної, та соціальної підтримки, а також надання інформації й рекомендацій, спрямованих на покращення сімейних відносин та забезпечення добробуту дітей.

Гнучкий підхід передбачає здатність адаптувати супровід до змін у сімейному середовищі та враховувати нові обставини, виклики, з якими може

зіткнутися сім'я. Фахівці повинні бути готові швидко реагувати на потреби сім'ї, надавати підтримку в непередбачуваних ситуаціях та забезпечувати постійний зв'язок з прийомними батьками для вирішення будь-яких проблем.

Крім того, в перший рік функціонування прийомної сім'ї важливо забезпечити професійну підтримку та навчання для прийомних батьків з різних питань виховання та догляду за дітьми. Це може включати в себе: тренінги з виховання та розвитку дітей; навчання специфіки взаємодії з дітьми, які пережили травму або стресові ситуації; розвиток різноманітних навичок спільної праці, що сприяють побудові позитивних відносин у сім'ї тощо

До того ж, у перший рік функціонування прийомної сім'ї можуть виникати різноманітні проблеми:

- емоційні та психологічні труднощі (для розв'язання цих проблем необхідно забезпечити дітям доступ до психологічної підтримки та терапевтичних послуг, а також важливо навчити прийомних батьків ефективним стратегіям взаємодії з дітьми та підтримувати їх з метою розвитку позитивних сімейних відносин);

- адаптація та інтеграція (для полегшення адаптації необхідно створити сприятливу атмосферу в сім'ї, забезпечити підтримку та зрозуміння з боку прийомних батьків, а також допомагати дітям засвоювати нові навички та вміння);

- розуміння індивідуальних особливостей дитини (для вирішення цього виклику необхідно проводити індивідуальну роботу з кожною дитиною, розробляти персоналізовані підходи до її виховання та навчання, а також співпрацювати зі фахівцями, які мають досвід у роботі з прийомними дітьми);

- взаємодія з біологічними батьками (важливо забезпечити конструктивну взаємодію між цими сторонами та забезпечити, щоб інтереси та потреби дитини задовольнялися першочергово).

Ці приклади відображають лише частину можливих проблем та шляхів їх вирішення у прийомних сім'ях. Для успішного функціонування таких сімей необхідна постійна підтримка та співпраця фахівців, батьків та дітей.

Отже, супровід прийомних сімей визначається як вид соціальної роботи, при якому соціальні працівники надають комплекс послуг конкретній сім'ї протягом певного періоду часу з метою захисту прав та інтересів прийомних дітей, забезпечення оптимальних умов для їхнього життя та розвитку з урахуванням індивідуальних потреб та особливостей як дітей, так і сім'ї.

Список використаних джерел:

1. OpenDataBot. (2023, 13 жовтня). Майже 1,2 тис. дітей було усиновлено в Україні від початку повномасштабного вторгнення. *Опендатабот*: веб-сайт. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/adoption-orphans-in-war>

2. Про затвердження Порядку здійснення соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу: Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 23.09.2009 № 3357. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0966-09#Text>

3. Штокалюк Ю. Війна і сирітство: скільки дітей в Україні залишилися без батьків та як змінився рівень їхнього усиновлення Юридична газета – онлайн версія. URL: [https://yur-gazeta.com/publications/practice/civilne-pravo/viyna-i-siritstvo-skilki-ditey-v-ukrayini-zalishilisya-bez-batkiv-ta-yak-zminivsya-riven-yihnego-usi.html](https://yur-gazeta.com/publications/practice/civilne-pravo/viyna-i-siritstvo-skilki-ditey-v-ukrayini-zalishilisya-bez-batkiv-ta-yak-zminivsya-riven-yihnego-usinovlennya)

УДК 364-78:364.4-053.9:37.013.43

*Драчук О.В., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Українське суспільство сьогодні потребує особливої уваги до покоління людей похилого віку [1]. Розв'язання проблем, що стосуються цієї категорії населення, вимагає комплексного підходу та наявності кваліфікованих фахівців у сфері соціальної роботи. Запровадження позитивних змін в їхньому житті передбачає насамперед налагодження позитивних міжособистісних стосунків, розв'язання соціальних проблем окремих осіб та груп, які опинилися у складних життєвих ситуаціях, та профілактику конфліктів у соціальному середовищі.

Педагогічна взаємодія з людьми похилого віку є ключовим аспектом професійної діяльності у сфері соціальної роботи. Вона передбачає не лише передачу інформації, але й сприяння самореалізації та підтримку позитивних змін у їхньому житті [1]. Тому важливо, щоб майбутні фахівці соціальної сфери мали не лише глибокі знання і вміння, але й були здатні до емпатії, розуміння та турботи про потреби своїх клієнтів.

На основі аналізу наукових праць з проблеми готовності майбутніх соціальних працівників до здійснення соціально-психологічної підтримки людей похилого віку, пропонуємо відповідну структуру у вигляді: мотиваційного, когнітивно-змістового, операційно-діяльнісного та рефлексивно-оцінного критеріїв.

При цьому важливе місце займає мотивація студента – майбутнього соціального працівника – до різних типів взаємодії з людьми похилого віку. Ми погоджуємось з Н. Івановою (2016), яка підтверджує полімотивовану діяльність людини [2]. Маючи свою ієрархію, мотиви змінюються залежно від професійних інтересів, установок, здатностей особистості до професійного зростання. Згідно з уявленням В. М'ясищева (1998), успішність особистості в професійній діяльності має складну структуру, де лише одна третина її ефективності залежить від рівня інтелектуального розвитку, тоді як решта

обумовлюється наявністю внутрішнього професійного стимулу. Професійна *мотивація* виявляється в двох взаємопов'язаних аспектах: спонукальному (описує уявлення особистості про власні потреби, цілі, інтереси та прагнення) та регулятивному (відображає активізацію та направленість поведінки відповідно до цих уявлень).

Когнітивно-змістовий критерій відображає ступінь сформованості знань про соціально-психологічну підтримку людей похилого віку в професійній діяльності, вмінь і навичок її здійснювати у безпосередній професійній практиці. Зазначений критерій показує відношення між пізнавальними процесами здобувачів вищої світи та змістом навчальних дисциплін, що їм пропонуються для вивчення, а також змістом неформальної освіти, яку вони опановують у процесі професійної підготовки. Центральним актом когнітивного процесу (за дослідженням О. Вовк, 2015) виступає ухвалення рішень, зокрема вирішення оригінальних завдань [3]. Ці рішення стосуються розв'язання соціальних проблем отримувача соціальної послуги, а соціально-психологічна підтримка виступає інструментом і провідним чинником, що стимулює до їх вирішення.

Аналіз навчальних планів більшості закладів вищої освіти свідчить про відсутність навчальних дисциплін, спрямованих безпосередньо на формування готовності студентів до соціально-психологічної підтримки людей похилого у професійній діяльності соціального працівника. З цією метою пропонується впровадження змістових інновацій у навчальні дисципліни, що стосуються формування названої готовності, а також використання можливостей неформальної освіти майбутніх фахівців соціальної сфери. У Національному університеті біоресурсів і природокористування України до навчального плану за вибором студентів введено навчальну дисципліну «Соціальна геронтологія» [4, с. 24], де студенти здобувають знання з «Психологічної і соціальної підтримки людей літнього віку». Зазначена тема передбачає розгляд: надання психологічної допомоги людям літнього віку; соціальну допомога і підтримка людей літнього віку та готовність до роботи з ними; геронтоосвіту в контексті підтримки людей літнього віку; підтримку родини людини літнього віку [5, с. 5].

Знання студентів про соціально-психологічну підтримку людей літнього віку, які формуються у процесі підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, не є завершеними. Тому важливо врахувати ті види діяльності здобувачів вищої освіти, які можуть бути реалізовані у процесі професійної підготовки з метою формування готовності до вищезгаданої взаємодії. Отже, *операційно-діяльнісний критерій* полягає у наявності спеціальних умінь і навичок здійснення соціально-психологічної підтримки людей літнього віку у практиці діяльності соціальних працівників. Ці вміння та навички розвиваються як у процесі аудиторної, так і позааудиторної діяльності студентів, а також у процесі їх неформальної освіти.

Таким чином, у ході формування готовності до соціально-психологічної підтримки людей літнього віку майбутній соціальний працівник повинен вміти: формулювати мету та завдання соціально-психологічної підтримки людей літнього віку; визначати специфіку соціально-психологічної підтримки людей літнього віку залежно від конкретної соціальної ситуації отримувача соціальної послуги; використовувати набуті знання про соціально-психологічну підтримку людей літнього віку в практиці професійної діяльності; встановлювати ефективні комунікативні відносини з отримувачем соціальних послуг; здійснювати соціально-психологічну підтримку людей літнього віку у ході професійної діяльності під час виробничих практик; аналізувати та узагальнювати результати соціально-психологічної підтримки людей літнього віку з клієнтом.

Для реалізації цього компонента готовності може бути використана система практичних завдань для майбутніх соціальних працівників, які реалізуються у ході вивчення дисциплін, пов'язаних із формуванням готовності до соціально-психологічної підтримки людей літнього віку.

Рівень сформованості знань, умінь і навичок здійснення соціально-психологічної підтримки людей літнього віку у студентів – майбутніх фахівців соціальної сфери – має бути об'єктом рефлексії самими студентами та оцінки з боку інших суб'єктів освітнього процесу. Тому наступним критерієм готовності майбутніх соціальних працівників до соціально-психологічної підтримки людей літнього віку визначено *рефлексивно-оцінний*. Рефлексія відображає стан особистості студента та його спрямованість на усвідомлення сформованості готовності до соціально-психологічної підтримки людей літнього віку. Адекватна самооцінка та рефлексія стану сформованості готовності до взаємодії сприяє зростанню професіоналізму майбутніх фахівців соціальної сфери, забезпечує їх власне самовдосконалення, використовуючи самоаналіз, саморегуляцію та самоконтроль. На нашу думку, належний рівень сформованості цього компонента можливий за умови активності самих студентів. Крім того, ефективна рефлексія – це тривалий процес, що потребує глибинної роботи майбутніх фахівців над собою.

Таким чином, готовність є своєрідною межовою характеристикою професійної кваліфікації та компетентності. Випускник закладу вищої освіти, досягнувши цієї межі, може систематично розвивати свої професійні компетенції, поглиблювати свою кваліфікацію. Проте необхідність визначення рівня готовності виникає тоді, коли перед фахівцем ставить нове завдання, нову вершину для професійних досягнень. На основі аналізу численних наукових досліджень готовність майбутніх соціальних працівників до соціально-психологічної підтримки людей похилого віку систематизовано за допомогою мотиваційного, когнітивно-змістового, операційно-діяльнісного та рефлексивно-оцінного критеріїв.

Список використаних джерел:

1. Драчук О.В. Аналіз нормативно-правового забезпечення у сфері захисту населення в умовах воєнного стану. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. К. : Міленіум, 2022. 13(1). С. 31-40. DOI: [http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog13\(1\).2022.31-40](http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog13(1).2022.31-40). URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogica/article/view/hspedagog13%281%29.2022.31-40>
2. Іванова Н.Г. Мотивація фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції. *Вісник Київ. нац. ун- ту імені Тараса Шевченка. Військово- спеціальні науки*. 2016. № 1(34). С. 21–24.
3. Вовк О.Р. Основні характеристики когнітивного компонента готовності студентів до гуманістичного вирішення ситуацій морального вибору. *Молодий вчений*. 2015. № 10(25), ч. 2. С. 130–133.
4. Освітньо-професійна програма «Соціальна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота, галузі знань 23 Соціальна робота. Кваліфікація: бакалавр з соціальної роботи. К., 2020. 26 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u188/opp_bak_sr_231_0.pdf
5. Робоча програма навчальної дисципліни «Соціальна геронтологія» [укл. Демченко І.І.]. НУБіП України, 2022. 16 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u188/rp_soc_geront_0.pdf

УДК 343.121.5:364.6:649-053.2

Дубас Ярослава, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» 4-го курсу, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Власенко К.О.,
к. пед. наук, старший викладач Національний університет біоресурсів і природокористування України

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ.

Добробут і прогрес будь-якої країни тісно пов'язані з майбутніми поколіннями, тобто з сьогоднішніми дітьми. Рівень соціального захисту дітей може служити показником цивілізованості суспільства. Підписавши Конвенцію про права дитини, Україна зобов'язалась гарантувати кожній дитині той захист і піклування, які необхідні для її добробуту.

У сучасній Україні проблема опіки та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування стає все актуальнішою. Реформи в системі інституційного догляду, спрямовані на перехід до альтернативних, близьких до сімейних форм опіки та піклування, що передбачені Національною

стратегією реформування системи догляду та виховання дітей на період 2017–2026 років, підкреслюють необхідність забезпечення розвитку особистості дітей в умовах змін та оновлених форм державної опіки. Це проблема, яка вимагає розробки та впровадження інноваційних заходів та соціальних програм. Кількість осиротілих дітей зростає з кожним роком. Сьогодні ніхто не знає реальної цифри посиротілих дітей в Україні, тому що маємо тисячі зниклих безвісті, примусово вивезених до країни-агресора та загиблих людей, чийхось батьків, і це не просто цифри, це окремі дитячі долі [1].

Проблематика опіки та виховання дітей-сиріт у державних закладах вимагає критичного переосмислення історичних аспектів виховання цієї категорії дітей. Сучасна реформа інтернатних закладів освіти, разом з пошуком та впровадженням нових парадигм опіки та виховання дітей-сиріт, зобов'язує нас відроджувати позитивний досвід опіки та виховання дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Наслідкування позитивних аспектів розвитку дітей-сиріт у державних закладах опіки має прогностичне значення, що підкреслює необхідність ретроспективного аналізу основних концепцій виховання. Цей аналіз допоможе виявити орієнтири для запровадження нових підходів у вихованні, сприяючи реформуванню інституційних установ [2].

Законодавче забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, відіграє важливу роль у забезпеченні їхнього добробуту та безпеки. У багатьох країнах існують спеціальні закони та нормативні акти, спрямовані на захист прав цих дітей та забезпечення їм належного соціального статусу та допомоги.

Зазвичай, такі закони визначають права та обов'язки держави у відношенні дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлюють порядок їхнього підтримання, виховання та розвитку. Вони можуть передбачати створення спеціальних установ, які забезпечують тимчасове чи постійне проживання для цих дітей, а також регламентувати процес їхнього усиновлення або опіки.

Закони про соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, також можуть включати положення про забезпечення доступу до освіти, медичної допомоги та інших соціальних послуг. Крім того, вони часто передбачають механізми контролю за дотриманням прав дітей та вжиттям заходів щодо їхнього соціального відновлення.

Законодавче забезпечення в цій сфері спрямоване на забезпечення оптимальних умов для фізичного, емоційного та психологічного розвитку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та забезпечення їм можливості вирости у повноцінну особистість, що відчуває себе захищеною та підтриманою в суспільстві [3].

Під час впровадження конституційних норм та законодавчих актів, спрямованих на поліпшення умов дітей в Україні, виникають серйозні перешкоди через негативні тенденції у економіці, освіті, охороні здоров'я, культурі та інших галузях. Це особливо відчутно для дітей-сиріт та дітей,

позбавлених батьківського піклування. Проблема ефективного застосування законодавчих актів у сфері захисту прав цих дітей стає дуже актуальною. Основними аспектами є належний рівень упорядкування та ефективного втілення законодавчих норм. Також залишається невирішеним питання визначення термінів, які використовуються в цій сфері.

Як зазначає Боднарчук О, «нині одне з особливих місць у нашому законодавстві посідають ті законні й підзаконні акти, які регулюють права найуразливіших категорій населення – дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Це закріплено насамперед низкою нормативно-правових актів, серед яких близько 26 законів України, більше 30 указів Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України тощо» [4, с. 316].

В сучасний час ключовим елементом в системі захисту прав дитини стає Конституція України. У ній прописано принципи рівності прав дітей (згідно зі статтями 24 і 52), охорону дитинства (згідно зі статтею 51), заборону насильства і експлуатації над дитиною (згідно зі статтею 52), право на життя (згідно зі статтею 27), захист і підтримку державою дітей, позбавлених сімейного середовища (згідно зі статтею 52), та право на освіту (згідно зі статтею 53).

У той самий час, основним нормативним актом, що містить основні принципи захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є Закон України "Про охорону дитинства". Цей закон визнає охорону дитинства як стратегічний загальнонаціональний пріоритет та має на меті забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист і всебічний розвиток, устанавлюючи основні принципи державної політики у цій сфері [5].

Список використаних джерел:

1. Покась В. Становлення та розвиток інтернатних закладів освіти в Україні
2. Мордань О. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту позиротілих дітей: проблеми та напрями вдосконалення. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12MOOPNV.pdf>
3. Цибулько Л. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами та дітьми позбавленими батьківського піклування, в умовах регіонального освітньо-виховного простору: дис. д-ра пед. наук : 13.00.05. Луганськ, 2014. 556 с.
4. Боднарчук О. Ефективність нормативно-правових актів у сфері захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. Одеса : Юрид. л-ра, 2014. Вип. 73. С. 316-321.
5. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14/page2>

УДК 37.018.43:316.6:004(045)

Єфремова Анна, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» 4-го курсу, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Власенко К.О.,
к.пед. наук, старший викладач Національний університет біоресурсів і природокористування України

ТЕХНОЛОГІЇ ТА НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Головною метою інклюзивного навчання і виховання є створення умов для особистісного розвитку, творчої самореалізації та утвердження людської гідності дітей з особливими потребами [1, с.5]. Ефективне включення дітей з особливими освітніми потребами до загального освітнього процесу можливе лише за умови створення спеціальних умов або адаптивного навчального середовища. Це середовище формується шляхом індивідуальної адаптації навчальних програм та застосування різноманітних технологій відповідно до напрямів інклюзивної освіти в соціально-педагогічному процесі, що дозволяє забезпечувати сприйняття та передачу навчальної інформації у доступній формі для всіх учнів. Створення інклюзивного освітнього середовища охоплює не лише забезпечення доступності до приміщень навчального закладу, але й методи і технології спільного навчання з іншими здобувачами освіти із застосуванням особистісно орієнтовного підходу [2, с. 151]. Відповідно до цього, впливають умови створення єдиного освітнього середовища, а саме:

- забезпечення безперешкодного переміщення в класі;
- надання учням з особливими освітніми потребами навчально-методичних посібників та індивідуальних наочно-дидактичних засобів;
- створення комфортної комунікативної атмосфери між учасниками освітнього процесу.

Розглянемо основні напрямки соціально-педагогічної діяльності в контексті інклюзивної освіти.

1. Розробка та реалізація індивідуальних програм розвитку дітей із обмеженими можливостями здоров'я. Соціально-педагогічний працівник має планувати й забезпечувати проведення різноманітних педагогічних заходів, які спрямовані на розвиток психологічного та соціального самопочуття дитини, її інтелектуальний, фізичний розвиток.

2. Організація та проведення занять із дітьми з метою формування та вдосконалення необхідних навичок соціальної поведінки, комунікації.

3. Розробка та впровадження інклюзивних педагогічних практик, що дозволяють забезпечити рівність прав і можливостей для всіх дітей на отримання освіти і розвиток.

4. Психологічна та емоційна підтримка, допомога в подоланні страхів, невпевненості в собі та хибних стереотипів.

5. Розвиток здібностей, індивідуальних можливостей дитини у формі спеціальних заходів, занять із різних видів мистецтва, спорту, музики тощо, що дає можливість забезпечити повноцінний розвиток та самореалізацію дитини.

6. Співпраця з батьками дитини, що дає можливість забезпечити повноцінну взаємодію родини та закладу освіти, визначити спільну стратегію соціально-педагогічної реабілітації дитини, обрати конструктивні й результативні форми і методи роботи з дитиною. Водночас професійна допомога соціально-педагогічного працівника створює можливості для психологічної підтримки батьків, надання їм корисної інформації щодо юридичних прав, соціальних програм, виховання, розвитку, соціальної адаптації дитини. [3, с. 360].

Для організації найбільш ефективного процесу залучення дітей з особливими освітніми потребами до освітнього процесу слід застосовувати технології інклюзивного навчання. Ці технології спрямовані на індивідуалізацію навчання, підтримку різних стилів та швидкостей навчання, а також на використання інноваційних методів, які допомагають забезпечити повноцінну участь у навчальному процесі для всіх учнів. Технології інклюзивного навчання – це система знань про оптимальні форми, методи, засоби та способи організації навчання людей із особливими освітніми потребами. В таблиці 1 наведено технології інклюзивного навчання та їх характеристики [4, с. 10].

Таблиця 1

Технології інклюзивного навчання та їх характеристика

Технології	Характеристика
Організаційно-управлінські	Забезпечують виконання вимог нормативно-правових актів стосовно організації та забезпечення інклюзивної освіти; створення умов для розвитку, виховання та навчання учнів з інвалідністю; соціальний захист, охорону життя та здоров'я; кадрове і програмно-методичне, інформаційне та матеріальне забезпечення учасників інклюзивного процесу; контроль за діяльністю, документально-інформаційне забезпечення нормативної та інноваційної діяльності. Вони пов'язані з етапами організації інклюзивного процесу: проектування і програмування, командної взаємодії вчителя та спеціалістів, організації структурованого, адаптованого і доступного середовища; доступність форм навчання та освітніх послуг; запровадження спец. технологій, адаптивних технічних засобів навчання; індивідуалізація та адаптація навчальних програм, навчально-методичних матеріалів, підручників з врахуванням нозологій людей з інвалідністю; створення умов для їх адаптації та самореалізації; забезпечення фізичної та соціально-психологічної реабілітації.

<i>Продовження таблиці 1</i>	
Правові	Це нормативно-правові акти, що забезпечують право на освіту людей з особливими освітніми потребами та юридично врегульовують механізми забезпечення цього права. В Україні існує велика кількість нормативно-правових актів щодо захисту прав людей з особливими освітніми потребами.
Педагогічні	Викладання навчального матеріалу дітям з особливими освітніми потребами у прийнятній для них формі, впровадження сучасних технологій навчання, забезпечення навчально-методичними матеріалами в адаптованому вигляді: вербальному, візуальному, звуковому, електронному;
Структурно-логічні	Поетапне формулювання дидактичних завдань, вибір способу їх розв'язання, діагностики та оцінювання одержаних результатів;
Інтеграційні технології	Дидактичні системи, які забезпечують інтеграцію різнопредметних знань і вмінь, різних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів, навчальних тем, навчальних проблем та інших форм організації навчання);
Ігрові	Ігрова форма взаємодії педагога і дітей сприяє формуванню вмінь розв'язувати завдання на основі вибору альтернативних варіантів через реалізацію певного сюжету. Використовують еатралізовані, ділові, рольові, комп'ютерні ігри, імітаційні вправи, ігрове проектування;
Діалогові	Пов'язані зі створенням комунікативного середовища, розширенням простору співробітництва на суб'єкт-суб'єктному рівні: «учень – учитель- асистент учителя»
Тренінгові	Система діяльності щодо відпрацювання алгоритмів навчальнопізнавальних дій і способів розв'язання типових завдань (тести, психологічні тренінги інтелектуального розвитку, розв'язання задач).
Технічні	Передбачають забезпечення особливими технічними засобами в залежності від виду нозології: спеціалізований технічний супровід навчання, метою якого є забезпечення адаптивними технічними засобами та спеціальними технологіями навчання. Це програмно-апаратне забезпечення, що містить сурдо-, тифло технічні засоби.
Комп'ютерні	Реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі взаємодії «вчитель – комп'ютер – учень» за допомогою інформаційних, тренінгових, розвивальних, контролюючих та інших навчальних програм.

Отже, для успішної реалізації інклюзивного навчання надзвичайно важлива підтримка і розуміння дітей з особливими освітніми потребами,

співпраця педагогів і родин таких дітей, яка буде ефективною за реалізації умов формування єдиного освітнього простору. Технології забезпечення соціально-педагогічної діяльності з дітьми грають ключову роль у створенні сприятливої атмосфери, коли педагогічний колектив позитивно налаштований на партнерські стосунки і міжособистісну взаємодію з дітьми та їхніми родинами, та активно сприяє адаптації всіх дітей до інклюзивного середовища.

Список використаних джерел:

1. Мартинчук, О. В. (2011). Інклюзивне навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітньому просторі. Теорія та методика навчання та виховання, 29, 88-93.
2. Шевчук, Г. Й. (2021). Інклюзивна освіта у вищій школі: виклики та перспективи. Академічні студії. Серія "Педагогіка", Вип. 3, ч. 2.
3. Кін, О. М., Чорна, Д. Ю. (2023). Зміст і напрями роботи соціального працівника з дітьми-інвалідами. У Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції "Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика" (м. Харків).
4. Бондар, Ю. В. (2022). Формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій. Дисертація. Тернопіль.

УДК 364-78:343.85:343.431-053.2

*Касьяненко Д.А., здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти, 2 курс,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Тверезовська Н.Т., д. пед. наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРОФІЛАКТИКА ТОРГІВЛІ ДІТЬМИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Торгівля людьми, грубо порушуючи права людини стала поширеним явищем і серйозним злочином, який може зачепити кожного з нас. Злочинці, використовуючи економічні труднощі, високий рівень безробіття та недоліки правового захисту, створили добре організовану мережу для переправлення українських громадян за кордон з метою працевлаштування. Щороку тисячі українців стають жертвами торгівлі людьми. За рівнем кримінальних прибутків цей вид злочину посідає третє місце у світі після нелегальної торгівлі зброєю та наркотиками. В глобальному масштабі щорічний дохід злочинців від торгівлі людьми сягає близько 150 мільярдів доларів. Звичайно, це величезні гроші для злочинців, а для, хто потрапив у пастку – не тільки страждання, зруйнування сім'ї, втрачене здоров'я, але й навіть втрата життя.

Жінки та діти, які змушені були залишити Україну через військову агресію росії, прямували до сусідніх країн, де стикнулися з ризиками торгівлі людьми. Водночас чоловіки, які залишились в Україні, також ставали жертвами торговців людьми (дані Міжнародної організації з міграції та Агентства ООН з питань міграції).

Торгівля дітьми – це дії, спрямовані на експлуатацію, які включають вербування, перевезення, передачу, приховування або отримання дітей через погрози силою, її застосування або інші форми примушування, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою чи вразливістю, а також через підкуп у вигляді платежів чи вигод для отримання згоди від осіб, які контролюють дитину. Дітей найчастіше використовують для жебрацтва та як дешеву робочу силу на некваліфікованих роботах.

Держава вживає заходів для попередження та боротьби з торгівлею людьми. Соціальні установи проводять інформаційні семінари та тренінги, щоб ознайомити громадян з питаннями запобігання нелегальній трудовій міграції, торгівлі людьми та експлуатації дитячої праці.

Так, в курсі навчальної дисципліни «Етика та міжнародні стандарти соціальної роботи» нами було розглянуто практичне заняття на тему: «Стандарти надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми». Закріплення знань відбулось у гімназії східних мов № 1, м. Києва (<https://nubip.edu.ua/node/147381>). В інтерактивній формі студенти розповіли школярам головні аспекти торгівлі людьми. Хто може стати жертвою, як допомогти себе захистити, правила безпечних подорожей, до кого можна звернутися за допомогою і яку саме допомогу можна отримати особам, постраждалим від торгівлі. Під час заходу учні дізналися про головні передумови торгівлі людьми, наслідки експлуатації та насильства у суспільстві, на роботі чи в сім'ї, а також отримали необхідну інформацію та алгоритм дій щодо протидії подібним випадкам.

Головна увага була зосереджена на алгоритмі знайти роботу. На що необхідно звертати увагу. Якщо:

- на вас давлять і вимагають дати згоду негайно (бажаючих багато, чекати не будемо);
- вам пропонують працювати нелегально (не треба платити податки, тому зарплатня більша);
- не повідомляють назву або ім'я роботодавця та його реквізити (яке це має значення);
- вимагають віддати паспорт або інші документи (це треба для одержання дозволу, оформлення договору тощо);
- вимагають плату за працевлаштування (я маю компенсувати свої видатки на ваше працевлаштування і маю бути впевнений/впевнена, що ви не передумаєте);
- не надають інформації, яку роботу треба виконувати (яка різниця, ваша кваліфікація не має значення, розберетеся тощо);

– пропонують явно завищену заробітну плату (це ексклюзивна пропозиція, тільки для вас, бо я відчуваю до вас симпатію та ін.) тощо. В цих випадках не можна погоджуватись на роботу

Щоб не потрапити до пастки торгівців людьми:

- тримайтеся по двоє або троє;
- не сідайте до автомобілів поодинці, запишіть номерні знаки авто, котрим їдете;
- в жодному разі не віддавайте свої документи;
- зробіть копії важливих документів і надішліть їх на свою електронну пошту;
- довіряй свої документи лише працівникам прикордонної служби та поліції;
- не погоджуйся на неофіційну роботу;
- повідомте рідним докладну інформацію про місце свого перебування та розкажіть про подробиці роботи;
- у підозрілих ситуаціях звертайтеся до поліції або прикордонників тощо.

Закріплення отриманих знань відбулось в ігровій формі. Клас було поділено на команди. Це, мабуть, було найцікавішим і незабутнім моментом. Нас вразила активність підлітків. Кожен намагався першим дати відповідь на поставлене питання.

УДК 070:316.6:159.922.7-053.6(045)

*Кендус Д.І., асистент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

*Касенюк Є.Ю. здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ЖУРНАЛІСТИКА У ВИСВІТЛЕННІ СОЦІАЛЬНИХ І ПСИХОЛОГІЧНИХ ВПЛИВІВ НА МОЛОДЬ

Журналістика як ні яке інше медіа має вплив на розум споживача, через свою пряму інформаційну направленість та природу. Послугуючись фактами, резонансними подіями, мистецтвом написання журналістських текстів та безліччю маніпулятивних методик, саме журналістика має потенційно найбільший вплив на суспільство, адже його основною функцією є передача та можна навіть сказати «розжовування» інформації, але як цю інформацію будуть сприймати та чи сприйматимуть взагалі вирішує саме журналіст. Вплив настільки потужно медіа розкривається у більш вразливих та сприйнятливих розумах, тобто в аудиторії молоді, а яким буде цей вплив залежить від критичного мислення кінцевого споживача та специфіки цього впливу.

Журналістика може виконувати роль інструменту соціалізації для молоді, висвітлюючи та формуючи соціальний зв'язок індивіда та суспільства. У такому разі журналіст формує у людину культуру соціальних взаємодій, формує розуміння та зацікавленість у оточенні людини (політика, мистецтво, культура, ідентичність). Формуючи ці взаємозв'язки журналіст з негативними намірами може просувати пропаганду, або ж шкідливі ідеї, що через масовість та довготривалість впливу стає проблемою не індивіда, а усього суспільства.

Журналістика може створювати певний інформаційний фон, поле, яке буде формувати уявлення людини про світ та як наслідок буде мати певний психологічний ефект на людину. У разі позитивного впливу, людина буде сприймати більш позитивно заряджену інформацію, або ж у рівних пропорціях з негативною, а проблеми що будуть зустрічатися матимуть у її світогляді рішення. У разі переважно негативно зарядженої інформації, настає відчуження, відчуття постійно нависаючих проблем, неможливості їх вирішити, що є актуальним для нас з вами.

Ефективним засобом протидії психологічно та соціально негативному впливу інформаційного походження є його висвітлення, адже розуміння проблеми веде до підсвідомої готовності та протидії йому. Частою практикою серед журналістських видань є інформаційні акції, що направлені на висвітлення способів та типів негативного впливу на людину як у теорії, так і висвітлюючи реальні проблемні новинні й не тільки ресурси. Крім цього часто проводяться соціальні акції, що спрямовані на оздоровлення суспільства, до них входить психологічна підтримка молоді, протидія булінгу, соціальна підтримка й так далі.

З появою інтернету та необмеженого доступу до будь-якої інформації, практика для журналістських та не тільки медіа, висвітлювати її негативний вплив та застосовувати найрізноманітніші методики боротьби з нею стала важливим елементом взаємодії у вихованні молоді та суспільства загалом.

Отже журналістика, як одне з найвпливовіших медіа може мати як позитивний вплив на молодь, так і негативний. У разі позитивного, вона допомагає зорієнтуватися у світі, зрозуміти світ довкола, сформувати особистість та взаємозв'язок з соціумом, при цьому тримаючи психологічно сприятливе інформаційне оточення, у якому людина буде знати як вирішувати власні проблеми, а негативний вплив буде малоефективним адже проводитиметься комплексна робота з протидії цьому впливу. У гіршому разі, журналістика буде замовчувати негативний вплив або ж його створювати, методом пропаганди ідей, створенні негативного інформаційного поля й тому подібного. На сьогодні ми є свідками недостатньої позитивної роботи з молоддю та перевагою негативного інформаційного поля, що виливається у погіршення самопочуття як психологічного так і соціального серед сучасної молоді.

Список використаних джерел:

1. Кривопишина, Олена Анатоліївна. "Психологія журналістської творчості." (2010).

2. Темех, Наталія Дмитрівна. Українське телебачення і проблеми формування духовності молоді. Diss. автореф. дис. Львів, 2005.
3. [Електронне Джерело] <https://25under25.mediamaker.me>
4. [Електронне Джерело] <https://speka.media/obchisleno-riven-mediagramotnosti-sered-ukrayinskoyi-molodi-plyg79>
5. Вавілова, А. С., and О. Михальська. "АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗНИЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ МОЛОДІ." Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія 1 (2024): 47-52.
6. Козлова, Д. С. "Дискримінація раси. Витоки расизму та можливі впливи журналістики на вирішення суспільної проблеми." (2022).
7. Гаврилець, Ю. Д., et al. "Закономірності психоемоційного впливу телевізійних новин на молоду студентську аудиторію." Психологія: реальність і перспективи 3 (2014): 42-46.
8. Петрів, Мар'яна, and Олександр Марковець. "Вплив соціальних мереж на користувача під час перегляду інформаційних новин." Інформація та соціум (2023): 87-89.

УДК 070:316.7-053.6(045)

*Кендус Д.І., асистент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Ожерельєва О.А, здобувач вищої освіти
ступеня «Бакалавр»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

РОЛЬ ЖУРНАЛІСТИКИ У ВИСВІТЛЕННІ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН

У сучасному світі журналістика відіграє значну роль у формуванні суспільних настроїв та культурних змін, особливо серед молоді. Медіа забезпечують платформу для висловлення думок, поширення ідей та впровадження нових цінностей. Метою даного дослідження є аналіз ролі журналістики у висвітленні молодіжної культури та соціальних змін, а також вивчення впливу медіа на суспільні настрої та культурні трансформації.

Як це не дивно, проте в нашому суспільстві донедавна існувала думка, що сучасна молодь пасивна, її не турбує майбутнє своєї держави, вона не може й не хоче брати участь у прийнятті будь-яких рішень у країні: на рівні навчального закладу, регіональному чи то на державному. Якщо говорити сьогодні про побудову якісно нового суспільства, формування й утвердження Української національної держави, то чи не насамперед ми повинні говорити

про виховання молоді, сприяння її розвиткові в соціально-політичному, економічному, культурному плані. А це відбувається не без участі мас-медіа.

Два роки поспіль у Києві проходила виставка "Молодіжна преса в Україні", ініціаторами якої стали Міністерство у справах сім'ї та молоді України, молодіжна громадська організація "Соціалістичний Конгрес Молоді", Український національний комітет молодіжних організацій, Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У 2003 році серед 68 видань, які були на виставці, переважна більшість - вузівські й шкільні газети з відповідною тематикою та заангажованістю. Політикою й спрямованістю цих газет, що й засвідчила виставка, найчастіше займається спільний колектив студентів або учнів та викладачів або вчителів. Наскільки тематика газет відповідає смакам молодіжної аудиторії - важко сказати, оскільки розповсюдження цієї категорії видань здійснюється в межах даного закладу й найчастіше цілком безкоштовно.

Серед перешкод, що заважають молоді, яка прагне стати активним учасником державотворчих процесів, торік на форумі було названо неконсолідованість молодіжного руху та

недостатня поінформованість молоді як щодо основних подій у молодіжній політиці, так і щодо своїх можливостей впливу на них.

Молодіжна культура та соціальні зміни тісно переплетені, динамічно розвиваються та взаємно впливають одне на одне. Журналістика, як потужний інструмент інформації та комунікації, відіграє ключову роль у висвітленні цих процесів, формуючи суспільні настрої та сприяючи культурним змінам.

ЗМІ надають молоді платформу для висловлення своїх думок, ідей та цінностей, роблячи їх почутими та представленими у суспільстві. Журналістські матеріали можуть впливати на громадську думку та формувати ставлення до молодіжної культури та соціальних змін. Це може мати як позитивний, так і негативний вплив. Медіа поширюють образи та ідеї, пов'язані з молодіжною культурою, через рекламу, музичні кліпи, телешоу та інші форми контенту. Ці образи та ідеї можуть впливати на те, як молодь сприймає себе та світ навколо.

Дослідження підтверджують, що журналістика може стимулювати культурні зміни, висвітлюючи нові ідеї, тенденції та рухи, які виникають у молодіжному середовищі. Журналісти несуть етичну відповідальність за об'єктивне та неупереджене висвітлення молодіжної культури та соціальних змін, уникаючи стереотипів та упереджень. Розвиток нових медіа та соціальних мереж створив нові можливості для журналістики у висвітленні молодіжної культури та соціальних змін, але також поставив нові виклики щодо достовірності інформації та впливу на аудиторію.

Розвиток нових медіа та соціальних мереж створив нові можливості для журналістики у висвітленні молодіжної культури та соціальних змін, але також створив нові виклики щодо достовірності інформації та впливу на аудиторію.

Медіа можуть комерціалізувати молодіжну культуру, перетворюючи її на товар, який можна продавати. Це може призвести до того, що молодіжна культура стане менш автентичною та більш орієнтованою на споживання. Можуть створювати зірок та трендсеттерів, які стають зразками

для наслідування для молоді. Ці зірки та трендсеттери можуть популяризувати певні стилі одягу, музику, поведінку та цінності.

Проведені дослідження показують, що вплив медіа на молодіжну культуру здійснюється через поширення образів та ідей, створення зірок та трендсеттерів, а також комерціалізацію культури. Наприклад, медіа можуть створювати зірок, які стають зразками для наслідування для молоді, популяризуючи певні стилі одягу, музику, поведінку та цінності. Це підтверджується численними дослідженнями, які демонструють, як медіа можуть формувати громадську думку та сприяти культурним змінам.

Висновок

Журналістика відіграє ключову роль у висвітленні молодіжної культури та соціальних змін, впливаючи на суспільні настрої та культурні трансформації. Вона має здатність інформувати громадськість, визначати порядок денний, легітимізувати певні ідеї та цінності. Медіа також відіграють важливу роль у формуванні та поширенні молодіжної культури, створюючи зірок та трендсеттерів, комерціалізуючи культуру та формуючи громадську думку. Важливо усвідомлювати цю роль та критично аналізувати інформацію, яку ми отримуємо з медіа, щоб сприяти формуванню об'єктивного та неупередженого висвітлення молодіжної культури та соціальних змін.

Список використаних джерел:

1. Гринько, Т. В., Єгорова, О. Висвітлення молодіжної культури у медіа: вплив на суспільні настрої та культурні зміни. Європейський журнал проблем менеджменту. 2021. Том 30 №6. С. 201 – 245.
2. Бабій, О. П., Іванов, К. М. Журналістика та молодіжна культура: виклики та можливості. Центр учбової літератури. 2019. 412 с.
3. Колектив авторів. Молодіжна культура та соціальні зміни: роль медіа. Київ: Наукова думка. 2020. 320 с.
4. Гаврилюк, В. С., Петрова, Л. В. Вплив медіа на молодіжну культуру. Харків: Видавництво ХНЕУ. 2018. 289 с.

УДК 343.85:004.738.5:615.015.6:364.4-053.6

*Корж Дар'я, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти, 2 курс,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Тверезовська Н.Т.,
д.пед наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

**ПРОФІЛАКТИКА ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД МОЛОДІ
ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ**

В останні роки інтернет-залежність стала широко поширеним явищем, яке особливо небезпечно для молоді, тому що їм ще важко самотійно керувати своїм онлайн-часом і своєчасно припиняти користування інтернетом.

Сам по собі Інтернет не є хороший або поганий, адже це лише частина світу, який нас оточує. Можна назвати корисність і потребу в ньому. Інтернет, як безмежне джерело інформації, манить молодь своєю безмежністю можливостей. Молодь, яка цікавиться усім навколо, відчуває бажання дізнатися і побачити все, що є в мережі, знайти заробіток, що є небезпечним. Витрачаючи багато часу у віртуальному просторі, вони іноді забуваючи про реальне життя. Замість спілкування з друзями вони віддають перевагу онлайн-спілкуванню, а виїзди на природу замінюють іграми в інтернеті, які не завжди безпечні.

Залежність від віртуального середовища все частіше фіксується по всьому світу. Молодь, яка страждає на таку залежність, має характерні риси, що проявляються як у специфічних внутрішніх рисах характеру, так і в зовнішніх поведінкових шаблонах:

- низька саморегуляція,
- слабка здатність до вольових зусиль,
- емоційна нестабільність,
- підвищена збудливість,
- висока тривожність,
- почуття безпорадності,
- нездатність справлятися з життєвими невдачами,
- знижена самооцінка,
- уникнення відповідальності та реальності в цілому,
- знижена мотивація до навчання та пізнання.

Тому перед сучасними педагогами, соціальними працівниками, батьками стоїть завдання профілактики та корекції залежності обдарованої молоді від віртуального середовища засобами арт-терапії. У цих умовах важливим стає комплекс педагогічних заходів для профілактики та корекції залежності від віртуального середовища, який має стати частиною освітнього процесу. Наявність або відсутність цієї залежності впливає не тільки на успішність обдарованої молоді, глибину і міцність знань, бажання та здатність навчатися протягом усього життя, але й на його психічне та фізичне здоров'я.

Нав'язливий і непереможний потяг до використання Інтернету, що призводить до значного погіршення психічного стану людини [1]. Так, піонер А. Голдберг визначив Інтернет-залежність. Аналіз різних трактувань поняття «залежності» дозволяє зробити висновок про спільні ознаки з іншими видами залежностей, а саме:

- нав'язливе прагнення до взаємодії з об'єктом залежності;
- надання йому переваги, при усвідомленні того, що це завдає шкоду і негативно впливає на саму особистість та на стосунки з оточуючими;
- витрачання значної кількості часу та фінансів на об'єкт залежності.

Синонімічними у психологічних словниках трактуються поняття «залежність» і «адикція» [2].

Так, К. Янг виділяє чотири ознаки інтернет-залежності:

1. Нав'язливе бажання перевіряти електронну пошту.
2. Постійне очікування наступного підключення до Інтернету.
3. Скарги від оточуючих про те, що людина проводить занадто багато часу в Інтернеті.
4. Скарги від оточуючих про те, що людина витрачає надто багато грошей на Інтернет.

Дослідниця виявила, що залежні від Інтернету найчастіше використовують чати (37%), мережеві ігри MUDs (28%), телеконференції (15%), електронну пошту (13%), інформаційні протоколи (ftp, gopher) (2%). Тобто, інформаційні протоколи найменш пов'язані з інтернет-залежністю, а інтерактивні аспекти Інтернету – найбільш. Що ж найбільше приваблює інтернет-залежних у віртуальному середовищі? Так, 86% вказали анонімність, 63% – доступність, 58% – безпеку і 37% – простоту використання.

«Арт-терапія» (art – мистецтво, arttherapy – терапія) або терапія мистецтвом, метод, заснований на лікувальному впливі спілкування в поєднанні з творчістю. Арт-терапія є спеціалізованою формою психотерапії, заснованої на сильному впливі мистецтва і творчості. Основною метою методу арт-терапії є гармонійний розвиток особистості шляхом розвитку здібностей самовираження і самопізнання молоді через мистецтво.

Отже, до основних переваг арт-терапії у порівнянні з іншими методами профілактики інтернет-залежності належать:

1. Універсальна доступність: арт-терапія підходить для всіх вікових груп і статей, роблячи її універсально доступною для різних категорій людей.
2. Відсутність необхідності в спеціальних навичках: для участі в арт-терапії не потрібно мати спеціальні художні навички чи вміння, що дозволяє залучати широку аудиторію.
3. Невербальна комунікація: арт-терапія дозволяє виражати емоції та переживання через творчість, не вимагаючи вербального спілкування, що може бути корисним для тих, хто має труднощі з вербалізацією своїх почуттів.
4. Сприяння соціальній взаємодії: спільні творчі заняття сприяють зближенню учасників, покращуючи соціальні зв'язки та сприяючи кращому розумінню один одного.
5. Відображення внутрішнього стану: твори, створені в процесі арт-терапії, слугують засобом для аналізу та розуміння внутрішніх емоційних станів і настроїв людини, що допомагає терапевтам у діагностиці та корекції проблем.
6. Можливість вільного самовираження: арт-терапія забезпечує простір для вільного самовираження, дозволяючи учасникам досліджувати і розвивати свою індивідуальність та творчі здібності, а також розвивати терпимість до себе та інших.

7. Покращення емоційного стану: заняття арт-терапією сприяють підвищенню рівня позитивних емоцій, допомагають зменшити стрес і подолати апатію, що позитивно впливає на загальний емоційний фон учасників.

8. Розвиток творчого потенціалу: в основі арт-терапії лежить ідея розвитку внутрішнього творчого потенціалу людини, що допомагає учасникам відкривати нові аспекти своєї особистості та знаходити внутрішні ресурси для подолання життєвих труднощів.

Список використаних джерел:

1. Goldberg I. Internet Addictive Disorder. URL: <http://www.psycom.net/iadcriteria.html> (date of access: 01.04.2024).

2. SLOVARonline. Оксфордский толковый словарь общей медицины онлайн. URL: <https://rus-oxford-med-dict.slovaronline.com/> (date of access: 01.04.2024).

УДК 377-022.215(510)

*Лі Цзюньтан,
аспірант, Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ СТВОРЕННЯ ДУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОФЕСІЙНИХ ПОЛІТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖАХ КИТАЮ

Сучасний етап розвитку вищої професійної освіти в Україні характеризується підвищенням вимог до підготовки майбутніх фахівців, їх працевлаштування, адаптації на новому робочому місці та подальшого розвитку професійної майстерності. Це стає необхідною умовою освоєння нових технологій, необхідних для підвищення якості виробництва товарів і послуг та їх конкурентоспроможності на світовому ринку, розвитку інтелектуального потенціалу нації, підвищення добробуту населення країни. Тому модернізація професійної освіти полягає в гармонізації теоретичного складника професійного навчання з його практичним компонентом, що досягається завдяки створенню дуального освітнього середовища.

Відповідно до «Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» (2018) дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти [1]. Тобто дуальне освітнє середовище – це комплекс умов, що поєднують теоретичне навчання в закладах освіти із практичною підготовкою на робочому місці або в середовищі підприємства. Вона широко впроваджується в багатьох країнах, зокрема в Німеччині, Китаї,

Індії, Мексиці, Австрії, Швейцарії, Бельгії, Південній Кореї та ін. У зв'язку з цим зростає необхідність конструктивного аналізу та ефективного використання найкращого зарубіжного досвіду.

Розвиток системи дуальної освіти в Китайській Народній Республіці (КНР) є надзвичайно важливою економічною проблемою, оскільки існує постійна потреба у висококваліфікованих фахівцях для різних видів промисловості. Тому підготовка інженерів-електриків є важливим питанням в економічних рамках Китаю, оскільки економіка країни орієнтована на високий рівень індустріалізації та технологічного прогресу. У свою чергу, це дозволяє задовольнити високий попит на кваліфіковані кадри в галузі електротехніки та суміжних галузей.

Науковцями (M. Ali, K. Gorbunova, H. Jacques, Z. Kvasznicza, R. Lin, S. Odeh та ін.) окреслено умови та проблеми створення дуального освітнього середовища в процесі підготовки майбутніх електротехніків у фахових політехнічних коледжів:

- широке залучення провідних електротехнічних компаній до підготовки інженерів-електриків та здійснення відповідних інтегративних впливів на освітній процес [H. Jacques, R. Langmann (2016)];

- невідповідність між освітніми програмами та професійними потребами ринку праці [M. Ali, B. Triyono, T. Koehler (2020)];

- впровадження дуальної освітньої програми підготовки інженерів-електриків, відомої як програма «Дуальне навчання в галузі електротехніки (DSEE)» [S. Odeh, O. Dhaher, I. Ishaq, M. Manthey, H. A. Nour, K. H. Droge, T. A. Leil, K. Freimann (2017)];

- дидактично-орієнтований підхід, що ґрунтується на вирішенні проблем та концепції підготовки професійних фахівців з електротехніки та дозволяє інтегрувати сучасні цифрові технології віртуалізації та імерсивності в систему набуття професійних навичок та вмій майбутніми інженерами-електриками [B. Stender, J. Paehr, T. N. Jambor (2021)];

- моделювання дуальної освіти для інженерів-електриків, яка поєднує наскрізне навчання з дуальною освітою і сприяє удосконаленню дидактичних процесів, підвищуючи якість професійної підготовки за рахунок організаційних та технологічних заходів [K. Gorbunova, V. Nagayev, S. Litvinchuk, K. Ulitina, T. Gannichenko (2022)];

- оновлення комплексу методів забезпечення практичної складової дуальної підготовки інженерів-електриків з використанням сучасних цифрових імерсивних технологій, а також проходження практики на промислових підприємствах [J. E. Q. Rojas, J. E. Q. Tuesta (2020)];

- використанням цифрової системи віртуальної реальності, розробленої найбільшою енергетичною компанією Європи E.ON в академічних дисциплінах і в корпоративному навчанні всередині компанії [Z. Kvasznicza, J. Kovacs, G. Maza, M. Pdli, (2019)];

- посилення співпраці між фаховими політехнічними коледжами та відповідними підприємствами для активізації розвитку концепції дуальної освіти ОВЕ в рамках національних стратегій, таких як «Зроблено в Китаї 2025»

та «Інтернет +» [R. Lin (2022)].

Аналіз публікацій свідчить про значну кількість наукових досліджень в галузі дуальної освіти Китаю та формування основ професійної компетентності майбутніх інженерів-електриків у процесі фахової підготовки. Це дає можливість виокремити важливі аспекти підготовки майбутніх електротехніків в дуальному освітньому середовищі вищих політехнічних коледжів:

– адаптація та збалансування поляризованого ринку праці (фахівці з електротехніки, які здобувають кваліфікацію за допомогою теоретико-практичного дуального підходу, краще підготовлені до практичного застосування своїх навичок порівняно з випускниками традиційних закладів вищої освіти);

– інтенсифікація корпоративної співпраці між вищими навчальними закладами та профільними підприємствами (така співпраця дозволяє підприємствам впливати на систему підготовки необхідних фахівців, тим самим забезпечуючи 100% працевлаштування випускників, на відміну від традиційних методів навчання);

– інтеграція новітніх технологій в освітній простір (дозволяє здобувачам отримати більш глибокий досвід занурення в навчальний процес, що позитивно впливає на засвоєння ними спеціалізованих фахових компетентностей).

Отже, узагальнення напрями створення дуального освітнього середовища професійних політехнічних коледжів як основи професійної компетентності майбутніх інженерів-електриків у контексті світового освітнього простору та освітнього простору Китаю дозволяє окреслити вектори подальшого розвитку: посилення інтегрованого узагальненого впливу провідних енергетичних компаній на систему підготовки профільних фахівців, сприяння адаптивним змінам для узгодження з сучасним станом четвертої хвилі індустріалізації, підвищення рівня готовності випускників «дуальних» закладів вищої освіти до практичного застосування набутих навичок у виробничих умовах.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>;

УДК 37.013.42:616.89-008.441.44-053.6

*Лівіцька Анастасія, здобувач
вищої освіти ступеня «Бакалавр» 4-го курсу,
гуманітарно-педагогічний факультет,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Сопівник І.В.,
д. пед. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДІВ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

В Україні, як і в інших країнах, проблема суїцидальної поведінки серед населення, особливо серед молоді, вимагає серйозної уваги та комплексних заходів для ефективної профілактики.

З метою підвищення ефективності профілактичної роботи, рекомендується дотримання ряду принципів, таких як строге виконання Етичного кодексу та вимог соціально-психолого-педагогічної культури у повсякденній діяльності кожного фахівця, володіння мінімальним рівнем знань в галузі вікової психології та підліткового суїциду, а також застосування відповідних методик індивідуальної психокорекційної роботи, лікувальної педагогіки та психотерапії.

Раннє виявлення дітей групи ризику, активний патронаж сімей, уникнення розголошення фактів суїцидальних випадків у дитячих колективах, розгляд загрози самогубства як підвищеного суїцидального ризику, а також підвищення уваги до порядку зберігання лікарських засобів та суїцидогенних психологічних факторів є ключовими принципами у роботі з даною проблемою [1, с. 8].

Додатково, рекомендується проведення консультацій для підлітків з психологами, психотерапевтами та психіатрами, формування в їхньому світогляді понять про цінність людського життя та цілі і сенс життя, а також надання індивідуальних прийомів психологічного захисту в складних життєвих ситуаціях та підвищення їхньої стійкості до стресу через психологічну підготовку до сучасних реалій. Психологічна допомога сім'ї та підлітку також розглядається як інструмент для попередження чинників, що можуть викликати психогенні реакції чи декомпенсацію наявних у підлітків нервово-психічних розладів [2, с. 7-8].

У кожного із нас різний тип сімейного оточення, можливо, деякі живуть під опікою близьких чи родичів. Відносини між членами сім'ї можуть мати різний характер. Вдалим є той випадок, коли молодші члени сім'ї виявляють повагу до дорослих, а дорослі проявляють турботу до молодших. Однак, іноді у сім'ї можуть виникати непорозуміння, наприклад, через занадто суворий контроль дорослих над діями молодших членів чи, навпаки, через недостатню увагу до них. В таких ситуаціях підлітки можуть реагувати надто різко.

Покращенню взаємин допоможуть взаємні доброзичливі спілкування, взаємні дії та навички слухання одне одного. Якщо спокійно та без підняття голосу пояснити свою точку зору, то оточуючі краще зрозуміють вас. Взаємна підтримка у домашніх справах, виявлення щирого інтересу до справ близьких, спокійне висловлювання та прийняття порад сприятимуть подоланню непорозумінь.

Для підлітків важливо мати авторитет серед своїх ровесників. Під час спілкування їм легше знаходити спільну мову та розуміти оточуючих. Серед однолітків у класі, компанії на подвір'ї чи у спортивній секції вони швидше отримують навички ефективного спілкування та формують свою самооцінку. Під час обговорень та суперечок вони вчаться виражати свої думки, захищати їх та визнавати власні помилки [3, с. 100]. Ці розмови сприяють формуванню власної точки зору та переконань, а також вчать працювати в команді.

Багато підлітків-друзів об'єднує не лише процес навчання, спільні інтереси та розваги, але й спільні мрії про майбутнє. Однолітки часто впливають один на одного сильніше, ніж дорослі, прислуховуючись до думок ровесників уважніше, ніж до порад старших. На жаль, іноді це може призвести до необдуманих рішень та дій [4, с. 44-45].

Ключовою рисою є те, щоб серед однолітків встановлювалися стосунки взаємної довіри. В колі однокласників товариське та доброзичливе ставлення одне до одного, готовність надавати допомогу у складних ситуаціях, сприяють подоланню труднощів та сприяють розвитку кожного. У такому класі навчатися комфортно, спілкуватися з однокласниками завжди приємно. Підлітки проводять час разом не лише на уроках, але і грають у спільні ігри, обмінюються музичними дисками та спільно проводять дозвілля [5, с. 202].

У школі важливі також відносини з учителем. Це позитивно, якщо взаємини ґрунтуються на взаємній повазі та довірі. Учні, які володіють навичками впевненої поведінки, можуть спокійно та аргументовано висловлювати свою точку зору перед вчителем та однокласниками, завжди поважати і бути відкритими до спілкування з ними.

Система профілактики суїциду з точки зору вітчизняного досвіду містить сім компонентів, які включають:

1. Освітня робота з психології для педагогів, батьків та учнів, що включає створення інформаційного кутка в школі з методичною літературою та контактною інформацією про телефон довіри, адреси та режим роботи спеціалізованих лікарень, психологічних центрів допомоги та інших фахівців.

2. Проведення в школах психолого-педагогічних семінарів, консиліумів, майстер-класів за участю запрошених фахівців на теми, такі як «Емоційні розлади у дітей та підлітків», «Фактори, що впливають на суїцидальну поведінку підлітка», «Як підняти соціальний статус учня в групі», «Цінність особистості», «Як допомогти дитині при загрозі суїциду?», «Конфлікти між учителями і підлітками», «Вибір адекватних методів педагогічної дії» [6, с. 300].

3. Вивчення психологічного клімату в учнівських колективах та виявлення соціального статусу учнів, таких як лідери чи відторгнуті, під час підготовки до педрад.

4. Індивідуальні консультації з вчителями та батьками дітей із групи суїцидального ризику.

5. Організація роботи батьківського психологічного класу або Всеобучу для батьків на теми, такі як «У сім'ї – підліток», «Емоційні порушення у дітей», «Депресивні стани у підлітків», «Алкоголізм і наркоманія у підлітковому віці», «Психологія особистісних і міжособистісних конфліктів» [6, с. 301].

6. Організація роботи групових зустрічей для батьків проблемних учнів за потреби.

7. Проведення циклу розмов і диспутів із учнями на теми цінності особистості, сенсу життя, власної ідентичності, вираження почуттів, самооцінки, взаємодії з дорослими та однолітками є важливою складовою ефективною профілактики суїцидів серед підлітків [7].

Отже, зазначені заходи спрямовані на розкриття основних проблем підліткового віку, вирішення конфліктів, а також на розвиток навичок емоційного саморегулювання. Засновані на вітчизняному досвіді принципи включають етичне поводження фахівців, їхню підготовку у віковій психології та методах індивідуальної корекційної роботи.

Раннє виявлення дітей групи ризику та активний патронаж сімей є ключовими стратегіями в реалізації цих принципів. Додатково, важливо розглядати родинні відносини як фактор, який впливає на психічне здоров'я підлітків, та надавати увагу до формування позитивної взаємодії в сім'ї, яка сприятиме стійкому розвитку молодшого покоління.

Список використаних джерел:

1. Асеева Ю. Роль впливу Інтернету на суїцидальну поведінку осіб підлітково-юнацького віку. Наука і освіта. 2020. № 3. С. 5-13.

2. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна профілактика суїцидальної поведінки обдарованих учнів. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2020. Вип. 54. С. 6-26.

3. Кравченко О. В. Профілактика суїцидальної поведінки у дітей, підлітків та юнацтва. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. 2019. Вип. 41. С. 98-109.

4. Профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій: навч. посіб. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології ; за наук. ред. Т. М. Титаренко. К.: Міленіум, 2011. 271 с.

5. Сергієні О. В. Психологічні особливості підлітків, схильних до суїцидальної поведінки. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2016. Вип. 4. С. 199-203.

6. Федорова О.А. Необхідність створення державної програми з профілактики суїцидів. Матеріали конференцій (25 листопада 2016): «Актуальні питання експертно-криміналістичного забезпечення діяльності: НАВС, ННІПФЕКП. Київ, 2016. С. 299-301.

7. Профілактика суїцидальної поведінки підлітків. URL: <http://statelic.kiev.ua/profilaktika-suicidiv-pidlitkiv/>

УДК 378.4-057.87:636.09:17:57

*Марусяк В.М., аспірант 1 року навчання
Гуманітарно-педагогічний факультет
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ДО ПИТАННЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ БІОЕТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ У СТУДЕНТІВ МАЙБУТНІХ ВЕТЕРИНАРІВ

В умовах сьогодення актуальність формування біоетичних поглядів у майбутніх ветеринарів не викликає сумніву. Процеси гуманізації у ставленні до всього живого у ХХІ столітті є свідченням відповідного рівня культури окремої людини чи суспільства. В умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну ми бачимо як порушуються базові принципи загальнолюдські і правові, нівелюється цінність життя, в тому числі мільйонів людей, тварин, знищуються ліси, забруднюється повітря/грунти/водойми, підриваються дамби, мінуються значні території. І в той же час ми бачимо як військовослужбовці ЗСУ доглядають за покинутими собаками, рятують різноманітних представників флори і фауни. Саме тому вважаємо, що ставлення до усього живого є важливим показником загального культурного рівня особистості.

Однією із професій, яка передбачає тісний і безпосередній контакт із тваринним світом є ветеринарія. Саме тому у майбутніх ветеринарів важливо формувати біоетичні погляди. Це забезпечить гуманне ставлення до тварин, турботу про відповідні умови утримання, а відповідно і їх здоров'я, мінімізацію болю і страждань. Ветеринарна біоетика є також складовою безпеки країни, оскільки сприяє профілактиці комплексу інфекційних захворювань серед тварин, які можуть передаватися і до людини, а також впливають і на харчову безпеку. Біоетика сприяє розробці та впровадженню законодавчих та нормативних актів, що регулюють ветеринарну практику і захист тварин.

Серед основних Міжнародних регуляторних документів у сфері біоетики і турботи про тварин є:

1) Всесвітня декларація про добробут тварин (Universal Declaration on Animal Welfare) (<https://europaregina.eu/business-ethics/animal-ethics/universal-declaration-on-animal-welfare/>). Ця декларація підтримується Всесвітньою організацією охорони здоров'я тварин (OIE), закликає до визнання добробуту тварин як важливої складової політики держав та суспільства. Вона визначає п'ять свобод тварин: свобода від голоду та спраги, свобода від дискомфорту, свобода від болю, травм та хвороб, свобода від страху та стресу, свобода проявляти природну поведінку.

2) Міжнародний кодекс етики ветеринарів (International Code of Veterinary Ethics). Розроблений Всесвітньою ветеринарною асоціацією (WVA), цей кодекс встановлює етичні стандарти для ветеринарних лікарів, включаючи принципи гуманного ставлення до тварин, професійної відповідальності та конфіденційності.

3) Конвенція Ради Європи про захист тварин (European Convention for the Protection of Animals) (<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/european-convention-for-the-protection-of-animals-kept-for-farming-purposes.html>). Ця конвенція включає декілька протоколів, які стосуються захисту тварин, що утримуються для сільськогосподарських цілей, захисту тварин під час транспортування, та захисту тварин, що використовуються для експериментальних і інших наукових цілей. Вона встановлює стандарти добробуту тварин і зобов'язує країни-учасниці впроваджувати відповідні національні закони.

4) Директиви Європейського Союзу. ЄС має ряд директив, які регулюють різні аспекти добробуту тварин, такі як Директива 2010/63/EU щодо захисту тварин, що використовуються для наукових цілей, та Регламент (ЄС) No 1/2005 про захист тварин під час транспортування. Ці документи встановлюють правила і стандарти для забезпечення етичного поводження з тваринами у країнах-членах ЄС.

5) Кодекс здоров'я наземних тварин (Terrestrial Animal Health Code) OIE (<https://aanzfta.asean.org/AECSP/ASEAN-SPS-Guide/files/media/2020/09/The-OIE-Terrestrial-Animal-Health-Code-Volume-1.pdf>). Цей кодекс містить рекомендації щодо стандартів добробуту тварин у сільськогосподарських системах, під час транспортування, забою і контролю епізоотій. Він надає міжнародно визнані керівництва для ветеринарних служб і урядів.

6) Міжнародні принципи біоетики та біобезпеки FAO. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO) публікує керівництва та рекомендації щодо етичного поводження з тваринами, включаючи принципи біоетики та біобезпеки у ветеринарній медицині.

Отже, актуальність формування біоетичних поглядів студентів регламентована такими основними міжнародними документами як: Всесвітня декларація про добробут тварин (Universal Declaration on Animal Welfare); Міжнародний кодекс етики ветеринарів (International Code of Veterinary Ethics); Конвенція Ради Європи про захист тварин (European Convention for the Protection of Animals); Директива 2010/63/EU щодо захисту тварин; Кодекс здоров'я наземних тварин (Terrestrial Animal Health Code) OIE; Міжнародні принципи біоетики та біобезпеки FAO.

УДК 070:316.77:330.8-053.6(045)

*Махонюк Є.С., здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Кендус Д.І., асистент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Соціальні медіа становлять потужний інструмент у контексті залучення молоді до економічного розвитку, надаючи не лише інформаційну підтримку, але й створюючи платформу для активної участі у соціально-економічних процесах. Медіа сприяють поширенню інформації про державну політику та заходи, спрямовані на підтримку молоді в економічній сфері, зокрема програми фінансування для молодих підприємців, навчальні ресурси з розвитку бізнесу, можливості стажування та працевлаштування. Важливим аспектом є висвітлення молодіжних ініціатив та залучення нових учасників до різноманітних економічних проектів, що підвищує рівень економічної активності серед молоді.

Соціальні медіа відіграють вирішальну роль у формуванні економічної свідомості молоді, надаючи їм можливість для діалогу та зворотного зв'язку з органами влади, які реалізують молодіжну політику. Це дозволяє молодим людям висловлювати свої потреби та ідеї щодо економічного розвитку, а державним органам – краще розуміти ці запити та враховувати їх при формуванні політики. Платформи соціальних медіа стають важливим інструментом для об'єднання молодих людей у спільноти за інтересами, наприклад, молодих підприємців чи стартаперів. Це сприяє обміну досвідом, ідеями та можливостями, а також створенню синергії для реалізації спільних проектів, що в кінцевому підсумку підвищує ефективність економічного розвитку.

В умовах глобалізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій, розвиток інформаційного суспільства та ефективне використання медіа стають ключовими чинниками модернізації України та її переходу до інноваційної економіки. Залучення молоді до активної участі в економічному розвитку країни є важливим завданням державної молодіжної політики. Медіа можуть бути використані для просування молодіжних ініціатив, популяризації проектів та залучення нових учасників, сприяючи формуванню активної громадянської позиції серед молоді.

Медіаосвіта виступає важливим чинником підвищення якості освіти та протидії інформаційній агресії, включаючи розробку навчальних програм, матеріалів, підготовку вчителів та викладачів для ефективного впровадження медіаосвіти. Важливим є також розвиток медіаграмотності, який включає впровадження стратегій Європейського Союзу для підвищення рівня медіаграмотності та залучення вищих навчальних закладів до європейського дискурсу медіа. Це сприяє формуванню критичного мислення, що є необхідним для орієнтації у сучасному інформаційному середовищі та запобігання маніпуляціям.

Інтернет-маркетинг та використання соціальних медіа є ефективними інструментами для просування різноманітних продуктів та послуг, що позитивно впливає на економічний розвиток країни. Це особливо актуально для молодих підприємців, які можуть використовувати соціальні медіа для популяризації своїх проектів, залучення інвесторів та клієнтів. Інтерактивні платформи дозволяють створювати залучаючий контент, що відповідає

потребам сучасної молоді, сприяє їх професійному розвитку та розширенню можливостей для самореалізації.

Медіа займають важливу роль у залученні молоді до економічного розвитку, слугуючи інструментом для поширення інформації про можливості працевлаштування, навчання та розвитку кар'єри серед молодого покоління. Медіа також сприяють розвитку підприємницького мислення та навичок серед молоді, висвітлюючи успішні історії молодих підприємців та надаючи практичні поради щодо започаткування власної справи. Крім того, медіа є ефективним засобом для залучення молоді до участі в соціальних та економічних проектах місцевих громад, що не тільки сприяє розвитку громади, але й надає молоді можливість набути практичного досвіду, розвинути навички командної роботи та лідерства.

Участь молоді в медіа-проектах, спрямованих на економічний розвиток, допомагає їм усвідомити свою роль та відповідальність у побудові успішного майбутнього своєї країни. Це підвищує рівень їхнього громадянського усвідомлення та сприяє формуванню активної громадянської позиції, що є важливим чинником для сталого економічного розвитку. Ефективне використання медіа у цьому контексті може забезпечити значний внесок у модернізацію економіки та інтеграцію молоді у суспільні процеси, що сприятиме загальному процвітанню країни.

Список використаних джерел:

1. Грищенко, В. І., Журавель, О. С. Роль соціальних медіа в економічному розвитку: міжнародний досвід та українська практика. Економічний часопис. 2018. Том 3 №27. С. 45-61.
2. Коваленко, М. А. Інформаційне суспільство та його вплив на молодіжні ініціативи. Журнал соціальних досліджень. 2019. Том 12 №4. С. 102-118.
3. Бондаренко, Т. Ю., Петренко, В. М. Соціальні мережі як платформа для розвитку молодіжного підприємництва. Економіка і управління. 2020. Том 5 №14. С. 76-89.
4. Смирнов, І. В. Медіаграмотність як основа інформаційної безпеки в умовах глобалізації. Вісник сучасних досліджень. 2021. Том 11 №2. С. 34-47.
5. Литвиненко, О. В. Інтернет-маркетинг у стратегіях просування молодіжних ініціатив. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2022. Том 3 №21. С. 55-73.
6. Сидоренко, П. М. Публічні комунікації та їх вплив на формування економічної політики. Соціальна економіка. 2018. Том 9 №1. С. 12-27..

УДК 330.338.2

*Михайлюк В. В.,
магістр першого року навчання
спеціальності 073 «Менеджмент»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник: Шинкарук Л. В.,
д.е.н., професор, член-кореспондент НАН України,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ АРТ-ТЕРАПІЇ В УКРАЇНІ

Арт-терапія сьогодні вважається одним з найбільш м'яких, але ефективних методів для покращення психологічного благополуччя населення. Техніки терапії застосовуються при досить широкому спектрі проблем.

В Україні арт-терапія перебуває у стадії становлення. 2003 року в Києві було створено Арт-терапевтичну асоціацію, що об'єднала арт-терапевтичні центри та спеціалістів по всій країні. Основна мета асоціації є розвиток терапії мистецтвом, впровадження арт-терапевтичних методів в Україні та покращення якості і рівня психологічної допомоги [1].

Арт-терапія в Україні застосовується в багатьох галузях, де є необхідним розвиток, корекція, зцілення особистості. Як відомо, арт-терапії розвивалася на стикові трьох сфер, трьох галузей знань – медицини, психології та культури. В Україні арт-терапія, у першу чергу, зацікавила педагогів і психологів-практиків, що стало поштовхом до поширення цього методу в освіті й соціальній сфері.

Проте зараз застосування арт-терапії в Україні суттєво розширилося. Якщо раніше до неї вдавалися найчастіше в роботі з дітьми, то сьогодні й у різноманітних клінічних цілях. Арт-терапія активно використовується за європейськими протоколами в комплексному лікуванні пацієнтів із невротами, хронічним болем, психосоматичними розладами [2].

Війна в Україні створила величезну потребу у психологічній підтримці населення – від першої психологічної допомоги до комплексного психологічного супроводу. Люди пережили страх, травму та ізоляцію, у них проявляються симптоми тривоги, депресії та стресу.

Арт-терапія, зокрема моделі арт-терапії, що застосовуються в груповому середовищі, які пропонують груповий зворотний зв'язок, показали свою ефективність у лікуванні пацієнтів із посттравматичним стресовим розладом, особливо зосереджуючись на униканні/емоційному заціпенінні.

Арт-терапія розроблена, щоб допомогти учасникам подолати свої спогади про минулі травматичні події, щоб зрозуміти та повідомити про свій травматичний досвід. Терапія спрямована на те, щоб учасники поділилися своїм досвідом у цілющому середовищі, що зрештою допомагає покращити їхнє поведінкове та психічне здоров'я.

Окрім війни на розвиток ринку арт-терапії впливає зростання усвідомленості про психічне здоров'я в Україні. Українське суспільство все більше усвідомлює важливість піклування про своє психічне благополуччя. Це може бути наслідком росту стресових ситуацій, які виникають у зв'язку з економічними, соціальними та політичними подіями в країні.

Також зростає інтерес до альтернативних методів лікування та саморозвитку. Арт-терапія пропонує інакший підхід до розв'язання проблем психічного здоров'я, що відрізняється від традиційної медицини та може бути більш привабливим для багатьох людей.

Не менш важливим фактором є розвиток інфраструктури для арт-терапії. З'являються нові центри та студії, де проводяться сеанси арт-терапії, а також спеціалізовані навчальні програми для фахівців у цій галузі. Це сприяє поширенню практики арт-терапії серед населення.

Варто зауважити, що підвищується культурна освіченість та розвивається мистецька сфера в Україні. Зростання інтересу до мистецтва та його роль у саморозвитку стимулює популяризацію арт-терапії як ефективного інструменту для досягнення психологічного благополуччя.

Отже, ринок арт-терапії в Україні активно розвивається під впливом кількох факторів, таких як зростання усвідомленості про психічне здоров'я, інтерес до альтернативних методів лікування, розвиток інфраструктури та культурної освіченості. Ці фактори сприяють розширенню доступу до арт-терапії та покращенню психічного благополуччя українського населення.

Список використаної літератури:

1. Основне про Українську асоціацію арт-терапевтів. Українська асоціація арт-терапевтів : веб-сайт. URL: <https://uaat.org.ua/#rec78754338> (дата звернення: 04.05.2024).
2. Фукс К. Мистецтво зрозуміти себе. Український тиждень : веб-сайт. URL: <https://tyzhden.ua/mystetstvo-zrozumity-sebe/> (дата звернення: 04.05.2024)

УДК 364-78:364.4-053.6

*Нестерук Аліна, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» 4-го курсу, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Демченко І.І., д. пед. наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України*

**ДО ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З
ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЮ МОЛОДДЮ**

Актуальність теми зумовлена російською окупацією Кримського півострова, збройного конфлікту на Донецькому та Луганському напрямку та повномасштабним вторгненням регулярної армії російських військ на територію України. Значна частина населення окупованих територій, була змушена покинути власні домівки, постійне місце роботи та навчання. Ці фактори негативно впливають на психічний стан внутрішньо переміщених осіб. Внаслідок таких подій, перед державою постало питання про розроблення комплексної системи надання соціальних послуг цій категорії населення, зокрема матеріальної, психологічної, правової, медичної та ін. видів першочергової соціальної допомоги. Саме тому перед працівниками соціальних служб постало питання розробки та впровадження комплексної системи соціальної роботи з підтримки внутрішньо переміщених осіб.

На державному рівні це відображено в таких документах: Закони України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»; Постанови КМУ «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг», «Про облік внутрішньо переміщених осіб», «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» та ін., які розкривають механізм надання соціальної допомоги внутрішньо-переміщеним особам.

Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами та їх сім'ями спрямована на забезпечення ефективної соціальної адаптації та здійснення соціального захисту, зміцнення та активізацію їх адаптаційного потенціалу, створення сприятливих умов для їх життєдіяльності, забезпечення тривалих соціальних відносин, налагодження механізмів самоорганізації та саморозвитку, допомоги членам сімей вимушених переселенців у їх позитивній соціалізації [2]

На особливу увагу заслуговує молодь, адже перебування у стані постійного стресу, зміни звичних умов життя, розлуки чи втрати рідних, близьких, знайомих – негативно впливає на самопочуття внутрішньо-переміщеної молоді [1]. Ця категорія осіб є надзвичайно вразливою до травмувальних обставин. Зазвичай, через відсутність мотивації, погане самопочуття та пригнічений стан молодь відчуває дискомфорт, знижується рівень соціальної активності, зростає рівень тривоги та агресії, виникає почуття ненависті до інших, рівень самооцінки падає.

Також внутрішньо переміщена молодь зіштовхуються з різноманітними викликами, які виникають у зв'язку з їхнім статусом:

- втрата стабільності і безпеки (переміщення з рідного місця проживання може позбавити молодь відчуття стабільності і безпеки, що може викликати стрес та тривогу);
- потреба у новій адаптації (при переїзді до нового місця молоді потрібно знову адаптуватися до нового оточення, навчальної або робочої середовища, культурних особливостей тощо);

- обмежені можливості (внутрішньо переміщена молодь може стикатися з обмеженими можливостями для отримання доступу до освіти, робочих місць та інших ресурсів, що може впливати на їхні можливості для особистого і професійного розвитку);

- соціальна стигматизація (у деяких випадках внутрішньо переміщена молодь може стикатися з соціальною стигматизацією та дискримінацією через їхній статус переселенців);

- втрата соціальної підтримки (внаслідок переміщення деякі молоді можуть втратити підтримку родини, друзів та інших соціальних мереж, що може вплинути на їхнє самопочуття і добробут);

Враховуючи ці особливості можна окреслити основні аспекти організації соціальної роботи з внутрішньо переміщеною молоддю. А саме: під час аналізу потреб важливо з'ясувати їхні пріоритети та проблеми: у житті, освіті, роботі, медичній допомозі та інших сферах; на основі аналізу потреб слід розробити програми та послуги, спрямовані на вирішення проблем та задоволення потреб внутрішньо переміщеної молоді, зокрема програми з надання психологічної підтримки, професійного навчання, підтримки пошуку роботи, реабілітаційні програми тощо; налагодження співпраці з іншими організаціями та установами (урядові агентства, неприбуткові організації, міжнародні організації, місцеві громадські установи та ін.), які надають соціальні послуги, для забезпечення комплексної підтримки внутрішньо переміщеної молоді; ведення моніторингу та оцінки результатів програм та послуг, щоб переконатися в їхній ефективності та вчасно вносити корективи для поліпшення роботи.

Важливим аспектом в організації соціальної роботи з внутрішньо переміщеною молоддю є оновлення методичного інструментарію соціальних працівників, а саме:

- програми професійної реабілітації та підтримки зайнятості для навчання молоді навичкам пошуку роботи, підготовки резюме, співбесіди, а також надання консультацій з кар'єрного планування, перепідготовки або підвищення кваліфікації тощо;

- групові тренінги із соціально-психологічної підтримки, спрямовані на зміцнення психічного здоров'я та емоційного благополуччя внутрішньо переміщеної молоді (заняття зі стрес-менеджменту, розвитку особистості, комунікативних навичок тощо);

- програми підтримки навчання, які передбачають стипендії або фінансову допомогу внутрішньо переміщеній молоді для продовження чи отримання різних рівнів освіти, а також підтримку в отриманні документів, які підтверджують освіту;

- воркшопи, вебінари, майстер-класи, гурткові заняття, що допомагають молоді розвивати практичні навички, які можуть бути корисними для їхньої майбутньої навчальної, творчої, професійної діяльності, кар'єри у різних сферах суспільного буття;

- інформаційні членджі, соціальні ролики, правова соціальна реклама спрямовані на підвищення правової грамотності та соціальної свідомості серед

внутрішньо переміщених осіб, що сприятиме їхній активній участі в суспільстві та захисту їхніх прав;

– соціально-культурні, -освітні, -комунікаційні заходи та інтеграційні події: ці заходи спрямовані на створення можливостей для спілкування, взаємодії та побудови соціальних зв'язків між внутрішньо переміщеною молоддю та іншими членами громади (можуть бути вечірки, екскурсії, спортивні заходи тощо).

Означені програми та заходи можуть бути ефективними інструментами підтримки та реабілітації внутрішньо переміщеної молоді, допомагаючи їм успішно інтегруватися в нове середовище та реалізувати свій потенціал.

Отже, організація соціальної роботи з внутрішньо переміщеною молоддю потребує комплексного та індивідуально-орієнтованого підходу з урахуванням їхніх актуальних потреб та проблем у різних сферах життєдіяльності для розроблення програм та послуг, спрямованих на їх вирішення. Це дозволить забезпечити ефективну підтримку та вдосконалити роботу з внутрішньо переміщеною молоддю, сприяючи їхньому успішному соціальному та професійному інтегруванню.

Список використаних джерел:

1. Боняк В. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб: сучасний стан та перспективи удосконалення. *Юридичний електронний журнал*. № 6. 2023. С. 20–22. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvmdup_2016_1_40.pdf

2. Мельник І. П. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з внутрішньо переміщеними сім'ями в Україні. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11 : Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. 2018. Вип. 24(1). С. 192-198. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19838/Melnyk.pdf?sequence=1>

УДК 364-78:316.614.5-057.36:355.422(1-81)

Оржеховська Ірина, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» 4-го курсу, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Демченко І.І.,
д.пед. наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ЗОНІ ВЕДЕННЯ АКТИВНИХ БОЙОВИХ ДІЙ

В сучасному світі, де конфлікти та війни є невід'ємною частиною глобальної політичної діяльності, військовослужбовці, які перебувають в зоні активних бойових дій, стикаються зі складними викликами та стресами, які впливають не лише на їх власне благополуччя, але й на благополуччя їхніх родин. Сім'ї військових часто знаходяться під значним тиском, зазнаючи втрати, емоційний стрес та відчуття відокремленості від своїх близьких. У таких умовах соціальна робота з сім'ями військовослужбовців, які перебувають в зоні ведення активних бойових дій, набуває особливої важливості та актуальності.

На нормативно-правовому рівні проблеми організації та провадження соціальної роботи та соціального захисту військовослужбовців висвітлено в Законах України «Про соціальні послуги», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб», Наказ Міністерства у справах ветеранів України «Про встановлення на 2022 рік граничної вартості послуг із психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) таких осіб» та ін.

Нині в Україні функціонує Міністерство у справах ветеранів та низка служб, організацій, центрів які опікуються проблемами військовослужбовців та їх сімей: «Державна служба з питань осіб з інвалідністю та ветеранів України», «Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції», «Організація ветеранів України», «Ветеран медіа», «Простір можливостей», центри соціально-психологічної реабілітації та ін. Важливо, що в країні (поки в тестовому режимі) запрацювала «Єдина ветеранська гаряча лінія», яка передбачає інформування з питань щодо: отримання психологічної підтримки, лікування та реабілітації, підтвердження факту отримання поранення; соціальних пільг учасникам бойових дій та родинам загиблих, а також людям, які набули інвалідність внаслідок війни; отримання грошової допомоги та компенсації; житла та юридичних консультацій тощо.

Загалом терміном «соціальна робота» позначається професійна діяльність надавачів соціальних послуг, спрямована на організацію та надання соціальних послуг населенню [1]. Особливості соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців, які перебувають у зоні ведення активних бойових дій, базуються на низці специфічних психосоціальних проблем: психологічні та

емоційні розлади, такі як тривога, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), жорстоке поводження з дітьми, занепокоєння, а також домашнє насильство, потребують уваги з боку соціального працівника. Тому соціальна робота з сім'ями військовослужбовців, які перебувають у зоні бойових дій – це системи комплексних соціально-правових, -медичних, -психологічних, -освітніх, -педагогічних, -інформаційних, -трудова та ін. послуг, що надаються певними службами, організаціями, осередками соціальної допомоги, у яких створені відповідні умови та працюють підготовлені фахівці.

Варто зауважити, що така соціальна робота вимагає комплексного підходу та спеціальних стратегій, оскільки ці сім'ї стикаються зі специфічними викликами та труднощами і включає такі види:

- психосоціальна підтримка (надання професійної психологічної допомоги сім'ям у зв'язку з стресом, тривогою та іншими емоційними труднощами, пов'язаними з військовою службою членів сім'ї);

- медична підтримка (забезпечення доступу до медичних послуг та реабілітаційних програм для військових та їх родин, зокрема для тих, хто отримав поранення чи травми);

- матеріальна допомога (надання консультацій з фінансового планування, допомога у вирішенні фінансових труднощів);

- підтримка дітей (організація програм та послуг для дітей військових, які можуть включати дитячі табори, психологічну підтримку, освітні та розважальні заходи);

- юридична допомога (надання юридичної консультації та підтримки у вирішенні правових питань, пов'язаних зі службою в армії, отриманням компенсацій, пенсій та інших питань);

- навчання та освіта (забезпечення доступу до навчальних програм та можливостей для професійного розвитку членів сімей військовослужбовців);

- підтримка військового після повернення зі служби додому та демобілізації (психосоціальна підтримка сімей військовослужбовців під час повернення зі служби та реінтеграції в цивільне життя);

- сприяння соціальній адаптації та інтеграції (допомога в організації переїзду, зміні місця проживання, пошуку роботи та інших аспектів життя, пов'язаних з мобільністю і службою в армії, стимулювання соціальної інтеграції сім'ї військовослужбовців шляхом участі у громадському житті тощо);

- сімейна терапія та консультування (організація сімейних терапевтичних сесій або надання індивідуальних консультацій з психологами для сімей, що потребують спеціалізованої психологічної підтримки);

- моніторинг і підтримка на довгостроковій основі (ведення систематичного моніторингу стану функціонування сімей військовослужбовців та забезпечення необхідної підтримки на довгостроковій основі, оскільки потреби цих сімей можуть з часом змінюватися).

Означені аспекти відображають складність та важливість соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців у зоні бойових дій та їхніх близьких.

Соціальна робота має спрямовуватися на надання психосоціальної підтримки, консультування та навігацію у сфері соціальних послуг. Це включає в себе допомогу в подоланні стресу, вирішенні конфліктів та відновленні нормального режиму життя для всієї сім'ї. Успішна реалізація цих завдань залежить від використання комплексу методів і підходів, що враховують індивідуальні потреби кожної сім'ї. Також важливою є співпраця між різними структурами, від військових підрозділів до громадських організацій та урядових агенцій, для забезпечення комплексної підтримки та координації у наданні соціальних послуг. Тому фахівці з соціальної роботи мають бути готові до надання різноманітної підтримки та допомоги цим сім'ям у всіх аспектах їхнього життя.

Список використаних джерел:

1. Про соціальну роботу та соціальні послуги : Проект Закону України від 21.01.2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/NT0714>

УДК 378.4-057.87:636.09:17:57

Павліковська Л. В. здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» спеціальності «Соціальна робота»
Науковий керівник: Чекаль Л. А.
 доцент, к.ф.н.,
 Національний університет біоресурсів та природокористування України (м. Київ, Україна)

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Стрімкий розвиток лідерства є відповіддю на сучасні реалії життя, війну, постійні динамічні зміни в усіх сферах, зокрема, зростання конкуренції та глобалізацію, міжнародну економічну інтеграцію, зростання ринку у країнах, що розвиваються; технологічні зміни. Відтак, соціальні зміни призвели до зростання інтересу до формування лідерських якостей молоді.

Лідерські якості визначаються вченими як особистісні фактори, які проявляються як у контексті фахової роботи, так і поза її межами; внутрішні риси чи здібності, що дають змогу лідеру діяти ефективно, сприяючи при цьому розвитку організації. Проаналізувавши й узагальнивши сучасні проблеми у становленні лідерів, О. Романовський виділив структуру із 72-х можливих особистісних якостей сучасного харизматичного лідера для досягнення ним успіху в роботі та об'єднав їх у 4 сфери: когнітивно-емоційну, морально-вольову, соціально-комунікативну та індивідуально-парадоксальну сферу.

Саме в студентські роки найбільш повно розкриваються лідерські якості, організаторські схильності, формуються і розвиваються навички лідера,

необхідні для ефективного керівництва іншими людьми. За результатами проведених наукових досліджень підбір кандидатів на роль лідерів серед студентів необхідно здійснювати, спираючись не стільки на актуальні, тобто розвинені якості, скільки на потенційні можливості і схильність до лідерства. Це вказує на необхідність не тільки діагностики лідерського потенціалу, а й мобілізації у студентів ресурсних можливостей в прояві лідерських здібностей, тобто вивчення шляхів і засобів їх активізації під час навчання у закладі освіти. Студент, який ефективно поєднує навчання з громадською діяльністю, має набагато більше шансів стати з часом якщо не керівником колективу, то хоча б його неформальним лідером, що часто зустрічається в групах, людиною, яка багато в чому може впливати на психологічну атмосферу та міжособистісні відносини.

Студентське середовище є практичною школою лідерства, середовищем виховання сукупності особистісних, морально-етичних якостей, необхідних в життєдіяльності кожної людини.

Зазвичай виділяють такі основні критерії прояву лідерства: психологічна готовність особистості до лідерства (внутрішній критерій) та реальний прояв лідерських якостей особистості в діяльності та взаємодії з колективом (зовнішній критерій).

Для діагностики рівнів сформованості лідерських якостей можна визначити критерії:

- когнітивний (система теоретичних загально-наукових, соціально-педагогічних, психолого-педагогічних знань, необхідних студенту для розвитку лідерських якостей);

- мотиваційно-ціннісний (сукупність ціннісних орієнтацій та моральних переконань, прагнень, намірів, інтересів, установок на лідерську та суспільно-корисну діяльність),

- практико-орієнтований (сукупність комунікативних, організаторських, творчих, професійних лідерських умінь; вміння: слухати інших, вибудовувати взаємостосунки, успішно адаптуватись до умов соціального оточення, орієнтуватись на спільну групову діяльність, взаємодопомогу, партнерство).

Лідерство є унікальним феноменом громадського життя, пов'язаним із виконанням владних функцій. Воно є неминучим у цивілізованому суспільстві і пронизує всі сфери життєдіяльності людини. У студентському віці розвиток молодих людей зумовлюється технологічним і соціальним ускладненням суспільного життя, встановленню нових вимог професійної освіти, особистісної зрілості і соціального стану.

Молодіжне лідерство є частиною процесу розвитку молоді, зокрема розвиток можна розглядати як:

- 1) здатність аналізувати власні сильні та слабкі сторони, ставити особисті та професійні цілі, мати високу мотивацію та необхідні компетентності до досягнення поставлених цілей (включаючи здатність створювати мережі підтримки, брати участь у житті громади та здійснювати позитивні соціальні зміни);

2) здатність направляти, впливати на думки та поведінку інших і бути прикладом для наслідування.

Розвиток внутрішніх ресурсів особистості (лідерство як стан) ґрунтується на розвитку когнітивних процесів: пам'яті, мислення, особливо на позитивному мисленні лідера, його інтелектуальній сфері, а також емоційній складовій особистості лідера, навичкам адаптивного управління, креативності. Розвиток навичок взаємодії людини з оточуючими (лідерство як процес) передбачає розвиток комунікативної компетентності, конфліктологічної та риторичної культури, ділової етики, морального лідерства. Розвиток активізації односторонців в динаміці дій лідера (лідерство як команда) визначає принципи та методи формування харизматичного лідера, особливо парадоксального лідера, принципи побудови команди, місце та роль лідерських якостей у трудовому потенціалі особистості.

Формування лідерських якостей допомагає молоді розвивати здатність аналізувати власні сильні та слабкі сторони, встановлювати особисті та професійні цілі та досягати їх. Навчальні заклади, органи державної влади і місцевого самоврядування та неформальні організації можуть наставляти, направляти та навчати молодь. Йдеться про: проведення тренінгів з лідерства, залучення молоді до прийняття рішень; впровадження лідерських освітніх програм, участь молоді в неурядових організаціях, в соціальних проектах у закладах освіти або за його межами; участь у волонтерстві. Молодіжні лідери, в свою чергу, можуть мотивувати своїх однолітків і давати приклад, зробити молодіжну групу сильнішою та ефективнішою. Це в свою чергу, забезпечить державу компетентними і активними спеціалістами, здатними приймати ефективні рішення, брати на себе відповідальність, правильно взаємодіяти з іншими людьми, працювати в команді, тобто проявляти лідерські якості.

УДК 070.1:001.8:159.92

*Петрук Т.В., здобувач вищої освіти
ступеня «Бакалавр»*

*Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

Кендус Д.І., асистент

*Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

(м.Київ, Україна)

РОЛЬ ЖУРНАЛІСТИКИ В ПРОСУВАННІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУКАХ

В епоху складних глобальних проблем і приголомшливого зростання «альтернативних фактів» журналістам потрібні соціологи, щоб зрозуміти виміри цих проблем і пояснити їх поінформованій громадськості, тоді як соціологи потребують журналістів для поширення своїх точок зору та

потенційних відповідей на тих складних питань, що виходять за межі вежі зі слонової кістки, для громадськості, яка прагне інформації.

Наука дедалі міцніше проплітається нитками до нашого життя. Дослідження відкривають нові горизонти, впливаючи на все, від медицини до психології. Але ці знання, заховані в лабораторіях та наукових журналах, не матимуть впливу, якщо не потраплять до широкої аудиторії. Тут на сцену виходить журналістика – потужний міст, що несе наукові відкриття у світ людей.

Журналісти виконують неоціненну роль у просуванні соціально-психологічних досліджень. Вони роблять складні наукові терміни зрозумілими, перетворюючи їх на захопливі історії. Ці історії підвищують обізнаність людей про новітні відкриття, спонукаючи їх задуматися над власною поведінкою та психологією. Якщо вчені зацікавлені в тому, щоб їхні знання та погляди на сучасні проблеми поширювалися за межі вежі зі слонової кістки, то вітати та розвивати стосунки з журналістами є важливим. Зазвичай, журналісти складають список надійних джерел, на які вони знають, що можуть розраховувати (особливо в умовах короткого терміну). Але вони також цінують пошук нових джерел із новим або протиприродним мисленням щодо проблеми чи старої проблеми.

Журналістика, яка висвітлює соціально-психологічні дослідження, може мати значний вплив на життя людей. Наприклад, статті про нові дослідження щодо ефективності психотерапії можуть спонукати людей звернутися за допомогою до фахівця, якщо вони борються з психічними проблемами. Репортажі про дослідження расової упередженості можуть підвищити обізнаність про цю проблему та сприяти її вирішенню.

Журналістика – це не просто трансляція інформації. Вона здатна розбурхувати думки, породжуючи здорові дискусії про важливі соціальні та психологічні питання. Це критичний погляд на суспільство, що допомагає сформулювати більш обізнану та свідому громадянську позицію. Складні дослідницькі статті та дані щодня заповнюють наукові журнали, і наукові журналісти відіграють ключову роль у поширенні цієї інформації серед громадськості. Це може бути складним завданням, яке потребує глибокого розуміння предмету та вміння перекладати щільну академічну мову на розповіді, які резонують із широким загалом.

Науковці також мають певну відповідальність за співпрацю з журналістами. Вони повинні чітко та зрозуміло пояснювати свої дослідження, щоб журналісти могли точно та об'єктивно їх представити. Науковці також можуть брати участь у заходах з популяризації науки, щоб допомогти людям краще зрозуміти важливість наукових досліджень.

Окрім того, журналістика має силу впливати на політику. Інформуючи законодавців та громадськість про результати досліджень, журналісти можуть стати рушійною силою позитивних змін. Наукові докази, вміло донесені до влади, здатні лягти в основу політики, що покращує життя людей.

Не слід забувати й про підтримку наукового співтовариства. Журналісти можуть стати платформою для обміну ідеями та дослідженнями між

науковцями. Це сприяє тіснішій співпраці та народженню нових, ще більш вражаючих відкриттів.

Зростання впливу науки на наше життя робить наукову грамотність все більш важливою. Наукова грамотність – це здатність розуміти наукові концепції та критично оцінювати наукову інформацію. Журналістика може відігравати важливу роль у підвищенні рівня наукової грамотності, надаючи людям доступ до наукової інформації в доступній та цікавій формі.

Отже, журналістика – це невід'ємний елемент популяризації соціально-психологічних досліджень. Вона робить науку доступною, породжує дискусії, впливає на політику та підтримує науковців. Це рупор, що несе голос науки у вуха суспільства, допомагаючи нам краще зрозуміти себе та світ довкола.

Журналісти, науковці та громадськість повинні співпрацювати, щоб забезпечити доступність наукової інформації та сприяти кращому розумінню наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. <https://enjoiscicomm.eu/why-its-important-for-journalism-to-speak-to-science-and-vice-versa/>
2. <https://www.stimson.org/2023/journalism-and-the-social-sciences/>
3. Journalism, Scientific. Science news. I. Bauer, Martin W. II. Bucchi, Massimiano, 1970.
4. Weaver, David H., and Maxwell E. McCombs. "Journalism and Social Science: A New Relationship?" *The Public Opinion Quarterly* 44, no. 4 (1980): 477–94. <http://www.jstor.org/stable/2748467>.

УДК 373.3:37.015.3:37.018:364.6

Резнік Олеся, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» 4-го курсу, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Власенко К.О.,
к.пед.наук, старший викладач Національний університет біоресурсів і природокористування України

ФОРМИ ТА МЕТОДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасне суспільство стикається з різноманітними викликами у вихованні молодого покоління, серед яких особливе місце займає питання профілактики девіантної поведінки в учнів молодшого шкільного віку. Девіантна поведінка в цьому віці може мати серйозні наслідки для подальшого розвитку дитини та її інтеграції в суспільство. Тому актуальним є розгляд форм та методів соціально-педагогічної профілактики, спрямованих на запобігання виникненню та

поширенню девіантної поведінки серед учнів молодшого шкільного віку.

У різних наукових галузях термін «профілактика» часто розглядається як засіб запобігання негативним явищам чи їх посиленню. В «Енциклопедії для фахівців соціальної сфери» відзначається, що профілактика це діяльність, спрямована на запобігання виникненню, поширенню або загостренню негативних соціальних явищ і їх небезпечним наслідкам [1, с. 166].

Забезпечення профілактики девіантної поведінки учнів молодшого шкільного віку є відповідальністю вчителів, психологів, соціальних педагогів, і у випадках потреби до цього процесу можуть бути залучені також медичні працівники.

Соціально-педагогічна профілактика, згідно з Т. Федорченко, це система спрямованих заходів, які впливають на свідомість, почуття і волю учнів з метою зміни їхнього ставлення до навколишнього середовища. Ця профілактика спрямована на уникнення антигромадської поведінки та перебудову їхнього відношення до соціальної дійсності через формування імунітету до негативних впливів навколишнього середовища [2, с. 77].

Ефективність профілактичної роботи в навчальних закладах залежить від ряду факторів. Серед них важливі знання проблеми девіантної поведінки та її поширення в навчальному закладі, розуміння причин відхилень від норми поведінки, а також особливостей розвитку кожного учня та виховання в сім'ї. Також важливі навички діагностики та соціологічного аналізу девіантної поведінки, вміння складати прогноз розвитку поведінкових проявів, володіння різними методами і формами профілактичної та корекційної роботи, гнучкість у вирішенні питань профілактики відхилень, та урахування інтересів та потреб дитини. Також важливо вміти будувати відносини з дітьми на основі довір'я та взаєморозуміння, реалізовувати соціально-захисний підхід до дітей та співпрацювати з комплексною групою спеціалістів для вирішення профілактичних завдань.

А. Нагорною та В. Беспалько визначено ряд методів профілактичної роботи, серед яких профілактична консультативна бесіда, міні-лекція, анкетування, системне спостереження, рольові ігри, профілактичні тренінги, соціальна реклама, відеолекторії, метод підтримки та стимулювання нових навичок і моделей поведінки, метод завчасної нейтралізації конфліктних ситуацій, метод профілактичного втручання, дискусійні клуби [3, с. 61-62].

У науковій літературі виділяють наступні форми й методи первинної профілактики для дітей молодшого шкільного віку: методи діагностики девіантної поведінки (тести, анкетування, метод вивчення особистих справ підлітків, бесіди, спостереження); форми й методи непрямого профілактичного впливу (психологічні тренінги, тренінги комунікативних умінь, тренінги з формування впевненості в собі та навичок виходу зі стресових ситуацій, тренінги профілактики девіантної поведінки з основами правових знань для дітей).

Форми й методи вторинної профілактики включають: методи превентивного виховання (створення ситуацій психологічного комфорту; встановлення довірливих відносин з дітьми; формування позитивної

самооцінки; розвиток навичок спілкування і поведінки; стимулювання пізнавальних інтересів тощо) та прямого впливу (бесіди зі спеціалістами з медичних, соціально-реабілітаційних, правоохоронних закладів, валеологами, соціальними педагогами; конкурси плакатів і стіннівок), а також непрямого впливу (соціально-психологічні тренінги з профілактики девіантної поведінки; рольові ігри; дискусії в класі).

Форми й методи третинної профілактики для дітей молодшого шкільного віку включають: методи корекції девіантної поведінки (методи знищення негативного типу характеру – метод «вибуху» і метод відновлення характеру; метод перебудови мотиваційної сфери та самосвідомості; переконання; перебудови життєвого досвіду: обмеження; перенавчання; переключення; регламентація способу життя; попередження негативної та стимулювання позитивної поведінки; змагання; індивідуальна робота; зустрічі дітей "групи ризику" із психологом) та реабілітація дітей з девіантною поведінкою (методи поведінкової (практичної) корекції, "Групова психотерапія дітей з девіантною поведінкою", методика когнітивної терапії, технологія переосмислення проблемної ситуації, методи гештальттерапії тощо) [4, с. 14].

У профілактичній роботі з дітьми молодшого шкільного віку виявлено важливість і результативність використання соціально-педагогічного патронажу. Цей метод передбачає комплекс заходів, спрямованих на формування в дітей відповідного ставлення до соціальних норм та попередження відхилень у поведінці. До методів роботи з дітьми молодшого шкільного віку в рамках соціально-педагогічного патронажу відносяться інструктування, роз'яснення, аналіз документів, консультування, бесіди, стимулювання трудової і спортивної діяльності, співпраця з батьками, організація позанавчальної виховної роботи та пропаганда самовиховання.

Особливої уваги заслуговує позанавчальна робота у профілактиці девіантної поведінки учнів молодшого шкільного віку. Ця форма дозволяє створити додаткові можливості для розвитку дітей поза уроками, сприяє їхньому розвитку і залученню до цікавих та корисних занять. Вона допомагає зменшити ризик виникнення негативних явищ, таких як агресивна поведінка, відсутність інтересу до навчання чи відхилення від соціальних норм.

У рамках позанавчальної роботи можуть бути запроваджені різноманітні заходи, такі як театральні гуртки, майстер-класи з малювання чи музики, спортивні секції, екскурсії, участь у волонтерських акціях тощо. Ці заходи сприяють розвитку творчих здібностей дітей, формуванню позитивного ставлення до навчання та спільної діяльності, а також допомагають зміцнити взаємозв'язки між учнями та вчителями.

Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки учнів молодшого шкільного віку є важливим напрямом виховної роботи. Різноманітні форми та методи такої профілактики спрямовані на формування позитивних моделей поведінки, виховання моральних цінностей та соціальних навичок. Важливими аспектами є рання діагностика проблем, індивідуалізація підходів до кожного учня, співпраця з батьками та вчителями, позитивне ставлення до дітей та створення сприятливого психосоціального середовища. Результативна

профілактика девіантної поведінки у молодших школярів сприяє їхньому гармонійному розвитку та успішній соціалізації.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2 видання / За заг. ред. І.Д.Звереві. Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.
2. Федорченко Т.Є. Профілактика девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: соціально- педагогічний аспект [монографія]. Черкаси : ФОР Чабаненко Ю.А., 2011. 492 с.
3. Нагорна А. М. Профілактика наркоманії серед підлітків : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. М. Нагорна, В. В. Беспалько. – 2-е вид., доповн. – Кам'янець-Поділ. : Абетка-НОВА, 2003. – 183 с.
4. Мартинюк Т. А. Соціально-педагогічна профілактика вживання психоактивних речовин підлітками : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Т. А. Мартинюк ; Державний заклад «Волинський національний педагогічний університет імені Лесі Українки». – Луцьк, 2011. – 20 с.

УДК 378.013.17

*Самосійний І. С., здобувач вищої освіти ступеня «Доктор філософії» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки 2-го року навчання, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Осадченко І. І., д.пед.наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України*

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ

Підготовка майбутніх соціальних працівників є відносно новим напрямом в українських ЗВО. Розвиток у нашій країні соціальної роботи пов'язаний, насамперед, із тим, що з кожним роком збільшується кількість людей, що потребують допомоги: з приводу війни, економічної кризи тощо.

Варто наголосити на критеріях, за якими здійснюється підготовка майбутніх спеціалістів соціальної роботи: відповідність викладачів вимогам сьогодення; реалізація партнерства між різними освітніми закладами провідних країн світу; підвищення якості навчання; впровадження новітніх досягнень педагогічної науки; навчання інноваційним методам соціальної роботи тощо (І. Савельчук) [2].

Не варто виключати професійності викладачів, тієї практики, якою має володіти фахівець, розробляючи свій предмет та формуючи знання студентів завдяки лекційному матеріалу. Важливо, щоб навчання здійснювалося у невідривному взаємозв'язку між теоретичними та практичними заняттями.

Підготовка до роботи має здійснюватися у конкретному напрямі. Нині теоретична підготовка студентів значно домінує над практичною, що негативно відображається у подальшій роботі [2].

О. Карпенко вказує на те, що керівник соціального закладу, де студенти проходять практику має сприяти щодо якісного виконання ними професійних обов'язків. У іншому випадку, тобто, коли заклад соціальної роботи буде формально ставитися до проходження студентами практики, якість виконання роботи майбутнім спеціалістом буде знижена, надані послуги не зможуть вирішити ті проблеми, що будуть виникати перед працівником у його майбутній професійній діяльності. Водночас, фінансова підтримка керівника соціальної установи, передбачена на державному рівні щодо наставництва студентів-практикантів покращить проходження практики майбутнім соціальним працівником [1].

Зазначимо, що, згідно з В. Татауровим, важливим є оформлення державно-правового статусу майбутнього працівника в залежності від різних рівнів освіти. Кожен із рівнів освіти повинен мати відповідний посадовий статус: керівник, дослідник, спеціаліст, сертифікований соціальний працівник. Готовність до роботи передбачає бажання студента здійснювати свою роботу та сформованість власних професійних рис. Необхідно додати, що процес позааудиторної діяльності студента включає в себе найбільшу кількість компонентів навчально-професійної праці майбутнього професіонала шляхом застосування різноманітних розвивальних технологій. Проведення інтерв'ювання дітей на вулиці, організація ігор з дітьми притулку, допомога похилим людям через впровадження в їхній розпорядок дня занять з мистецтва, проведення бесід, анкетування та консультацій для жінок, що опинилися у скрутних життєвих обставинах та знаходяться спеціальних кризових центрах тощо – перелік обов'язкових практичних, позааудиторних завдань для майбутніх соціальних працівників [3].

Таким чином, аналіз сучасних вимог до професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в Україні констатував домінування теоретичної підготовки над практичною у ЗВО; потребу якісного викладу матеріалу викладачами; підвищення рівня володіння сучасною професійною інформацією викладача тощо.

Безумовно, наше дослідження не вичерпує усіх поставлених питань. Воно є початком для подальшої роботи з вивчення сучасної підготовки майбутніх соціальних працівників в Україні.

Список використаних джерел:

1. Карпенко О. Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти. Київ, 2008. 46 с
2. Савельчук І. Б. Підготовка соціальних працівників за сучасних умов: інноваційні тенденції. *Педагогічні науки. Випуск 1 (83)*. 2016. С. 120–125.
3. Татауров В. П. Особливості формування готовності майбутніх педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій. *Збірник*

наукових праць: Розділ III. Методика викладання природничих дисциплін. 2012. Випуск 10. С. 215–220.

УДК 305.3:364.63:159.942

Ушарук Олена, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» 4-го курсу, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Власенко К.О.,
к. пед.наук, старший викладач Національний університет біоресурсів і природокористування України

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА

Гендерно обумовлене насильство залишається актуальною та поширеною проблемою в усьому світі, з особливою увагою до вразливої групи – жінок. Це явище створює серйозні соціально-економічні проблеми, порушуючи права людини та заважаючи процесу сталого розвитку.

Засуджуючи гендерне насильство, важливо враховувати його природу, оскільки воно в основному спрямоване проти жінок та гендерних менших. Жінки стають частіше жертвами систематичних та структурних форм насильства, включаючи домашнє, сексуальне та економічне насильство. Знищення цих шкідливих патернів є ключовим етапом на шляху до справедливого та здорового суспільства.

Подолання гендерного насильства вимагає не лише реакції на випадки порушень, але і вдосконалення соціально-економічних структур, що охоплюють цю проблему. Ефективні стратегії повинні включати в себе розробку та реалізацію соціальних та економічних програм, спрямованих на створення рівних можливостей для жінок, їхній розвиток та реабілітацію, а також покарання винних у вчиненні насильства. Лише в цілісному підході можна досягти справедливого та інклюзивного суспільства, в якому гендерне насильство стане винятком, а не правилом.

Гендерно обумовлене насильство визначається як будь-яке насильство, що базується на статевих ролях та стереотипах, і є результатом нерівності в суспільстві між чоловіками та жінками. Це може включати фізичне, психологічне, сексуальне та економічне насильство, спрямоване на підтримку чи збереження нерівності.

Одним з проявів міжособового насильства є залякування, що може завдати шкоди молоді. Ця форма насильства часто залишається непоміченою, не вважається такою, що потребує уваги. Залякування виявляється у повторюваних актах агресивної поведінки з метою нашкодити іншій особі. Воно може приймати фізичну, психологічну або вербальну форму. Залякування

може відбуватися в різних сферах міжособової взаємодії, таких як школа, робота або інші громадські місця. Воно може бути як прямим, у вигляді особистого контакту, так і непрямим, наприклад, через Інтернет, де поширюються чутки та образи. Навіть якщо точні статистичні дані важко отримати, дослідження свідчить, що залякування є зростаючою проблемою. Часто жертви висловлюють свої переживання, що робить важким виявлення цього явища та надання підтримки жертвам залякування[3].

Фізичне насильство – це форма насильства, яка включає в себе фізичний контакт чи силові дії, спрямовані на завдання шкоди чи травм. Це може виявлятися у різних формах, таких як побиття, удари, травми, каліцтва, а також використання предметів чи знарядь для завдання тілесних ушкоджень. Фізичне насильство може відбуватися в різних контекстах, включаючи домашнє оточення, суспільство, робоче місце чи публічні місця. Воно може мати серйозні фізичні та психологічні наслідки для жертв, і виступає однією з головних проблем суспільства, що потребує уваги та протидії [2].

Фізичне насильство може призводити до різних травм та ушкоджень, включаючи подряпини, переломи кісток, ушкодження внутрішніх органів та інші тілесні ушкодження. Крім того, ця форма насильства може супроводжуватися емоційним та психологічним стресом для жертв, що може призводити до тривалих наслідків для їхнього фізичного та психічного здоров'я.

У деяких випадках фізичне насильство є частиною ширшого контексту гендерного, сексуального чи сімейного насильства. Важливо визнати та вирішувати цю проблему, розробляти програми для запобігання фізичному насильству, а також надавати підтримку жертвам через доступ до правосуддя та соціальних служб. Суспільне осудження та просвітницька робота щодо наслідків фізичного насильства також важливі для зміни культурного стереотипу та створення безпечних умов для всіх членів суспільства.

Гендерне насильство – це форма насильства, яка базується на статевих чи гендерних нерівностях та використовується для утвердження домінування чи контролю над особою або групою осіб. Це може виявлятися у фізичній, емоційній, сексуальній або економічній формі та може торкатися життя жінок, чоловіків чи інших осіб в залежності від їхньої статі чи гендерної ідентичності.

Соціально-економічні чинники відіграють ключову роль у формуванні гендерного насильства, яке становить серйозну загрозу для безпеки та добробуту жінок та чоловіків у суспільстві. Економічна залежність, нерівність у доступі до ресурсів, культурні стереотипи та інші фактори можуть сприяти насильству та ускладнювати ситуацію для жертв. Для ефективного запобігання та боротьби з гендерним насильством необхідно приділяти увагу розробці та реалізації комплексних стратегій, що враховують різноманітні аспекти соціально-економічної дійсності. Розвиток економічної самодостатності, розбудова культури рівності та створення безпечного середовища для всіх громадян є ключовими компонентами підходу до проблеми гендерного насильства. Тільки за умови спільних зусиль громадськості, влади та міжнародної спільноти можна досягти значного зменшення цього негативного

явища та створити справедливіше, безпечніше та гуманніше суспільство для всіх його членів.

Правова та законодавча система України виявляє велику увагу до питань гендерної рівності та захисту прав жінок та чоловіків шляхом прийняття та впровадження різноманітних правових інструментів. Законодавство України включає закони, що регулюють питання гендерно обумовленого насильства, захисту материнства та дитинства, а також принципи та механізми забезпечення рівних прав та можливостей для жінок та чоловіків у всіх сферах суспільного життя.

Ці правові інструменти є важливими кроками у створенні справедливого та рівного суспільства. Вони визначають основи захисту прав жінок та чоловіків, гарантують їхню безпеку, соціальний захист та рівні можливості у всіх сферах життя. Проте для досягнення повноцінної гендерної рівності в Україні необхідно продовжувати розробку та впровадження нових законодавчих ініціатив, а також активно здійснювати контроль за їхнім виконанням. Тільки шляхом постійного вдосконалення правової бази та впровадження ефективних заходів можна досягти повноцінної гендерної рівності в українському суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Бакаїм М. Досвід зарубіжних країн у подоланні насильства в сім'ї. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/03/60-_Bakaim.pdf
2. Белінська Є. Невизначеність як категорія сучасної соціальної психології особистості. *Психологічні дослідження*. 2014. Т. 7. № 36. С. 3-7.
3. Бондар В., Лях Т., Нохріна І. Системний підхід до профілактики булінгу в закладі загальної середньої освіти. *Ввічливість*. Humanitas. 2023. №2. С. 3-11.
4. Бубняк С. Теоретична інтерпретація концепту «соціальне самопочуття» в соціогуманітарних науках. *Перспективи*. Соціальнополітичний журнал. Одеса. 2015. № 3 (65). С. 35–39.
5. Булейко В. Організація виховної роботи у закладах освіти України з питань профілактики булінгу. *Актуальні питання методики викладання загальноосвітніх дисциплін*. К., 2022. С. 59-63.

УДК 316.485:364.4-053.6

*Хільченко Тетяна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Тверезовська Н.Т., д. пед. н., професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТІВ СЕРЕД МОЛОДІ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Вивчення особливостей поведінки людини у кризових ситуаціях завжди привертало увагу науковців. Існує безліч емпіричних досліджень певних аспектів стресу, складних життєвих ситуацій, копінг-стратегій. Окремим напрямом є розробка програм стрес-менеджменту та постстресового відновлення. Однак, попри велику кількість досліджень у цій галузі, багато аспектів залишаються недостатньо вивченими, зокрема сучасні зарубіжні дослідження стресу та методи подолання стресу, а також можливості їх застосування в умовах сучасної України.

Концепція відстрочених реакцій на травматичний стрес стала основою сучасних підходів до діагностики та лікування психологічних наслідків війни. Так, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) виникає як відтермінована або затяжна реакція на стресову подію або ситуацію, що має виключно загрозливий або катастрофічний характер і може викликати дистрес у майже будь-якої людини. Прикладами таких подій є природні або техногенні катастрофи, бойові дії, нещасні випадки, присутність при насильницькій смерті інших, катування, тероризм, зґвалтування або інші злочини.

У осіб (20-25%), які зазнали стресового впливу, але зберегли фізичне здоров'я розвивається ПТСР; близько 40% сягає цей показник серед поранених. Загалом, прояви ПТСР спостерігаються у 1-3% населення, причому у жінок цей розлад діагностується приблизно в 1,5 рази частіше. Окремі симптоми ПТСР виявляються у 5-15% населення.

Молодіжна робота майже завжди супроводжується конфліктами, оскільки її учасники часто стикаються з різними видами протиріч або працюють у зонах конфліктів. Звичайно, вже накопичено значний досвід, на якому можна навчитися.

Водночас, на відміну від традиційних методів запобігання та вирішення конфліктів, досвід у молодіжній сфері має свої унікальні особливості. Зокрема, при роботі з молоддю відсутні високорівневі переговори, домовленості про припинення вогню або укладення мирних угод. Проте вона все ж таки сприяє трансформації конфліктів, зокрема через освітній вплив. Неформальна освіта може значно впливати на погляди та цінності учасників. За належних умов, цей вплив можна збільшити, залучивши ширші спільноти молоді та старшого покоління.

Існує безліч креативних способів роботи з конфліктами та їх трансформації через молодіжну діяльність. Найважливіші з них включають: 1) миротворчі заходи; 2) заходи, що пропагують ненасильство; 3) заходи зі створення довіри та примирення; 4) молодіжні заходи, присвячені конкретним темам, наприклад, довкіллю; 5) молодіжні заходи, які залучають мистецтво та спорт.

Щодо першої складової, а саме миротворчих заходів, то вони мають на меті врегулювання насильницьких конфліктів та встановлення тривалого миру, водночас враховуючи, що припинення насильства не означає автоматично мирного та стабільного соціально-економічного розвитку.

Заходи, що пропагують ненасильство можна визначити як філософія ненасильства, спрямована на досягнення соціальних змін без використання насильства. Вона виступає альтернативою як пасивному прийняттю утисків, так і збройній боротьбі проти них. Такі заходи включають критичні форми освіти та переконання, громадянську непокору, ненасильницькі прямі дії та цілеспрямовану комунікацію з широким колом населення через засоби масової інформації.

Заходи спрямовані на формування взаємної довіри між групами означають ставлення однієї групи до одної з підозрою через сегрегацію або насильство, яке вони вчиняли одна проти одної. У них бере участь молодь, яка безпосередньо постраждала від поточного «гарячого конфлікту», або молодь, яка не має особистого досвіду участі в конфлікті, але успадкувала упередження й підозри від старших поколінь.

Основою молодіжних заходів, присвячених конкретним темам є проблемне питання, котре турбує всіх учасників (незалежно від того, чи вони нейтральні, чи є сторонами конфлікту), і над яким вони працюють спільно для поліпшення ситуації щодо цієї конкретної теми. Вдалим прикладом такої проблеми є питання навколишнього середовища. Шкода довкілля впливає на всіх однаково, незалежно від сторони конфлікту, негативно позначаючись на здоров'ї людей тим самим роблячи місця проживання менш привабливими. Такі проблеми здатні об'єднати людей, які за інших обставин не мали б можливості зустрітися і навіть наражались б на критику від своїх спільнот за спробу співпраці з «іншою стороною».

У державних соціалістичних країнах Європи (80-ті роки ХХ ст.) екологічні проблеми стали центральними питаннями опору урядовому гніту, і екологічні організації очолили рух за знищення залізної завіси. Нині діяльність молоді, спрямована на захист довкілля, сприяє розвитку, зміцненню глобальної солідарності та досягненню Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ), перетворюючись на універсальний внесок у створення «позитивного миру». Іноді для подолання конфлікту молоді достатньо визначити спільну мету.

Список використаних джерел:

1. Роль молоді у трансформації конфлікту : тренерський довідник № 12 / ред. Яель Охана. Рада Європи та Європейська Комісія. URL: <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261899/TKit12+UKR.pdf/907acc51-a4c9-dd12-80b3-d5328fcf21b1?t=1675068621048>

УДК 339.564:638.1(477)

Чала Олена
здобувач вищої освіти групи СПР-2023мз
Національний університет біоресурсів та
природокористування України
Научний керівник: Осадченко І.І.,
д. пед. наук, професор,
Національний університет біоресурсів та
природокористування України

ХАРАКТЕРИСТИКА АВТОРСЬКОЇ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ «ВЕСЕЛКА» ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Актуальність проблем людей з інвалідністю визначається тим, що в Україні спостерігається тенденція до зростання чисельності інвалідів. За офіційними статистичними даними МОЗ України кількості осіб з інвалідністю в країні становить понад 3 млн. осіб.

Значущість проблем людей з особливими потребами посилюється за рахунок збільшення їх частки в загальній структурі населення України. У сучасних умовах економічної нестабільності особи з інвалідністю виявились однією із найнезахищеніших верств населення.

В останні десятиріччя в багатьох країнах світу надзвичайно зріс інтерес до вельми важливої і актуальної проблеми реабілітації осіб з інвалідністю. Причина цього – практичне значення реабілітації: зменшення завдяки застосованим реабілітаційним заходам кількості осіб з інвалідністю і великий відсоток людей, які після перенесених тих або інших захворювань і травм повернулися до своєї професійної діяльності та звичного ритму життя. У результаті суспільство отримує значний соціально-економічний ефект.

Соціально-педагогічна реабілітація особистості розглядається як покроковий процес, спрямований на послаблення негативних наслідків травматичних подій або потрапляння в ситуації підвищеного ризику. До провідних засобів зміцнення психологічного здоров'я людини, що переживає наслідки травматичних подій, віднесено відновлення ресурсів життєздатності та актуалізацію реабілітаційного потенціалу особистості.

Вивчаючи проблеми та потреби осіб з інвалідністю, варто зазначити що для них значним є їхній психологічний стан. Негативний психологічний стан може складатися з непродуктивних емоційних реакцій навколишніх із приводу інвалідності – цікавості, глузування, незручності, почуття провини, гіперопіки, страху тощо та фруструючих емоцій особи з інвалідністю: жалість до себе, недобррозичливість стосовно навколишніх, очікування гіперопіки, прагнення обвинуватити когось у своєму дефекті, прагнення до ізоляції й таке інше. Тому важливо вивчити стан стресу осіб з інвалідністю та розробити програму, яка б допомагала їм перебувати у задовільному психологічному стані.

Для діагностики психологічного стану осіб з інвалідністю варто використати:

1. Тест на визначення рівня стресу (за В. Щербатих).
2. Опитувальник Л. Рідера «Ваше самопочуття».
3. Опитувальник щодо стану здоров'я (PHQ-9) – шкала самооцінки депресії (за О. Кокуном).

Слід зазначити, що комплексна реабілітація осіб з інвалідністю спрямована на те, щоб навчити таку людину піклуватися про свій психоемоційний стан та подолання проявів стресу. При цьому комплексна реабілітація може бути індивідуальною або, груповою. Нами була розроблена та випробувана для дорослих авторська соціально-психологічна реабілітаційна програма «Веселка». Ця програма була розроблена за допомогою психології кольору в арт-терапії.

Схарактеризуємо значення цих кольорів та методики, використовувані із зазначеним кольором у авторській соціально-психологічній реабілітаційній програмі «Веселка» для осіб з інвалідністю.

Червоний: цей колір говорить про небезпеку, збудження, силу, агресію. Це не лише емоційна, а й фізіологічна реакція. Червоний колір викликає шок, він цілком захоплює увагу і потребує зусиль для сприйняття. На етапі аналізу червоного кольору тлумачиться поняття «стрес»: форми, види, фази.

Помаранчевий: цей колір означає фізіологічний стан активної витрати енергії. У процесі його використання здійснюється дослідження стресу і куди сягає життєва енергія. Виконуються вправи «Мапа стресу» та «Анонімний лист».

Жовтий: цей колір вселяє оптимізм і радість, наповнює теплом і світлом, створює відчуття щастя. З ним застосовуються методики: зниження рівня стресу і тривоги; емоційної свободи (простукування); десенсибілізація та переробка рухом очей (ДПДГ, англ. EMDR) [1, с.15]; контролююче дихання; підвищення рівня життєвої енергії.

Зелений: цей колір пов'язаний з уявленнями про життя та зростання, здоров'ям та спілкування з природою; вважається розслаблюючим та заспокійливим. У процесі його використання, аналізується здоровий образ життя; природотерапія.

Блакитний: цей колір є заспокійливим, сприяє фізичному та розумовому розслабленню, створює атмосферу безпеки та довіри. Цей колір вважається ознакою творчості. З його допомогою здійснюється лікування через творчість: арт-терапія і творчі методи: музика [2, с.36], малювання, танці, що здатні викликати позитивні емоційні реакції та можуть бути ефективним способом вираження емоцій та полегшення внутрішньої напруги.

Синій: цей колір сприймається як спокійний і сильний; він покликаний розслаблювати та приносити відчуття миру та гармонії. Впливає на емоції: заспокоює почуття та знижує тривогу. З його допомогою вивчаються способи регуляції емоційного стану: ароматерапія [3, с.58], релаксація тощо.

Фіолетовий: цей колір символізує духовність, натхнення, мудрість і таємницю, інтуїцію та зрілість, єдність протилежностей (чоловіча та жіноча);

зберігає емоційну рівновагу та працездатність. З його допомогою формується позитивне мислення, афірмації, медитація, візуалізація, тайм-менеджмент, щоденник тощо.

Психологічні методи боротьби зі стресом спрямовані на зміну мислення, розвиток емоційної стійкості та побудову позитивного ставлення до життя у осіб з інвалідністю.

Інтеграція цих методів у повсякденну практику сприяє поліпшенню загального психічного стану та сприяє зняттю стресу у осіб з інвалідністю. Систематичне використання цих методів для осіб з інвалідністю допомагає їм справлятися з викликами, створює основу збагачення життя, поліпшення відносин, підвищення самосвідомості і, звісно, зміцнення психічного здоров'я. Процес самоаналізу, пошук ефективних стратегій та поступове впровадження їх у повсякденну практику – важливі кроки на шляху до стійкості та благополуччя.

Список використаних джерел:

1. Шапіро Ф. Психотерапія емоційних травм за допомогою рухів очей (EMDR), Науковий сві, 2023, том 1. с.15
2. Батищева Г. О. Музикотерапія як метод психокорекції. Профілактика і терапія засобами мистецтва: [наук.(метод. посіб.); Під заг. ред. О. І. Пилипенка. К.: А.Л.Д., 1996. 231 с.
3. Миколаївський В.В. Ароматерапія. Справочник Медицина, 2000. 336 с.

УДК 339.564:638.1(477)

Чернова Марія, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» 4-го курсу, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: Демченко І.І.,
д.пед.наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ СІМЕЙ

В умовах економічної та політичної глобалізації змінюються не лише основні характеристики міграційних процесів, а й фактори, що їх визначають. Зростає роль легальних і нелегальних міграційних потоків, особливо на європейському континенті. Такі переміщення населення викликані різними причинами: громадянськими війнами, бідністю та злиднями, стихійними лихами, екологічними катастрофами, війнами й збройними конфліктами.

Внаслідок російського військового нападу на Україну, через анексію АР Крим, проведення антитерористичної операції (АТО) на Донбасі Україна

опинилася серед ТОП-10 країн світу за кількістю внутрішньо переміщених осіб. Діти із сімей вимушених переселенців – це діти, які на законних підставах перебувають на території України та мають право на постійне проживання в Україні, які були вимушені залишити своє звичайне місце проживання на території проведення військових дій з метою уникнути наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, вираженого насильства, порушення прав людини [3].

В результаті вимушеного переселення у них спостерігаються розлади психічного стану (підвищена тривожність, агресивність, почуття страху тощо), проблеми з адаптацією та інтеграцією в нове середовище, інші розлади психічного та фізичного здоров'я [1]. Для багатьох дітей із сімей вимушених переселенців гострішими були соціально-педагогічні проблеми. А саме, проблеми спілкування з однолітками в суспільстві, спільного проведення дозвілля, а також проблеми, пов'язані з навчанням, соціальною активністю в класі та колективі школи. Відсутність взаємодії дітей вимушених переселенців з однолітками в громаді посилює і без того невирішені психологічні проблеми. Такі діти потребують соціальної та освітньої підтримки, яка сприятиме їхній успішній інтеграції в нову громаду.

Згідно із Законом України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» соціальний супровід – це форма соціальної роботи, спрямована на забезпечення соціального піклування, допомоги та патронажу над соціально незахищеними категоріями дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження їх соціального статусу та покращення [2]

Метою соціально-педагогічного супроводу дітей з категорії ВПО має бути допомога, спрямована на подолання проблем розвитку, спричинених життєвим досвідом вимушеного внутрішнього переміщення. Така допомога передбачає:

1) роботу з усією родиною щодо забезпечення умов для оптимального розвитку дитини та можливостей розкриття її здібностей: створення сприятливого соціально-психологічного клімату в навчальному закладі; реалізація міжгалузевої взаємодії та мультидисциплінарний підхід до вирішення проблем дітей; участь практичних психологів, соціальних педагогів, психотерапевтів у наданні психосоціальної допомоги;

2) стимулювання розвитку дитини: забезпечення індивідуального підходу до організації освітнього процесу дітей, учнів, зазначених категорій та надання їм необхідної корекційної, реабілітаційної та соціально-педагогічної допомоги; залучення до участі в діяльності позашкільних навчальних закладів та навчально-розвивальній роботі в позаурочний час;

3) усунення бар'єрів: соціально-педагогічна допомога сім'ям переселенців; надання соціально-педагогічної та психологічної допомоги здобувачам освіти для покращення умов їхнього життя та встановлення нових соціальних стосунків у закладі освіти та поза його межами; недопущення вторинної травматизації учасників освітнього процесу діями чи бездіяльністю.

Стрижнем соціально-педагогічного супроводу дітей вимушених переселенців виступає єдність функцій соціальних працівників, психологів, педагогів:

- діагностичної (дозволяє виявити сутність проблеми);
- інформативної (розкриває шляхи вирішення проблеми);
- консультаційної (характеризується допомогою на етапі прийняття рішення та розробкою плану вирішення проблеми);
- оперативної (надання допомоги для вирішення проблеми, особливо соціально-психологічного характеру та проблеми інтеграції);
- аналітичної (дозволяє вивчати результати соціально-педагогічного супроводу, коригувати відхилення у вирішенні проблем, знаходити інші шляхи покращення соціально-педагогічних умов для саморозвитку дітей вимушених переселенців та їх інтеграції в громаду).

Показником ефективності соціально-педагогічного супроводу соціально вимушених дітей-мігрантів до місця проживання є їх позитивні зміни; в спілкуванні з іншими членами спільноти; підвищення їхньої соціальної активності в громаді; гармонізація стосунків з однолітками; емоційний комфорт та нормалізація їх психічного стану; стимулювання розвитку патріотичної свідомості та позитивної самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Силкіна С. А. Соціальна адаптація дітей внутрішньо переміщених осіб в умовах нового поселення. *Освіта та педагогічна наука*. 2022. № 3 (181). С. 69–79. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-3\(181\)-69-79](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-3(181)-69-79)
2. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 42, ст. 213. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>
3. Протас О. Соціально-педагогічна підтримка дітей внутрішньо переміщених сімей за умов воєнного стану. *Гірська школа Українських Карпат*. 2022. № 26. С. 140-144. URL : <http://lib.pu.if.ua:8080/handle/123456789/15560>

УДК 316.614.5:364-78(477)

*Шевчук Ольга, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 2 курс, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Тверезовська Н.Т., д. пед. н., професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

МОЛОДА УКРАЇНСЬКА СІМ'Я: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В наш час особливо важливо досліджувати молоду сім'ю, оскільки її становлення та розвиток на початкових етапах спільного життя впливатимуть

на подальші сімейні стосунки та життя, що, в свою чергу, позначиться на розвитку суспільства в цілому. На жаль, законодавча база виявилась неузгодженою. Так, Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» втратив чинність. Натомість у статті 1 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» зазначено, що «...молода сім'я – сім'я у значенні, наведеному в Сімейному кодексі України, вік кожного члена якої не перевищує 35 років» [1]. Проте у Сімейному кодексу України це визначення відсутнє.

Створення сім'ї – завжди радісна подія з одного боку, з іншого – складна й кропітка робота та випробування. Адже іноді важко, а під час й неможливо пристосуватися до звичок нового партнера, часто виникає бажання перевиховати його та «підлаштувати» під себе, оскільки завжди хочеться, щоб кохана людина була ідеальною. Правильні та гнучкі стосунки, на жаль, формуються лише тоді, коли молоде подружжя зробить достатньо помилок і визнає їх. Таке усвідомлення приходить з досвідом, інколи надто пізно, коли шлюб уже не можна врятувати. Тому дуже важливо на початковому етапі подружнього життя знайти взаєморозуміння, необхідне для подальшого гармонійного життя, та виробити ефективну стратегію поведінки в складних ситуаціях, яка допоможе в подальшій адаптації до сімейного життя.

Отже, в сучасних умовах розвитку суспільства проблема становлення молодої сім'ї стає все більш актуальною, особливо в перехідний період, коли формуються нові цінності.

Досягнувши дорослого віку, у нас природно виникає потреба мати гарну сім'ю. Молоді люди рідко задумуються над тим, як і чому ця потреба з'являється, та не завжди усвідомлюють, що вона гармонійно вплітається в суспільні потреби. Це означає, що сім'я водночас має подвійну цінність – для особистості та для суспільства. Це аксіома людського буття.

Нами було проведено анкетування щодо готовності молоді до сімейного життя. Так, 87,5% хотіли б створити сім'ю, проте більше 28% не готові до її створення. Рівень готовності до подружнього життя визначає стабільність і тривалість існування сім'ї, тому актуальною є спеціальна підготовка молоді до шлюбу та сімейного життя, яка включає:

- підвищення відповідальності молоді в шлюбно-сімейних стосунках і в питаннях батьківства;
- формування здорового способу життя через роз'яснення впливу шкідливих звичок (куріння, алкоголізм, вживання наркотиків) на сексуальність і можливість стати батьками;
- розвиток психологічної компетентності щодо особливостей взаємин у сім'ї;
- інформування про раціональне ведення господарства та ефективну організацію сімейного бюджету.

Для молоді шлюб наразі не є важливою частиною сімейного життя. Про це свідчать і відповіді 59,4% респондентів. Тобто інститут шлюбу, втратив свій вплив. На запитання: «Що молодь вважає за потрібне мати перед вступом у шлюб?» 100% респондентів обрали фінансовий достаток; нерухомість (власний

дім/квартира). Роботу до душі поділили між та вміням брати відповідальність. 78,1% молоді зазначає, що наразі не відповідає обраним ними критеріям. Це свідчить про те, що молодь свідомо ставиться до сімейного життя і створення сім'ї. Але також це знак. Знак того, що наша держава не в змозі забезпечити умови для створення й існування сім'ї. Низький рівень заробітної плати (на сьогоднішній день мінімальна заробітна плдата становить 8 тис грн). Щоб створити умови для нормального функціонування сім'ї потрібно щоб працювали обидва партнери. Наявність дитини також потребує значних витрат. За даними проведеного опитування тільки 40,6% вважають за потрібне народження дитини в сім'ї. Пов'язано це з тим, що держава не в змозі повністю взяти на себе витрати на утримання дитини. Виділених пільг не вистачає. Особливо перші 1-3 роки від народження дитини. До прикладу: в місяць на дитину приходиться 860 грн. і цього не вистачає навіть на місячний запас підгузків. Як альтернативу можна поєднати виплати з боксами для дітей, які будуть в собі містити засоби гігієни і дитяче харчування.

Попри всі обставини люди кохають, створюються сім'ї, продовжується життя. Так, 31% українців мають в родині тих, хто служить від початку повномасштабного вторгнення. З виходом нового закону про мобілізацію все більше чоловіків потрапляє до лав ЗСУ, багато жінок добровольців боронять нашу країну.

Сім'я для військовослужбовця – це мотивація чи ризик? З одної сторони це важіль, який тримає за життя, а з іншої це стрес через невідомість. Створення сім'ї з військовими є ризиком, на який не всі готові піти. Це відповідальність.

За даними проведеного опитування більше 56% вважають, що не змогли б створити сім'ю з військовослужбовцем/єю. Також на питання про бажання створити сім'ю з військовослужбовцем/єю 75% вказало, що не має такого бажання.

Серед причин найчастіше зазначають: стреси і хвилювання, страх втрати коханої людини, невизначене майбутнє.

Навіть коли наші герої повертаються з війни їм не надається повноцінна комплексна фізична і психологічна допомога, що в свою чергу несе ризики для їх сімей і суспільства загалом. Це та проблема про яку не можна мовчати.

Які ж перспективи у сучасних молодих сімей? По-перше, це нові ролі у сім'ї. Наразі ми спостерігаємо відхід від стереотипних ролей господині і захисника. Обидва партнери вкладаються в стосунки, а розподіл обов'язків здійснюється за домовленістю. По-друге, вихованням дітей займаються обидва батьки. Залученість чоловіка у виховання не є суто екскурсійним і на «пограти». Це розмови і настанови. По-третє, молоді сім'ї ведуть активний образ життя, вони не закриваються, мають активні громадські позиції, при наявності залучають і своїх дітей до акцій та волонтерства

Отже, соціально-економічні проблеми, які відбуваються у нашому суспільстві, призвели до деформації в структурі задоволення матеріальних та духовних потреб людей, негативно вплинули на життєдіяльність сім'ї. Молоді

сім'ї – це союз молодих людей. А молодь це не тільки люди певного віку, а ресурс – стратегічна цінність держави.

Список використаних джерел:

1. Про основні засади молодіжної політики. *Закон України*. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 28, ст. 233. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення 02.04.2024 р.).

УДК 070.1:316.4:001.89:303.4

*Шматко А.М., здобувач вищої освіти
ступеня «Бакалавр»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Кендус Д.І., асистент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ВПЛИВ МЕДІА НА СОЦІАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ: ІДЕНТИФІКАЦІЯ І АНАЛІЗ ТРЕНДІВ

У сучасному інформаційному суспільстві журналістика відіграє ключову роль у формуванні наукових дискурсів, зокрема у сфері соціальних досліджень. Медіа не тільки забезпечують доступ до інформації, але й значною мірою впливають на формування наукових уявлень та дослідницьких пріоритетів молодих науковців. В умовах постійного зростання обсягів інформації та швидкої зміни її контексту, молоді дослідники стикаються з численними викликами, серед яких найважливіше місце займає необхідність публікації своїх робіт у авторитетних виданнях.

Публікації у наукових журналах є важливим фактором розвитку наукової кар'єри. Вони відкривають доступ до нових можливостей, сприяють підвищенню наукового авторитету та розширенню професійних контактів. У цьому контексті вплив медіа стає вирішальним, оскільки інформаційні ресурси, такі як наукові журнали, інтернет-видання та соціальні мережі, формують суспільне сприйняття та оцінку наукових досліджень.

Одним із ключових аспектів впливу медіа на соціальні дослідження молодих науковців є вибір тематики досліджень. Медіа часто висвітлюють актуальні суспільні проблеми, що стимулює молодих науковців орієнтуватися на ці теми у своїх дослідженнях. Це не тільки підвищує їхню видимість у науковій спільноті, але й сприяє залученню до вирішення важливих соціальних питань. Наприклад, теми, пов'язані з ментальним здоров'ям, гендерною рівністю, соціальною справедливістю та екологічними проблемами, дедалі

частіше стають об'єктом наукових досліджень завдяки їх широкому висвітленню у медіа.

Медіа також сприяють професійному розвитку молодих науковців через підвищення їхнього авторитету. Публікації у відомих виданнях демонструють високий рівень наукової підготовки та дослідницького досвіду, що робить молодих науковців конкурентоспроможними на ринку праці. Крім того, позитивне висвітлення досліджень у медіа сприяє зростанню їхнього наукового авторитету, що відкриває нові можливості для участі у міжнародних конференціях, семінарах та інших наукових заходах. Це, у свою чергу, сприяє встановленню нових наукових контактів і співпраці з досвідченими вченими, що може призвести до продуктивної наукової співпраці та отримання доступу до нових ресурсів.

Важливим аспектом впливу медіа на соціальні дослідження молодих науковців є їхня роль у процесі отримання грантів та фінансування. Грантові комісії при оцінюванні заявок звертають значну увагу на публікаційний доробок дослідників. Публікації у авторитетних виданнях свідчать про наукову компетентність та здатність проводити дослідження на високому рівні, що є важливим критерієм для отримання фінансування. Крім того, публікації підтверджують актуальність та наукову цінність досліджень, що переконує грантові комісії в необхідності їхнього фінансування.

Не можна не враховувати також роль соціальних мереж у формуванні наукових комунікацій. Соціальні мережі дозволяють молодим науковцям швидко обмінюватися інформацією, дискутувати ідеї та поширювати результати своїх досліджень. Це сприяє формуванню нових наукових спільнот та підвищує інтеграцію молодих дослідників у глобальний науковий простір. Завдяки соціальним мережам науковці мають змогу безпосередньо взаємодіяти з колегами з різних країн, що сприяє інтернаціоналізації їхніх досліджень та підвищує їхній науковий рівень.

Проте, варто також зазначити і про потенційно негативний вплив медіа на молодих науковців. Надмірна драматизація подій, сенсаційність та негативне висвітлення можуть мати деструктивний вплив на психологічний стан молодих дослідників, спричиняючи тривогу, страх та депресію. Це особливо актуально в контексті висвітлення кризових ситуацій, таких як конфлікти, катастрофи або соціальні кризи. Тому важливо, щоб журналісти дотримувалися етичних стандартів і відповідально підходили до висвітлення таких тем.

Таким чином, вплив медіа на соціальні дослідження молодих науковців є багатограним і суттєвим. Позитивне висвітлення у медіа сприяє професійному зростанню, розширенню наукових контактів та отриманню грантів. Негативне висвітлення може мати протилежний ефект, знижуючи довіру до результатів досліджень та ускладнюючи отримання фінансування. Медіа також впливають на вибір тематики досліджень, що робить молодих науковців більш чутливими до актуальних соціальних проблем. Соціальні мережі відіграють важливу роль у формуванні наукових комунікацій та співпраці, сприяючи інтеграції молодих

дослідників у глобальну наукову спільноту. Таким чином, медіа є потужним інструментом впливу на розвиток наукової кар'єри молодих дослідників у сфері соціальних наук.

Список використаних джерел:

1. Гринько, Т. В., Єгорова, О. Проблеми впровадження системи стратегічного планування на промислових підприємствах. Європейський журнал проблем менеджменту. 2020. Том 28 №4. С. 127 – 172.
2. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. / Бутко М.П. та ін. Центр учбової літератури, 2016. 376 с.
3. Ковальчук, О. П. Вплив інформаційних технологій на розвиток соціальних досліджень. Соціальний вісник. 2019. № 11. С. 45 – 62.
4. Петренко, В. А. Інформаційне забезпечення управління соціальними дослідженнями. Журнал соціальної економіки. 2021. Том 33 №3. С. 89 – 104.
5. Смирнов, І. В. Інноваційні технології у соціальних дослідженнях: досвід та перспективи. Соціальні перспективи. 2022. № 9. С. 132 – 149.
6. Білан, М. І. Публікаційна діяльність як показник наукової компетентності. Вісник академічної науки. 2020. № 6. С. 78 – 91.
7. Новак, Д. П. Роль публікацій у розвитку наукової кар'єри. Журнал молодих науковців. 2018. Том 5 №2. С. 112 – 135.

УДК 37.017.4:004.67:355.01

*Яценко О.Ю., аспірантка 2 курсу
Гуманітарно-педагогічний факультет
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Останнє десятиріччя для України стало справжнім випробовуванням. З 2014 року українське суспільство зіткнулось з початком збройної агресії росії проти України. Цей період відзначається не лише збройним зіткненням, але й початком так званої «інформаційної війни». Країна агресор під будь яким виглядом, шляхом засобів масової інформації, розповсюджувала власну пропаганду свого «руського міра». І чим більша аудиторія могла отримувати подану інформацію, тим більше росія спромоглась «отруїти» населення нашої держави відвертою провокацією та фейковими даними. Інформація – це потужний важіль впливу на свідомість людини. Недарма, Н.Ротшильд говорив: «Хто володіє інформацією - той володіє світом».

Окрім війни на території східної України, світ охопила пандемія COVID-19, яка вплинула на всі сфери діяльності людини, а особливо – освіту. Мільйони людей перейшли від живого спілкування до віртуального цифрового простору. Цифровізація освіти - впровадження в освітній процес на всіх рівнях сучасних

інформаційно комунікаційних технологій з метою розвитку у молоді навичок XXI століття (в тому числі – аналізу достовірності отримуваної інформації, застосування критичного мислення), максимального використання в навчальних цілях різноманітного мультимедійного контенту, інтенсифікація освітнього процесу за рахунок застосування інтерактивних методів навчання.[1]

В 2022 році з початком повномасштабного вторгнення рф на територію України, ми знову звернулись до цифрових технологій в освіті. Дійсно, за період пандемії освітяни опанували нові цифрові технології. Але ж залишається важливий аспект як виховний процес. Перед науковцями та розробниками різноманітних методик виховання постало питання поєднання цифрових технологій, виховного, а інколи і формуючого процесу. Війна внесла свої корективи, адже інформаційний простір переповнений маніпулятивною інформацією, яка подана нам у легкодоступний спосіб: YouTube, Instagram, TikTok та інші додатки, яку найбільше використовує молодь. Народ, який не ототожнює себе з державою, з її символами, законами, мовою та культурою, становить більшу загрозу національним інтересам, ніж будь-які зовнішні чинники. Тому ключовою метою засобів ворожого інформаційно-психологічного впливу (інформаційних технологій) є свідомість індивіда-громадянина, спотворюючи яку, ворог формує спільноту власних симпатиків на чужій території, які якщо і не будуть активно й відкрито співпрацювати з агресором, то принаймні не чинитимуть активного спротиву.[2] Головним завданням освітньої сфери на даний час є: збереження почуття патріотизму, виховання стійкості духу, який базуватиметься на знаннях історії, традицій, фольклору нашого народу, виховання любові до сім'ї, рідного краю. Тобто, національно-патріотичне виховання має бути модернізованим. Тому, освітні державні структури мають діяти синхронно разом з вищим керівництвом нашої держави, яскравим підтвердження цьому є Закон України Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності[3] Для популяризації української історії дуже важливо долучати ЗМІ, особливо інтернет. В даному контексті потрібно згадати популярний історичний ютуб-канал «Історія без міфів», який має близько 300 тисяч передплатників. Якщо раніше на каналі кожного тижня публікувалися по два повноцінні епізоди, то сьогодні почали з'являтися стріми з лекціями засновника цього каналу Владлена Мараєва, пов'язані із сучасними подіями. Так у першій лекції розповідалося про боротьбу Чечні за незалежність від Росії. До речі, саме лідеру чеченського народу Джохару Дудаєву належать пророчі слова: «Коли зійде сонце України, то російська імперія припинить своє існування». Й вони вже збуваються. В другій своїй лекції Мараєв розповідав про коріння сучасного російського шовінізму[4]

Отже, для того, аби молодь все краще вбирала в себе елементи патріотизму, необхідно використовувати засоби, які стосуються насамперед щоденних технічних засобів розповсюдження інформації (гаджети). Якщо взяти до уваги перегляд коротких відео-матеріалів, то варто здійснювати якісний монтаж контенту наповненого українською історією, героїзмом ЗСУ, проаналізувати вподобання широкого кола користувачів згаданих вже додатків,

шляхом онлайн-опитування. Також важливим складником є психоемоційний стан населення, тому ще одним елементом національно-патріотичного виховання є формування національної стійкості та ідентичності молоді, збільшення заходів спрямованих на розвиток медіаграмотності та критичного мислення з метою протистояння інформаційним маніпуляціям. Не лише молодь, але й старше покоління має бути обережним з інформацією, адже наші подальші дії пов'язані з отриманою інформацією мають відповідні наслідки не лише на локальному, а іноді й на глобальному рівні.

Список використаних джерел:

1. Іщенко А. Національна платформа цифрової освіти як пріоритетний інструмент оновлення вітчизняної освітньої системи. Національний інститут стратегічних досліджень 2022 (Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/nacionalna-platforma-cifrovoi-osviti-yak-prioritetniy>) (дата звернення: 05.05.2024)
2. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / ред. кол. С.І. Пирожков, О.М.Майборода, Н.В.Хамітов, Є.І.Головаха, С.С.Дембіцький, В.А.Смолій, О.В.Скрипнюк, С.В.Стоєцький /Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. 552 с
3. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13.12.2022 р. № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 05.05.2024)
4. Чупрій Л., Сіра О. Особливості розвитку національно-патріотичного виховання молоді в умовах російської повномасштабної агресії. Державна сімейна та молодіжна політика: законодавство, методи та практики. 2022. №2. С.46–57. URL: <https://dismp.gov.ua/derzhavna-simejna-ta-molodizhna-politika-zakonodavstvo-metodi-ta-praktiki-2/> (дата звернення: 05.05.2024)